

RÄTTEN TILL VATTEN OCH FISKE

— EN SAMMANSTÄLLNING AV RÄTTSREGLER
OCH RÄTTSPRAXIS

Reglerna enligt Jord-
delningslagen samt
vissa övriga frågor

5

RÄTTEN TILL VATTEN OCH FISKE

En sammanställning av rättsregler och rättspraxis rörande inverkan av lantmäteriförrättningar och liknande åtgärder på rätten till vatten och grund samt fiske.

Arbetet omfattar fem separata delar.

Sammanställningen har gjorts av f. överlantmätaren i Jämtlands län, Valfrid Larsson, på uppdrag av Lantmäteriverket.

LDOK

Rf Fastighetsbildning

Fastighetsindelning

Äldre rättsinstitut

Beställs hos

Lantmäteriverket
Blankettförrådet
801 12 GÄVLE

Liber Förlag

REDOGÖRELSE

ur författningar och rättspraxis
hur vatten och fiske är fördelade
mellan fastigheter
till ledning för vidare utredningar i dessa frågor

efter uppdrag av statens lantmäteriverk
upprättad åren 1975 - 1982 av

Valfrid Larsson
Valfrid Larsson
fd överlantmätare

De olika delarnas huvudsakliga innehåll.

Del I. Historisk inledning.

Stadganden i huvudsak om delningsgrund vid skifte och om fiske i äldre författningar t.o.m. 1866 års skiftesstadga. Ur Gabriel Thulin 1911, Historisk utveckling av den svenska skifteslagstiftningen med särskilt avseende på frågan om delningsgrund vid skifte.

Del II. Grunddragen av rätten till vatten och fiske. Rätten till vatten och fiske enligt jorddelningsförrättningar, utom ägostyckningar, före den 1 januari 1928 samt enligt jordavsöndring och liknande förfaranden.

Del III. Ägostyckning.

Rätten till vatten och fiske enligt ägostyckning. Analys även i övrigt av ägostyckningsinstitutet.

Del IV.

Mantalssättning (mantalsfördelning) vid delning av kronohemman för försäljning.

Fastighetsbildning vid ändring i rikets indelning, särskilt vid överflyttning av område för vilket fördes jordregister till område för vilket skulle föras fastighetsregister såsom för stad (stadsregister). - Mantalssättning såsom delningsförrättning. - Lagen den 30 april 1930 (nr 99) om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning med mera. - Analys av rätten till vatten och fiske och av en del övriga frågor.

Del V. Jorddelningslagen.

Del V

Jorddelningslagen m m

(Avdelningarna D, E och F innehåller uppgifter även om äldre förhållanden)

Översiktligt innehåll

- A. Inledning
- B. Uppgifter rörande JDL och JDP ur lagtexter, förarbeten, tryckta kommentarer och anvisningar med i förekommande fall nu gjorda kommentarer ävensom uppgifter ur rättsfall
- C. Sammanfattande redogörelse för dispositionen av vattenområden och fiske vid förrättningar enligt JDL
- D. Exempel på möjligheter att disponera vattenområden och fiske vid olika former av fastighetsbildning på olika typer av fastigheter
- E. Rätten till fiske på överdämt eller översvämmat land
- F. Några övriga spørsmål

Bilagor:

Lagedition 1971

Rättsfall

Anvisningar 1-5

Innehåll

Sid

A.	<u>Inledning</u>	1
(1-6)		
1.	Uppgifter om de lagar och författningar med tillhörande förarbeten, tryckta kommentarer och anvisningar samt om de rättsfall som använts för denna redogörelse	1
2.	Fortsatt tillämpning av äldre delningsformer under tiden för JDL:s tillämpning 1 januari 1928-31 december 1971	3
3.	Uppgifter om en del i JDL förekommande begrepp som har äldre ursprung	4
4.	Vattentäckt område (vattenområde) i JDL:s systematik. Exempel ur lagtexter.	6
5.	Fiske i JDL:s systematik. Exempel ur lagtexter med <u>kommentar</u> ^{er} och <u>sammanfattning</u> .	6
6.	Fiske i fastighetsbildningslagens (FBL:s) systematik.	11
6.1.	Uppgifter ur anmälan i NJA II 1970 av FBL särskilt avseende fiske (NJA II 1970 s 156 ff). Jämförelser med JDL.	11
6.2.	Fiskeservitut	17
6.3.	<u>Kommentarer</u>	18
B.	<u>Uppgifter rörande JDL och JDP ur lagtexter, förarbeten, tryckta kommentarer och anvisningar med i förekommande ^{fall} nu gjorda kommentarer ävensom uppgifter ur rättsfall</u>	24
(7-28)		

Innehåll (forts)	Sid
<u>Jorddelningslagen (JDL)</u>	
7.	<u>1 kap 2 §</u> 24
7.1.	Lagtext (utdrag) 24
7.2.	Ur tryckta kommentarer 25
8.	<u>1 kap 4 §</u> 25
8.1.	Lagtext 26
8.2.	Ur förarbeten 26
8.3.	Uttalanden och anvisningar av lantmäteristyrelsen 27
9.	<u>1 kap 5 §</u> 28
9.1.	Lagtext 28
9.2.	Ur förarbeten 29
9.3.	Ur tryckta kommentarer 29
9.4.	Anvisningar 30
9.5.	Rättsfall 30
10.	<u>1 kap 6 §</u> 30
10.1.	Lagtext 30
10.2.	Ur tryckta kommentarer 31
10.3.	Rättsfall 31
11.	<u>1 kap 7 §</u> . Lagtext. 31
12.	<u>1 kap 14 §</u> . Lagtext. 32
13.	<u>1 kap 20 §</u> 32
13.1.	Lagtext 32
13.2.	Anvisningar 33
14.	<u>1 kap 21 § 3 st.</u> Lagtext. 33
15.	<u>7 kap</u> 34

Innehåll (forts)		Sid
15.1.	Rättsfall under 7 kap	34
15.2.	7 kap 7 §	35
15.2.1.	Lagtext	35
15.2.2.	Rättsfall	36
15.3.	7 kap 8 §	36
15.3.1.	Lagtext	36
15.3.2.	<u>Nu gjorda kommentarer</u>	37
15.3.3.	Rättsfall	38
16.	<u>9 kap. Om delningsgrund.</u>	39
16.1.	9 kap 1 §	39
16.1.1.	Lagtext	39
16.1.2.	Ur tryckta kommentarer	39
16.1.3.	<u>Nu gjorda kommentarer till 9 kap</u>	40
16.1.4.	Rättsfall	40
16.2.	9 kap 2 § 1 och 2 st. Lagtext.	41
16.3.	9 kap 3 §. Lagtext.	42
16.4.	9 kap 4 §. Lagtext.	42
16.5.	9 kap 5 §. Lagtext.	42
16.6.	9 kap 6 §. Lagtext.	43
16.7.	9 kap 7- §. Lagtext.	43
16.8.	9 kap 8 §	44
16.8.1.	Lagtext	44
16.8.2.	<u>Nu gjorda kommentarer</u>	44
17.	<u>10 kap</u>	45
17.1.	10 kap 1 § 1 st. Lagtext.	45
17.2.	10 kap 2 §. Lagtext.	45
17.3.	10 kap 3 §	45
17.3.1.	Lagtext	45
17.3.2.	Ur tryckta kommentarer	46
17.4.	10 kap 4 §	46
17.4.1.	Lagtext	46
17.4.2.	Ur tryckta kommentarer	46
17.5.	10 kap 7 §	46
17.5.1.	Lagtext	47

Innehåll (forts)	Sid
17.5.2. Ur förarbeten	47
17.5.3. Ur tryckta kommentarer	47
17.5.4. Rättsfall	48
17.6. 10 kap 8 §	49
17.6.1. Lagtext	49
17.6.2. Ur tryckta kommentarer	49
17.6.3. Anvisningar	49
17.7. 10 kap 9 §	50
17.7.1. Lagtext	50
17.7.2. Ur tryckta kommentarer	50
17.7.3. Rättsfall	50
18. <u>11 kap 2 § 3, 4 och 5 st</u>	51
18.1. Lagtext	51
18.2. Ur förarbeten	51
18.3. Ur tryckta kommentarer	51
18.4. Anvisningar	52
19. <u>13 kap 21 §</u>	53
19.1. Lagtext	53
19.2. Anvisningar	53
19.3. Rättsfall	53
20. <u>19 kap 12 §</u>	54
20.1. <u>19 kap 12 § 1 st</u>	54
20.1.1. Lagtext	54
20.1.2. Rättsfall	54
20.2. <u>19 kap 12§2 st</u>	54
20.2.1. Lagtext	54
20.2.2. <u>Nu gjorda kommentarer</u> till bestämmelserna om andel i allmänning eller därmed likställd eller jämförlig samfällighet	55
20.2.3. <u>Nu gjorda kommentarer</u> till bestämmelserna om andel i fiske	61

Innehåll (forts)	Sid
20.2.4. Anvisningar och i samband därmed <u>nu gjorda kommentarer</u>	63
20.2.5. Rättsfall till 19 kap 12 § 2 st (vattenområden och fiske)	66
20.3. <u>19 kap 12 § 3 st</u>	70
20.3.1. Lagtext	70
20.3.2. Ur tryckta kommentarer	70
20.3.3. Anvisningar	71
20.3.4. Rättsfall	72
21. <u>19 kap 14 §. Lagtext.</u>	74
22. <u>19 kap 15 §</u>	74
22.1. Lagtext	74
22.2. Rättsfall	75
23. <u>19 kap 19 §</u>	76
23.1. Lagtext	76
23.2. Anvisningar	77
23.3. Rättsfall	77
24. <u>19 kap 20 §</u>	80
24.1. Lagtext	80
24.2. Rättsfall	80
25. <u>20 kap 3 § 1 st</u>	81
25.1. Lagtext	81
25.2. Redogörelse, ur förarbetena till 1931 års lagändring, NJA II 1931 s 503-511, angående skogsfångs- och mulbetesservitut som ej tillkommit genom avtal, såsom av ålder bestående servitut och servitut tillkomna vid laga jorddelning	81
25.3. Rättsfall	87

Innehåll (forts)	Sid
26.	<u>20 kap 8 §</u> 89
26.1.	Lagtext 89
26.2.	Ur förarbeten 89
26.3.	Ur tryckta kommentarer 90
26.4.	Anvisningar 90
26.5.	Rättsfall 91
27.	<u>21 kap. B. Om vad till jorddelningsmål är att hänföra. 15 §, 16 §.</u> 93
	<u>21 kap. E. Om fastställelse av jorddelningsförrättning. 41 § (utdrag).</u>
	<u>21 kap. F. Om rättelse i fastställd jorddelningsförrättning. 47 §.</u>
27.1..	Lagtexter 93
27.2.	<u>Nu gjorda kommentarer till 21 kap 47 §.</u> 96
27.3.	Rättsfall till 21 kap 47 § 97
28.	<u>Jorddelningslagens promulgationslag (JDP) 13 § och 14 §. Lagtexter.</u> 98
C. (29)	<u>Sammanfattande redogörelse för dispositionen av vattenområden och fiske vid förrättningar enligt JDL</u> 99
29.1.	Dispositionen av vattenområden vid förrättningar enligt JDL. Principer. 99
29.2.	Dispositionen av vattenområden och fiske vid förrättningar enligt JDL 100
29.2.1.	Laga skiften 100
29.2.2.	Avstyckningar 109
D. (30)	<u>Exempel på möjligheter att disponera vattenområden och fiske vid olika former av fastighetsbildning på olika typer av fas-</u> 114

Innehåll (forts)	Sid
	<u>tigheter</u>
30.1.	De olika fastighetstyperna 1-4 114
30.2.	Laga skifte enligt JDL 116
30.3.	Avstyckning enligt JDL 118
30.4.	Hemmansklyvning eller laga skifte ^{enligt reglerna,} före den 120
	1 januari 1928 (vattenområdena impediment)
30.5.	Ägostyckning 122
30.6.	Avsöndring 127
E.	<u>Rätten till fiske på överdämt eller över-</u> 132
(31)	<u>svämmat land</u>
31.1.	Denna frågas tidigare behandling 132
31.2.	Nu företagen komplettering 133
31.2.1.	Vattenområdet - oförändrade gränser för 133
	fastigheter och samfälligheter
31.2.2.	Fisket - rätten till fiske inom det område 133
	som tidigare varit land - en allmängiltig
	princip
31.2.3.	Rättsfall 138
F.	<u>Några övriga spörsmål</u> 144
(32)	
32.1.	Rättsfallet NJA 1877 s 581 utvisande rätts- 144
	praxis avseende lagfart på avsöndring som
	överlåtits före den 1 januari 1897
32.2.	Komplettering till del II punkt 10 s 217- 148
	219, Exproprierade lägenheter. Till frågan
	om gräns för exproprierad järnvägsfastig-
	het.

Innehåll (forts)

Sid

- 32.3. Fråga om beståndet av ett år 1881 upplåtet servitut avseende rätt till skogsfång och mulbete, som inte intecknats och inte förbehållits vid den tjänande fastighetens försäljning men som redovisats i skriftlig förening vid laga skifte. 148
- 32.4. Fråga om i en vid laga skifte 1883 för torplägenhet utlagd ägolott ingått vederlag för ett 1859 upplåtet servitut avseende rätt till skogsfång. 149
- 32.5. Fråga huruvida ett i samband med avsedd utbyggnad av strömfall förvärvat markområde var lämpligt att bestå såsom särskild fastighet 150
- 32.6. Fråga om omfattningen av en år 1881 avsöndrad lägenhet efter gränsbestämning och avstyckning enligt JDL 151
- 32.7. Fråga om inskrivning av servitut avseende rätt till fritidsfiske. 14 kap 1 § och 23 kap 2 § p. 2 och 9 jordabalken. 154

A. Inledning
(1-6)

1. Uppgifter om de lagar och författningar med tillhörande förarbeten, tryckta kommentarer och anvisningar samt om de rättsfall som använts för denna redogörelse

Lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet (jorddelningslagen, JDL).

Lagen den 18 juni 1926 (nr 327) om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om delning av jord å landet (jorddelningslagens promulgationslag, JDP).
Genom Kungl. kungörelse den 3 oktober 1927 (nr 367) förordnades bl a, att jorddelningslagen tillika med 2-14 §§ i dess promulgationslag skulle träda i kraft den 1 januari 1928.

Kopior ur 1971 års lagedition av kap 1,6, 7, 9, 10, 11, 18, 19 och 20 i JDL samt av JDP bifogas.

Bilaga Lagedition 1971.

Däri följer tillsammans med 7 kap den därefter införda lagen den 17 juni 1932 (nr 230) med särskilda bestämmelser om äldre ägogränser.

Tillsammans med 19 kap följer den därefter införda lagen den 25 april 1930 (nr 99) om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning m.m.

De för denna redogörelse gjorda referaten av rättsfall är samlade i en särskild bilaga. Bilaga Rättsfall
Referaten är där ordnade och numrerade kronologiskt. Då rättsfall återges eller åberopas i redogörelsen är dess nummer i bilagan utsatt.

Förarbeten

1926 års lagstiftning om delning av jord å landet anmäl-

des i NJA II 1926 under artikel 3 med dels en översiktlig inledning s 157-244 dels en särskild avdelning 3:1 om JDL s 245-880. Denna anmälan om lagstiftningen av delning av jord å landet fortsattes i NJA II 1927 under artikel 1 s 1-92 med bl.a. en avdelning 1:2 om JDP s 1-17 och en avdelning 1:11 om lagen om sammanläggning av fastigheter å landet s 41-89.

Lagen den 24 april 1931 (nr 77) om ändrad lydelse av 20 kap 3 § JDL anmäldes i NJA 1931 under nr 6:48.

Fastighetsbildningslagen den 17 december 1970, nr 988 (FBL) jämte dess promulgationslag (FBLP) anmäldes i NJA II 1970 under artikel 2.

Tryckta kommentarer som använts för denna redogörelse

G. Grefberg 1927, Lagen om delning av jord å landet, omnämnd såsom Grefberg 1927.

G. Grefberg och Gunnar Palm 1933, Lagen om delning av jord å landet Supplement, omnämnd såsom Grefberg - Palm 1933.

Hugo Henkow och Åke von Schults 1948, Avstyckning och sammanläggning beträffande fastigheter å landet, omnämnd såsom Henkow - von Schultz 1948.

SOU 1944:46, Betänkande med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet samt lag om sammanläggning av fastigheter å landet m.m, avgivet av fastighetsbildningssakkunniga, omnämnt såsom SOU 1944:46.

Knut Rodhe 1941, Om fastighetsindelningen och dess betydelse, och

Knut Rodhe 1944, Gränsbestämning och äganderättstvist.

Några uppgifter ur G. Grefberg 1926, Lagen om sammanläggning av fastigheter å landet, med en ganska omfattande historik, har inte återgivits.

Anvisningar

Uppgifter ur lantmäteristyrelsens s.k. grå böcker, författningsserien, cirkulärserien och serien uppsatser m m, har återgivits.

Särskilda uppgifter ur lantmäteristyrelsens uttalanden, anvisningar och formulär, intagna i nämnda författningsserie, cirkulärserie eller serie uppsatser m m, har sammanställts i bilagorna Anvisningar 1-5. till vilka hänvisats.

2. Fortsatt tillämpning av äldre delningsformer under tiden för jorddelningslagens tillämpning 1 januari 1928-31 december 1971

Förrättningar enligt Kungl. kungörelsen den 25 april 1924 (nr 101) med bestämmelser för vissa fall angående mantalssättning eller därmed jämförlig åtgärd i anledning av ändring i administrativ indelning kunde företas ända till den 1 juli 1939 och då pågående sådana förrättningar^{ar} även avslutas därefter. Se del IV punkt 15 s 84.

Jorddelningslagens promulgationslag (JDP) 13 §.

Om före den 1 januari 1928 av hemman eller jordebokslägenhet överlåtits viss till gränserna bestämd ägovidd och skulle enligt äldre lag utbrytning av samma ägovidd ske genom ägostyckning, skulle med avseende på utbrytningen därav den äldre lagen tillämpas, sakägarna dock obetaget att där de så önskade samt laga hinder inte mötte göra den överlåtna ägovidden till föremål för avstyckning.

Jorddelningslagens promulgationslag (JDP) 14 §.

I fråga om avsöndring som skett (alltså området överlåtet) före den 1 januari 1928 skulle vad i äldre lag

stadgades fortfarande äga tillämpning, vederbörande emellertid obetaget att där laga hinder inte mötte göra det överlåtna området till föremål för avstyckning.

Kommentarer

För tolkning av innebörden av fastighetsbildningar enligt äldre lagstiftning i dessa fall skall givetvis äldre lagstiftning och på den grundad rättspraxis tillämpas och inte jorddelningslagen.

3. Uppgifter om en del i jorddelningslagen förekommande begrepp som har äldre ursprung.

1 kap 2 §

Laga skifte förrättas på skifteslag. Till skifteslag äro att hänföra:

1. by, enstaka hemman eller lägenhet, som har sitt område genom rågång skilt från andra ägor; ägor, som eljest är belägna inom gemensam rågång; ägor, som, ändå att rågång kring ägorna ej kan påvisas, vid skifte behandlats såsom ursprungligt skifteslag;

Lägenhet förekommer här i betydelsen jordebokslägenhet eller för sig bestående lägenhet, jämställd med hemman, således ej i betydelsen avsöndrad lägenhet och ej heller i betydelsen nyttighet, naturförmån, naturtillgång.

Avgärda by. bolby

9 kap 8 §

1734 års byggningsbalk 19 kap. Del I s 73; del II s 40.

Avgärda hemman eller (avgärda) lägenhet, bolby

1 kap 17 §

Odaläga

9 kap 2 § 2 st; 21 kap 16 §

Del I s 80, 89

Utjord, urfjäll

1 kap 9 §, 1 kap 12 §, 1 kap 20 § 2 st
Del I s 72, 84, 89

Lägenhet, särskild lägenhet (ej avsondrad lägenhet)

närmast i betydelsen nyttighet, naturförmån, naturtillgång

10 kap 4 §

- - strömfall, fiske, torvmosse, stenbrott eller annan sådan särskild lägenhet, som icke utgör fastighet för sig, - -

19 kap 12 § 3 st

För de ändamål, med avseende å vilka sådant är tillåtet vid laga skifte, må jord eller lägenhet undantagas såsom för sakägarna gemensam - - -

19 kap 15 § 2 st

Träffa sakägarna - - - överenskommelse - - - att jord eller lägenhet skall undantagas för gemensamt ändamål eller - - -

Se bl a del III s 2, 4.

Grefberg 1927 s 156 till 10 kap 4 §: Med särskild lägenhet torde avses äga, som har värde i annat avseende än ur jordbrukssynpunkt, detta ord taget i vidsträckt betydelse och omfattande exempelvis även skogsmark.

I fråga om systematisk uppställning och grundläggande regler företer JDL likhet med skiftesstadgorna.

Utmärkande är bl a de ingående bestämmelserna i 1 kap om olika slag av skifteslag och de olika villkoren för laga skifte på dem samt den detaljerade uppräknningen i 21 kap 15 och 16 §§ av de olika slagen av jorddelningsmål.

4. Vattentäckt område (vattenområde) i JDL:s systematik1 kap 5 §

Vid laga skifte skall all skifteslagets mark ingå i för-
rättningen, där ej i denna lag är annorlunda stadgat.
Under skifteslagets mark inbegripes jämväl sådant till
skifteslaget hörande område, som är täckt med vatten.

Vattentäckt område (vattenområde) ingår här i begreppen
mark och område.

1 kap 6 §

Även här förekommer uttrycket vattentäckt område.
Grefberg 1927 s 48: I JDL användes ordet "äga" även för
område, täckt med vatten.

11 kap 2 § 4 st

Vattentäckt område skall graderas efter den nytta, som
kan dragas av grunden och vattnet.

Impediment ("så oduglig mark att den från beräkning ute-
slutes") fanns inte enligt JDL. Ej heller vattenområde
kunde då vara impediment. Av stadgandet i 11 kap 2 § 4
st framgår också att vattenområde liksom all annan i la-
ga skifte ingående mark skulle graderas.

5. Fiske i JDL:s systematik1 kap 5 § 1 st

Under skifteslagets mark inbegripes jämväl sådant till
skifteslaget hörande område, som är täckt med vatten;
skiftas dylikt område, varder genom skiftet jämväl fis-
ket å området fördelat, där ej, på sätt nedan i denna
lag sägs annorlunda bestämmas.

1 kap 14 §

Utgöres skifteslag av fastighet, vilken med hänsyn till läge och beskaffenhet i övrigt företrädesvis ägnar sig till byggnadsplats eller vars värde till huvudsaklig del består i strömfall, fiske eller annan dylik förmån

- - -

Fiske benämnes här förmån.

1 kap 21 § 3 st

Vid laga skifte må servitut, bestående i rättighet att fiska eller att taga torv, sten, sand, grus, lera eller dylikt, utbrytas eller område för dess utövande avsät-
tas - - - .

Här talas om servitut bestående i rättighet att fiska.

10 kap 4 §

- - strömfall, fiske, torvmosse, stenbrott eller annan sådan särskild lägenhet, som icke utgör fastighet för sig, - -

Fiske benämnes här särskild lägenhet. Grefberg 1927 s 156: Med särskild lägenhet torde avses äga, som har värde i annat avseende än ur jordbrukssynpunkt, detta ord taget i vidsträckt betydelse och omfattande exempelvis även skogsmark.

10 kap 7 §

Vid skifte av vattentäckt område må fisket, där det ej förut delats, undantagas såsom för delägarna gemensamt,

- - -

Här kunde vattentäckt område och fisket däri disponeras var för sig.

20 kap 8 §

Har vid skifte av vattentäckt område fisket däri med stöd av äldre bestämmelser ej intagits i delningen, eller utgör fiske särskild fastighet, må delning därav äga rum, - - -

Om före JDL:s ikraftträdande, alltså före 1 januari 1928, själva vattenområdet delats men fisket däri ej intagits i delningen, kunde enligt denna § enbart fisket särskilt delas. Likaså kunde fiske som utgjorde särskild fastighet, alltså en fastighet som bestod enbart av fiske, särskilt delas.

19 kap 12 § 2 st

Vid avstyckning skall bestämmas, om och i vad mån med avstyckad ägovidd skall följa rätt till delaktighet i område, som vid lantmäteriförrättning avsatts för gemensamt ändamål, i äga, som eljest är samfälld för stamfastigheten och annan fastighet, eller i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten. Därvid må ej till ägovidd, som avstyckas, läggas andel i fiske, om därigenom skulle för fisket uppkomma men av någon betydelse.

19 kap 15 § 2 st

Träffa sakägarna - - - överenskommelse - - - att med avstyckad ägovidd skall följa rätt till delaktighet i område, som vid lantmäteriförrättning avsatts för gemensamt ändamål, i äga, som eljest är samfälld för stamfastigheten och annan fastighet, eller i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten, - - -

19 kap 19 § 3 st

(Om innehållet i beskrivning över avstyckning)

- - - ävensom i vad mån med avstyckad ägovidd följer rätt till delaktighet i mark, som vid lantmäteriförrättning avsatts för gemensamt ändamål, i äga, som eljest är

samfällid för stamfastigheten och annan fastighet, eller i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten, - - -

Kommentarer till 19 kap 12 § 2 st, 15 § 2 st och 19 § 3 st.

I orden område och äga i 19 kap 12 § 2 st och 15 § 2 st samt i orden mark och äga i 19 § 3 st inbegripes vattenområde och där fisket ingår i äganderätten till vattenområdet även detta fiske. Om till avstyckad ägo- vidd skulle läggas andel i sådant samfällt fiske som in- te ingick i äganderätten till vattenområdet var denna andel inbegripen i lagtextens "rätt till delaktighet - - - i särskilda rättigheter och förmåner". Detsamma var förhållandet om till avstyckad ägovidd skulle läg- gas fiskelott eller andel i fiskelott (eller på annat sätt bestämd del därav) eller om till avstyckad ägovidd skulle läggas sådant fiske eller andel i sådant fiske som tillkom styckningsfastigheten såsom servitut.

Sammanfattning

Enligt JDL var alltså fiske som tillhörde fastighet på något annat sätt än som ingående i äganderätten till vattenområdet - såsom i form av andel i samfällt fiske eller fiskelott eller servitut - en fastigheten till- kommande särskild rättighet och förmån.

Enligt FBL är såsom härefter anföres (se punkt 6) - av sådant fiske som tillhör fastighet på något annat sätt än som ingående i äganderätten till vattenområdet - fis- ke i form av andel i samfällt fiske eller fiskelott att jämställa med mark, medan endast fiske i form av servi- tut är en fastigheten tillkommande särskild rättighet.

Fiske såsom särskild rättighet och förmån enligt JDL

se ovan. Ett samfällt fiske, ej ingående i äganderätten till vattenområdet, eller en samfälld fiskelott eller ett samfällt fiskeservitut är enligt JDL en samfälld särskild rättighet och förmån och ingår inte i begreppet samfällighet enligt JDL.

Samfällighet enligt JDL är samfälld äga - samfälld mark - samfällt område, och således jämväl samfällt vattenområde, i förekommande fall med däri ingående samfällt fiske.

Jämför 18 § lagen (1926:336) om sammanläggning av fastigheter å landet: "Har någon av de fastigheter, varom fråga är, andel i samfällighet eller annan särskild rättighet och förmån, - - - ."

Om i beskrivning av fastighet enligt JDL förekommer uttrycket samfällighet kan därmed avses samfälld äga, samfälld mark, samfällt område, däri inbegripet samfällt vattenområde med i förekommande fall däri ingående samfällt fiske, men inte någon form av samfällt fiske som ej ingår i äganderätten till vattenområdet.

Om i beskrivning av fastighet enligt JDL förekommer uttrycket särskild rättighet och förmån (eller liknande uttryck) kan därmed inte avses andel i samfällighet enligt JDL, såsom andel i samfällt vattenområde med i förekommande fall däri ingående samfällt fiske, men däremot, vad angår fiske, andel i samfällt fiske ej ingående i äganderätten till vattenområdet, fiskelott eller andel däri eller fiske i form av servitut eller andel däri.

6. Fiske i fastighetsbildningslagens (FBL:s) systematik

6.1. Uppgifter ur anmälan i NJA II 1970 av FBL särskilt avseende fiske (NJA II 1970 s 156 ff). Jämförelser med JDL.

(s 156) Förslaget att bygga upp fastighetsregleringsinstitutet helt oberoende av indelningen i skifteslag är en viktig reform.

(s 160) 1 kap 3 §. Samfällighet enligt denna lag är mark som hör till flera fastigheter gemensamt.

(s 161) Utskottet: Uttrycket "mark" innefattade här som annorstädes i förslaget också vattenområde.

(s 161) 1 kap 4 §. Vad som i denna lag sägs om mark eller område gäller i tillämpliga delar även beträffande fiske som ej ingår i äganderätten till vattenområdet och ej utgör servitut.

(s 161) Remissprotokollet:

Vanligen utgör fisket inom ett vattenområde en i äganderätten till grunden ingående befogenhet. I vissa fall förekommer emellertid att fisket inom ett område behållits som samfällt för flera fastigheter, medan vattenområdet delats mellan dem. Tänkbart är också att fisket är delat i olika lotter men inte i överensstämmelse med den för själva vattenområdet gällande indelningen. Slutligen har man att räkna med att rätten att bedriva visst fiske utgör fastighet för sig. De särskilda förhållanden som i nu angivna fall är för handen, när fisket inte är förenat med rätten till grunden, har vid tillämpningen av nuvarande lagstiftning vållat vissa problem, eftersom

möjligheterna att i rationaliseringssyfte eller annars med stöd av reglerna om fastighetsbildning företa olika åtgärder som berör fiskeförhållandena är begränsade. Enligt kommitténs mening föreligger ett starkt behov av att kunna låta fristående fiskerättigheter undergå ändringar på motsvarande sätt som fastigheternas ägoområden. Genom sådana ändringar skulle det bl.a. bli möjligt att återförena särskild fiskerätt med äganderätten till grunden. Även andra angelägna förbättringsåtgärder skulle underlättas.

På grund av vad sålunda anförts har kommittén genom en generell bestämmelse i denna § föreskrivit att vad som i lagen sägs om mark eller område skall i tillämpliga delar gälla även beträffande fiske, som inte är förenat med rätten till grunden. Den ytterligare förutsättningen för bestämmelsens tillämpning har uppställts att fiskerätten inte är att hänföra till servitut. Detta beror på att särskilda bestämmelser om åtgärder beträffande servitut meddelas senare i lagen och att anledning saknas att låta sådana fiskerättigheter som tillkommit på sätt som gäller för bildande av servitut bli underkastade särreglering. Eftersom regeln är avsedd att tillämpas också när det är fråga om fastighetsbestämning, har den tagits upp bland de inledande bestämmelserna i detta kapitel.

Kommittén framhåller att man i denna § liksom f.ö. även på andra ställen i lagen använder termen fiske i betydelsen av sådan rätt att fiske som antingen är knuten till fastighet eller utgör särskild fastighet. Rättighet av nyttjanderättskaraktär omfattas således inte.

(s 162) Departementschefen: Departementsförslaget överensstämmer med kommittéförslaget. I anslutning till vad kommittén anfört vill jag endast göra det förtydligandet att med fiske förstås enligt FBL sådan rätt att fiska, som utgör en i äganderätten till fastigheten ingående

befogenhet, eller som grundas på servitut.

(s 162) Lagrådet:

Också vid tillkomsten av jorddelningslagen (JDL) ansågs föreligga skäl att genom vissa särskilt utformade stadganden reglera fiskeförhållandenas behandling vid fastighetsbildning. På olika sätt sökte man med dessa stadganden tillgodose den principen, att fisket i ett vattenområde inte borde uppdelas på annat sätt än själva vattenområdet. Det bedömdes nämligen som mindre önskvärt, att olika indelningar skulle gälla för rätten till fiske och för äganderätten till området. En grundläggande bestämmelse i detta hänseende är 1 kap 5 § JDL. Därav framgår att, då vattenområde skiftas, genom skiftet även fisket på området skall fördelas, om det inte i enlighet med de därom meddelade bestämmelserna i JDL förbehålls delägarna gemensamt (se 10 kap 7 §). En undantagsregel öppnar dock möjlighet att dela fiske för sig utan samband med någon fördelning av vattenområdet. Här åsyftas innehållet i 20 kap 8 § JDL; ett avgörande rekvisit för separat delning av fiske enligt bestämmelserna i den §:n är emellertid att fisket vid skifte av vattenområdet med stöd av äldre rättsregler inte intagits i delningen eller att fisket utgör särskild, för sig bestående fastighet. Vad angår förutsättningarna för att undantaga fiske från laga skifte stadgas i 10 kap 7 § JDL, att fisket vid delning av vattentäckt område må undantagas såsom för delägarna gemensamt, om fisket inte förut delats och dess undantagande prövas för delägarna i allmänhet medföra övervägande nytta och kunna ske utan någon delägars förfång. Har fiske undantagits med stöd av detta lagrum, blir konsekvensen att fisket sedermera inte kan underkastas särskild delning enligt 20 kap 8 § JDL, eftersom sådan delning enligt vad nyss nämnts kan få företagas endast i de fall då före JDL:s ikraftträdande fisket lämnats utanför delning av vattenområde eller då fisket utgör särskild fastighet. Ytterligare ett

uttryck för JDL:s princip, att fisket i ett vattenområde inte bör uppdelas på annat sätt än själva vattenområdet, är JDL:s negativa inställning till bildande av fiskeservitut vid jorddelningsförrättning. Slutligen må här nämnas föreskriften i 19 kap 12 § JDL att till ägo-vidd som avstyckas inte må läggas andel i fiske, om därigenom skulle för fisket uppkomma men av någon betydelse. I viss mån kan väl den sist angivna föreskriften, som tillkom genom lagändring år 1950, sägas ha förstärkt tendensen inom JDL att motverka nybildning av förbehåll om fiskerätt till förmån för annan än ägaren av vattnet.

Det remitterade förslaget utgår från samma grundsats som präglar JDL, nämligen att fisket i vattenområde inte genom fastighetsbildningsåtgärd skall kunna skiljas från äganderätten till vattenområdet. Emellertid lämnar förslaget utrymme för vissa avsteg från grundsatsen. Förslagets ställningstaganden till hur fisket skall behandlas vid fastighetsbildning utmärks över huvud av ett hänsynstagande inte bara till principen att överensstämmelse mellan rätt till vatten och rätt till fiske är önskvärd utan även till intressen av motstående art vilka under särskilda betingelser förtjänar att beaktas.

(s 163)

FBL:s mera uppmjukade inställning kommer till synes redan i förevarande § (1 kap 4 §). Denna rör fiske som inte utgör en i äganderätten till vattenområdet ingående befogenhet. Att fiske av sådan karaktär uppstått kan ha flera orsaker. Man kan sålunda skilja mellan tre olika fall. Ibland förekommer som redan antytts att fisket inom ett vattenområde behållits såsom samfällt för flera fastigheter medan själva vattenområdet delats mellan dem. Ett annat fall är det, att fisket delats i två eller flera lotter men inte i överensstämmelse med den för själva vattenområdet verkställda indelningen. Slutligen existerar alltså i inte helt obetydlig omfattning vissa ålderdomliga rättsbildningar enligt vilka befogenhe-

ten att bedriva visst fiske utgör för sig bestående fastigheter, de s.k. jordeboksfiskena. De sistnämnda fiskena får, som redan angetts, delas med stöd av JDL, likaså de i enlighet med lagstiftning före JDL avsatta samfällda fiskena. §:n (1 kap 4 § FBL) låter i motsats till JDL också de övriga fisken som inte utgör en i äganderätten till vattenområdet ingående befogenhet vara föremål för fastighetsbildning. Även vad beträffar fastighetsbestämning kan fisken av detta slag i samma mån som mark eller område vara objekt för åtgärd. Till verkningarna av §:n hör givetvis att hithörande fisken, likaväl som samfällad mark och samfällt område, får - enligt 6 kap FBL - vid kommande fastighetsregleringar avsättas såsom samfälligheter respektive behålla egenkapen av sådana. Även häri ligger en uppmjukning i jämförelse med JDL; såsom framhållits tillåter JDL att fiske undantages som samfällighet enbart om det förut inte har delats.

Medan denna § (1 kap 4 §) sålunda ger den bestämmande synen på fisken vilka inte utgör en i äganderätten till vattenområdet ingående befogenhet, meddelar 2 kap 3 § huvudregeln beträffande fisken som är förenade med rätten till grunden. (Avbrott för lagtext)

2 kap 3 §. Fastighetsbildning, som innebär ändring av fastighetsindelningen och berör vattenområde, omfattar även fisket, om detta ingår i äganderätten till området. Med stöd av 3 kap. 8 § får dock annat bestämmas.

3 kap 8 §. Fiske får ej uppdelas genom fastighetsbildning på sätt som medför olägenhet av någon betydelse för fiskevården. Uppdelning får dock ske, om den är nödvändig för att möjliggöra en eljest angelägen ändring i fastighetsindelningen och icke medför avsevärd olägenhet för fiskevården. (1 st). - Ingår fiske i äganderätten till vattenområde och föreligger enligt första stycket

hinder mot fastighetsbildningsåtgärd beträffande området, får bestämmas att fastighetsbildningen icke skall omfatta fisket, om fastighetsbildningen är av synnerlig vikt för en lämplig fastighetsindelning eller i övrigt av betydande allmänt intresse. Även om fastighetsbildningen ej är av den betydelse som nu angivits, får sådan bestämmelse meddelas, om vattenområdet är gemensamt för flera fastigheter. (2 st).

(s 163 forts Lagrådet.) Regeln (i 2 kap 3 §) sammanfaller med den som finns i 1 kap 5 § JDL. Till skillnad från regeln i 1 kap 5 § JDL modifieras emellertid regeln i 2 kap 3 § FBL genom en hänvisning till ett undantagsstadgande av betydande räckvidd. Innebörden av detta undantagsstadgande, 3 kap 8 § 2 st, är att fisket skall kunna frigöras från äganderätten till grunden i sådana fall då de särskilda bestämmelserna till skydd för fiskerården lägger hinder i vägen för en uppdelning av fisket. En viss motsvarighet finns i nuvarande fiskeregel i 19 kap 12 § 2 st JDL, men undantagsstadgandet i 3 kap 8 § 2 st FBL går i skilda avseenden längre. Särskilt märks att fiskerättens frigörande från äganderätten till grunden kan åstadkommas inte bara genom avstyckning utan även genom fastighetsreglering, däri inbegripet servitutsbildning, och genom klyvning. Mot bakgrunden av de restriktiva reglerna i JDL representerar undantagsstadgandet i 3 kap 8 § 2 st FBL följaktligen en påtaglig utvidgning av möjligheterna att bryta fiskets samband med rätten till vattenområdet.

(s 170) 2 kap 5 §. Är servitut eller annan särskild rättighet som hör till fastighet av betydelse för fastigheten endast om viss mark hör till denna, följer rättigheten marken vid ändring i fastighetsindelningen. Vad nu sagts gäller icke, om annat bestäms vid fastighetsbildningen.

Departementschefen: Fiske omfattas av begreppet särskild rättighet bara när fiskeservitut föreligger.

6.2. Fiskeservitut

I samband med 3 kap 8 § 2 st FBL diskuterades frågan huruvida fiskeservitut skulle få tillskapas vid fastighetsbildning. Härom återges ur NJA II 1970 (s 195 och 196):

(s 195) Lagrådet: Fristående fiskerättigheter skall med stöd av FBL kunna tillskapas även genom upplåtelse av fiskeservitut. Kommittén fann inte något avgörande skäl mot att sådana servitut skulle få instiftas genom förrättningsbeslut, och inte heller enligt departementschefens bedömning har det ansetts föreligga fullgod anledning att förhindra bildandet av fiskerservitut. Lagrådet kan i princip anlägga samma betraktelsesätt. Bland de närmare syften för vilka fiskeservitut skall få begagnas nämnde kommittén sportfisket; sportfiskeintressena torde i allmänhet kunna tillgodoses genom nyttjanderättsupplåtelser - hette det - men i den mån så inte var fallet syntes servitutsformen kunna användas. Lagrådet har för sin del den uppfattningen, att servitutsbildning helst inte alls bör få tillgripas för att tillgodose sportfiskets intressen. Dessa kan knappast anses ha den angelägenhetsgrad att man för att främja dem bör frångå den principiellt bestämmande normen, att rätten till fiske i ett vattenområde, vari den ingår såsom ett moment i äganderätten till området, inte skall genom fastighetsbildning frigöras från rätten till vattenområdet.

(s 196) Departementschefen: Otvivelaktigt förhåller det sig så, att tillskapande av fiskeservitut vid fastighetsbildning kan väntas komma i fråga främst i samband med bildande av fritidsfastigheter. Sportfisket

har ökat starkt under senare år och från statsmakternas sida har på olika sätt vidtagits åtgärder för att främja sådant fiske. Jag kan därför inte dela lagrådets uppfattning att det skulle i princip vara ett mindre angeläget intresse att tillgodose sportfisket genom servitutsbildning. Som kommittén har anfört torde sportfiskeservitut ofta kunna avgränsas på sådant sätt att fiskevårdens intressen inte skadas i nämnvärd mån (jfr prop. s B 168).

6.3. Kommentarer

De fall enligt 1 kap 4 § FBL då fiske ej ingår i äganderätten till vattenområdet och ej utgör servitut redovisas i NJA II 1970 (s 161) remissprotokollet på följande sätt:

Vanligen utgör fisket inom ett vattenområde en i äganderätten till grunden ingående befogenhet. I vissa fall förekommer emellertid att fisket inom ett område behållits som samfällt för flera fastigheter, medan vattenområdet delats mellan dem. Tänkbart är också att fisket är delat i olika lotter men inte i överensstämmelse med den för själva vattenområdet gällande indelningen. Slutligen har man att räkna med att rätten att bedriva visst fiske utgör fastighet för sig.

Och av lagrådet (s 163) på följande sätt:

Att fiske av sådan karaktär uppstått kan ha flera orsaker. Man kan sålunda skilja mellan tre olika fall. Ibland förekommer som redan antytts att fisket inom ett vattenområde bibehållits såsom samfällt för flera fastigheter medan själva vattenområdet delats mellan dem. Ett annat fall är det, att fisket delats i två eller flera lotter men inte i överensstämmelse med den för själva vattenområdet verkställda indelningen. Slutligen

existerar alltså i inte helt obetydlig omfattning vissa ålderdomliga rättsbildningar enligt vilka befo-
genheten att bedriva visst fiske utgör för sig beståen-
de fastigheter.

Nu anföres:

Vad angår det andra redovisade fallet, att fisket inom ett område är delat i olika lotter men inte i överens-
stämmelse med den för själva vattenområdet gällande in-
delningen, är att märka att bristande överensstämmelse
med den för själva vattenområdet gällande indelningen
kan föreligga såväl för det fall att vattenområdet för-
rut var delat och indelningen i fiskelotter ej överens-
stämmer med fastigheternas områden i vattnet som ock för
det fall att vattenområdet förut var samfällt och ej
ingått i delningen av fisket utan bibehållits såsom sam-
fällt. Jämför 1 kap 6 § JDL: "Hava vattentäckta områden
vid skifte å det skifteslag, däri de ingå, lämnats o-
skiftade, eller hava med stöd av äldre lag sådana områ-
den skiftats endast i avseende å områdenas nyttjande
till fiske - - - ."

Närmare om avgränsningen av fiske såsom servitut eller
särskild rättighet enligt 2 kap 5 § FBL mot fiske såsom
mark enligt 1 kap 4 § samma lag

Fiske såsom servitut bör anses föreligga endast då rät-
ten till fiske uppkommit i den för servitut gällande
ordning, alltså genom avtal, fastighetsbildning eller
därmed jämförlig åtgärd eller såsom av ålder gällande.

Om till by (byar) eller hemman enligt skattläggning el-
ler förfarande i samband med dispositionen av kronofis-
kena i riket enligt Kungl. breven den 22 mars 1850 och
den 12 mars 1851 hör fiske i vattenområde beläget utan-
för byns (byarnas) eller hemmanets gränser och således i

annat vattenområde än sådant som tillhör byn (byarna) eller hemmanet, bör sådant fiske inte anses vara grundat på servitut och således utgöra en särskild rättighet enligt 2 kap 5 § FBL utan anses vara jämställt med mark enligt 1 kap 4 §. Till de tre fall, då enligt FBL fiske skall vara jämställt med mark, som tidigare angetts (NJA II 1970 s 161 och 163) bör detta vara ett fjärde fall.

Vid förfarandet i samband med dispositionen av kronofiskena i riket enligt Kungl. breven den 22 mars 1850 och den 12 mars 1851 (se redogörelse i del II under punkt 3.2. Skattläggning) kunde bl.a. följande åtgärder företas. Ett i punkt 4 i Kungl. brevet den 22 mars 1850 omnämnt utarrenderat kronofiske kunde försäljas under skattemannarätt och därefter redovisas såsom särskild fiskelägenhet (fiskeri) i jordeboken och såsom särskild fastighet i jordregistret (del II särskilt s 20 och 31). Ett sådant fiske är att jämställa med mark enligt 1 kap 4 § FBL. Ett i punkt 1 i Kungl. brevet den 22 mars 1850 omnämnt kronofiske som av ålder eller på grund av särskilda resolutioner nyttjades under visst hemman eller vissa hemman mot bestämd taxa eller avgift kunde förenas med samma hemman och uteslutas ur jordeboken mot det att den för fisket bestämda taxan eller avgiften tillades hemmanets ränta (hemmanens räntor) under titel Fiskeränta (del II särskilt s 19 och 29). Enligt särskilt yttrande av justitierådet Ericsson i rättsfallet NJA 1956 s 260 torde sådan kameral disposition till sina rättsliga konsekvenser böra jämnställas med försäljning till skatte (NJA 1956 s 270). Ett sådant med hemman förenat fiske, vilket var beläget utanför de till hemmanet eller hemmanen hörande vattenområdena och således i annat vattenområde än sådant som tillhörde nämnda hemman, bör vara jämställt med mark enligt 1 kap 4 § FBL.

Framhållas må att sådant sist omnämnt fiske som förenats med hemman kunnat avsöndras för att utgöra fastighet för

sig (se del II punkt 15 Avsöndrad lägenhet utgörande enbart fiske) eller göras till föremål för gränsbestämning enligt 7 kap jorddelningslagen. Exempel från Jämtlands län, se efterföljande särskilda

Redogörelse

Fiske som vid förfarande enligt Kungl. breven den 22 mars 1850 och den 12 mars 1851 angående dispositionen av kronofiskena i riket förenats med hemman mot det att den för fisket bestämda taxan eller avgiften tillagts hemmanets ränta (hemmanens räntor) under titel fiskeränta har därefter kunnat avsöndras från hemman för att utgöra fastighet för sig och har kunnat göras till föremål för gränsbestämning enligt 7 kap jorddelningslagen.

Exempel från Jämtlands län

1. Fiske som avsöndrats från hemman.

Hålland 1:19 och Hålland 2:15 avs från hemmanen Hålland nr 1 och nr 2 i Undersåkers socken. De avsöndrade lägenheterna utgöres tillsammans av fisket i sjöarna Skärvattnet och Summelsjön inom hemmanet Storrännsjön nr 1 i Åre socken.

Ånnsjöfisket 1:1 avs från hemmanen Björnänge nr 2 och nr 3 i Åre socken. Avs utgöres av fisket i viss del av Ånnsjön.

2. Fiske som gjorts till föremål för gränsbestämning enligt 7 kap jorddelningslagen.

Fisket "Del i Oxsjön (Acksjön) samt halva Slitingen och Småtjärnarna" under hemmanet Bye nr 1 i Mörsils socken, beläget inom gränserna för Sällsjö 1:1, ett renbetesfjäll, i Hallens socken. Gränsbestämning kring detta

fiske verkställdes 1959-1961 (akt Mörsil 406). Enligt gränsbestämningen utgöres detta fiske av fisket i den södra delen av Slitingarna, i hela Kälasjön, i hela Stora Acksjön och därjämte i alla de vattenområden som inneslutes i ett på förrättningskartan med röda linjer avgränsat område.

Fisket "Tillökning på Ännesjö och Högsjö (Ännesjö och Hogsjö) avradsland eller Sörby och Stortjärnarna" under hemmanen Böle nr 1, Än nr 1-4, Våge nr 1, Heljesund nr 3 och Högsta nr 1 i Hallens socken samt Halabacken nr 1 i Mattmars socken, beläget inom gränserna för Sällsjö 1:1, ett renbetesfjäll, i Hallens socken. Gränsbestämning kring detta fiske verkställdes 1942-1943 (akt Hallen 259). I frågan huruvida gränsbestämning enligt jorddelningslagen i detta fall kunde ske fann förrättningsmännen i beslut den 20 mars 1942 med hänvisning till HD:s utslag den 14 maj 1936 angående Ännsjöfisket 1:1 (NJA 1936 s 230, se härefter) denna fråga böra besvaras jakande och fortsatte: "I nämnda rättsfall utgjorde väl fisket en självständig jordregisterfastighet, men då det ursprungligen varit av samma karaktär som fisket i Sörbotjärn m fl tjärnar och endast skiljer sig från detta däri att Ännsjöfisket blivit från de hemman, till vilka det hört, avskilt såsom avsöndring, torde någon reell skillnad ej föreligga." Enligt gränsbestämningen utgöres detta fiske av fisket i Stortjärn, Sörbytjärn, Stora Häbberstjärn, Imen, Gudingen och Stentjärn samt i de dessa tjärnar sammanbindande vattendragen. I fråga om omfattningen förelåg, efter underställning av uppkommen tvist och besvär, utslag av Jämtlands västra domsagas ägodelningsrätt den 3 december 1942 och av Svea hovrätt den 20 maj 1943. Gränsbestämningen fastställdes av ägodelningsdomaren i Jämtlands västra domsaga den 28 december 1943.

Den förut under 1 omnämnda genom avsöndring av fiske från hemmanen Björnänge nr 2 och nr 3 i Äre socken till-

komna fiskefastigheten Ännsjöfisket 1:1 har varit föremål för gränsbestämning enligt 7 kap jorddelningslagen mot annat skifteslags fiske i Ännsjön. Denna gränsbestämning verkställdes åren 1933-1938 (akt Äre 543). Rörande denna gränsbestämning förelåg ett HD:s utslag den 14 maj 1936 (NJA 1936 s 230). Rubriken i NJA: Gränsbestämning enligt jorddelningslagen har ansetts kunna äga rum beträffande fastställd avsöndring, avseende allenast fiskerätten inom visst vattenområde. (Denna fiskerätt - inom en del av Ännsjön i Jämtland - hade tidigare utgjort ett särskilt skattlagt fiske.)

- B. Uppgifter rörande JDL och JDP ur lagtexter, förarbeten, tryckta kommentarer och anvisningar med i förekommande fall nu gjorda kommentarer ävensom uppgifter ur rättsfall
- (7-28)

Även här har lagtexterna återgivits ur 1971 års lag-
edition varvid i förekommande fall även tidigare lydelse
redovisats. Understrykningar har gjorts här.

Jorddelningslagen (JDL)

7. 1 kap 2 §

7.1. Lagtext (utdrag)

Laga skifte förrättas å skifteslag. Till skifteslag äro
att hänföra:

1. by, enstaka hemman eller lägenhet, som har sitt område genom rågång skilt från andra ägor; ägor, som eljest äro belägna inom gemensam rågång; ägor, som, ändå att rågång kring ägorna ej kan påvisas, vid skifte behandlats såsom ursprungligt skifteslag;
2. Ägolott, vilken vid lantmäteriförrättning, som fastställt eller eljest är lagligen gällande, utlagts inom skifteslag, varom under 1 sägs; fastighet, som bildats genom avsöndring eller därmed jämförlig åtgärd eller genom avstyckning;
3. område, som vid lantmäteriförrättning undantagits för gemensamt ändamål eller eljest lämnats oskiftat eller ock, sedan skifteslag, varom under 1 eller 2 är fråga, undergått laga skifte, genom rågångsförrättning eller eljest tillkommit skifteslaget.

Fastighet, som bildats genom avsöndring eller därmed jämförlig åtgärd eller genom avstyckning, skall, där stamfastigheten utgör skifteslag, varom under 2 eller 3 sägs, anses icke ingå i det skifteslag.

Har skifteslag, som utgjort samfällighet för två eller flera byar, enstaka hemman eller under 1 avsedda lägenheter, skiftats, skall vad av ägorna lagts till varje by, enstaka hemman eller lägenhet räknas till byn, hemmanet eller lägenheten i dess egenskap av skifteslag. Vad sålunda stadgats skall dock ej utgöra hinder för att dylik skiftad samfällighet för sig göres till föremål för nytt skifte, där sådant eljest lagligen må ägarum.

7.2. Ur tryckta kommentarer

Grefberg 1927 s 43: Jämförliga med avsöndrade lägenheter äro, då fråga är om skifteslags omfång, områden, som avskilts från fastighet i enlighet med bestämmelserna om expropriation eller om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område eller om ändring eller utrivning av vattenverk eller enligt vattenlagen, likaså områden, som utbrutits för servitut, grundat på särskilt avtal utan samband med tillkomsten av den fastighet, till vars förmån det gällt, samt jord, som utbrutits enligt 76 § dikningslagen. Områden, varå mantal blivit satt enligt 13 § i förordningen den 6 augusti 1881 om hemmansklyvning och jordavsöndring, äro ock att hänföra dit. - Sådan mantalssättning, som nyss sagts, kan otvivelaktigt icke medföra, att till den till hemmansdel förvandlade lägenheten kommer att höra annat och mera än vad före mantalssättningen tillkommit lägenheten. Det blir en hemmansdel utan mantalrättigheter. Dessa tillkomma stamfastigheten efter det odelade mantalet (se NJA 1908 s 105; 1914 s 267; jfr 1894 s 476).

8. 1 kap 4 §

8.1. Lagtext.

Till vinnande av lämpligt och redigt skifte må, där det efter undersökning och prövning i den ordning, varom i 4 kap sägs, finnes kunna ske utan någon delägares förfång:

1. ett skifteslag uppdelas i flera skifteslag;
2. flera skifteslag, vilka skola undergå laga skifte, sammanföras till ett skifteslag;
3. områden av olika skifteslag, vilka skola undergå laga skifte, sammanföras till ett skifteslag, såframt delägare, som äga behörighet att påkalla skifte i vart av skifteslagen, yrka det och det prövas kunna äga rum utan hinder för lämplig ägoanordning inom övriga delar av skifteslagen (1 st). - Har område, efter vad under 3 sägs, blivit skilt från skifteslag, skall återstoden av skifteslaget utgöra ett skifteslag för sig (2 st).

8.2. Ur förarbeten

NJAII1926 s 274, 275. Kommissionen 1918:

(s 274) Vid bestämmande av skifteslag enligt förevarande paragraf bör särskild uppmärksamhet ägnas åt befintliga gemensamma undantag och ägor, som vid skifte eljest lämnats odelade. Är fråga om sammanslagning av hela skifteslag, synes väl förefintligheten av sådan mark icke medföra svårigheter, men vid uppdelning av skifteslag och vid sammanförande av vissa ägor från skilda skifteslag synes den omständigheten, att härvid delägarna i vissa ägor kunna vara andra än i andra ägor, kunna vara tillinders. - - - - -

(s 275) Avsättes vid skifte inom skifteslag, bildat enligt bestämmelserna i denna paragraf, mark för gemensamt ändamål eller lämnas mark eljest oskiftad vid sådant skifte och kan på grund av skifteslagets samman-

sättning eller eljest mantalet eller annat skattetal icke vara bestämmande för delaktigheten i den oskiftade marken, är det nödigt tillse, att vid förrättningen fullt klara och tydliga bestämmelser träffas angående rätt till delaktighet för de olika fastigheterna i samma mark. Meddelas sådana föreskrifter, torde fara för oreda och osäkerhet ej föreligga. Naturligen kunna av flera skäl betänkligheter finnas mot att låta annat än mantalet eller skattetalet vara bestämmande för andel i oskiftade ägor. Betänkligheter i sådant avseende framkommo också - - - under utarbetandet om bestämmelserna om ägostyckning. Dessa fingo ju emellertid slutligen sådant innehåll, att mantalet å ägostyckade lotter icke alltid är bestämmande för dessa lotters andel i gemensamma undantag med mera. Härmed och genom bestämmelsen i 13 § av 1881 års hemmansklyvningsförordning samt motsvarande äldre bestämmelser (not: Samt föreskrifterna i Kungl. kungörelsen den 25 april 1924 med vissa bestämmelser om mantalssättning eller därmed jämförlig åtgärd i anledning av ändring i administrativ indelning) är principen att, där mantal eller skattetal finnes, detta skall vara avgörande för andelarna i samfällda ägor med mera bruten och första stegen tagna till frigörelse även i detta avseende från den kamerala indelningen. Vill man nu icke här medgiva att delaktighet i samfälld mark bestämmes efter annat än mantal o. dyl., där fråga är om ägor, tillhörande jord med skattetal - så sker dock alltid i fråga om andel för utjordar och andra därmed jämförliga för sig bestående fastigheter - torde detta föranleda ej oväsentlig inskränkning i paragrafens tillämpningsområde, en inskränkning, som betänkligheterna i fråga om delaktigheten i samfällda ägor ej synes kunna motivera.

8.3. Uttalanden och anvisningar av lantmäteristyrelsen

Rekommendation av generaldirektör Torsten Nothin när,

för undvikande av stor kostnad och tidsutdräkt, till skifteslag hörande vattenområde borde kunna avskiljas till särskilt skifteslag. Se bilaga Anvisningar 1 (ur Serien uppsatser m m nr 4).

Uttalande av byråchef Gunnar Palm att vid sekundära laga skiften (tydligt laga skiften på skifteslag som omnämnes i 1 kap 2 § under 2) konstaterats en oroväckande tendens att med tillämpning av 1 kap 4 § avskilja vattenområden till särskilda skifteslag även i fall, där skäl för sådant avskiljande ej förelåg. Se bilaga Anvisningar 2 (ur Serien uppsatser m m nr 12).

Redovisning i delningsbeskrivning av till ägolott hörande äga eller andel i samfällighet inom område som avskilts till särskilt skifteslag: Se bilaga Anvisningar 3 (Författningsserien nr 5 s 10) och bilaga Anvisningar 4 (Cirkulärserien nr 4 s 36).

9. 1 kap 5 §

9.1. Lagtext

Vid laga skifte skall all skifteslagets mark ingå i förrättningen, där ej i denna lag är annorlunda stadgat. Under skifteslagets mark inbegripes jämväl sådant till skifteslaget hörande område, som är täckt med vatten; skiftas dylikt område, varder genom skiftet jämväl fisket å området fördelat, där ej, på sätt nedan i denna lag sägs, annorlunda bestämmes. (1 st). - Hör till skifteslag, som i (1 kap) 2 § under 2 avses, andel i samfällighet, vilken icke utgör vare sig vid lantmäteriförrättning för gemensamt ändamål undantagen mark eller jämlikt (1 kap) 6 § första stycket avskilt vattenområde, skall, innan laga skifte å skifteslaget verkställs, dess andel i samfälligheten, där så lagligen kan ske, utbrytas för att tillsammans med skifteslagets övriga

mark i skiftet ingå (2 st).

9.2. Ur förarbeten

NJA II 1926 s 280. Lagrådet (1926): I anledning av en av lagrådets flesta ledamöter vid granskningen av motsvarande paragraf i 1920 års förslag gjord hemställan har i det remitterade förslaget inrymts en bestämmelse (10 kap 6 §, motsvarande lagens 10 kap 7 §), varigenom möjliggjorts att vid skifte av vattentäckt område, som är för delägarna samfällt, undantaga fisket såsom gemensamt. Till frågan, huruvida rätten att sålunda utesluta fiske från delning bör begränsas till det fall, att det vattentäckta området är för delägarna samfällt, vill lagrådet återkomma under sistnämnda lagrum. Förslagets mening är emellertid att, då undantagande av fisket icke sker, skifte av vattentäckt område skall inbegripa delning av rätten att fiska därå, Vål må det, såsom i promemorian framhållits, kunna anses ligga i sakens natur att den, som vid skifte får sig med äganderätt tilldelad viss del av vattentäckt område, jämväl skall äga på sätt i lag är medgivet nyttja vattnet å den honom sålunda tillskiftade delen av området. Med hänsyn till den i förevarande avseende i fråga om rätten till fiske hittills hos oss rådande rättsuppfattningen synes dock förslagets mening i denna del, såvitt angår fisket, böra tydligt utsägas. Detta synes lämpligen kunna ske genom ett tilllägg till förevarande paragraf.

9.3. Ur tryckta kommentarer

Grefberg 1927 s 47: Paragrafen lär icke gälla fiske, som utgör särskild fastighet; jfr 20 kap 8 §.

Grefberg - Palm 1933 s 26: Andra stycket i paragrafen lär icke ha avseende å andel i fiske, som är gemensamt

för skifteslaget och andra fastigheter. Delning av den vattentäckta grunden medför alltså för detta fall icke att genom skiftet jämväl fisket å sådant område fördelas (jfr §:ns första stycke).

9.4. Anvisningar

Gradering av vattentäckt område och av fiske: Se under 11 kap 2 § samt bilaga Anvisningar 3 (Författningsserien nr 5 s 6).

Anvisningar för delning av fiske, avseende närmast det fall, då sådan åtgärd sker som särskild förrättning, men som i tillämpliga delar bör följas även vid skifte av vattenområde, "där fisket är av den betydelse, att hänsyn därtill måste tagas": Se bilaga Anvisningar 4 (Cirkulärserien nr 4 s 90).

9.5. Rättsfall

NJA 1934 s 605 (16). Se under 19 kap 12 § 2 st.

1935 s 442 (21). Se under 19 kap 12 § 3 st.

10. 1 kap 6 §

10.1. Lagtext

Hava vattentäckta områden vid skifte å det skifteslag, där de ingå, lämnats oskiftade, eller hava med stöd av äldre lag sådana områden skiftats endast i avseende å områdenas nyttjande till fiske, utgöra dessa områden icke vart för sig utan allenast tillsammans ett skifteslag. Skall laga skifte härå äga rum, och yrkar delägare, att visst sådant område skall uteslutas från skiftet, må dock, där det finnes kunna ske utan någon delägares förfång och lämpligt skifte icke därigenom hindras, detta

område från skifteslaget avskiljas och skiftet omfatta allenast övriga vattentäckta områden. (1 st). - Finnas inom eller vid vattentäckt område, som särskilt skiftas, mindre holmar, skär eller strandområden, som äro gemensamma för delägare i det vattentäckta området, skola de i den omfattning, sådant finnes nödigt för beredande av lämpligt skifte, intagas i skiftet, där det kan ske utan någon delägarers förfång (2 st). - Är vattentäckt område delat, och sker sedan laga skifte av stranden, må nämnda område eller del därav intagas i skiftet, därest sådant för vinnande av lämplig ägoanordning erfordras och detta syfte ej kan vinnas genom ägoutbyte (3 st).

10.2. Ur tryckta kommentarer

Grevberg 1927 s 48: I JDL användes ordet "äga" även för område, täckt med vatten.

10.3. Rättsfall

NJA 1935 s 10 (18). Se under 19 kap 12 § 2 st.

1935 s 696 (23). Se under 19 kap 12 § 2 st.

11. 1 kap 7 §. Lagtext.

Hava förut sankt eller vattentäckta ägor blivit torrlagda genom sjösänkning eller annat företag, avseende torrläggning av mark i större omfattning, och möter för deras ändamålsenliga brukande i detta skick hinder av den indelning de erhållit vid delning, som förrättats före torrläggningen, då må laga skifte kunna äga rum å dessa ägor för sig eller tillika med annan i den tidigare delningen intagen mark, som med nämnda ägor ligger i sådant sammanhang, att dess intagande i den nya delningen erfordras för beredande av lämplig ägoanordning.

12. 1 kap 14 §. Lagtext.

Utgöres skifteslag av fastighet, vilken med hänsyn till läge och beskaffenhet i övrigt företrädesvis ägnar sig till byggnadsplats eller vars värde till huvudsaklig del består i strömfall, fiske eller annan dylik förmån eller i byggnader eller andra anläggningar, må, ändå att hinder för skifte därå eljest enligt denna lag icke möter, sådant skifte icke mot delägares bestridande äga rum, med mindre det finnes uppenbart, att skiftet icke länder honom till förfång.

13. 1 kap 20 §13.1. Lagtext

Har, då laga skifte övergår skifteslag, delägare tidigare genom tegskifte eller storskifte eller genom sådan delning, som i 11 § omförmäles, eller genom klyvning enligt 94 § första stycket sista punkten i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866 eller genom ägostyckning enligt lagen den 25 april 1924 om ägostyckning inom vissa delar av Kopparbergs län eller genom avsöndring eller därmed jämförlig åtgärd eller genom avstyckning erhållit alla sina ägor i så lämplig anordning att genom nytt skifte mot kostnaden därför svarande nytta icke kan beredas honom, vare han ej skyldig ingå i skifte annat än i den mån sådant erfordras för att övriga delägare skola erhålla så lämplig och redig ägoanordning, som belägenheten medgiver. Var den äldre delningen tegskifte, skall dock vad nu är sagt gälla allenast i händelse innehavet enligt tegskiftet skall utgöra delningsgrund. (1 st). - Utjordar, urfjällar, ströängar och andra därmed jämförliga ägor, som tillhöra fastighet i annat skifteslag än det, inom vars område de ligga, skola, då skifte övergår sistnämnda skifteslag, intagas i delningen allenast i den mån sådant erfordras

för vinnande av lämplig ägoanordning och detta syfte ej kan vinnas genom ägoutbyte. (2 st).

Den understrukna texten i 1 st tillkom genom lag den 17 juni 1932 (nr 224).

13.2. Anvisningar

Redovisning i ägobeskrivning och delningsbeskrivning av ägor som uteslutits från skifte enligt denna §: Se bilaga Anvisningar 3 (Författningsserien nr 5 bl a s 7 och 9) och bilaga Anvisningar 4 (Cirkulärserien nr 4 bl a s 27 och 36).

14. 1 kap 21 § 3 st. Lagtext.

Vid laga skifte må servitut, bestående i rättighet att fiska eller att taga torv, sten, sand, grus, lera eller dylikt, utbrytas eller område för dess utövande avsättas, där ägare av fastighet, varå servitutet vilar, yrkar det och det kan ske utan förfång för den eller de berättigade.

Anm: Det var fråga om ett vattenområde i sjö utanför stranden till ett ägoskifte som - med innehavet såsom delningsgrund - jämte vattenområdet bibehölls till den delägare som före skiftet innehaft detsamma. Reglerna i 12 kap. 4 § (äldre) jordabalken var normerande för sträckningen av gränserna för vattenområdet.

28. Hovrättens över Skåne och Blekinge utslag 4.11.1938.
Rättsfallsregister för lantmäteriet, utslag HovR
107/1938. L län. Kälkestad i Österslövs socken. Se under p 31. 2. 3.

30. 1945 s 252. L län. Ålfisken i Simris och Östra Nöbelövs socknar. Rubriken i NJA: Bestämning av gränskring ett i jordeboken såsom särskild fastighet upptaget ålfiske, vartill ej hör vatten eller grund.

40. 1971 s 602. M län. Malmö. Se under 7 kap 8 §.

15.2. 7 kap 7 §

15.2.1. Lagtext

Vad nu är stadgat om rågångar gälle i tillämpliga delar jämväl om gränser, som tillkommit vid skifte, klyvning, ägostyckning, avsöndring och avstyckning, ävensom om andra fastighetsgränser, vilka ej utgöra gräns mot allmänt vattenområde.

Orden vilka ej utgöra gräns mot allmänt vattenområde tillkom genom lag den 1 december 1950 (nr 600).

15.2.2. Rättsfall
NJA 1933 s 490 (12)

12. 1933 s 490. H län. Ragnabo södra i Söderåkra socken. Då hemmanens gräns mot öppna havet var underkastad förskjutning i samband med den fortgående förändringen av strandlinjen och vattendjupet därutanför, kunde gränsen inte bestämmas i den ordning som avsågs i 7 kap JDL.

15.3. 7 kap 8 §

15.3.1. Lagtext

Prövas erforderligt att bestämma gräns mot allmänt vattenområde, skall sammanträde hållas med ombud för det allmänna samt delägarna i skifteslaget. Lantmätaren skall i god tid insända underrättelse om sammanträdet till kammarkollegiet för förordnande av ombud som nyss sagts. Angående kungörelse om sammanträdet samt kallelse därtill äge i övrigt vad i 1 § stadgas motsvarande tillämpning. (1 st) - Förrättningsmännen undersöke med ledning av tillgängliga kartor och handlingar huru gränsen enligt vad särskilt är stadgat sträcker sig. Finnes ej tillförlitlig karta upptagande de vattendjup, strandlinjer och övriga förhållanden, efter vilka gränsen är att bestämma, skall sådan karta upprättas. Förrättningsmännen pröve gränsens rätta sträckning och give beslut härom samt utmärke densamma å karta. Det åligge lantmätaren att inom femton dagar från det sammanträde, å vilket beslutet meddelats, utgiva eller med posten avsända ett exemplar av kartan och protokollet över förrättningen till det allmännas ombud och ett exemplar till den av delägarna, som av dessa eller, där de ej åsämjas, av lantmätaren utses att mottaga handlingarna. (2 st) - Gränsbestämning enligt denna paragraf vare utan verkan i den mån vid ny förrättning befinnes eller i an-

nan ordning visas att bestämmningen avviker från vad i lag stadgas (3 st).

Denna paragraf tillkom genom lag den 1 december 1950 (nr 600). Genom lag den 1 juni 1951 (nr 356) tillkom ordet avsända i utbyte mot ordet översända.

15.3.2. Nu gjorda kommentarer

Då i 2 st föreskrives att förrättningsmännen med ledning av tillgängliga kartor och handlingar skall undersöka hur gränsen enligt vad särskilt är stadgat sträcker sig och då i 3 st nämnes att vid ny förrättning kan befinnas eller i annan ordning visas att bestämmningen avviker från vad i lag stadgas, avses stadganden i lagen den 1 december 1950 (nr 595) om gräns mot allmänt vattenområde.

Om lantmäteristyrelsens meddelande nr 1:1951 den 28 februari 1951, Anvisningar och upplysningar rörande förrättning för bestämmande av gräns mot allmänt vattenområde (7 kap 8 § jorddelningslagen), erinras.

I 1 kap 2 § jordabalken stadgas nu: Om allmänt vattenområde och fastighets gräns mot sådant område finns särskilda bestämmelser.

Därmed avses stadganden i lagen den 1 december 1950 (nr 595) om gräns mot allmänt vattenområde.

Ett mot bestämmelserna i 7 kap 8 § 3 st JDL svarande stadgande är infört i 14 kap 4 § 2 st fastighetsbildningslagen.

En del uppgifter i lantmäteristyrelsens förut omnämnda meddelande nr 1:1951 synes fortfarande kunna vara av intresse.

15.3.3.

Rättsfall

NJA 1971 s 602 (40)

40. 1971 s 602. M län. Malmö.

Rubriken i NJA: Bestämning av gräns mot allmänt vattenområde i havet skall ske med hänsyn till den faktiska strandlinjen och de faktiska djupförhållandena oavsett om de uppkommit genom naturens inverkan eller, helt eller delvis, genom mänskliga åtgöranden.

16. 9 kap. Om delningsgrund.16.1. 9 kap 1 §16.1.1. Lagtext

Oskiftad jord skall, i den mån ej vad nedan i denna paragraf eller 3 § stadgas annat föranleder, vid skifte fördelas efter det andelstal, som tillkommer envar delägare (1 st) - Utgöres skifteslaget av två eller flera hemman eller för sig bestående lägenheter, skall, såvitt angår förhållandet mellan dessa inbördes, vad enligt särskild föreskrift för orten eller sedvänja i orten användes såsom delningsgrund för delaktighet i by eller, där sådan jämförelsegrund ej finnes, oförmedlade mantalet utgöra delningsgrund (2 st) - Har i fråga om område, som vid lantmäteriförrättning undantagits för delägarnas gemensamma behov eller eljest lämnats oskiftat, vid sådan förrättning viss grund blivit bestämd för delaktighet i området, lände vid skifte av området den grund till efterrättelse (3 st).

Genom lag den 19 juni 1936 (nr 317) tillkom uttrycket två eller flera hemman eller för sig bestående lägenheter i utbyte mot uttrycket två eller flera jordeboksenheter. Ändringen var redaktionell och berodde på att jordeboken, med vissa undantag, ej längre skulle föras, se Kungl. kungörelse 1936:356.

16.1.2. Ur tryckta kommentarer

Grefberg 1927 s 145: Vid delning av jord, som vid skifte undantagits för delägares gemensamma behov eller lämnats oskiftad, lär in dubio böra tillämpas samma regler om delningsgrunden som de, vilka följts vid skiftet. Särskild bestämmelse om delningsgrund kan emellertid vara träffad såväl vid den förrättning, vid vilken området

avsatts eller lämnats oskiftat, som vid annan förrättning, vilket senare ofta ägt rum vid förrättningar inom Gästrikland och Hälsingland, men även förekommit i övrigt. Jfr och 19 kap 12 § andra stycket.

Grefberg-Palm 1933 s 84. Rättsfall: Vid laga skifte på en före tillkomsten av Kungl förordningen den 30 november 1841 urtappad sjö har delägarna förklarats berättigade till andel i skifteslaget efter samma grund, som de enligt överenskommelse deltagit i torrläggningkostnaderna, oaktat denna grund ej var densamma, efter vilken de ägt del i sjön före torrläggningen. (NJA 1930 B 903).

16.1.3. Nu gjorda kommentarer till 9 kap

Bestämmelserna om delningsgrund i JDL är väsentligen lika motsvarande bestämmelser i skiftesstadgorna. De viljar alltså på historisk grund. Se bl a 1734 års lag byggningabalken 1 kap 1 § och 19 kap 4 § samt jordabalken 12 kap 6 § och 15 kap 2 § ävensom de övriga bestämmelser om delningsgrund i skiftesstadgorna och en del äldre författningar som återgivits i del I och där sammanställts i bilagorna Äldre författningar och Skiftesstadgor. Jämför under 9 kap 1 § JDL i bilaga Lagedition 1971 anmärkta äldre författningar.

16.1.4. Rättsfall

NJA 1930 s 344 (5)

1934 s 549 (17)

5. 1930 s 344. Y län. Köja och Geresta i Bjärträ socken. Vid ett den 9 mars 1866 fastställt laga skifte på fyllnadsskog till två byar hade genom förening den 14 augusti 1865 särskilda bestämmelser givits bl.a. om byarnas rätt såväl beträffande delaktighet som i sär-

skilt angivna avseenden till vid laga skiftet för byarna avsatta samfälligheter. Vid laga skifte på dessa samfälligheter skulle vid bestämmandet av delningsgrunden nämnda förening vinna tillämpning (ej andelstalet i orten).

17. 1934 s 549. F län. Göstorp i Malmbäcks socken. Vid laga skifte på det samfälliga fisket till en by i Jönköpings län skulle det oförmedlade mantalet utgöra delningsgrund mellan de tre hemmanen i byn.

Anm: Även vid tidigare storskifte på byns skogsmark hade det oförmedlade mantalet varit delningsgrund mellan hemmanen.

16.2. 9 kap 2 § 1 och 2 st. Lagtext.

Har jord, som skall skiftas, förut delats genom lantmäteriförrättning som faststälts eller eljest är lagligen gällande, skall, såvitt angår förhållandet mellan de vid den föregående delningen utlagda ägotterna, innehavet enligt samma delning utgöra delningsgrund och förty varje sådan lott tilldelas vad enligt uppskattning svarar mot de ägor som vid den förra delningen tillagts ägotten. Var den äldre delningen tegskifte, skall vad nu sagts gälla allenast i den mån ej sådant stadgande om delningsgrund, som beträffande förhållandet mellan olika hemman eller för sig bestående lägenheter må vara för viss landsort meddelat, annat föranleder. (1 st). - Där i skifteslag, som skall delas, viss jord av delägare innehaves på grund av dom eller avsöndring eller såsom odaläga, skall delägaren vid skiftet erhålla vad enligt uppskattning svarar mot nämnda jord.

Genom lag den 19 juni 1936 (nr 317) tillkom i 1 st uttrycket olika hemman eller för sig bestående lägenheter i utbyte mot uttrycket olika jordeboksheter. Förklaring, se under 9 kap 1 §.

16.3. 9 kap 3 §. Lagtext.

Ingå i skifte ägor, vilka innehavas av delägare på grund av sämjedelning, som kommit till stånd, innan denna lag trätt i kraft, då vare, där antingen enligt särskild föreskrift för orten eller sedvänja i orten innehavet utgör delningsgrund eller ock närvarande delägare träffa förening att antaga innehavet till delningsgrund, delägaren berättigad att vid skifte erhålla vad enligt uppskattning svarar mot de ägor, han innehar, dock under förutsättning att vid tiden för sämjedelningen hinder icke enligt för orten gällande särskilda bestämmelser förelegat för ägornas avskiljande genom ägostyckning eller jordavsöndring.

16.4. 9 kap 4 §. Lagtext.

Finnes för lägenhet ej visst andelstal, och skall ej på grund av vad förut i detta kapitel stadgats innehavet utgöra delningsgrund för lägenheten, skola förrättningsmännen bestämma delningsgrund för lägenheten efter vad som prövas motsvara den rätt, lägenheten tillkommer i skifteslagets ägor.

16.5. 9 kap 5 §. Lagtext.

Vid delning av sådant skifteslag, som enligt 1 kap 4 § bildats genom sammanförande av två eller flera skifteslag eller områden av olika skifteslag, gälle innehavet såsom delningsgrund, såvitt angår förhållandet mellan de skifteslag eller områden inbördes, varav bildats det skifteslag, som skall delas.

16.6. 9 kap 6 §. Lagtext.

Har, innan denna lag trätt i kraft, delägare av oskiftad i kärr, mosse eller annan oländig mark med tillstånd av övriga delägare gjort odling, äge han, ändå att tillgång till sådan mark till fullt belopp efter delningsgrunden ej finnes för övriga delägare, behålla den sålunda uppodlade marken eller, där denna ej kan tilläggas honom utan att oreda i skiftet uppkommer, njuta fullt vederlag i annan mark (1 st). - Har någon eljest efter erhållet lov eller utan någon delägars bestridande uppodlat oskiftad mark, gånge den lika med annan oskiftad mark in i skiftet; njute dock innehavaren ersättning för odlingen på sätt i 14 kap stadgas (2 st). - Är odlingen så gammal, att underrättelse saknas om huru den tillkommit, vare det att anse som om odlingen tillkommit med veterligt lov (3 st).

16.7. 9 kap 7 §. Lagtext.

I vederlag för sådan rättighet till skogsfång, mulbete, fiske, torv- eller grustäkt eller dylikt, som omförmäles i 1 kap 21 §, skall av den fastighet, som besväras av dylikt servitut, utbrytas eller avsättas så stort område, som med hänsyn till omfattningen av den servitutsberättigades och fastighetsägarens rätt att förfoga över den naturtillgång rättigheten avser, efter prövning i varje särskilt fall finnes svara emot den förmån rättigheten innebär (1 st). - Där för visst fall särskild grund för beräkningen är bestämd, lände den till efterrättelse (2 st). - Kan förening träffas mellan sakägarna om storleken av vederlagsjorden och är ej fråga om servitut, som tillkommit i sammanhang med laga delning eller som avses i 7a § lagen om servitut, lände sådan förening till efterrättelse, därest det finnes uppenbart, att rätt, som tillkommer innehavare av fordran, varför säkerhet åtnjutes på grund av inteckning eller jämlikt

11 kap 2 § (äldre) jordabalken, icke äventyras genom föreningen (3 st).

Orden och är ej fråga om servitut, som tillkommit i sammanhang med laga delning eller som avses i 7a § lagen om servitut tillkom genom lag den 19 september 1947 (nr 700).

16.8. 9 kap 8 §

16.8.1. Lagtext

Avgärda by njute vid skifte av mark, däri den med bolbyn äger del, efter delningsgrunden hälften mindre än bolbyn.

16.8.2. Nu gjorda kommentarer

Ett mot detta svarande stadgande fanns tidigare intaget i 19 kap 4 § byggningsbalken i 1734 års lag. Nämnda lagrum upphävdes i samband med JDL:s ikraftträdande. Avgärda by och bolby, se del I s 73 och del II s 40.

17. 10 kap. Om undantag av mark från skifte samt om bildande av servitut vid skifte.

17.1. 10 kap 1 § 1 st. Lagtext.

Utmål till erforderliga vägar och avloppsdiken samt, där så tarvas, tjänliga ställen till hämtning av sten, sand, lera, grus, torv och vatten ävensom för vattning av kreatur skola undantagas av oskifto, i den mån behovet ej tillgodoses på sätt i 9 § sägs.

17.2. 10 kap 2 §. Lagtext.

Om hinder för lämplig och redig skiftesläggning icke därigenom förorsakas, må ock mark för tillgodosende av annat för delägarna gemensamt behov än i 1 § sägs samt väg till denna mark undantagas av oskifto, i den mån behovet ej tillgodoses på sätt i 9 § omförmäles. Under enahanda villkor må för vissa delägars räkning dylikt undantag göras mot avräkning å dessa delägars ägotter.

17.3. 10 kap 3 §

17.3.1. Lagtext

Finnes inom skifteslaget samfällt strömfäll, skall det med nödigt utmål undantagas för gemensam räkning, där det kan ske utan någon delägars förfång. Annat vattentäckt område, som är för delägarna samfällt, må ock avsättas såsom för dem gemensamt, där sådant prövas för delägarna i allmänhet medföra nytta och kunna ske utan förfång för någon av dem.

17.3.2. Ur tryckta kommentarer

Grefberg 1927 s 155: Samfällt vattentäckt område får undantagas såsom fortfarande gemensamt utan att sådant betingas av något särskilt gemensamt behov.

17.4. 10 kap 4 §17.4.1. Lagtext.

Innehar delägare på grund av laga delning eller sämjedelning, som skett innan denna lag trätt i kraft, strömfäll, fiske, torvmosse, stenbrott eller annan sådan särskild lägenhet, som icke utgör fastighet för sig, och kan ej utan olägenhet för skiftet hans ägolott så anordnas att lägenheten faller inom ägolottens område, vare sådan delägare, där utbyte av lägenheten mot annan äga av likartat slag icke lämpligen kan ske, berättigad att behålla lägenheten ävensom att såsom särskilt undantag mot avräkning å ägolotten erhålla nödigt utmål och väg därtill. Är fråga om annan särskild lägenhet än strömfäll, tillkomme dock innehavaren den rätt som nu sagts allenast om åtgärd för lägenhetens tillgodogörande av honom vidtagits.

17.4.2. Ur tryckta kommentarer

Grefberg 1927 s 156: Med särskild lägenhet torde avses äga, som har värde i annat avseende än ur jordbrukssynpunkt, detta ord taget i vidsträckt betydelse och omfattande exempelvis även skogsmark.

17.5. 10 kap 7 §

17.5.1. Lagtext.

Vid skifte av vattentäckt område må fisket, där det ej förut delats, undantagas såsom för delägarna gemensamt, där sådant prövas för delägarna i allmänhet medföra övervägande nytta och kunna ske utan någon delägars förfång.

17.5.2. Ur förarbeten

NJA II 1926 s 551. Lagrådet (1926): Som förutsättning för att vid skifte av vattentäckt område fisket må kunna undantagas såsom för delägarna gemensamt stadgas i denna § (i det till lagrådet remitterade förslaget), att området förut är samfällt. Det kan med skäl ifrågasättas, om ej härigenom rätten att bibehålla fisket oskiftat blivit för snävt begränsad. Då enligt gällande rättspraxis vattenområde anses hava, där annat ej ut-sagts eller eljest framgår av skifteshandlingarna, ingått i skifte tillsammans med stranden, men fisket däremot under enahanda förutsättning anses vara fortfarande samfällt, bleve med §:ns nuvarande lydelse dess tillämpning i många fall utesluten, ehuru delägarna själva måhända betraktat såväl vattenområdet som fisket såsom samfällt. Det hemställes fördenskull att orden "som är för delägarna samfällt" måtte utgå.

Däremot torde enligt förslagets mening - som emellertid i denna del bör genom någon omredigering bringas till klarare uttryck - stadgandet kunna vinna tillämpning endast där fisket förut är för delägarna samfällt. Någon ändring härutinnan läser ej heller böra vidtagas.

17.5.3. Ur tryckta kommentarer

Grefberg 1927 s 161: För tillämpning av paragrafen ford-

ras, att fisket är samfällt. Det vattentäckta området kan däremot vara antingen delat eller samfällt. - Se 20 kap 8 §.

Se även anteckningar under 1 kap 5 §.

17.5.4.

Rättsfall

NJA 1934 s 605 (16). Se under 19 kap 12 § 2 st.

1935 s 442 (21). Se under 19 kap 12 § 3 st.

1952 s 497 (34).

16. 1934 s 605. AB län. Gammelbyn i Börstils socken.
Se under 19 kap 12 § 2 st.

21. 1935 s 442. F län. Fyllerud i Torsklunge socken.
Se under 19 kap 12 § 3 st.

34. 1952 s 497. W län. Sunnanheds, Norrboda och Sörboda i Ore socken.

Rubriken i NJA: Sedan (med tillämpning av dels 1 kap 4 § JDL dels den s.k. Dalalagen) till ett skifteslag sammanförts tre särskilda genom bydelning vid storskifte å hel socken i Dalarna tillkomna skifteslag, uppstår fråga om undantagande - såsom gemensamt för delägarna i det nybildade skifteslaget - av fisket å vattenområden inom byarna, vilket ansetts hava vid bydelningen följt stranden byarna emellan men vara samfällt inom var by för sig. Tillåtligheten härav med hänsyn till 10 kap 7 § JDL?

Det befanns vara förenligt med bestämmelserna i 10 kap 7 § JDL att inom var by fisket i vissa närmare angivna större och för fiske tydligen mera betydande sjöar och

vattendrag undantogs från skiftet såsom fiskesamfällighet för de skiftesdelägare som hade andel däri samt att dessa tre fiskesamfälligheter därefter sammanfördes till en enda fiskesamfällighet för de delägare som hade andel i nämnda tre samfälligheter. Varje delägaras andel i den nya samfälligheten skulle särskilt bestämmas.

17.6. 10 kap 8 §

17.6.1. Lagtext

Äga, som på grund av beskaffenhet och läge icke kan med erforderlig säkerhet uppskattas i jämförelse med skifteslagets övriga ägor, eller vars värde är så lågt, att kostnaderna för dess skiftande finnas icke stå i skäligt förhållande till värdet, må uteslutas från delningen, där det prövas lända till väsentlig fördel för delägarna samt icke hindra lämpligt och redigt skifte.

17.6.2. Ur tryckta kommentarer

Grefberg 1927 s 161:

Paragrafen gäller såväl samfälld som ej samfälld äga. Område "uteslutes från delningen", det undantages inte för gemensamt behov. - Paragrafen möjliggör att utesluta t.ex. fiske med område från delning.

17.6.3. Anvisningar

Redovisning i ägobeskrivning och delningsbeskrivning av ägor som uteslutits från skifte enligt denna §: Se bilaga Anvisningar 3 (Författningsserien nr 5 bl a s 7 och 9) och bilaga Anvisningar 4 (Cirkulärserien nr 4 bl a s 36).

17.7. 10 kap 9 §17.7.1. Lagtext

Å ägolott må till förmån för annan sådan lott läggas besvär eller last, såsom angående väg, vattenställe, vattens ledning eller uppdämning, ledning för överförande av kraft, hämtning av sten, sand eller vatten, torv-, ler-, grus- eller tångtäkt, flottning, landningsplats för båtar, utrymme för torkning av sjöfoder och fiskredskap eller dylikt, dock allenast i den mån servitutet avser ett behov, som måste tillgodoses för att skiftet skall kunna utföras utan delägares förfång och sådant tillgodoseende ej sker genom undantag av mark på sätt i 1 och 2 §§ sägs, samt servitutet ej heller länder till avsevärt men för den fastighet, varå det lägges (1 st) - I protokollet över förrättningen samt, i den mån så lämpligen kan ske, jämväl å kartan till förrättningen skall angivas område för servituts utövande (2 st).

17.7.2. Ur tryckta kommentarer

Grefberg - Palm 1933 s 87: Uppräkningen i paragrafen avser icke att vara uttömmande; av formuleringen framgår att densamma är att betrakta såsom exempel på servitut som kan bildas vid laga skifte.

17.7.3. Rättsfall

NJA 1930 s 14 (4).	Se under 19 kap 12 § 3 st
1932 s 693 (10).	Se under 19 kap 12 § 3 st
1935 s 38 (19).	Se under 19 kap 12 § 3 st
1946 s 278 (32).	Se under 19 kap 12 § 3 st

18. 11 kap 2 § 3, 4 och 5 st18.1. Lagtext

Hava skifteslagets samtliga ägor högre värde i något av de avseenden, varom i 3 § förmäles, än ur jordbrukssynpunkt, skall graderingen ske med hänsyn till sådant värde, och skall, där så skett, i protokollet meddelas upplysning härom (3 st). - Vattentäckt område skall graderas efter den nytta, som kan dragas av grunden och vattnet (4 st). - Med avseende å mark, som uteslutits från delningen eller förklarats ej skola ingå i skiftet eller undantagits för gemensamt ändamål, vare gradering ej erforderlig i vidare mån än som kräves för skiftets riktiga verkställande (5 st).

18.2. Ur förarbeten

Lagrådet 1926 (NJA II 1926 s 576): Då i fjärde stycket stadgas, att vattentäckt område skall graderas efter den nytta, som kan dragas av grunden och vattnet, innebär detta tydligen, att i vanliga fall hänsyn därvid även skall tagas till fisket. Men självfallet lär på andra sidan vara, att därest vid skiftet med tillämpning av 10 kap 6 § (lagens 10 kap 7 §) inom visst vattenområde fisket undantagits såsom fortfarande gemensamt, man vid graderingen av detta område har att bortse från värdet av själva fisket.

18.3. Ur tryckta kommentarer

Grefberg 1927 s 173: Skall jämlikt 10 kap 7 § fisket ej ingå i delningen, skall givetvis vid graderingen av vattenområdet hänsyn icke tagas till fisket.

18.4. Anvisningar.

Gradering av vattentäckt område och av fiske: Se bilaga Anvisningar 3 (Författningsserien nr 5 s 6).

19. 13 kap 21 §19.1. Lagtext

Sedan grunderna för skiftets verkställande blivit bestämda, skall lantmätaren uträkna och å karta utmärka ägolotterna samt upprätta noggrann och fullständig delningsbeskrivning, däri redigt angives, vilka ägor undantagits för gemensamt eller enskilt behov, vilka servitut vila å skifteslaget i dess helhet, vilka ägor tilldelats varje ägolott, i vilka skiften fördelningen skett, i vad mån med ägolott följer delaktighet i mark, som avsatts till gemensamhetsskog eller eljest undantagits från skiftet, samt vilka ägolotten särskilt rörande servitut vid skiftet bestämts eller eljest efter skiftet äro gällande. Har jämlikt bestämmelse i denna lag till ägolott i stället för jord utgått ersättning i penningar, varde det ock i delningsbeskrivningen anmärkt. (1 st). - Närmare föreskrifter angående delningsbeskrivning meddelas av Konungen (2 st).

19.2. Anvisningar

Ägobeskrivning, hävdeförteckning och delningsbeskrivning: Se bilaga Anvisningar 3 (Författningsserien nr 5 s 7-10).

Delningsbeskrivning: Se bilaga Anvisningar 4 (cirkulärserien nr 4 s 27-36).

19.3. Rättsfall

NJA 1936 s 629 (25). Se under 7 kap.

20. 19 kap 12 §

20.1. 19 kap 12 § 1 st

20.1.1. Lagtext

Avstyckning skall så verkställas, att såväl stamfastigheten som fastighet, som genom avstyckning bildas, kommer att äga rätt till nödiga vägar.

20.1.2. Rättsfall

NJA 1929 s 218 (2). Se under 19 kap 12 § 3 st.

20.2. 19 kap 12§2 st.

20.2.1. Lagtext

Vid avstyckning skall bestämmas, om och i vad mån med avstyckad ägovidd skall följa rätt till delaktighet i område, som vid lantmåteriförrättning avsatts för gemensamt ändamål, i äga, som eljest är samfälld för stamfastigheten och annan fastighet, eller i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten. Därvid må ej till ägovidd, som avstyckas, läggas andel i fiske, om därigenom skulle för fisket uppkomma men av någon betydelse. Ej heller må, där någon styckningsdel skall utgöra eller tillhöra jordbruksfastighet, andel i allmänning eller därmed jämförlig samfällighet, som är av vikt såsom stöd för jordbruket, tillfalla fastighet som ej är avsedd för jordbruk.

Denna lydelse av 2 st var enligt lag den 1 december 1950 (nr 604). I förhållande till den tidigare gällande lydelsen enligt lag den 19 september 1947 (nr 700) hade - i samband med lagen den 1 december 1950 (nr 596) om

rätt till fiske - den understrukna texten tillagts samt viss redaktionell ändring gjorts i den sista meningen.

Före nämnda lag den 19 december 1947 (nr 700) hade 2 st följande lydelse enligt lag den 30 april 1937 (nr 164): Vid avstyckning skall bestämmas, om och i vad mån med avstyckad ägovidd skall följa rätt till delaktighet i område, som vid lantmäteriförrättning avsatts för gemensamt ändamål, i äga, som eljest är samfälld för stamfastigheten och annan fastighet, eller i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten; dock må, därest i ägovidd, som avstyckas, ingår åker, äng eller därtill odlingsbar mark av den omfattning, att fastigheten varder tjänlig till jordbruk, och avstyckningen ej sker för sådant ändamål varom i 3 § andra stycket under 4 sägs, bestämmelse ej meddelas, varigenom den avstyckade ägovidden uteslutes från rätt till delaktighet i allmänning eller därmed likställd samfällighet, utan skall vad av stamfastigheten tillkommande andel i sådan samfällighet kan skäligen anses belöpa å den avstyckade ägovidden tilläggas denna.

I förhållande till den tidigare, ursprungliga, lydelsen hade här endast den i huvudsak redaktionella ändringen gjorts att hänvisning till (19 kap) 3 § sista stycket i nämnda lydelse utbyttts mot hänvisning till (19 kap) 3 § andra stycket under 4.

20.2. 19 kap 12 § 2 st

20.2.2. Nu gjorda kommentarer till bestämmelserna om andel i allmänning eller därmed likställd eller jämförlig samfällighet

Enligt lagrummets ursprungliga lydelse fick, därest i ägovidd som avstyckades ingick åker, äng eller därtill odlingsbar mark av den omfattning att fastigheten blev

tjänlig till jordbruk - och avstyckningen ej skedde för sådant ändamål som avsågs i 19 kap 3 § sista stycket eller således avstyckning av mark för tillgodoseende av behov av mindre lägenheter eller för beredande av plats för industriell anläggning eller därmed jämförligt ändamål - bestämmelse ej meddelas, varigenom den avstyckade ägovidden uteslöts från rätt till delaktighet i allmänning eller därmed likställd samfällighet. Vad av stamfastigheten tillkommande andel i sådan samfällighet skäligen kunde anses belöpa på den avstyckade ägovidden skulle tilläggas denna.

I lagrummets lydelse enligt lag den 30 april 1937 (nr 164) angavs såsom förut omnämnt undantag att avstyckningen skedde för sådant ändamål som avsågs i 19 kap 3 § andra stycket under 4 eller således avstyckning av mark för tillgodoseende av uppkommet behov av lägenheter för småbruk åt innehavare, som beräknades erhålla sin huvudsakliga bärgning annorledes än av eget jordbruk, eller av bostadslägenheter eller för beredande av plats för industriell, kommunikationsteknisk eller kulturell anläggning eller därmed jämförligt ändamål.

Angivna lägenheter för småbruk har benämnts stödjordbruk.

I lagrummets lydelse enligt lag den 19 september 1947 (nr 700) fick, där någon styckningsdel skulle utgöra eller tillhöra jordbruksfastighet, andel i allmänning eller därmed jämförlig samfällighet, som var av vikt såsom stöd för jordbruket, icke tillfalla fastighet som ej var avsedd för jordbruk.

Innebörden av begreppet allmänning eller därmed likställd eller jämförlig samfällighet

Den ifrågavarande regeln i 19 kap 12 § 2 st föreslogs av

första särskilda utskottet vid 1926 års riksdag, som med hänvisning till 12 § lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring yttrade bl a (NJA II 1926 s 761; Grevberg 1927 s 256): "Utskottet vill till förebyggande av dylika missförhållanden föreslå ett tillägg till paragrafen av innehåll, att avstyckad fastighet icke må uteslutas från rätt till delaktighet i allmänning eller därmed likställd samfällighet, såvitt i fastigheten ingår åker, äng eller därtill odlingsbar mark av den omfattning, att fastigheten varder tjänlig till jordbruk samt avstyckningen ej sker för sådant ändamål, varom i 19 kap 3 § sista stycket sägs. Rörande tolkningen av uttrycken "tjänlig till jordbruk" och "mindre lägenheter" hänvisas till vad därom anförts under sistberörda §. Till samfällighet, som är jämförlig med allmänning, böra bl.a. hänföras i Dalarna och andra orter förekommande s.k. besparingsskogar (jfr NJA 1925 s 544)."

I del III har under punkt 6.2., kommentarer till bl.a. 12 § lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring, slutligen anförts följande (s 40).

"Stadgandet i (12 §) första stycket om allmänning skall tillämpas på häradsallmänning och tydligen även på sådan sockenallmänning som omnämnes i 45 § lagen (1952:166) om häradsallmänningar. Enligt rättsfallet NJA 1925 s 544 (41) skall stadgandet om allmänning även tillämpas på s.k. besparingsskog i Kopparbergs län. Det bör då anses vara klart att stadgandet skall tillämpas på sådan allmänningsskog som avses i lagen (1952:167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna d.v.s. enligt 1 § i nämnda lag område som avsatts såsom besparingsskog vid storskifte i Kopparbergs och Gävleborgs län eller till allmänningsskog vid avvittring i Västerbottens och Norrbottens län."

Med hänvisning till det förut redovisade anföres slutligen följande.

Genom avstyckning nybildad fastighet som inte var avsedd för någon form av jordbruk skulle inte tilläggas andel i nu ifrågavarande slag av allmänning eller därmed likställd eller jämförlig samfällighet.

Enligt lagens ursprungliga lydelse skulle även sådana mindre jordbruksfastigheter (småbruk) som kunde inrymmas i de i 19 kap 3 § sista stycket omnämnda "mindre lägenheter" uteslutas från andel, och jämlikt lydelsen enligt lagen den 30 april 1937 (nr 164) skulle sådana i 19 kap 3 § andra stycket under 4 omnämnda "lägenheter för småbruk åt innehavare, som beräknas erhålla sin huvudsakliga bärgning annorledes än av eget jordbruk," uteslutas från andel. Beträffande övriga genom avstyckning nybildade jordbruksfastigheter gällde att bestämmelse ej fick meddelas, varigenom den avstyckade ägovidden uteslöts från andel, utan skulle vad av stamfastigheten tillkommande andel skäligen kunde anses belöpa på den avstyckade ägovidden tilläggas denna.

Av uttalande av lantmäteristyrelsen den 3 november 1932 i Serien uppsatser m m nr 16 s 8 bör framgå att sådana mindre jordbruksfastigheter (småbruk), som kunde inrymmas i de i 19 kap 3 § sista stycket i lagens ursprungliga lydelse omnämnda "mindre lägenheter", och sådana "lägenheter för småbruk åt innehavare, som beräknas erhålla sin huvudsakliga bärgning annorledes än av eget jordbruk," omnämnda i 19 kap 3 § andra stycket under 4 enligt lagen den 30 april 1937 (nr 164) var praktiskt taget av samma slag.

I lagrummets lydelse enligt lag den 19 september 1947 (nr 700) fick, där någon styckningsdel skulle utgöra eller tillhöra jordbruksfastighet, andel i allmänning eller därmed jämförlig samfällighet, som var av vikt såsom

stöd för jordbruket, inte tillfalla fastighet som ej var avsedd för jordbruk.

Det s.k. stödjordbruket omnämndes här i 19 kap 3 § 2 mom. under 3 såsom en särskild typ av jordbruksfastighet på följande sätt: "Fastighet, som kan giva brukaren och hans familj allenast ett mindre bidrag till deras försörjning, må anses lämpad såsom stödjordbruk, om det med hänsyn till ortens förhållanden kan antagas, att han kan varaktigt erhålla en tillfredsställande bärgning huvudsakligen genom kroppsarbete i annans tjänst eller genom hantverk, hemslöjd, fiske eller annan därmed jämförlig verksamhet."

Något förbud att till sådant stödjordbruk lägga andel i nu ifrågavarande slag av allmänning eller därmed jämförlig samfällighet stadgades inte. Henkow-von Schultz 1948 s 103 i samband med 19 kap 12 §: "Stödjordbruket är en jordbruksfastighet och bör även i de avseenden varom här är fråga behandlas såsom en sådan." Någon föreskrift att av stamfastighetens (styckningsfastighetens) andel varje vid förrättningen nybildad jordbruksfastighet skulle tilläggas vad som skäligen kunde anses belöpa därpå fanns inte heller. I fråga om innebörden av de genom 1947 års lagändring införda nya bestämmelserna yttrade departementschefen bl a (NJA II 1948 s 34): "Uppenbarligen kan nu icke komma i fråga att upphäva eller inskränka den möjlighet som f.n. finnes att tillägga för jordbruk avsedd styckningsdel andel i allmänning eller därmed jämförlig samfällighet som är av vikt såsom stöd för jordbruket. Å andra sidan saknas skäl föreskriva, att varje till jordbruk avsedd styckningsdel skall ha andel i samfällighet som nu sagts. Såsom de sakkunniga anfört framtvings genom ett sådant stadgande en ofta föga praktisk uppdelning av andelstalen, och inkomsten av allmänningen delas upp i en mängd småbelopp utan verklig betydelse för mottagarna i stället för att utgöra ett stöd för delägarna. Huruvida ägovidd som avstyckas

för jordbruk skall tilläggas sådan andel, bör bedömas enligt det allmänna kravet på fastighets lämplighet för sitt ändamål. Däremot torde det vara av vikt att förebygga, att andel i samfällighet, som inrättats till stöd för jordbruket eller eljest är av vikt för denna näring, genom avstyckning frångår jordbruket. Med hänsyn härtill har departementsförslaget, i överensstämmelse med vad de sakkunniga förordat, upptagits en bestämmelse av innehåll, att om styckningsdel skall utgöra eller tillhöra jordbruksfastighet, andel i allmänning eller därmed jämförlig samfällighet, som är av vikt såsom stöd för jordbruket, icke må tillfalla fastighet som icke är avsedd för jordbruk. Av en bestämmelse med denna innebörd torde motsättningsvis framgå, att hinder icke möter att till styckningsdel lägga sådana andel, även om styckningsdelen icke är bärare av mantal."

Då jordbruksfastighet som utgjordes av en avstyckad ägodel inte var bärare av mantal hade redan enligt tidigare bestämmelser till sådan jordbruksfastighet lagts andel i nu omnämnd allmänning eller därmed jämförlig samfällighet.

20.2. 19 kap 12 § 2 st

20.2.3. Nu gjorda kommentarer till bestämmelserna om andel i fiske

Lagrummets lydelse i ifrågavarande avseende enligt lag den 1 december 1950 (nr 604): Vid avstyckning skall bestämmas, om och i vad mån med avstyckad ägovidd skall följa rätt till delaktighet i område, som vid lantmäteriförrättning avsatts för gemensamt ändamål, i äga, som eljest är samfälld för stamfastigheten och annan fastighet, eller i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten. Därvid må ej till ägovidd, som avstyckas, läggas andel i fiske, om därigenom skulle för fisket uppkomma men av någon betydelse.

NJA II 1951 s 499. Lagrådet: Med förslaget läser icke åsyftas att lägga hinder i vägen för att till den avstyckade ägovidden lägges andel i vattenområde med åtföljande fiske. Detta borde måhända utsägas tydligare. Likaså kan ett förtydligande av lagtexten ifrågasättas beträffande innebörden av ordet "fisket", när lagtexten talar om men för detta.

Departementschefen fann emellertid behov ej föreligga av sådana förtydliganden.

I lagtexten innefattar såväl ordet "område" som ordet "äga" vattenområde. Och om fisket ingår i äganderätten till vattenområdet innefattar nämnda ord vattenområde med åtföljande fiske. Någon inskränkning i möjligheten att till avstyckad ägovidd lägga andel i samfällt vattenområde avsågs inte med lagändringen och då ej heller någon inskränkning i möjligheten att till avstyckad ägovidd lägga andel i samfällt vattenområde med däri ingående samfällt fiske. Detta fall förelåg alltså för de vattenområden i skifteslag där både vattenområdena och fisket däri var samfälliga. Men om samfällt fiske ej in-

gick i äganderätten till vattenområdet var det enligt jorddelningslagen en samfällad särskild rättighet och förmån. För detta fall avsågs med lagändringen inskränkning i möjligheten att till avstyckad ägovidd lägga andel i det samfällda fisket. Detta fall förelåg bl.a. för samfällt fiske i sådana vattenområden inom skifteslag som var delade.

Till klarläggande av när rätt till fiske var en sådan särskild rättighet och förmån som omnämnes i detta lagrum anförde fastighetsbildningssakkunniga i sitt betänkande SOU 1944:46 s 141 (se även Henkow-von Schultz 1948 s 101): "I fråga om uttrycket rättighet är att märka, att här - bortsett från andel i samfällighet - icke avses rättighet, som endast är en integrerande del av äganderätten. Det är, såsom i lagtexten också framhålls, fråga om särskild rättighet. Därför kan icke med stöd av förevarande stadgande t.ex. rätten att fiska i styckningsfastighetens eget vatten, när rättigheten tillkommer denna fastighet ensam, tilläggas den avstyckade lägenheten eller fördelas mellan styckningsdelarna. Icke heller kan, där styckningsfastigheten äger andel i samfällt vattenområde, fastighetens rätt att fiska därstädes betraktas som en särskild fiskerätt. Vill man i dessa fall tillägga den avstyckade lägenheten andel i fisket, får det alltså ske genom att lägenheten får andel i vattenområdet. Men i den mån vattenområdet och fisket skiftats var för sig, är fiskerätten en särskild sådan. Strängt taget skulle detta gälla endast i den mån ej fiskelotten och vattenlotten sammanfalla, men det torde av praktiska skäl vara nödigt att icke göra undantag för sådana delar av fiskelotten som skjuta in på fastighetens egen vattenlott. Som särskild rätt lär fiskerätten få anses även i de fall att vattenområdet är skiftat och fisket gemensamt."

Såsom fastighetsbildningssakkunniga yttrat utgjorde således, enligt jorddelningslagen, jämväl rätten till fis-

ke i form av en vid skifte på fiske utlagd fiskelott - utom för det fall att fastighets fiskelott till belägenhet och gränser helt sammanföll med fastigheten enskilt tillhörigt vattenområde - en särskild rättighet och förman.

Vid skifte på fiske utlagd fiskelott i samband med ägostyckning, se del III punkt 5.5.2.3. s 30.

20.2.4. Anvisningar och i samband därmed nu gjorda kommentarer.

Lantmäteristyrelsens anvisningar och formulär till avstyckningsförrättningar (protokoll, redogörelser och beskrivningar), särskilt vad angår vattenområden, fiske och samfälligheter, jämte én del nu gjorda kommentarer: Se bilaga Anvisningar 5 (Cirkulärserien nr 1 och Tilläggsserien nr 7).

I bilaga Anvisningar 5 intagna nu gjorda kommentarer till vissa uppgifter i Cirkulärserien nr 1 och Tilläggs-serien nr 7.

Uppgift i Tilläggsserien nr 7 angående redovisning av andel i samfällighet till avstyckad ägolott då från fastighet disposition av andelar i samfällighet sker till avstyckade ägolotter vid olika tillfällen: "Där vid sedermera skeende avstyckning något av stamfastighetens återstående andel i samfällighet tillägges avstyckad lott, bör vid angivandet av andelstalet delaktighetsprocenten räknas i stamfastighetens andel vid tiden för den å samma stamfastighet skedda första avstyckningen. Givetvis måste därvid noga tillses, att avstyckade lotters sammanlagda delägareandelar icke komma att överstiga stamfastighetens andel."

Nu gjorda kommentarer till det sist anförda: För att vid avstyckning till avstyckad lott lagd viss andel av

styckningsfastighetens andel i samfällighet eller i samfällid särskild rättighet och förmån skall tolkas såsom denna andel av styckningsfastighetens ursprungliga andel bör detta vara klart angivet. I annat fall bör det vara fråga om samma andel av styckningsfastighetens andel vid det aktuella avstyckningstillfället.

Cirkulärserien nr 1. Till uppgifter i 7 § protokollet rörande avstyckning från Ulvstorp 1:1, exempel IV.

Nu gjorda kommentarer

Styckningsfastighetens andel i det för Ulvstorps by samfällda vattenområdet i Ulvstorpsån med det för byn samfällda fisket däri bibehölls odelad till återstoden av styckningsfastigheten. Men styckningsfastighetens andel i det för Ulvstorps by samfällda vattenområdet i Bottnasjön tilldelades helt styckningslotten litt Ad - som med undantag för den såsom samfällid avsatta strandplanen - litt d erhöill styckningsfastighetens hela strandområde vid sjön - medan styckningsfastighetens andel i det likaledes för byn samfällda fisket i nämnda vattenområde i Bottnasjön tilldelades stamfastigheten (återstoden av styckningsfastigheten) med 20 procent, styckningslotterna litt Aa, Ab och Ac med vardera 10 procent och styckningslotten litt Ad med 50 procent.

Cirkulärserien nr 1. Till uppgifter i beskrivning över avstyckning från Ulvstorp 1:1, exempel IV.

Nu gjorda kommentarer

I de under "Fastighetens ägoområde m m" under 1) omnämnda samfällida områdena ingick tydligen de för Ulvstorps by samfällida vattenområdena i Ulvstorpsån och Bottnasjön. I de under "Avstyckningen" vid återstående del av styckningsfastigheten, litt A, under 5) omnämnda "alla övriga vid laga skiftet å Ulvstorps by undantagna samfälligheter" ingick tydligen det för Ulvstorps by sam-

fällda vattenområdet i Ulvstorpsån. Nämnda två samfällda vattenområden, utom det likaledes samfällda fisket däri, har alltså redovisats såsom särskilda samfälligheter, medan nämnda samfällda fiske - under "Fastighetens ägoområde m m" under 3) samt under "Avstyckningen" vid styckningslotterna litt Aa, Ab, Ac och Ad samt den återstående delen av styckningsfastigheten litt A - redovisats särskilt såsom fiske och således - enligt jorddelningslagens terminologi - såsom en samfälld särskild rättighet och förmån.

Detta liksom förfarandet att styckningsfastighetens andel i det samfällda vattenområdet i Bottnasjön, utom det likaledes samfällda fisket däri, helt lagts till endast en styckningslott, litt Ad, medan styckningsfastighetens andel i nämnda samfällda fiske fördelats mellan återstoden av styckningsfastigheten (litt A) och fyra styckningslotter (litt Aa, Ab, Ac och Ad), får anses strida mot jorddelningslagens principer att i ett sådant fall som detta ett samfällt vattenområde med däri ingående samfällt fiske är en enda samfällighet med fisket ingående i äganderätten till vattenområdet samt att vid avstyckning en disposition av andel i området skall avse samma andel i såväl vattenområdet som fisket.

Fristående disposition vid avstyckning av enbart andel i samfällt fiske kunde ske då fråga var om andel i ett i äganderätten till vattenområdet ej ingående fiske och således - enligt jorddelningslagens terminologi - andel i sådant samfällt fiske som utgjorde en särskild rättighet och förmån.

Anledningen till att styckningsfastighetens andel i samfällt fiske i detta exempel redovisats och disponerats på sätt som skett kan vara inflytande från förfarande vid ägostyckning.

Liksom i exempel III har under benämningen särskilda rättigheter och förmåner redovisats även andelar i samfälligheter, men andel i samfällighet - alltså i samfälld äga, samfälld mark, samfällt område - är inte någon särskild rättighet och förmån.

Exemplen III och IV kan ha bidragit till att skapa osäkerhet i fråga om begreppet särskild rättighet och förmån. Exemplet IV kan ha bidragit till att skapa osäkerhet i fråga om hur vid avstyckning andel i ett samfällt vattenområde med däri ingående samfällt fiske rätteligen kunde disponeras.

20.2.5. Rättsfall till 19 kap 12 § 2 st (vattenområden och fiske)

NJA 1934 s 605 (16)

1935 s 10 (18)

1935 s 696 (23)

1963 s 170 (36)

1964 C 883 (37)

16. 1934 s 605. AB län. Gammelbyn i Börstils socken. Till by hörde samfällt vattenområde med däri varande samfällt fiske. Vid avstyckning från fastighet i byn lades, i enlighet med bestämmelse i köpeavhandling, till det avstyckade området viss del av styckningsfastighetens andel i byns samfällda fiske.

Rubriken i NJA: Till avstyckningslott kan lagligen icke läggas andel allenast i fiske i vattentäckt område, som jämte fisket avsatts såsom samfällt för skifteslaget.

Lantmäteristyrelsen: I bys eller annat ursprungligt skifteslags samfällda vattenområde förefintligt odelat fiske torde vara och - med hänsyn till bestämmelserna i

1 kap 5 §, 10 kap 7 § och 20 kap 8 § sista punkten JDL - jämväl i framtiden förbliva en i äganderättshänseende från grunden i vattnet oskiljaktig förmån. Vad sålunda gäller fisket i dess helhet lärers få antagas gälla även andel i fisket. Principiellt torde sådan andel alltså kunna förvärfvas endast tillsammans med motsvarande andel i grunden under fiskevattnet. Bestämmelserna i 19 kap 12 § 2 st JDL synes ej heller innebära något avsteg från sagda princip. Med de i detta lagrum omförmälda, stamfastigheten tillkommande särskilda rättigheter och förmåner kan tydligen icke avses något av det som inbegripes i jämsides omnämnda områden, som vid lantmäteriför rättning avsatts för gemensamt ändamål eller eljest är samfällda för stamfastigheten och annan fastighet. Vid sådant förhållande och med avseende på vad förut sagts måste det antagas, att vid avstyckning andel i fiske, som här avses, skall åtfölja motsvarande andel i grunden under fiskevattnet.

18. 1935 s 10. F län. Getterhult i Jälluntofta socken. Rubriken i NJA: Fastställelse å avstyckning har meddelats utan hinder därav att till det avstyckade området lagts andel i fisket allenast uti en av flera till stamfastigheten hörande sjöar.

23. 1935 s 696. R län. Öglunda i Öglunda socken.

Ur rubriken i NJA: Fastställelse å avstyckning har meddelats utan hinder därav att till det avstyckade området lagts andel i vatten och fiske allenast uti en av flera stamfastigheten (delvis) tillhöriga sjöar.

Vidare:

Vid avstyckningen lades, i enlighet med bestämmelse i köpekontrakt, till det avstyckade området hälften av

stamfastighetens andel i (den för byn samfällda delen av) sjön Emten.

Ur överlantmätarens yttrande: Avstyckat område kan - - - i samfällt vatten och fiske erhålla endast viss procent i såväl det vattentäckta området som fisket men ej i ettdera - - - .

Ur HD:s utslag 12.12.1935 i enlighet med föredragandens betänkande: Hinder har inte förelegat att, på sätt får anses ha vid förevarande förrättning skett, tilldela avstyckningslotten viss andel i Emten jämte motsvarande andel i fisket i sjön.

Kommentarer

Om beträffande ett samfällt vattenområde med däri varande samfällt fiske viss andel i vattenområdet disponeras följer automatiskt, alltså utan någon särskild bestämmelse därom, motsvarande andel i fisket med. - Men om i sådant fall viss andel enbart i fisket disponeras följer inte motsvarande andel i vattenområdet med, se NJA 1934 s 605 (16).

36. 1963 s 170. K län. Uttorp i Sturkö socken.

Rubriken i NJA: Vid avstyckning har till det avstyckade området lagts viss andel i stamfastighetens rätt i samfällt fiske. Fråga huruvida, med hänsyn till föreliggande förhållanden, detta vore lämpligt. 19 kap 12 § 2 st JDL.

Ur HD:s utslag 13.3.1963: Väl kan den uppdelning som skett genom ifrågavarande förrättning - innebärande att med det avstyckade området skulle följa 5 procent av den ursprungligen på stamfastigheten belöpande andelen i fisket - icke, därest den ses för sig, anses innebära att för fisket skulle uppkomma men av någon betydelse. Emellertid finns anledning räkna med att från de fastigheter

som äger del i fisket framdeles kommer att ske ett betydande antal avstyckningar, främst för sommarbostadsändamål, samt att därvid som regel kommer att begäras att avstyckningarna skall få del i den stamfastigheten tillkommande andelen i fisket. Sett i detta större sammanhang måste det anses, att den vid förrättningen meddelade föreskriften om att med det avstyckade området skulle följa 5 procent av stamfastighetens andel i samfällt fiske icke står i överensstämmelse med 19 kap 12 § 2 st JDL. - Även om - såsom förklarandena i andra hand hemställt - den andel av den på stamfastigheten belöpan- de anpart av det samfällda fisket som skulle tilläggas avstyckningen bestämmes till hälften av fastighetens anpart i fisket är den andel i fisket som skulle komma på avstyckningen likväl så liten, att bedömningen måste bli densamma som nyss angivits.

37. 1964 C 883. AB län. Västanvik i Rådmansö socken. Att till ett avstyckat område lagts 2 procent av styckningsfastighetens andel i ett för denna fastighet och två andra fastigheter samfällt fiskeskifte om 8,5130 ha, vilken andel motsvarade fisket i en vattenareal av omkring 300 m², ansågs strida mot bestämmelserna i 19 kap 12 § 2 st JDL.

20.3. 19 kap 12 § 3 st20.3.1. Lagtext

För de ändamål, med avseende å vilka sådant är tillåtet vid laga skifte, må jord eller lägenhet undantagas såsom för sakägarna gemensam eller servitut till förmån för en i förrättningen ingående fastighet läggas å annan sådan fastighet.

20.3.2. Ur tryckta kommentarerHenkow-von Schultz 1948 s 105:

Det har med hänsyn till stadgandena i (19 kap) 15 och 16 §§ ifrågasatts, att avhandling som innehåller bestämmelser om skogsfångs- eller mulbetesservitut icke skulle kunna läggas till grund för avstyckning (Grevberg 1927 s 257). I detta avseende har fastighetsbildningssakkunniga i sitt år 1944 avgivna betänkande framhållit, att det, vad anginge villkoren för bildande av servitut blott gällde huruvida man finge å den privata servitutsupplåtelsen förläna den sanktion och orubblighetsgrad som servitutets förvandling till jorddelningsservitut medförde. Något hinder för säljare och köpare eller andra enskilda intressenter att vid sidan om avstyckningsärendet tillskapa de servitut de önskade skulle alltså inte läggas genom ifrågavarande inskränkningar i rätten att tillskapa servitut vid jorddelning. (SOU 1944:46 s 143; se ock s 151 f och 158 f.)

SOU 1944:46 s 151: Den omständigheten att avtalet om servitutet inryckts i själva överlåtelsen i stället för att upprättas fristående, t.ex. omedelbart efter det överlåtelsen och avstyckningen skett, spelar ur fastighetsbildningssynpunkt icke större roll.

Anmärkning: I överlåtelsehandling intagen bestämmelse

om servitut, som vid avstyckningsförrättning inte redovisats såsom jorddelningsservitut, skall således inte beaktas vid utredning om styckningsdels tillhörigheter enligt förrättningen.

Henkow-von Schultz 1948 s 105:

Vid förrättning för avstyckningar från ett enstaka hemman blev det till hemmanet hörande vattenområdet i en sjö tilldelat vissa vid sjöstranden belägna lotter i enlighet med bestämmelserna i 12 kap 4 § (äldre) jordabalken, varemot fisket i vattenområdet fördelades mellan nämnda lotter med viss procentuell andel till varje. Förfarandet ansågs innefatta uppkomsten av en samfällighet beträffande fisket i strid mot grunderna för jorddelningslagens stadganden i ämnet; 1 kap 5 §, 10 kap 7 §, och 20 kap 8 § (NJA 1935 s 442).

Beträffande ett dylikt fall, då vid avstyckning fisket undantages såsom för styckningsdelarna gemensamt utan att vattenområdet självt avsättes såsom en samfällighet, har fastighetsbildningssakkunniga uttalat följande (SOU 1944:46 s 142): Icke heller bestämmelsen i 10 kap 7 § att vid skifte av vattentäckt område fisket under vissa förutsättningar må undantagas såsom för delägarna gemensamt synes kunna få analog tillämpning vid avstyckning. Skall vattenområdet självt ej avsättas som en samfällighet, innebär samfällt fiske ett servitut för den ena styckningsdelen till den andras vattenområde. Frågan bör därför anses röra bildandet av servitut.

20.3.3. Anvisningar

Se punkt 20.2.4.

20.3.4. Rättsfall till 19 kap 12 § 3 st

NJA 1929 s 218 (2)

1930 s 14 (4)

1932 s 44 (7)

1932 s 693 (10)

1935 s 38 (19)

1935 s 442 (21)

1946 s 278 (32)

2. 1929 s 218. AB län. Bolby i Ljusterö socken. Då till styckningslott lagts rätt att begagna en samfällid väg vari styckningsfastigheten hade andel, var styckningslottens rätt att erhålla nödig utfartsväg behörigen tillgodosett.

4. 1930 s 14. AC län. Sörnoret i Åsele socken. Servitut avseende rätt till mulbete och skogs fång får ej bildas vid avstyckning.

7. 1932 s 44. P län. Marbäck.

Till ett enligt ensittarlagen inlöst område av fastighet kunde läggas rätt att till vattenhämtning använda en samfällid bäck vari fastigheten hade andel.

10. 1932 s 693. AB län. Vättershaga i Länna socken. Servitut avseende rätt till fiske får ej bildas vid avstyckning.

19. 1935 s 38. W län. Karlsby i Sundborns socken. Bestämmelser om rätt till jakt kunde inte med laga verkan meddelas vid jorddelningsförrättning.

21. 1935 s 442. F län. Fyllerud i Torsklinge socken.

Vid förrättning för avstyckningar från ett enstaka hemman blev det till hemmanet hörande vattenområdet i en

sjö tilldelat vissa vid sjöstranden belägna lotter i enlighet med bestämmelserna i 12 kap 4 § (äldre) jordabalken, varemot fisket i vattenområdet fördelades mellan nämnda lotter med viss procentuell andel till varje. Förfarandet ansågs innefatta uppkomsten av en samfällighet beträffande fisket i strid mot grunderna för jorddelningslagens stadganden i ämnet. Se 1 kap 5 §, 10 kap 7 § och 20 kap 8 § JDL.

Hinder mot fastställelse av förrättningen - vid vilken avstyckades mer än hälften av hemmanets ägovidd - mötte icke vare sig därav att hemmanets vattenområde ej utmärktes på kartan samt redovisats i ägo- och avstyckningsbeskrivningarna eller därav att de till omförmälda lotter lagda andelarna (delarna) av vattenområdet ej heller utmärktes på kartan samt utstakats och utmärktes på marken. Jfr 19 kap 19 och 20 §§ JDL.

32. 1946 s 278. BD län. Alträsk i Överluleå socken.
Ur rubriken i NJA: Skogsfångsservitut kan icke lagligen bildas vid avstyckningsförrättning. (Jfr 1930 s 14).

21. 19 kap 14 §. Lagtext.

Har överlåtelse av ägovidd som skall styckas, icke ägt rum, ankomme på fastighetens ägare att, med iakttagande av vad i detta kapitel föreskrives, bestämma, huru avstyckningen skall verkställas (1 st). - Kunna, då fastigheten äges av flera gemensamt, dessa ej förena sig om sättet för avstyckningens verkställande, varde beslut meddelat, att avstyckningen ej kan äga rum (2 st).

22. 19 kap 15 §22.1. Lagtext

Har ägovidd, som skall avstyckas, blivit till annan överlåten, skall den om överlåtelsen upprättade avhandlingen läggas till grund för avstyckningsförrättningen (1 st). - Träffa sakägarna utöver vad avhandlingen innehåller överenskommelse i ämne, som angår förrättningen, såsom att med avstyckad ägovidd skall följa rätt till delaktighet i område, som vid lantmäteriförrättning avsatts för gemensamt ändamål, i äga, som eljest är samfälld för stamfastigheten och annan fastighet, eller i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten, att jord eller lägenhet skall undantagas för gemensamt ändamål eller att servitut till förmån för en i styckningen ingående fastighet skall läggas å annan sådan fastighet, skall därom upprättas skriftlig förening (2 st). - Uppkommer mellan sakägarna tvist om den rätt, som enligt avhandlingen eller träffad förening tillkommer envar av dem, skall frågan underställas ägodelningsrättens prövning, och vile emellertid förrättningen (3 st).

22.2. Rättsfall

- NJA 1933 B 1116 (13). Se under 19 kap 19 §.
1965 s 482 (38). Se under 19 kap 19 §.
Sveahov R. 2.6.1971 (39). Se under 19 kap 19 §.

23. 19 kap 19 §23.1. Lagtext19 kap 19 § 1 st

Lantmätaren åligger att utmärka avstyckningen å karta. Därest ej sakägare påfordrar upprättande av fullständig karta eller äldre karta, på sätt i 6 kap 1 § är föreskrivet, skall användas vid förrättningen, skall kartan upptaga allenast vad som finnes nödigt för att tydligt utmärka gränserna för avstyckat område, för mark, som undantagits för gemensamt ändamål, samt för den fastighet, från vilken avstyckningen sker, gränserna mellan olika ägoslag inom denna fastighet samt byggnader, vägar, vattendrag och dylikt. Inom avrösningsjord vare dock ej erforderligt att redovisa gränserna för olika ägoslag, om sådan redovisning uppenbarligen saknar betydelse för ärendets prövning.

Denna lydelse hade 1 st enligt lag den 19 september 1947 (nr 700). I förhållande till den tidigare, ursprungliga, lydelsen hade den understrukna texten ersatt texten: gränserna mellan sådana i sistnämnda fastighet ingående ägoslag, som redovisas i jordregistret, samt byggnader, vägar, vattendrag och dylikt.

19 kap 19 § 2 st

(Här behandlas de fall då på kartan skall upptagas endast avstyckat område jämte den mark, som undantages för gemensamt ändamål, ävensom sådana fasta punkter och mätningssuppgifter, att varje kartlagt områdes läge i förhållande till stamfastigheten blir fullt bestämt. Senaste lydelsen enligt lag en 1 juni 1951, nr 356.)

19 kap 19 § 3 st

Å kartan skall tecknas beskrivning, som under hänvisning

till varje å kartan upptaget område lämnar uppgift om arealen av däri ingående ägoslag ävensom i vad mån med avstyckad ägovidd följer rätt till delaktighet i mark, som vid lantmåteriförrättning avsatts för gemensamt ändamål, i äga, som eljest är samfälld för stamfastigheten och annan fastighet, eller i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten, så ock angående servitut, som till förmån för en i förrättningen ingående fastighet må hava lagts å annan sådan fastighet. Kan beskrivningen ej lämpligen tecknas å avstyckningskartan, skall den av lantmätaren införas i särskild handling.

23.2. Anvisningar

Lantmåteristyrelsens anvisningar och formulär till avstyckningsförrättningar (protokoll, redogörelser och beskrivningar), särskilt vad angår vattenområden, fiske och samfälligheter, jämte en del nu gjorda kommentarer: Se bilaga Anvisningar 5 (Cirkulärserien nr 1 och Tilläggs-serien 7). - Till uppgifterna under punkt 20.2.4. hänvisas.

23.3. Rättsfall

NJA 1933 B 1116 (13)

1934 s 522 (15)

1935 s 442 (21). Se under 19 kap 12 § 3 st.

1965 s 482 (38)

Svea hov R 2.6.1971 (39)

13. 1933 B 1116. AB län. Vagn i Edsbro socken. Från fastighet, som bestod av ett ägoskifte beläget invid sjö med vattenområde i sjön utanför stranden, såldes ett område vari ingick fastighetens hela strand. Enligt köpeavhandlingen skulle med det sålda området följa äganderätt till vattenområdet i sjön utanför områdets strand. Vid verkställd avstyckning inbegreps däri endast det i

köpeavhandlingen angivna området på land men inte jäm-
väl vattenområdet i sjön. - I den på kartan tecknade av-
styckningsbeskrivningen skulle redovisas att i det av-
styckade området ingick det utanför dess strand belägna
vattenområdet i sjön. Någon bestämning av gränserna för
vattenområdet ansågs inte erforderlig för avstyckningens
behöriga verkställande.

15. 1934 s 522. F län. Åkaköp i Vrigstads socken. Ge-
nom köpekontrakt hade från ett enstaka hemman sålts ett
område med bestämmelse bl a att i försäljningen ingick
den del av hemmanets vattenområde i sjö som var belägen
intill det sålda området. Vid avstyckningsförrättningen
tilldelades det försålda området (landområdet), i enligt
het med bestämmande av sakägarna, styckningsfastighe-
tens del i sjön utanför områdets strand med vatten,
grund och fiske. - Köpekontraktet måste anses innefatta
bestämmelse att i överlåtelsen ingick vattenområde i
sjön utanför det sålda landområdets strand enligt före-
skriften i 12 kap 4 § (äldre) jordabalken. Genom de
bestämmelser som meddelats vid avstyckningsförrättningen
var omfattningen av det vattenområde som alltså skulle
tillkomma avstyckningslotten med erforderlig tydlighet
fastslagen. - Vid sådant förhållande kunde det ej anses
nödigt att gränserna för vattenområdet utmärktes på för-
rättningskartan.

21. 1935 s 442. F län. Fyllerud i Torsklinge socken.
Se under 19 kap 12 § 3 st.

38. 1965 s 482. E län. Gottenvik i Jonsbergs socken.
Rubriken i NJA: Fråga huruvida omgivande vattenområde
ingick i avstyckningsförrättning.

I det köpekontrakt som lades till grund för avstyckningen

omnämndes vissa holmar och skär vilka enligt den överavstyckningen upprättade beskrivningen hade en areal av sammanlagt 8,1380 ha. I köpekontraktet omnämndes vidare bl a, att med de sålda områdena skulle följa "all den rätt säljaren kan äga till strand och vatten utanför desamma - - - ". Varken i protokollet, redogörelsen eller den överavstyckningen upprättade beskrivningen omnämndes eller redovisades att till den avstyckade ägolotten skulle höra något vattenområde invid de avstyckade holmarna och skären. - I Göta hovrätts utslag som fastställdes genom HD:s utslag 15.12.1965 förklarades att till den avstyckade fastigheten inte hörde något vattenområde.

Angående principerna för tolkningen av en avstyckad ägolotts omfattning anförde lantmäteristyrelsen i yttrande den 26 januari 1963 till Göta hovrätt bl a: Det skulle stämma illa med de krav på reda och ordning som bidrog till avstyckningsinstitutets införande, om man för att få fram en avstyckad fastighets omfattning skulle behöva sitta och tolka överlåtelsehandlingen på samma sätt som man för att få fram en avsöndrad lägenhets omfattning nödgas tolka grundavhandlingen. En av grundidéerna med avstyckningsinstitutet kan sägas vara, att man skall få besked om en lägenhets omfattning genom klara förrättningsbeslut i stället för mer eller mindre svårtolkade avtal. Därför måste man anse, att till en avstyckad lägenhet inte hör annat än vad vid förrättningen uttryckligen förklaras höra dit. Sålunda torde man i vart fall inte kunna anse att vid förrättningen till lägenheten lagts vattenområde med mindre åtminstone endera av förrättningsprotokollet, avstyckningsbeskrivningen eller en mellan sakägarna ingången förening otvetydigt förklarar, att till lägenheten skall höra vattenområde efter angiven grund, t ex "vattenområde utanför stranden", vilket får anses innefatta hänvisning till 12 kap 4 § (äldre jordabalken. En dylik förklaring enbart i ansökan till förrättningen eller i köpeavhandlingen synes inte till-

räcklig. Däremot synes en protokollsanteckning under rubriken "Sakägarna bestämde" e. dyl. vara tillfyllest.

39. Svea hovrätts utslag 2.6.1971. Rättsfallsregister för lantmäteriet, kompl. nr 1028. AB län. Glyxnäs.

Enligt köpekontrakt som lagts till grund för avstyckning skulle till det sålda området höra vattenområde utanför stranden. Vid avstyckningsförrättningen redovisades inte något vattenområde till den avstyckade fastigheten. I samband med sedermera verkställd gränsbestämningsförrättning förklarades att enligt avstyckningsförrättningen något vattenområde ej ingick i fastigheten och föreskrevs att strandlinjen vid tiden för avstyckningen skulle utgöra gräns.

24. 19 kap 20 §

24.1. Lagtext

Lantmätaren skall å marken utstaka samt, på sätt särskilt är föreskrivet, utmärka genom avstyckningen tillkomna gränser.

24.2. Rättsfall

NJA 1934 s 522 (15).	Se under 19 kap 19 §.
1935 s 442 (21).	Se under 19 kap 12 § 3 st.
1965 s 482 (38).	Se under 19 kap 19 §.

25. 20 kap 3 § 1 st

25.1. Lagtext

Ursprunglig lydelse:

Besväras fastighet av servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, må på yrkande av fastighetens ägare servitutet utan sammanhang med skifte utbrytas, där det finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång. Rätt att erhålla utbrytning tillkomme ock ägaren av den fastighet, till vars förmån sådant servitut gäller, där det visas att servitutet äventyras.

Lydelse enligt lag den 24 april 1931 (nr 77):

Besväras fastighet av servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, må på yrkande av fastighetens ägare servitutet utan sammanhang med skifte utbrytas, där det finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång. Enahanda rätt att erhålla utbrytning tillkomme ägaren av den fastighet, till vars förmån sådant servitut gäller, såframt ej servitutet visas hava tillkommit genom avtal. Utbrytning må ock ske på yrkande av denna fastighets ägare, där det visas att servitutet äventyras.

Genom 1931 års ändring tillkom den understrukna texten varjämte viss redaktionell ändring gjordes i den sista satsen.

25.2. Redogörelse, ur förarbetena till 1931 års lagändring, NJA II 1931 s 503-511, angående skogsfångs- och mulbetesservitut som ej tillkommit genom avtal, såsom av ålder bestående servitut och servitut tillkomna vid laga jorddelning.

20 kap. 3 § första stycket jorddelningslagen erhöll genom lag den 24 april 1931 (nr 77) följande lydelse.

Besväras fastighet av servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, må på yrkande av fastighetens ägare servitutet utan sammanhang med skifte utbrytas, där det finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång. Enahanda rätt att erhålla utbrytning tillkomme ägaren av den fastighet, till vars förmån sådant servitut gäller, såframt ej servitutet visas hava tillkommit genom avtal. Utbrytning må ock ske på yrkande av denna fastighets ägare, där det visas att servitutet äventyras.

Genom denna lag tillkom den ändringen att utan sammanhang med laga skifte, och utan att servitutet äventyrades, utbrytning av skogsfångs- och mulbetesservitut kunde ske även på yrkande av ägaren av den fastighet till vars förmån servitutet gällde, såframt ej servitutet visades ha tillkommit genom avtal.

Av de i NJA II 1931 s 503-511 intagna uppgifterna om förarbetena till lagändringen ges exempel på servitut som inte tillkommit genom avtal.

Ur den redogörelse som tillkallade sakkunniga (ägogräns-sakkunniga) i en den 4 juni 1929 avlämnad utredning lämnat dels angående uppkomsten av rekognitionsskogshemman och förekomsten av servitut på dylika hemman, dels angående förekomsten i andra fall av skogsfångs- och mulbetesservitut av likartad beskaffenhet som servituten på rekognitionsskogshemmanen återgavs i departementschefens anförande den 14 juli 1930 följande (s 504):

För att understödja bergshanteringen upplät staten särskilt under 1600- och 1700-talen allmänningsskogar åt gru-

vor och bruk, vilka därvid erhöll tillstånd att i regel mot en viss avgift, rekognitionsavgift, tillgodose sitt behov av ved, kol och byggnadsvirke på skogarna. På dessa s.k. rekognitionsskogar ägde ofta före upplåtelsen hemman och lägenheter, som var belägna på skogarna eller i deras närhet, rätt till fäbodställen, mulbete, skogsfång ("yx-börd"), fiske eller slätter. Dessa servitut led genom upplåtelsen ingen inskränkning. Under 1800-talet ha de till bruken upplåtna rekognitionsskogarna med stöd av riksdagens beslut 1809 och en i anledning därav den 4 februari 1811 utfärdad kungörelse indelats i hemman och skattesålt till bruksägarna. Därvid ha skogsfångs- och mulbetesservitut, tillkommande hemman och lägenheter av stubbe- och röjselrätts natur, utbrutits. Övriga servitut ha däremot vid skatteförsäljningen icke undergått någon förändring; de besvärar sålunda de av skogen bildade hemmanen på samma sätt som de tidigare besvärat skogen. Åtskilliga dylika servitut finns. Dock är att märka, att de ofta gällor till förmån för fastigheter, som hör till bruken. I övrigt torde skogs-fångs- och mulbetesservitut, vilka i likhet med nu berörda servitut på rekognitionsskogarna varit av ålder (nu understruket) på allmän skog bestående rättigheter men numera åvilas av skogen bildade till enskilda överlåtna fastigheter, endast i undantagsfall förekomma. Däremot finns av ålder på allmän skog gällande skogsfångs- och mulbetesservitut på skogar, som fortfarande tillhör staten. Så torde särskilt vara fallet på de till bergshanteringens understöd fortfarande anslagna skogar, vilka förvaltas enligt bestämmelserna i förordningen den 27 maj 1898 (Kungl. förordningen den 27 maj 1898, SFS nr 55, angående förvaltningen av statens till bergshanteringens understöd anslagna skogar) och vilka till största delen torde utgöras av gamla gruvskogar, det vill säga skogar, som varit upplåtna åt gruvor och därför ej fått skatteköpas enligt kungörelsen den 4 februari 1811.

Därefter fortsattes (s 505):

Det bör i detta sammanhang erinras, att utöver de av ålder på allmän skog gällande servitut, som de ägo- och gränssakkunniga berört i sin redogörelse, även finns av ålder gällande skogsfångs- och mulbetesservitut, vilka åvila mark som sedan gammalt varit i enskild ägo. Det viktigaste slaget av dylika servitut är avgärda bys eller lägenhets rätt på bolbys skog och utmark. Såsom redan inledningsvis anmärkts, har ägare av avgärda hemman ända sedan 1810 med avseende på möjligheten att få sin rätt utbruten varit jämställd med delägare i bolbys skog och utmark; ägare av avgärda lägenhet har erhållit skiftesvitsord enligt jorddelningslagen. (Anm: Angående skiftesvitsord för avgärda hemman och avgärda lägenhet, se 1 kap 17 §; angående delningsgrund för avgärda by, se 9 kap 8 §; angående delningsgrund för lägenhet för vilken ej fanns visst andelstal, se 9 kap. 4 §; rätten för avgärda hemman och avgärda lägenhet torde ej vara någon egentlig servitutsrätt utan snarare en rätt till andel i bolbys skog och utmark.) Skogsfångs- eller mulbetesservitut, som av ålder besvärats enskild fastighet, torde eljest sällan förekomma. (Utom av ålder gällande skogsfångs- och mulbetesservitut finns dylika servitut uppkomna genom avtal, vanligen i samband med avsöndring av jord. Dylika s.k. torpservitut är särskilt i Norrland ofta förekommande. Under större delen av 1800-talet var där vanligt att vid försäljning av mark för upprättande av mindre jordbrukslägenheter tillgodose dessas behov av skogsfång och mulbete genom servitut. Skogsfångs- eller mulbetesservitut, uppkommet genom avtal utan samband med tillkomsten av den fastighet, till vars förmån det gäller, torde förekomma mindre ofta. Anm: Sådana genom avtal tillkomna skogsfångs- eller mulbetesservitut avsågs ej med nu ifrågakommande ändring i 20 kap. 3 §.) Slutligen lär finnas skogsfångs- och mulbetesservi-

tut, vilka tillkommit i sammanhang med laga jorddelning. Ehuru dylika servitut rätteligen icke torde fått bildas vare sig vid laga skiften eller hemmansklyvningar enligt skiftesstadgan eller vid ägostyckningar (se NJA 1902 s 320 och 1918 s 423), torde likväl, åtminstone vid äldre ägostyckningar, ha förekommit, att dylika servitut pålagts styckningslott till förmån för annan dylik lott. Vid skifte eller avstyckning enligt jorddelningslagen får dylika servitut icke bildas.

 (s 508) Vad slutligen beträffar de skogsfångs- och mulbetservitut, vilka utan stöd av lag kan ha uppkommit vid laga delning, står uppenbarligen de, vilka uppkommit vid ägostyckning, avtalsservituten ganska nära. De principiella invändningarna mot utbrytning av avtalsservitut på den berättigades yrkande måste dock anses göra sig mindre starkt gällande vid dessa servitut. Ur praktisk synpunkt torde, på sätt kammarkollegiet ock förmenat, några betänkligheter icke behöva hysas mot att ge den härskande fastighetens ägare rätt att påkalla utbrytning i fråga om alla vid laga delning tillkomna servitut.

Kommentarer

Såsom exempel på servitut avseende rätt till skogsfång och mulbete som inte tillkommit genom avtal redovisas här - förutom vissa av ålder bestående servitut - servitut som tillkommit i sammanhang med laga jorddelning, såsom laga skifte eller hemmansklyvning enligt skiftesstadgan eller ägostyckning, ehuru enligt rättsfallen NJA 1902 s 320 och 1918 s 423 sådana servitut ej fick bildas vid ägostyckning och enligt ordalydelsen i 10 § lagen den 27 juni 1896 angående hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring därmed ej heller ansetts kunna bildas vid laga

skifte eller hemmansklyvning enligt nämnda stadga. Av vad som anförts bör vidare framgå att sådana skogsfångs- och mulbetesservitut som ändock kan ha tillkommit vid laga skifte eller hemmansklyvning enligt skiftesstadgan eller vid ägostyckning bör betraktas såsom sådana vid fastighetsbildning tillkomna servitut som omnämndes i 3 § lagen den 14 juni 1907 om servitut och i 57 § inteckningsförordningen den 16 juni 1875, innebärande bl.a. att de för sitt bestånd ej behövde intecknas.

Från rättspraxis antecknas att vid laga skifte ingången förening om rätt för delägare att för all framtid avverka skog på annan delägares mark har ansetts bindande för ny ägare. NJA 1888 s 464, 1893 s 272. Jämför NJA 1931 s 307 (6).

25. 20 kap 3 § 1 st
- 25.3. Rättsfall
 NJA 1932 s 657 (9)
 1935 s 477 I (22)
 1962 s 114 (35)

9. 1932 s 657. X län. Rogsta i Gnarps socken. Fyra genom avhandlingar åren 1868, 1871 och 1878 från ett hemman avsöndrade lägenheter hade genom bestämmelser i avhandlingarna erhållit rätt till skogsfång på hemmanet. - Genom år 1929 upprättade byteshandlingar överlät hemmanets ägare till lägenheternas ägare vissa närmare angivna skogsmarksområden mot det att lägenheternas ägare avstod från rättigheterna till skogsfång. De överlåtna områdena avstyckades till fastigheter för sig. - Enär servituten, med hänsyn särskilt till det värde de måste anses äga för innehavare av sakrätter i lägenheterna, inte kunde bringas att upphöra genom avtal mellan fastigheternas ägare, saknade överlåtelsehandlingarna laga verkan. Avstyckningarna undanröjdes.

22. 1935 s 477. Y län. Östanskär i Indals socken. Vid lägenhets avsöndrande tillkommet servitut, avseende rätt till skogsfång och mulbete på stamhemmanet, har genom avtal, som - före jorddelningslagens ikraftträdande - träffats mellan fastigheternas ägare, förklarats upphävt eller inskränkts till att omfatta en mindre del av rättigheterna. Sådant avtal har laga verkan.

35. 1962 s 114. D län. Ekelund i Barva socken.
Rubriken i NJA: Fråga om verkan av en år 1934 - således efter jorddelningslagens ikraftträdande - gjord avsägelse av hemman tillkommande servitut, innefattande rättighet till skogsfång och mulbete. (jfr 1932 s 657 och 1935

s 477.)

Ur Svea hovrätts av HD fastställda utslag: Med åbohemmanet Ekelund nr 1 har således vid tiden för åbornas förklaring den 20 januari 1934 varit förenat ett av ålder gällande servitut, innefattande rätt till skogs fång och mulbete. - Ett servitut av förevarande art kan - med hänsyn till den betydelse det i allmänhet måste anses äga för den härskande fastigheten och för innehavare av sakrätter i densamma - icke bringas att upphöra genom avtal, vilket träffats efter det jorddelningslagen den 1 januari 1928 trätt i kraft.

26. 20 kap 8 §26.1. Lagtext

Har vid skifte av vattentäckt område fisket däri med stöd av äldre bestämmelser ej intagits i delningen, eller utgör fiske särskild fastighet, må delning därav ägarum, så framt det kan ske utan någon delägarers förfång. För sådan delning skall uppskattning av fiskeområdet ske efter de olika delarnas godhet med hänsyn till fisket samt i övrigt i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat om laga skifte. Har jämlikt 10 kap 7 § vid skifte av vattentäckt område fisket undantagits såsom för delägarna gemensamt, må särskild delning av fisket icke ägarum.

26.2. Ur förarbeten

NJA II 1926 s 805. Kommissionen 1918: Fiske, som på grund av servitut tillkommer skifteslag inom annat skifteslag (jfr NJA 1907 s 271), faller icke under förevarande stadgande.

NJA II 1926 s 807. Utskottet: På sätt en ledamot i lagrådet yttrat skulle ett godkännande av förevarande § (enligt den i propositionen föreslagna lydelsen) hava till följd, att ehuru bestämmelserna i 10 kap. icke medgiva, att vid laga skifte å vattentäckt område fiskeservitut bildas, sådant likväl skulle kunna på en omväg åstadkommas, i det att vid vattenområdets skiftande fisket jämlikt 10 kap. 7 § undantoges såsom för delägarna gemensamt och omedelbart därefter skifte begärdes å det sålunda undantagna fisket. Utskottet, som anser, att uppkomsten av dylika servitut icke bör främjas, har därför föreslagit, att åt stadgandet gives den avfattning, det hade i ett tidigare förslag eller att rätten att erhålla skifte å fiske i redan delat vattenområde begrän-

sas att gälla allenast de fall, då före nya lagens i-kraftträdande fisket ej intagits i delningen av vattenområdet eller ock fisket utgör särskild fastighet.

26.3. Ur tryckta kommentarer

Grefberg 1927 s 274: Fiske, som på grund av servitut tillkommer skifteslag inom annat skifteslag (jfr NJA 1907 s 271), faller icke under förevarande stadgande.

Författningsserien nr 1 s 248: Enligt skiftesstadgan kunde skifte ske särskilt av vattnet och grunden och särskilt av fisket, och förhållandena har utvecklats sig därhän, att skifte å vatten ej anses omfatta fisket utan att detta tydligt framgår av skifteshandlingarna.

Anmärkning: Även det motsatta förhållandet bör gälla, alltså att skifte av fisket ej bör anses omfatta vattenområdet utan att detta tydligt framgår av skifteshandlingarna. Jämför 1 kap 6 §.

26.4. Anvisningar

Gradering av vattentäckt område och av fiske: Se under 11 kap 2 § samt bilaga Anvisningar 3 (Författningsserien nr 5 s 6).

Anvisningar för delning av fiske, avseende närmast det fall, då sådan åtgärd sker som särskild förrättning, men som i tillämpliga delar bör följas även vid skifte av vattenområde, "där fisket är av den betydelse, att hänsyn därtill måste tagas": Se bilaga Anvisningar 4 (Cirkulärserien nr 4 s 90).

26.5. Rättsfall

NJA 1929 s 548 (3)

1933 B 201 (11)

1934 B 34 (14)

1937 s 510 (26)

HovR ö Skåne och Blekinge 4.11.1938 (28). Se under p 31.2.3.

NJA 1946 s 242 (31)

3. 1929 s 548. AB län. Flaxenvik i Österåkers socken. Delning av fiske kan inte lagligen äga rum medelst särskilda delningar att tillämpas den ena under sommaren och den andra under vintern..

11. 1933 B 201. F län. Eksjöhovgård med Runnahult i Vallsjö socken. Då vattenområde med fisket däri var samfällt fick skifte enbart av fisket ej äga rum.

14. 1934 B 34. S län. Källsbäck i Södra Ny socken. Gränsbestämning i samband med delning av ett enstaka hemmans samfällda fiske i sjö hade bort omfatta hemmets hela vattenområde i sjön och inte endast den närmast stranden belägna delen därav.

26. 1937 s 510. Y län. Mädan m fl i Nordingrå socken. Rubriken i NJA: Sämjedelning av oskift (strömmings-) fiske har ansetts icke kunna mot delägares bestridande rubbas annat än genom laga skifte. Jfr 10 och 12 §§ lagen (den 27 juni 1896) om rätt till fiske.

28. Hovrättens över Skåne och Blekinge utslag 4.11.1938. Rättsfallsregister för lantmäteriet, utslag Hov R 107/1938. L län. Kälkestad i Österslövs socken. Se under p 31.2.3.

31. 1946 s 242. E län. Järstad i Östra Stenby socken. Ur rubriken i NJA: Skifte å enbart visst slags fiske

kan lagligen icke äga rum. - Med skifte å ett till by
hörande samfällt vattenområde 1) kan icke sammanföras
skifte å fisket inom annat, i övriga hänseenden delat
vattenområde. (Jfr 1932 B 170).

1) med däri ingående samfällt fiske

27. 21 kap. B. Om vad till jorddelningsmål är att hänföra.
15 §, 16 §.
21 kap. E. Om fastställelse av jorddelningsförrättning.
41 § (utdrag).
21 kap. F. Om rättelse i fastställd jorddelningsförrätt-
ning.
47 §.

27.1. Lagtexter.

21 kap 15 §

Till jorddelningsmål hänföras:

1. Skiftesmål, vartill räknas

- a) mål om tillstånd till laga skifte;
- b) mål, däri genom underställning eller besvär prövning påkallas av annat under laga skifte meddelat beslut än rörande tillstånd till skiftet eller av åtgärd, som under laga skifte vidtagits;
- c) mål om fastställelse av laga skifte, så ock av förrättning för bestämmande av fastighetsgräns, där förrättningen skett i sammanhang med laga skifte;
- d) mål rörande talan mot och fastställelse av förrättning, som jämlikt stadgandet i 14 kap 10 § hållits efter det laga skifte blivit fastställt;
- e) mål om rättelse i fastställt laga skifte;

2. Avstyckningsmål, vartill räknas

- a) mål om tillstånd till avstyckning;
- b) mål, däri genom besvär prövning påkallas av annat under avstyckningsförrättning meddelat beslut än rörande tillstånd till avstyckningen eller av åtgärd, som under avstyckningsförrättning vidtagits;
- c) mål om fastställelse av avstyckning så ock av förrättning för bestämmande av fastighetsgräns vid avstyckning;
- d) mål om rättelse i fastställd avstyckning;

3. Mål rörande talan mot och fastställelse av ägoutbyte i sammanhang med laga skifte samt talan mot och fastställelse av förrättning, varom i 20 kap 1, 3, 4 och 5 §§ förmäles, så ock mål om rättelse i fastställd förrättning av det slag, som i detta stycke avses;

4. Mål om rågång eller annan fastighetsgräns i andra fall än ovan avses;

5. Sådan tvist om äganderätt eller ständig besittningsrätt till jord eller om innehav av äga, som enligt 3 kap 12 § underställes ägodelningsrättens prövning;

6. Vid avstyckningsförrättning uppkommande tvist, varom i 19 kap 15 § sista stycket förmäles;

7. Tvist, som i samband med jorddelningsförrättning yppas angående beståndet och omfånget av rättighet till skogsfång, mulbete eller annat å fastighet, som ingår i förrättningen, vilande servitut; och

8. Mål om beloppet av kostnader för jorddelningsförrättning, där ej målet ändå enligt vad ovan stadgas är att anse såsom jorddelningsmål,

Genom lag den 17 juni 1932 (nr 231) - i samband med tillkomsten av lagen med särskilda bestämmelser om äldre ägogränser den 17 juni 1932 (nr 230) - tillkom punkt 2.d) mål om rättelse i fastställd avstyckning samt tillades i punkt 3. orden så ock mål om rättelse i fastställd förrättning av det slag, som i detta stycke avses. Se NJA II 1947 s 702, Lagrådet.

21 kap 16 §

Där efter jorddelningsförrättnings påbörjande tvist yppas,

om viss äga utgör fastighet för sig eller hör till annan fastighet,
om äga är att anse såsom samfälld,
om äga hör till en ägolott eller till en annan,
om delägare har del i skifteslag efter andelstal eller inom vissa gränser,
om äga skall anses såsom odaläga och i sådan egenskap tillhöra viss ägolott utöver dess ägobelopp enligt delningsgrunden,
skall tvisten, ändå att den icke jämlikt 15 § 5 må vara att till jorddelningsmål hänföra, räknas såsom sådant mål. (1 st).

Fråga, som i jorddelningsmål uppkommer om skyldighet för lantmätare att på egen bekostnad helt eller delvis omgöra förrättning eller att gälta kostnaden för ägodelningsrättens sammanträde, skall ock såsom jorddelningsmål anses (2 st).

21 kap 41 § (utdrag)

Sedan jorddelningsförrättning som i denna lag avses, eller
laga skifte,
avstyckning,
förrättning för bestämmande av rågång eller annan fastighetsgräns eller ägoutbyte, evad sådan förrättning skett i samband med annan jorddelningsförrättning eller icke,
förrättning enligt 20 kap 3, 4 och 5 §§,
förrättning, som jämlikt 14 kap 10 § hållits efter det laga skifte fastställt,
blivit avslutad, åligger det - - -.

21 kap 47 §

Har, sedan jorddelningsförrättning blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd, utrönts, att vid för-

rättningen förelupit fel i mätning eller uträkning eller vid utmärkande å marken av ägogräns, tillkommen vid förrättningen, må rättelse sökas hos ägodelningsrätten inom ett år från det kartan utgivits eller avsänts till vederbörande sakägare (1 st), - Beträffande ansökan om sådan rättelse skall vad som är stadgat om besvär över jorddelningsförrättning äga motsvarande tillämpning (2 st).

Första stycket erhöll angiven lydelse genom lag den 17 juni 1932 (nr 231) - i samband med tillkomsten av lagen med särskilda bestämmelser om äldre ägogränser den 17 juni 1932 (nr 230) - dock att orden utgivits eller avsänts tillkom genom lag den 1 juni 1951 (nr 356) i utbyte mot ordet utlämnats.

Före ändringen genom lagen den 17 juni 1932 (nr 231) hade första stycket följande, ursprungliga, lydelse:
Har, sedan laga skifte blivit genom laga kraft ägande beslut fastställt, utrönt, att vid skiftet förelupit fel i mätningen eller uträkningen, äge den delägare, som därigenom erhållit mindre ägobelopp än honom skolat tillkomma, att hos ägodelningsrätten söka rättelse inom ett år från det kartan utlämnats till delägarna på sätt i 16 kap 7 § sägs.

27.2. Nu gjorda kommentarer till 21 kap 47 §

Enligt 21 kap 41 § var gränsbestämningsförrättning inbegripen i begreppet jorddelningsförrättning. Före ändringen genom lagen den 17 juni 1932 (nr 231) - i samband med tillkomsten av lagen med särskilda bestämmelser om äldre ägogränser den 17 juni 1932 (nr 230) - var 21 kap 47 § tillämplig endast på laga skifte men efter denna ändring var paragrafen tillämplig på jorddelningsförrättning i allmänhet och således även på gränsbestämningsförrättning.

27.3. Rättsfall till 21 kap 47 §
NJA 1935 s 222 (20)

20. 1935 s 222. T län. Rickenstorp i Ljusnarsbergs socken.

Rubriken i NJA: Tillämpning, beträffande gränsbestämningförrättning, av 21 kap 47 § JDL.

Ansökan om rättelse i verkställd gränsbestämning, som inkommit till ägodelningsdomaren mera än ett år efter det kartan utlämnats till vederbörande sakägare, kunde inte upptagas till prövning av ägodelningsrätten.

Jorddelningslagens promulgationslag (JDP)28. 13 och 14 §§. Lagtexter.13 §

Har, innan den nya lagen trätt i kraft, av hemman eller av sådan under särskilt nummer i jordeboken upptagen lägenhet, som ej tillkommit genom avsöndring, överlåtit viss till gränserna bestämd ägovidd, och skulle enligt äldre lag utbrytning av samma ägovidd ske genom ägostyckning, skall i avseende å utbrytningen därav den äldre lagen tillämpas, sakägarna dock obetaget att, där de så önska samt laga hinder icke möter, göra den överlåtna ägovidden till föremål för avstyckning.

14 §

I fråga om avsöndring, som skett innan den nya lagen trätt i kraft, skall vad i äldre lag stadgas fortfarande äga tillämpning, vederbörande emellertid obetaget att, där icke fastställelse å avsöndringen meddelats eller laga hinder eljest möter, göra det upplåttna området till föremål för avstyckning.

C. Sammanfattande redogörelse för dispositionen av vatten-
(29) områden och fiske vid förrättningar enligt JDL

29.1. Dispositionen av vattenområden vid förrättningar enligt
JDL. Principer.

Begreppet impediment ("så oduglig mark att den från be-
räkning uteslutes") fanns inte enligt JDL. Ej heller
vattenområde kunde då vara impediment. Någon impediment-
regel liknande den i 12 kap 3 § i 1827 års skiftesstadga
eller 80 § i 1866 års skiftesstadga, att ett oredovisat
impedimentområde tillföll den fastighet inom vars grän-
ser det blev liggande, fanns ej heller enligt JDL.

Fastighetstillhörigheten för vattenområde skulle liksom
fastighetstillhörigheten för annan i förrättningen in-
gående mark alltid redovisas.

Någon presumtion att vattenområde följde med stranden
fanns inte.

10 kap 3 § (laga skifte).

Om inom skifteslaget fanns samfällt strömfall, skulle
det med nödigt utmål undantas för gemensam räkning, där
det kunde ske utan någon delägares förfång. Annat vat-
tentäckt område, som var för delägarna samfällt, fick
avsättas såsom för dem gemensamt, där sådant prövades
för delägarna i allmänhet medföra nytta och kunna ske
utan förfång för någon av dem.

19 kap 12 § 3 st (avstyckning)

För de ändamål, med avseende på vilka sådant var till-
låtet vid laga skifte, fick jord eller lägenhet (alltså
häri inbegripet även vattenområde) undantas såsom för
sakägarna gemensam.

29.2. Dispositionen av vattenområden och fiske vid förrättningar enligt JDL

29.2.1. Laga skiften

Enligt de grundläggande bestämmelserna i 1 kap 5 § 1 st skulle vid skifte av till skifteslag hörande vattenområden genom skiftet jämväl fisket i vattenområdena vara fördelat, där inte för visst fall (10 kap 7 §) annat särskilt bestämdes. Beträffande förut skiftade skifteslag gällde detta oberoende av huruvida skifteslagets vattenområden var förut samfällade eller förut delade.

Fisket i skifteslagets vattenområden bör emellertid liksom vattenområdena ha helt tillhört skifteslaget och exempelvis inte ingått i ett till ett skifteslag av högre ordning hörande samfällt fiske.

Härefter följer kommentarer i anslutning till valda typexempel. I dessa exempel förutsattes vattenområdena tidigare ha redovisats såsom impediment.

Typexempel 1

Laga skifte enligt 1 kap 10 § eller 11 § på förut skiftat skifteslag enligt 1 kap 2 § under 1 (by eller enstaka hemman). Ett ursprungligt eller primärt skifteslag. En del vattenområden med däri ingående fiske var samfällade. Övriga vattenområden var delade antingen enligt direkt redovisning i delningsbeskrivning eller med stranden enligt presumptionen, medan fisket i dem var samfällt. I laga skiftet ingick skifteslagets alla vattenområden och fisket däri.

Om någon bestämmelse inte gavs att fiske fortfarande skulle vara samfällt (10 kap 7 §), var efter laga skiftet enligt huvudregeln i 1 kap 5 § 1 st allt fiske disponerat på samma sätt som vattenområdena, så att med vattenområden som tilldelats vissa ägolotter följde fisket däri och att i samfällade vattenområden fisket var

samfällt på samma sätt som vattenområdena.

Intet i JDL:s regler tyder på att i ett sådant fall som detta de samfällda vattenområdena med däri ingående samfällt fiske skulle skiftas för sig, övriga förut delade vattenområden skiftas för sig och övrigt samfällt fiske i dessa vattenområden skiftas för sig. Jämför kommentarerna till 20 kap 8 §.

I ett fall som detta (typexempel 1) kunde med tillämpning av 10 kap 7 § (det samfällda) fisket i skifteslagets alla vattenområden eller i vissa vattenområden eller i visst vattenområde undantagas såsom för delägarna gemensamt, medan endast själva vattenområdena skiftades. Sådant undantagande skulle ske genom ett formligt beslut. Att märka är att sådant fiske egentligen inte avsattes såsom samfällt utan det bibehölls såsom samfällt för de delägare som förut hade andel däri. Detta kan få betydelse vid utredningen om andelarna i sådant bibehållet samfällt fiske. Att märka är vidare att vattenområde där samfällt fiske bibehölls inte behövde vara förut samfällt utan det kunde även vara förut delat eller förut till en del samfällt och till en del delat. Jämför kommentarerna till 10 kap 7 § och lantmäteristyrelsens yttrande i rättsfallet NJA 1952 s 497 (34).

Om i ett sådant fall som detta (typexempel 1) med stöd av 1 kap 20 § 1 st viss delägare eller vissa delägare förklarats ej vara skyldiga att med sina ägor ingå i skifte annat än i den mån sådant erfordrades för att övriga delägare skulle erhålla så lämplig och redig ägoanordning som belägenheten medgav, bör förutsättas att alla till skifteslaget hörande vattenområden och allt till skifteslaget hörande fiske likväl intogs i skiftet.

Med stöd av 10 kap 8 § kunde även från delningen uteslutas äga, som på grund av beskaffenhet eller läge inte kunde uppskattas med erforderlig säkerhet i jämförelse

med skifteslagets övriga ägor eller vars värde var så lågt att kostnaderna för dess skiftande befanns inte stå i skäligt förhållande till värdet.

Sådan äga kunde inrymma vattenområde med fisket däri samt vara antingen tidigare samfälld eller tidigare delad medan fisket var samfällt. Fastighetsindelningen inom en sådan från delningen utesluten äga rubbades inte genom laga skiftet vare sig avseende land, vatten eller fiske, men fastighetsbeteckningarna för de i ägan ingående fastigheterna ändrades i samma mån som ägor till samma fastigheter jämväl ingick i laga skiftet och efter laga skiftet erhöll ändrad fastighetsbeteckning. För att utröna fastighetsindelningen med aktuella fastighetsbeteckningar efter laga skiftet inom en sådan från delningen utesluten äga bör således först utredas fastighetsindelningen före laga skiftet samt därefter, beträffande fastighet som jämväl med någon del ingått i laga skiftet, med vilken beteckning eller vilka beteckningar sådan fastighet utgått ur skiftet (oförändrad eller uppdelad på flera eller ingående i annan).

Sådant skifteslag varom nu är fråga (typexempel 1) kunde enligt 1 kap 4 § uppdelas så att viss ägotrakt och ibland enbart visst vattenområde (se bilaga Anvisningar 1, ur Serien uppsatser m m nr 4) avskildes till särskilt skifteslag som ej skulle undergå laga skifte, medan återstoden bildade skifteslag som skulle undergå sådant skifte. Sådan till särskilt skifteslag avskild ägotrakt som ej skulle undergå laga skifte kunde inrymma vattenområden med fisket däri samt vara antingen tidigare samfälld eller tidigare delad medan fisket var samfällt. Sådant till särskilt skifteslag avskild vattenområde som ej skulle undergå laga skifte kunde vara antingen tidigare samfällt eller tidigare delat medan fisket däri var samfällt. Fastighetsindelningen inom sådan till särskilt skifteslag avskild del som ej skulle undergå laga skifte

rubbades inte genom laga skiftet vare sig avseende land, vatten eller fiske, men fastighetsbeteckningarna för de i den till särskilt skifteslag avskilda delen ändrades i samma mån som fastigheter, som endast till någon del ingick däri, med sina övriga ägor (inom det skifteslag som undergick laga skifte) ingick i laga skiftet och efter laga skiftet erhöll ändrad fastighetsbeteckning. För att utröna fastighetsindelningen med aktuella fastighetsbeteckningar efter laga skiftet inom sådan till särskilt skifteslag avskild del bör således först utredas fastighetsindelningen före laga skiftet samt därefter, beträffande fastighet som jämväl med någon del ingått i laga skiftet, med vilken beteckning eller vilka beteckningar sådan fastighet utgått ur skiftet (oförändrad eller uppdelad på flera eller ingående i annan).

Enligt 1 kap 4 § kunde två eller flera sådana skifteslag varom nu är fråga (typexempel 1) sammanföras till ett skifteslag. Någon principiell skillnad i fråga om dispositionen av vattenområden och fiske vid laga skifte på sådant sammanfört skifteslag jämfört med dispositionen vid laga skifte på ett enda av de i sammanföringen ingående skifteslagen fanns inte. Angående problem som kunde uppkomma då med tillämpning av 10 kap 7 § fiske skulle bibehållas såsom samfällt hänvisas till rättsfallet NJA 1952 s 497 (34).

Typexempel 2

Laga skifte enligt 1 kap 8 § på ett förut odelat skifteslag enligt 1 kap 2 § under 1 (enstaka hemman inom egen rågång). Ett ursprungligt eller primärt skifteslag. Fisket ingick i äganderätten till vattenområdena.

Om någon bestämmelse enligt 10 kap 7 § inte givits, var efter laga skiftet enligt huvudregeln i 1 kap 5 § 1 st allt fiske disponerat på samma sätt som vattenområdena, så att med vattenområden som tilldelats vissa ägolotter

följde fisket däri och att i samfällda vattenområden fisket var samfällt på samma sätt som vattenområdena.

Med tillämpning av 10 kap 7 § kunde för delägare samfällt fiske i hemmanets alla vattenområden eller i vissa vattenområden eller i visst vattenområde undantagas såsom för delägarna gemensamt, medan endast själva vattenområdena skiftades. Sådant undantagande skulle ske genom ett formligt beslut. Att märka är att sådant fiske egentligen inte avsattes såsom samfällt utan det bibehölls såsom samfällt för delägare som förut hade andel däri. Detta kan få betydelse vid utredningen om andelarna i sådant bibehållet samfällt fiske.

Vid laga skifte på skifteslag enligt typexempel 2 kunde på samma sätt som vid laga skifte på skifteslag enligt typexempel 1 äga (område) uteslutas från delningen enligt 10 kap 8 § samt skifteslag uppdelas eller sammanföras.

Typexempel 3

Laga skifte enligt 1 kap 8 § på ett förut odelat skifteslag enligt 1 kap 2 § under 2 (ägolott som utlagts vid skifte på by eller enstaka hemman). Ett sekundärt skifteslag. Enligt det tidigare skiftet på byn eller det enstaka hemmanet kunde, i detta typexempel, till en sådan ägolott höra

andel i samfällda vattenområden med däri ingående samfällt fiske eller vattenområden enligt direkt redovisning i delningsbeskrivning eller utanför stranden enligt presumptionen och andel i samfällt fiske i byns eller det enstaka hemmanets samtliga vattenområden eller andel i de till byn eller det enstaka hemmanet hörande vattenområden som var samfällda med däri ingående samfällt fiske samt vattenområden enligt direkt redovisning i delningsbeskrivning eller utan-

för stranden enligt presumptionen och andel i samfällt fiske i samtliga till byn eller det enstaka hemmanet hörande vattenområden som inte var samfällda.

Skifteslagets andel i byns eller det enstaka hemmanets samfällda vattenområden med däri ingående samfällt fiske och skifteslagets andel i byns eller det enstaka hemmanets samfällda fiske i de vattenområden som förut var delade skulle inte utbrytas för att ingå i skifte tillsammans med skifteslagets övriga ägor (1 kap 5 § 2 st).

Av vattenområden och fiske kom i detta fall att i skiftet ingå endast själva de vattenområden som tillhörde det sekundära skifteslaget enligt direkt redovisning i delningsbeskrivning eller utanför stranden enligt presumptionen men inte något fiske.

Vattenområde kunde undantagas såsom gemensamt eller tilldelas viss ägolott eller vissa ägolotter. Att märka är att i detta fall vattenområdets fördelning inte medförde någon motsvarande fördelning av fisket i desamma. För en tillämpning av bestämmelserna i 1 kap 5 § 1 st, att genom skifte av till skifteslag hörande vattenområden jämväl fisket i vattenområdena är fördelat, bör nämligen förutsättas att fisket liksom vattenområdena helt tillhörde skifteslaget och inte såsom i detta fall ingick i ett till det större ursprungliga eller primära skifteslaget (byn eller det enstaka hemmanet) hörande samfällt fiske.

Se Grefberg-Palm 1933 s 26 till 1 kap 5 §: "Andra stycket i paragrafen läser icke ha avseende å andel i fiske, som är gemensamt för skifteslaget och andra fastigheter. Delning av den vattentäckta grunden medför alltså för detta fall icke att genom skiftet jämväl fisket å sådant område fördelas (jfr §:ns förstra stycke)."

Hur skifteslagets (den skiftade fastighetens) andel i byns eller det enstaka hemmanets samfällda vattenområden med däri ingående samfällt fiske och skifteslagets andel i byns eller det enstaka hemmanets samfällda fiske i de vattenområden, som förut var delade, efter laga skiftet var fördelade på de därvid utlagda ägotalterna (fastigheterna), bör framgå av de andelstal som direkt eller (efter sämjedelning) indirekt legat till grund för tilldelningen. Vid olika andelstal i inrösningsjord och avrösningsjord bör företräde ges åt de senare.

I ett inte ringa antal fall har ett sådant skifteslag som förut omnämnts (typexempel 3, ett odelat sekundärt skifteslag) jämlikt 1 kap 4 § uppdelats i två skifteslag på det sättet att till skifteslaget hörande vattenområde eller vattenområden blivit ett särskilt skifteslag som inte skulle undergå laga skifte, medan återstoden blivit ett särskilt skifteslag som undergått laga skifte (se bilaga Anvisningar 2, ur Serien uppsatser m.m. nr 12). Efter laga skiftet var till särskilt skifteslag sålunda avskilda vattenområden samfällda för ägototter (fastigheter), som utlagts vid laga skiftet, med andel efter andelstal som direkt eller (efter sämjedelning) indirekt legat till grund för tilldelningen. Vid olika andelstal i inrösningsjord och avrösningsjord bör företräde ges åt de senare.

Enligt 1 kap 4 § kunde två eller flera sådana sekundära skifteslag, som förut omnämnts (typexempel 3), inom samma ursprungliga eller primära skifteslag sammanföras till ett skifteslag. Någon principiell skillnad i fråga om dispositionen av vattenområden och fiske vid laga skifte på sådant sammanfört skifteslag jämfört med dispositionen vid laga skifte på ett enda av de i sammanföringen ingående skifteslagen fanns inte. För utrönande av hur det sammanförda skifteslagets sammanlagda andel i byns eller det enstaka hemmanets samfällda vattenområden

med däri ingående samfällt fiske och sammanlagda andel i byns eller det enstaka hemmanets samfällda fiske i de vattenområden, som förut var delade, efter laga skiftet var fördelade på därvid utlagda ägototter (fastigheter), bör först klarläggas storleken av andelen för vart och ett av de i sammanföringen ingående skifteslagen och därefter hur var och en sådan andel är fördelad på nämnda ägototter. Den sist angivna fördelningen bör framgå av de andelstal som direkt eller (efter sämjedelning) indirekt legat till grund för tilldelningen. Vid olika andelstal i inrösningsjord och avrösningsjord bör företräde ges åt de senare.

Enligt 1 kap 4 § kunde två eller flera sådana sekundära skifteslag som förut omnämnts (typexempel 3), vart och ett härrörande från olika ursprungliga eller primära skifteslag, sammanföras till ett skifteslag. Någon principiell skillnad i fråga om dispositionen av vattenområden och fiske vid laga skifte på sådant sammanfört skifteslag jämfört med dispositionen vid laga skifte på ett enda av de i sammanföringen ingående skifteslagen fanns inte. För vart och ett ursprungligt eller primärt skifteslag bör klarläggas hur det därifrån härrörande sekundära skifteslagets andel i den byns eller det enstaka hemmanets samfällda vattenområden med däri ingående samfällt fiske och andel i den byns eller det enstaka hemmanets samfällda fiske i de vattenområden, som förut var delade, efter laga skiftet var fördelade på de därvid utlagda ägototterna (fastigheterna). Detta bör framgå av de andelstal som direkt eller (efter sämjedelning) indirekt legat till grund för ägotilldelningen. Vid olika andelstal i inrösningsjord och avrösningsjord bör företräde ges åt de senare.

I 20 kap 8 § stadgades bl.a. följande. Om vid skifte av vattentäckt område fisket däri med stöd av äldre bestämmelser ej intagits i delningen, kunde delning därav äga

rum. För sådan delning skulle i tillämpliga delar gälla vad som var stadgat om laga skifte. Det tillades: Har jämlikt 10 kap 7 § vid skifte av vattentäckt område fisket undantagits såsom för delägarna gemensamt, må särskild delning av fisket icke äga rum.

Särskild delning av enbart fiske enligt dessa stadganden kunde alltså ske endast där vid skifte av vattentäckt område med stöd av äldre bestämmelser, alltså vid förrettning före JDL:s ikraftträdande den 1 januari 1928, fisket i vattenområdet ej intagits i delningen. Sådana talrikt förekommande fall var då vid äldre laga skiften (eller storskiften eller enskiften) till skifteslaget hörande vattenområden, såsom impediment, var fördelade mellan de därvid utlagda ägototterna antingen enligt direkt redovisning i delningsbeskrivning eller med stranden enligt presumptionen, medan fisket i samma vattenområden förblev oskiftat eller samfällt. Sådant oskiftat eller samfällt fiske var enligt JDL en särskild rättighet och förmån. De vid delning på sådant oskiftat eller samfällt fiske utlagda fiskelotterna var även - utom för det säkerligen sällsynta fall att fastighets fiskelott till belägenheten helt sammanföll med fastighetens vattenområde - en fastigheterna tillkommande särskild rättighet och förmån.

Dylik delning av fiske var ett speciellt slag av förrettning som ej kunde hänföras till laga skifte på något skifteslag enligt 1 kap. Däremot var särskilt laga skifte på samfällt vattenområde med däri ingående samfällt fiske laga skifte enligt 1 kap 13 § på skifteslag enligt 1 kap 2 § under 3. Se rättsfallet NJA 1946 s 242 (31).

29.2.2. Avstyckningar

Någon presumtion att vattenområde följde med stranden fanns inte enligt JDL.

Vattenområde var "äga" eller "mark". Liksom var fallet med andra till avstyckad ägolott hörande ägor skulle även beträffande vattenområde vara vid förrättningen klart redovisat huruvida detta tillhörde den avstyckade ägolotten. Likaledes skulle av bestämmelse eller redovisning vid förrättning framgå huruvida till avstyckad ägolott lagts andel i samfällt vattenområde.

Till styckningsfastighet hörande vattenområde kunde avsättas såsom samfällt för stamfastigheten och styckningslott (styckningslotter).

För det fall att fisket ingick i äganderätten till vattenområdet medförde de grundläggande bestämmelserna i 1 kap 5 § 1 st att detta fiske blev disponerat på samma sätt som vattenområdet, så att då vattenområde tilldelades avstyckad ägolott med detta vattenområde följde fisket i området utan att detta behövde särskilt anges och att då till avstyckad ägolott lades andel i samfällt vattenområde med denna andel följde motsvarande andel i fisket utan att detta behövde särskilt anges.

Vid laga skifte på vattenområde i sådant fall som detta fanns enligt 10 kap 7 § möjlighet att undantaga fisket såsom för delägarna gemensamt medan endast själva vattenområdet skiftades. Någon motsvarande möjlighet att vid avstyckning uppdelade ett till styckningsfastigheten hörande vattenområde på olika fastigheter i områden med bestämda gränser, medan fisket i samma vattenområde avsattes såsom samfällt för fastigheterna med visst andelstal angivet för var och en av dem fanns inte.

Då till styckningsfastighet hörde andel i samfällt vattenområde med däri ingående samfällt fiske kan ha hänt att vid avstyckningsförrättning till avstyckad ägolott lagts andel enbart i det samfällda fisket. Någon motsvarande andel i det samfällda vattenområdet kan då inte anses ha lagts till styckningslotten utan denna andel i det samfällda vattenområdet bör anses fortfarande tillhöra stamfastigheten.

Då till styckningsfastighet hörde andel i samfällt vattenområde med däri ingående samfällt fiske kan även ha hänt att andelen i det samfällda vattenområdet och andelen i det samfällda fisket genom vid förrättningen givna direkta bestämmelser disponerats på olika sätt, exempelvis så att andelen i det samfällda vattenområdet tilldelats en i förrättningen ingående fastighet medan andelen i det samfällda fisket med skilda andelar uppdelats på två eller flera i förrättningen ingående fastigheter. (Se bilaga Anvisningar 5, ur Cirkulärserien nr 1, exempel IV kommentarerna i slutet, samt punkt 20.2.4.)

Sådan disposition av styckningsfastighets andel i samfällt vattenområde med däri ingående samfällt fiske som omnämns i de två föregående fallen bör, ehuru de inte ansetts överensstämma med JDL:s regler, dock beaktas såsom faktiska förrättningsresultat.

Om fisket inte ingick i äganderätten till vattenområdet utan utgjorde en därifrån skild styckningsfastighet tillkommande särskild rättighet och förmån skulle av bestämmelse eller redovisning vid förrättning framgå huruvida till styckningslott lagts fiske.

I de vanligast förekommande fall då sådant fiske tillhörde styckningsfastigheten i form av andel i samfällt fiske eller andel i fiskelott kunde fiske tilläggas av-

styckad ägolott i form av andel.

Om fiskelott helt tillhörde styckningsfastigheten kunde den avsättas såsom samfälld för stamfastigheten och styckningslott (styckningslotter) eller ock styckningslott tilldelas hela fiskelotten eller visst område av densamma, exempelvis ett till fiskelotten hörande fiskeskifte. I sistnämnda fall kunde alltså fiskelotten disponeras som om den varit mark.

Fiskeservitut fick ej bildas vid avstyckning men en styckningsfastigheten tillkommande särskild rätt till fiske i form av servitut eller andel däri kunde disponeras vid avstyckningsförrättning.

Principerna för tolkningen av en avstyckad ägolotts omfattning och tillhörigheter ur de i förrättningsakten föreliggande uppgifterna framgår av lantmäteristyrelsens yttrande till Göta hovrätt den 26 januari 1963 i rättsfallet NJA 1965 s 482 (38). Därur återges här följande: "Det skulle stämma illa med de krav på reda och ordning som bidrog till avstyckningsinstitutets införande, om man för att få fram en avstyckad fastighets omfattning skulle behöva sitta och tolka överlåtelsehandlingen på samma sätt som man för att få fram en avsöndrad lägenhets omfattning nödgas tolka grundavhandlingen. En av grundideerna med avstyckningsinstitutet kan sägas vara, att man skall få besked om en lägenhets omfattning genom klara förrättningsbeslut i stället för mer eller mindre svårtolkade avtal. Därför måste man anse, att till en avstyckad lägenhet inte hör annat än vad vid förrättningen uttryckligen förklaras höra dit. Sålunda torde man i vart fall inte kunna anse att vid förrättningen till lägenheten lagts vattenområde med mindre åtminstone endera av förrättningsprotokollet, avstyckningsbeskrivningen eller en mellan sakägarna ingången förening otve-

tydigt förklarar, att till lägenheten skall höra vattenområde efter angiven grund, t ex 'vattenområde utanför stranden', vilket får anses innefatta hänvisning till 12 kap 4 § (äldre) jordabalken. En dylik förklaring enbart i ansökan till förrättningen eller i köpeavhandlingen synes inte tillräcklig. Däremot synes en protokollsanteckning under rubriken 'Sakägarna bestämde' e. dyl. vara tillfyllest."

Det av lantmäteristyrelsen uppställda villkoret, att till en avstyckad lägenhet inte hör annat än vad vid förrättningen uttryckligen förklaras höra dit, bör avse inte bara de till en avstyckad ägolott hörande ägorna, vattenområden inbegripna, utan även tillhörigheter av olika slag, exempelvis andelar i samfälligheter och fiske.

Framhållas må att vad angår avstyckningar - och även övriga förrättningar - enligt JDL någon tolkningsregel motsvarande den i 2 kap 5 § FBL intagna ^{inte} torde kunna tillämpas.

Här erinras om att i slutet av punkt 5 yttrats följande.

Om i beskrivning av fastighet enligt JDL förekommer uttrycket samfällighet kan därmed avses samfälld äga, samfälld mark, samfällt område, däri inbegripet samfällt vattenområde med i förekommande fall däri ingående samfällt fiske, men inte någon form av samfällt fiske som ej ingår i äganderätten till vattenområdet.

Om i beskrivning av fastighet enligt JDL förekommer uttrycket särskild rättighet och förmån (eller liknande uttryck) kan därmed inte avses andel i samfällighet enligt JDL, såsom andel i samfällt vattenområde med i fö-

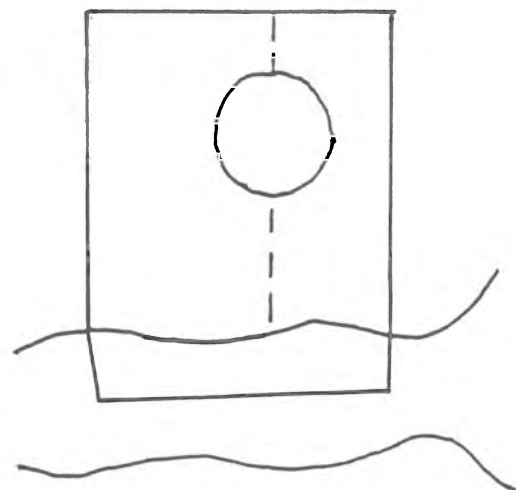
rekommande fall däri ingående samfällt fiske, men däremot, vad angår fiske, andel i samfällt fiske ej ingående i äganderätten till vattenområdet, fiskelott eller andel däri eller fiske i form av servitut eller andel däri.

- D. Exempel på möjligheter att disponera vattenområden och fiske vid olika former av fastighetsbildning på olika typer av fastigheter

30.1. De olika fastighetstyperna 1-4

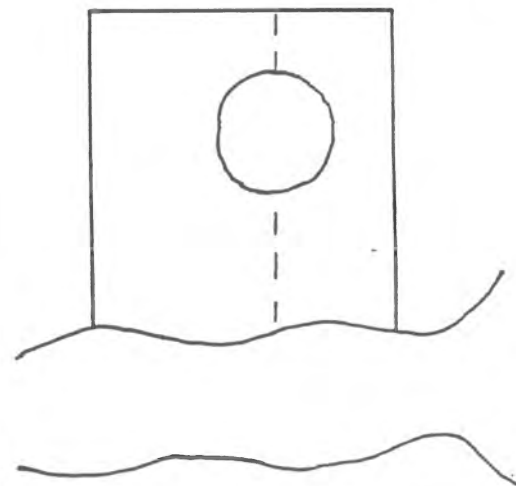
Fastighetstyp 1

Till fastigheten hör enskilda vattenområden och enskilt fiske däri.

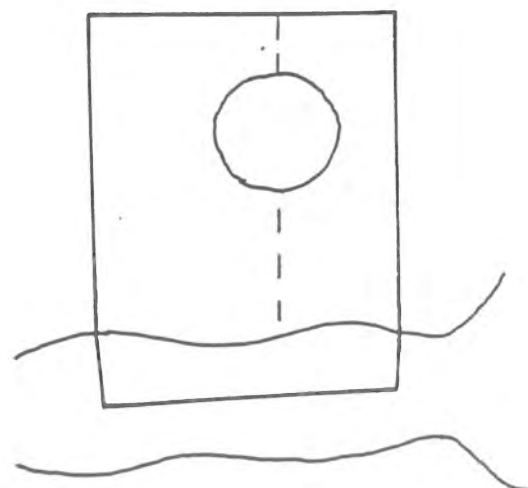
Fastighetstyp 2

Till fastigheten hör tillsammans med andra fastigheter andel i (byns) samfällda vattenområden med däri ingående samfällt fiske.

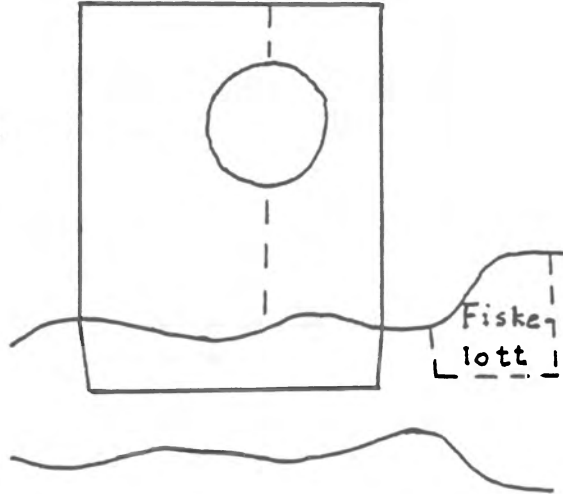
Fastighetstyp 3

Till fastigheten hör enskilda vattenområden och tillsammans med andra fastigheter andel i samfällt fiske i vattenområden av större omfattning (byns).

Fastighetstyp 4

Till fastigheten hör enskilda vattenområden och en vid delning av det samfällda fisket för andelen däri utlagd fiskelott.

Anmärkning: I verkligheten förekommande fastighetstyper är ofta en kombination av förut redovisade fastighetstyper.

30.2. Laga skifte enligt JDLFastighetstyp 1

Vattenområden kunde tilldelas ägolotterna eller undantags för gemensamt behov varvid fisket blev disponerat på samma sätt som vattenområdena (1 kap 5 §).

Enbart fisket i vattenområde kunde undantas såsom gemensamt (10 kap 7 §) och vattenområdet i övrigt delas.

Fastighetstyp 2

Fastighetens andel i de samfällda vattenområdena med däri ingående samfällt fiske blev uppdelad på ägolotterna efter de andelstal som utgjorde delningsgrund (i avrösningsjorden).

Fastighetstyp 3

Vattenområdena kunde tilldelas ägolotterna eller undantags för gemensamt behov. Dispositionen av vattenområdena hade ingen inverkan på fisket.

Fastighetens andel i det samfällda fisket blev uppdelad på ägolotterna efter de andelstal som utgjorde delningsgrund (i avrösningsjorden).

Fastighetstyp 4

Vattenområdena, se fastighetstyp 3.

Fiskelotten kunde ingå i delningen eller undantas för gemensamt behov. Om fiskelotten, belägen utanför fastig-

hetens vattenområden, inte redovisats var den samfälld för ägotterna med andel efter de andelstal som utgjorde delningsgrund (i avrösningsjorden).

Om i detta fall till fastigheten inte hörde hel fiskelott utan endast andel i sådan blev denna andel uppdelad på ägotterna efter de andelstal som utgjorde delningsgrund (i avrösningsjorden).

30.3. Avstyckning enligt JDLFastighetstyp 1

Vattenområde kunde undantas såsom gemensamt för stamfastighet och avstyckad ägolott varvid även fisket i detta vattenområde blev på samma sätt gemensamt.

Vattenområde kunde tilldelas avstyckad ägolott varvid även fisket i detta vattenområde följde med.

Anmärkning. För att till avstyckad ägolott skall höra vattenområde måste detta framgå av vid förrättningen meddelad bestämmelse eller gjord redovisning.

Fastighetstyp 2

Till avstyckad ägolott kunde läggas styckningsfastighets hela andel eller viss andel av styckningsfastighets andel i samfällda vattenområden varvid även motsvarande andel i det samfällda fisket följde med.

Sådan disposition av andel kunde även avse visst eller vissa av flera samfällda vattenområden.

Det var ej tillåtet att disponera andel i samfällt vattenområde med uttryckligt undantag för motsvarande andel i samfällt fiske eller att disponera andel enbart i samfällt fiske eller att i övrigt disponera andel i samfällt vattenområde och motsvarande andel i samfällt fiske på olika sätt.

Anmärkning. Om sådan ej tillåten disposition likväl skett, bör den dock beaktas såsom ett faktiskt förrättningsresultat.

Fastighetstyp 3

Vattenområde kunde undantas såsom gemensamt för stamfastighet och avstyckad ägolott.

Vattenområde kunde tilldelas avstyckad ägolott. Se anmärkning under fastighetstyp 1.

Dessa dispositioner av vattenområden berörde givetvis inte fisket.

Till avstyckad ägolott kunde läggas styckningsfastighetens hela andel eller viss andel av styckningsfastighetens andel i det samfällda fisket.

Sådan disposition av andel kunde även avse det samfällda fisket i visst eller vissa av flera vattenområden.

Fastighetstyp 4

Vattenområden, se fastighetstyp 3.

Fiskelotten kunde undantas såsom gemensam för stamfastighet och avstyckad ägolott. Till avstyckad ägolott kunde även läggas hela fiskelotten eller ett visst till gränserna bestämt område därav. Om vid förrättningen inte meddelades någon bestämmelse eller gjordes någon redovisning rörande fiskelotten tillhörde den stamfastigheten.

Om i detta fall till styckningsfastigheten inte hörde hel fiskelott utan endast andel i sådan kunde till avstyckad ägolott läggas styckningsfastighetens hela andel eller viss andel av styckningsfastighetens andel.

- 30.4. Hemmansklyvning eller laga skifte ^{enligt reglerna,} före den 1 januari 1928 (vattenområdena impediment).

Fastighetstyp 1

Vattenområden kunde enligt bestämmelse eller redovisning vara samfällda för ägolotterna eller ock på grund av direkt redovisning i delningsbeskrivning vara tilldelade ägolotter. Vattenområden kunde även vara delade med stranden enligt presumptionen så att till ägolott hörde vattenområde utanför dess strand och till samfällt område vattenområde utanför dess strand enligt reglerna i 12 kap 4 § (äldre) jordabalken.

Hur vattenområdena (såsom impediment) var disponerade inverdade inte på fisket. Om inte fiske uttryckligen delades var efter förrättningen allt till fastigheten hörande fiske samfällt för ägolotterna med andel efter delningsgrunden (i avrösningsjorden).

Fastighetstyp 2

Fastighetens andel i de samfällda vattenområdena med däri ingående samfällt fiske blev uppdelad på ägolotterna efter de andelstal som utgjorde delningsgrund (i avrösningsjorden).

Fastighetstyp 3

Vattenområdena, se fastighetstyp 1.

Fastighetens andel i det samfällda fisket blev uppdelad på ägolotterna efter de andelstal som utgjorde delningsgrund (i avrösningsjorden).

Fastighetstyp 4

Vattenområdena, se fastighetstyp 1.

Fiskelotten kunde ingå i delningen eller undantas för gemensamt behov. Om den inte redovisats var den samfälld för ägilotterna med andel efter de andelstal som utgjorde delningsgrund (i avrösningsjorden).

Om i detta fall till fastigheten inte hörde hel fiskelott utan endast andel i sådan blev denna andel uppdelad på ägilotterna efter de andelstal som utgjorde delningsgrund (i avrösningsjorden).

30.5. ÄgostyckningFastighetstyp 1

Vattenområden kunde enligt bestämmelse eller redovisning vara samfällda för hemmanslotterna eller ock på grund av direkt redovisning i beskrivning vara tilldelade hemmanslotter. Vattenområden kunde även vara delade med stranden enligt presumptionen så att till hemmanslott hörde vattenområde utanför dess strand och till samfällt landområde vattenområde utanför dess strand enligt reglerna i 12 kap 4 § (äldre) jordabalken.

Om ingen särskild bestämmelse givits eller redovisning gjorts om fisket var detta disponerat på samma sätt som vattenområdena.

I samfällda vattenområden med däri ingående samfällt fiske hade hemmanslotterna andel efter sina vid ägostyckningen åsatta skattetal.

Enbart fisket kunde genom bestämmelse eller redovisning avsättas såsom gemensamt för hemmanslotterna. Dessa hade då andel däri efter sina vid ägostyckningen åsatta skattetal. En sådan disposition av fisket invercade inte på dispositionen av vattenområdena i övrigt.

Enbart fisket torde även ha kunnat genom bestämmelse eller redovisning tilläggas endast en hemmanslott. Ej heller en sådan disposition av fisket invercade på dispositionen av vattenområdena i övrigt.

Fastighetstyp 2

Fastighetens andel i samfällda vattenområden med däri ingående samfällt fiske kunde enligt därom given bestäm-

melse eller gjord redovisning vara bibehållen såsom gemensam för hemmanslotterna. Denna andel var då fördelad mellan hemmanslotterna efter deras vid ägostyckningen åsatta skattetal.

Fastighetens andel i samfällda vattenområden med däri ingående samfällt fiske kunde enligt därom given bestämmelse eller gjord redovisning även vara tilldelad endast en av hemmanslotterna.

Fastighetens andel i enbart det samfällda fisket i samfällda vattenområden kunde enligt därom given bestämmelse eller gjord redovisning vara bibehållen såsom gemensam för hemmanslotterna. Denna andel i fisket var då fördelad mellan hemmanslotterna efter deras vid ägostyckningen åsatta skattetal.

Fastighetens andel i enbart det samfällda fisket i samfällda vattenområden kunde enligt därom given bestämmelse eller gjord redovisning även vara tilldelad endast en av hemmanslotterna.

Sådana bestämmelser eller redovisningar om andelen i enbart det samfällda fisket har inte avsett andelen i berörda samfällda vattenområden i övrigt.

Fastighetens andel i samfällda vattenområden, utan motsvarande andel i det samfällda fisket, kunde enligt därom given bestämmelse eller gjord redovisning vara bibehållen såsom gemensam för hemmanslotterna. Denna andel i samfällda vattenområden, utan motsvarande andel i det samfällda fisket, var då fördelad mellan hemmanslotterna efter deras vid ägostyckningen åsatta skattetal.

Fastighetens andel i samfällda vattenområden, utan motsvarande andel i det samfällda fisket, kunde enligt därom given bestämmelse eller gjord redovisning även vara

tilldelad endast en av hemmanslotterna.

Om eller i den mån ingen bestämmelse därom givits eller redovisning därom gjorts - och intet annat klart framgått av omständigheterna - var fastighetens andel i samfällda vattenområden och andel i det däri ingående samfällda fisket gemensamma för hemmanslotterna och fördelade mellan dem efter deras vid ägostyckningen åsatta skattetal.

Fastighetstyp 3

Vattenområden kunde enligt bestämmelse eller redovisning vara samfällda för hemmanslotterna eller ock på grund av direkt redovisning i beskrivning vara tilldelade hemmanslotter. Vattenområden kunde även vara delade med stranden enligt presumptionen så att till hemmanslott hörde vattenområde utanför dess strand ~~och till vattenområde utanför dess strand~~ och till samfällt landområde vattenområde utanför dess strand enligt reglerna i 12 kap 4 § (äldre) jordabalken.

Fastighetens andel i det samfällda fisket kunde enligt därom given bestämmelse eller gjord redovisning vara bibehållen såsom gemensam för hemmanslotterna. Denna andel i fisket var då fördelad mellan hemmanslotterna efter deras vid ägostyckningen åsatta skattetal.

Fastighetens andel i det samfällda fisket kunde enligt därom given bestämmelse eller gjord redovisning även vara tilldelad endast en av hemmanslotterna.

Om eller i den mån ingen bestämmelse därom givits eller redovisning därom gjorts - och intet annat klart framgått av omständigheterna - var fastighetens andel i det samfällda fisket gemensam för hemmanslotterna och förde-

lad mellan dem efter deras vid ägostyckningen åsatta skattetal.

Fastighetstyp 4

Vattenområden, se fastighetstyp 3.

Fiskelotten kunde delas mellan hemmanslotter eller tilldelas en hemmanslott eller avsättas såsom för hemmanslotterna gemensam. I sistnämnda fall hade hemmanslotterna andel i den gemensamma fiskelotten efter sina vid ägostyckningen åsatta skattetal.

Om fiskelotten inte omnämnts eller redovisats vid förrättningen bör skäl föreligga för att sådant fall betraktas på samma sätt som då ett ägoskifte inte redovisats. Fiskelotten bör anses tillhöra någon av hemmanslotterna. Vilken av hemmanslotterna fiskelotten tillhör bör utrönas med ledning av vad som kan ha varit avsett vid förrättningen eller syftet med densamma eller aktuellt innehav. Se del III punkt 5.5.2.3. s 30 och punkt 10.5. s 64, 65.

Om i detta fall till fastigheten inte hörde hel fiskelott utan endast andel i sådan eller alltså andel tillsammans med andra fastigheter i en samfälld fiskelott så kunde sådan andel vara disponerad på samma sätt som under fastighetstyp 3 redovisats för andel i samfällt fiske.

Fastighetens andel i fiskelotten kunde alltså enligt därom given bestämmelse eller gjord redovisning vara bibehållen såsom gemensam för hemmanslotterna. Denna andel i fiskelotten var då fördelad mellan hemmanslotterna efter deras vid ägostyckningen åsatta skattetal.

Fastighetens andel i fiskelotten kunde enligt därom givna bestämmelse eller gjord redovisning även vara tilldelad endast en hemmanslott.

Om ingen bestämmelse därom givits eller redovisning därom gjorts - och intet annat klart framgått av omständigheterna - var fastighetens andel i fiskelotten gemensam för hemmanslotterna och fördelad mellan dem efter deras vid ägostyckningen åsatta skattetal.

30.6. Avsöndring

Här avses den traditionella formen av avsöndring med ett jordområde inom bestämda gränser såsom däri ingående del. Vidare avses avsöndrings ägor och tillhörigheter av stamfastigheten enligt den för avsöndringen grundläggande avhandlingen och således inte det ändrade läge och de ändrade ägor och tillhörigheter en avsöndring kan ha sedan den ingått i laga skifte eller hemmansklyvning.

Normerna för tolkning av avsöndrings avgränsning mot stamfastigheten finns i 17 § lagen (1970:995) om införande av nya jordabalken (JP): "Om fastighetsgräns tillkommit genom överlåtelse av jord före nya balkens ikraftträdande (före den 1.1.1972) har gränsen den sträckning som med ledning av fångeshandling, innehav och andra omständigheter kan antagas ha varit åsyftad."

Med anledning av de komplicerade problem som ibland kan föreligga vid tolkningen av en avsöndrings omfattning med avseende på ägor och tillhörigheter enligt grundavslutning till de förut redovisade fastighetstyperna 1-4, handlingen har härefter, endast kortfattat några grundläggande typfall kunnat återges. För den mera ingående analysen med kommentarer hänvisas till del II punkterna 9.1. - 9.7. s 180-213 och punkterna 14.1. - 14.3. s 242-262; se även punkterna 15.1 - 15.3. s 263-268.

Fastighetstyp 1

Vattenområde kan på grund av bestämmelse i avhandlingen eller på grund av innehållet i en till avhandlingen hörande karta med beskrivning höra till avsöndringen. Om någon sådan bestämmelse eller beskrivning inte finns kan enligt vedertagna tolkningsregler (JP 17 §) och rättspraxis till avsöndringen ändock höra vattenområde utan-

för dess strand (se del II punkt 9.1. s 180-198, punkterna 9.3. - 9.5. s 206-211 och punkt 9.7. s 212, 213). Ett vattenområde utanför avsöndrings strand som inte enligt bestämmelse eller beskrivning är närmare avgränsat bör anses vara avgränsat enligt reglerna i 12 kap 4 § (äldre jordabalken).

Om vattenområde befinnes tillhöra avsöndringen bör fis-
ket i samma vattenområde anses ha följt med vattnet och således tillhöra avsöndringen, om inte någon bestämmelse i avhandlingen - eller eljest någon särskild omständighet - strider däremot (se del II punkt 14.2.2.2. s 254 och punkt 14.3. under 7 s 255; se även punkt 14.3. under 8).

Vattenområde tillhör inte avsöndringen vare sig på grund av bestämmelse i avhandlingen eller på grund av innehållet i en till avhandlingen hörande karta med beskrivning eller eljest enligt vedertagna tolkningsregler och rättspraxis. Angående rättspraxis då till avsöndring befunnits inte höra vattenområde utanför avsöndrings strand; se del II punkt 9.2. s 199-205, punkterna 9.3. och 9.4. s. 206-208 och punkterna 9.6. och 9.7. s 211-213.

Belägenheten invid strand medför i detta fall, då något vattenområde inte tillhör avsöndringen, inte något rätt för avsöndringen till stamfastighetens vattenområde (se dock 1 kap 3 § vattenlagen). På grund av uttrycklig bestämmelse i avhandlingen kan till avsöndringen höra en viss andel i ett till stamfastigheten hörande vattenområde med eller utan motsvarande andel i fisket i samma vattenområde. På grund av uttrycklig bestämmelse i avhandlingen kan även till förmån för avsöndringen ha upplåtits servitut avseende rätt att begagna ett till stamfastigheten hörande vattenområde.

Belägenheten invid strand medför i detta fall, då något vattenområde inte tillhör avsöndringen, inte någon rätt till fiske för avsöndringen. På grund av uttrycklig bestämmelse i avhandlingen kan till avsöndringen höra en viss andel i fisket i ett till stamfastigheten hörande vattenområde. På grund av uttrycklig bestämmelse i avhandlingen kan även till förmån för avsöndringen ha upplåtits rätt till fiske i stamfastighetens vatten, en rätt som väl i regel har karaktär av servitut men som i en del fall kan avse en andel - låt vara inte närmare bestämd - av fisket i samma vatten (se del II punkt 14.3. under 9 s 256).

Om viss andel i ett till stamfastigheten hörande vattenområde befinnes tillhöra avsöndringen och någon särskild bestämmelse om motsvarande andel i fisket inte finns i avhandlingen bör likväl sådan andel i fisket anses ha följt med andelen i vattenområdet, om inte någon bestämmelse i avhandlingen eller eljest någon särskild omständighet strider däremot.

Fastighetstyp 2

Belägenheten invid strand medför i detta fall inte någon rätt för avsöndringen vare sig till vattenområde eller fiske. På grund av uttrycklig bestämmelse i avhandlingen kan till avsöndringen höra stamfastighetens hela andel eller en viss andel av stamfastighetens andel antingen i samfällt vattenområde med däri ingående samfällt fiske eller i samfällt vattenområde med undantag av däri ingående samfällt fiske eller i enbart samfällt fiske. På grund av uttrycklig bestämmelse i avhandlingen kan till avsöndringen även höra en rätt till fiske som väl i regel har karaktär av servitut men som i en del fall kan avse en andel - låt vara inte närmare bestämd - av stamfastighetens andel. För fastighetstyperna 2 och

3: Se del II punkt 14.2.1. under 2 s 252, punkt 14.2.2.1. under 3-5 s 252-254 och punkt 14.3. under 10 s 257.

Om viss andel i samfällt vattenområde befinnes tillhöra avsöndringen och någon särskild bestämmelse om motsvarande andel i det samfällda fisket inte finns i avhandlingen bör likväl sådan andel i det samfällda fisket anses ha följt med andelen i det samfällda vattenområdet, om inte någon bestämmelse i avhandlingen eller eljest någon särskild omständighet strider däremot.

Fastighetstyp 3

Vattenområden, se fastighetstyp 1.

Belägenheten invid strand medför i detta fall inte någon rätt till fiske för avsöndringen. På grund av uttrycklig bestämmelse i avhandlingen kan till avsöndringen höra stamfastighetens hela andel eller en viss andel av stamfastighetens andel i samfällt fiske. På grund av uttrycklig bestämmelse i avhandlingen kan till avsöndringen även höra en rätt till fiske som väl i regel har karaktär av servitut men i en del fall kan avse en andel - låt vara inte närmare bestämd - av stamfastighetens andel. För fastighetstyperna 2 och 3: Se del II punkt 14.2.1. under 2 s 252, punkt 14.2.2.1. under 3-5 s 252-254 och punkt 14.3. under 10 s 257.

Fastighetstyp 4

Vattenområden, se fastighetstyp 1.

Fiskelotten. Till avsöndringen kan, allt efter som i avhandlingen bestämts, höra hela fiskelotten eller an-

del däri eller viss avgränsad del därav, exempelvis ett fiskeskifte, eller ock servitut därpå (se del II punkt 14.3. under III s 258).

Om i detta fall till fastigheten inte hörde hel fiskelott utan endast andel i sådan kan till avsöndringen, allt efter som i avhandlingen bestämts, höra stamfastighetens hela andel eller viss andel av stamfastighetens andel.

- E. Rätten till fiske på överdämt eller översvämmat land
(31)
31.1. Denna frågas tidigare behandling

Denna fråga har förut behandlats i del II punkt 18 s 284, 285.

Följande i NJA II 1951 s 398 intagna uttalande av 1947 års fiskerättskommitté i samband med 24 § lagen om rätt till fiske återgavs:

"Såvitt angår förhållandet mellan byar eller andra s.k. ursprungliga skifteslag, belägna inom egen rågång, torde sakläget vara klart; om där vattnet i en sjö stiger så högt att det tränger över rågången, får vardera byn fiska fram till rågången men inte längre. Motsvarande gäller inom en by, i den mån fiskerätten delats efter samma grunder som den vattentäckta marken. Ofta har emellertid fiskerätten inom byn förklarats vara samfälld för alla eller vissa av delägarna i byn. Varje delägare i samfälligheten får då, oberoende av vem som äger den vattentäckta marken, bedriva fiske i det samfälliga vattnet (fiskevattnet = fisket!). Huruvida marken är vattentäckt kortare eller längre tid av året läser därvid vara utan betydelse. Också har i rättspraxis i visst fall ägaren av en avstyckad fastighet, till vilken icke hörde fiskerätt i en angränsande sjö, ansetts ej äga rätt att under en högvattensperiod i sjön fiska på ett översvämmat område av fastigheten (SvJT 1939 rättsfall s 23). En fastighet som icke äger andel i skifteslagets fiske (fiskevattnet), har ej fiskerätt inom skifteslaget, oavsett om grunden under vattnet hör till fastigheten eller ej. - En annan sak är att en fiskande, då det gäller områden som endast tillfälligt stå under vatten, naturligen har att visa särskild hänsyn mot markägaren.

Huvudprincipen för gällande rätt måste enligt kommitténs

mening vara den, att fiskerätten på översvämmad mark följer samma regler som fiskerätten i det utanförliggande vattnet. Vid sådant förhållande har kommittén funnit särskilda lagbestämmelser i ämnet överflödiga."

Därefter tillades: Det bör även framhållas att förefintliga gränser för fastigheter och samfälligheter såväl på land och i vatten som mellan land och vatten ej till läget ändras genom uppdämning.

31.2. Nu företagen komplettering

Till komplettering av denna fråga om rätten till fiske inom vattenområde som kommit att täcka tidigare land genom att vattnet, genom uppdämning eller översvämning, stigit anföres nu följande.

31.2.1. Vattenområdet

Såsom förut framhållits bör först uppmärksammas att förefintliga gränser för fastigheter och samfälligheter såväl på land och i vatten som mellan land och vatten ej till läget ändras genom vattnets stigning. Fastighetsindelningen såväl inom det område som tidigare varit vatten som inom det område som tidigare varit land blir alltså oförändrad.

Ej heller gränser för fiskelotter som kan vara utlagda inom det område som tidigare varit vatten har till sitt läge ändrats genom vattnets stigning.

31.2.2. Fisket

Rätten till fiske inom det område som tidigare varit vatten är givetvis oförändrad - och det även inom fiske-

lotter med bibehållna oförändrade gränser.

Rätten till fiske inom det område som tidigare varit land.

Här bör först uppmärksammas att gränser (rågångar) mellan ursprungliga eller primära skifteslag som före vattnets stigning varit gränser för fisket även är sådana gränser efter vattnets stigning. Sådan gräns (rågång) kan vid vattenområde ha gått i ståndlinjen och inte i vattnet. Enklaver till sådant skifteslag inom annat dylikt skifteslags gränser bör särskilt uppmärksammas.

Typexempel 1

Ursprungligt eller primärt skifteslag har undergått skifte (storskifte, enskifte, laga skifte) enligt äldre rätt, alltså före den 1 januari 1928.

Fisket inom sådant skifteslag är samfällt där det inte delats genom särskild delning av fiske. Vad angår samfällt fiske enligt äldre rätt inom sådant skifteslag hänvisas till del II s 235-237 punkterna 1-5. I punkt 5 anfördes att fiske som är samfällt efter skifte får anses omfatta fisket i alla till skifteslaget hörande naturliga vattenområden, och således även sådana som på grund av ringa storlek eller av annan orsak inte utmärkts på karta eller redovisats i beskrivning, samt fisket i vattenområden som uppkommit genom förändring eller uppdämning av naturliga vattenområden.

Fisket i vattenområde som uppkommit genom vattnets stigning över land till sådant ursprungligt eller primärt skifteslag är samfällt. För andelarna i eller rätten till detta samfällda fiske bör gälla samma regler som beträffande övrigt samfällt fiske inom skifteslaget.

Här erinras om att gränserna för tidigare utlagda fiske-

lotter och rätten till fiske inom dem ej ändrats genom vattnets stigning.

Typexempel 2

Ursprungligt eller primärt skifteslag som inte undergått skifte (storskifte, enskifte, laga skifte) enligt äldre rätt.

Om sådant skifteslag, exempelvis ett enstaka hemman, är helt odelat, tillhör fisket givetvis skifteslaget inom dess rågångar oberoende av vattnets nivå.

Om sådant skifteslag, exempelvis ett enstaka hemman, undergått hemmansklyvning eller ock sådan ägostyckning efter vilken allt till skifteslaget hörande fiske befunnits vara samfällt för hemmanslotterna, med andel efter skattetalet, bör samma regler gälla som förut redovisats för skifteslag som undergått skifte enligt äldre rätt (typexempel 1).

Men om sådant skifteslag, exempelvis ett enstaka hemman, delats genom sådan ägostyckning, där skifteslagets vattenområden befunnits vara delade mellan hemmanslotterna och i förekommande fall samfälligheter och fisket befunnits tillhöra en var hemmanslott inom dess gränser, och i förekommande fall en var samfällighet inom dess gränser, så tillhör efter vattnets stigning fisket inom vattenområde som täcker tidigare land en var fastighet inom dess gränser och i förekommande fall en var samfällighet inom dess gränser.

Om sådant skifteslag, exempelvis ett enstaka hemman, delats genom annan områdesdelning, såsom avsöndring, så tillhör efter vattnets stigning fisket inom vattenområde som täcker tidigare land en var fastighet inom dess gränser. (Sådant skifteslag delat genom avstyckning en-

ligt JDL, se typexempel 5.)

Typexempel 3

Fiske som utgör särskild fastighet, vilket fiske ej ingår i äganderätten till vattenområdet, ävensom till by (byar) eller hemman enligt skattnöggning eller förfarande i samband med dispositionen av kronofiskena i riket enligt Kungl. breven den 22 mars 1850 och den 12 mars 1851 hörande fiske i vattenområde beläget utanför byns (byarnas) eller hemmanets gränser och således i annat vattenområde än sådant som tillhör byn (byarna) eller hemmanet.

De gränser för sådana fisken som fanns före vattnets stigning, ständlinjer däri inbegripna, bör anses vara till sin sträckning oförändrade även efter vattnets stigning.

Sådana gränser kan i fråga om fisket jämfställas med gränser (rågångar) mellan ursprungliga eller primära skifteslag.

Typexempel 4

Ursprungligt eller primärt skifteslag delat genom laga skifte enligt JDL.

Allt fiske inom sådant skifteslag är att anse såsom med land och vatten fördelat på de olika ägototterna och i förekommande fall samfälligheter där det inte inom visst vattenområde eller vissa vattenområden uttryckligen undantagits såsom gemensamt. Efter vattnets stigning bör gränserna för sådant samfällt fiske, tidigare strandlinjer däri inbegripna, anses ha blivit oförändrade, medan fisket inom vattenområde som täcker tidigare land tillhör en var fastighet inom dess gränser och en var sam-

fällighet inom dess gränser.

Det förut sagda bör gälla även om det vid laga skiftet såsom gemensamt undantagna fisket avsett fisket i alla vid laga skiftet redovisade vattenområden. Även här bör nämligen efter vattnets stigning gränserna för det samfälliga fisket, tidigare strandlinjer däri inbegripna, anses ha blivit oförändrade.

Vad som sagts om till gränserna oförändrat gemensamt fiske bör gälla även för område för sådant fiske inom vilket vattenområdet i övrigt delats. Gränserna för det gemensamma fisket, tidigare strandlinjer ^{däri} inbegripna, bör här jämföras med fastighetsgränser.

Typexempel 5

Ursprungligt eller primärt skifteslag delat genom avstyckning enligt JDL.

Även här bör efter vattnets stigning fisket inom vattenområde som täcker tidigare land tillhöra en var fastighet inom dess gränser och i förekommande fall en var samfällighet inom dess gränser.

En allmängiltig princip

En allmängiltig princip för rätten till fiske i vattenområde som täcker överdämt eller översvämmat land kan vara svårt att formulera. Det närmaste man kan komma torde vara att en sådan rätt är densamma som en rätt till fiske inom tänkta från den tidigare strandlinjen skilda vattenområden inom det tidigare landet före vattnets stigning. Därmed är också sagt att vattnets stigning inte ändrar rätten till fiske.

Av det förut anförda bör framgå att den av 1947 års fiskerättskommitté angivna huvudprincipen (NJA II 1951 s 398), att fiskerätten på översvämmad mark följer samma regler som fiskerätten i det utanför liggande vattnet, är svårtolkad och i en del fall inte kan tillämpas.

Anmärkning

Uppdämning. Vattnets stigning över tidigare land genom uppdämning beror på direkta åtgärder (dammbyggnader) och bör vara lätt att konstatera.

Översvämning. Därest inte för vissa fall en exakt strandlinje - såsom fastighetsgräns eller eljest såsom gräns för rätten till fiske - är av betydelse torde normala naturliga variationer i vattenståndet ej behöva beaktas, och ej heller under normala förhållanden en strandlinjes långsamt skeende förändring genom vattnets inverkan. Ett typiskt fall av översvämning är då vid vårflod eller stark nederbörd vattnet stiger över den högsta normala strandlinjen och täcker land.

31.2.3.

Rättsfall

SJ 1939 s 23 (27)

HovR:ns ö. Skåne och Blekinge utslag 4.11.1938 (28)

NJA 1941 B 363 (29)

Förutom härefter redovisade referat och kommentarer hänvisas till referaten i rättsfallsbilagan.

G län.

27. SJ 1939 s 23. Strättö med Osaboda i Ryssby socken. Rubriken i SJ: Ägaren av en avstyckad fastighet, till vilken icke hörde fiskerätt i en angränsande sjö, har ansetts ej äga rätt att under en högvattensperiod i sjön

fiske på ett översvämmat område av fastigheten.

Kommentarer

Den uppfattning om fiskerätten i de till hemmanet Strättö med Osaboda nr 1 om 1 1/8 mtl hörande vattenområdena som legat till grund för detta utslag synes ha varit att efter 1916 års ägostyckning fisket var samfällt för de fem hemmanslotterna med andel efter mantallet och alltså att fisket ej ingick i äganderätten till vattenområdena utan var en från denna skild nyttighet. Ett sådant samfällt fiske förelåg då i hemmanets alla vattenområden oberoende av variationerna i vattenståndet och vid högvatten även i översvämmade landområden inom hemmanet. Till den avstyckade fastigheten Strättö med Osaboda 1:7 till vilken inte hörde någon andel i eller eljest rätt till detta samfällda fiske kunde då inte heller höra någon rätt till fiske i vattenområde som vid översvämning täckte till fastigheten hörande landområde.

Emellertid bör såsom förut anförts (se kommentaren i rättsfallsbilagan) anses att efter ägostyckningen fisket var delat mellan hemmanslotterna på samma sätt som vattnet så att fisket i Ryssbysjön, ingående i äganderätten till vattenområdet, liksom vattenområdet helt tillhörde fastigheten Strättö med Osaboda 1:2. Efter avstyckningen av Strättö med Osaboda 1:7 kunde det till Strättö med Osaboda 1:2 hörande vattenområdet i Ryssbysjön med fisket däri inte sträcka sig längre än till gränsen mot 1:7, som med ett mindre undantag var strandlinjen enligt avstyckningskartan. Då vid översvämning i Ryssbysjön vattnet täckte till 1:7 hörande landområde, var vattenområdet över detta översvämmade landområde beläget inom gränserna för 1:7 och ingick i äganderätten till denna fastighet - och fisket i nämnda vattenområde ingick i äganderätten till detsamma och tillhörde därmed 1:7. I

detta fall hade ägaren till 1:7 rätt att fiske i det vattenområde som täckte till hans fastighet hörande landområde.

28. Hovrättens över Skåne och Blekinge utslag 4.11.1938.
Rättsfallsregister för lantmäteriet, utslag Hovr 107/
1938. L län. Kälkestad i Österslövs socken.

Efter ett år 1829 fastställt laga skifte på by har byns vattenområde i en sjö med fisket däri ansetts vara samfällt. Sedan sjön sänkts delades den därvid uppkomna samfällda landvinningsjorden genom en år 1892 fastställd delning. Genom erosion återgick en betydande del av den delade landvinningsjorden att vara vattenområde.

I ett år 1935 påbörjat laga skifte på vattenområde och fiske i sjön ingick dels det samfällda vattenområdet med det samfällda fisket däri dels beträffande det vattenområde som var beläget inom gränserna för den delade landvinningsjorden och således förut delat genom delningen på nämnda jord endast det samfällda fisket i samma vattenområde. - Gränsbestämning verkställdes av bl.a. dels gränsen för det samfällda vattenområdet mot det inom gränserna för landvinningsjorden belägna förut delade vattenområdet dels den befintliga (västra) strandlinjen såsom den gräns intill vilken det såsom samfällt ansedda fisket i samma vattenområde skulle skiftas. - Hovrätten angående bestämningen av den sist angivna gränsen: Enär, såvitt angick fisket, västra gränsen för de blivande skifteslotterna närmast stranden städse komme att utgöras av strandlinjen, men denna enligt vad utredningen visade var underkastad förskjutning, samt vid sådant förhållande nämnda gräns icke kunde bestämmas i den ordning, som avsågs i 7 kap JDL, prövade hovrätten lagligt undanröja gränsbestämningsförrättningen, såvitt angick sagda gräns, ävensom ägodelningsrättens därå meddelade

fastställelse.

Kommentarer

Rätten till fiske i det vattenområde som var beläget inom gränserna för den tidigare delade landvinningsjorden bör bedömas på samma sätt som rätten till fiske i vattenområde som efter en uppdamning av sjön täckt tidigare land. Då efter 1829 års laga skifte allt fiske inom byn tydligen var samfällt - såväl i samfällda vattenområden som eljest - var även fisket i ett sådant genom uppdamning tillkommet vattenområde att anse såsom samfällt.

Vid delning av fiske bör, likasom vid utläggande av ägolotter, /vid delning av land, det delningsobjekt inom vilket fiskelotterna utlägges vara avgränsat utåt. Med undantag för förändringar som saknar praktiskt betydelse bör någon utökning av fiskelotts vid delning redovisade omfattning, exempelvis genom uppdamning, erosion eller översvämning, inte förutsättas. Fisket i ett på sådant sätt tillkommet vattenområde bör anses inte ha ingått i delningen.

Den vid förrättningen verkställda gränsbestämningen av den befintliga (västra) strandlinjen såsom den gräns intill vilken det såsom samfällt ansedda fiske, som var beläget inom gränserna för den tidigare delade landvinningsjorden, skulle skiftas bör ha varit befogad.

29. 1941 B 363. E län. Vårdsnäs, Skillberga och Saxtorps skifteslag i Vårdsnäs socken.

Efter ett åren 1872-1875 verkställt laga skifte på detta skifteslag var de till skifteslaget hörande vattenområdena i en sjö och en å att anse såsom delade med stranden enligt 12 kap 4 § (äldre) jordabalken och var fisket in-

om skifteslaget att anse såsom samfällt. I anslutning till laga skiftet verkställdes delning av fisket i de till skifteslaget hörande vattenområdena i sjön och ån. I några fall gränsade för fastighet utlagd fiskelott mot annan fastighets ägolott på land. Strandlinjen enligt laga skifteskartan var gräns mellan fiskelotter och ägolotter på land.

Laga skifte på samfälligheter inom skifteslaget, med ägoutbyten, verkställdes åren 1936-1938. Ett av dessa ägoutbyten avsåg fiske och innebar att en fastighet avstod en viss närmare avgränsad del av sin fiskelott i sjön till en annan fastighet och av denna i stället erhöll enligt förening "fisket på de på laga skifteskartan med ägofig. nr 305, 306, 307 och 308 betecknade ängarna ävensom på det område högvattnet ytterligare kunde täcka norr om dessa ägofigurer" och enligt beskrivning^{en} över ägoutbytet "rätt att bedriva fiske inom det på laga skifteskartan med fig. nr 305, 306, 307 och 308 betecknade området samt det ytterligare område norr därom, som högvattnet kunde täcka". Nämda ägofigurer avgränsades åt söder av strandlinjen enligt lagaskifteskartan.

I samband med detta ägoutbyte redovisades den uppfattningen att rätten till fiske på fiskelott inte sträckte sig längre mot land än intill strandlinjen enligt lagaskifteskartan. Denna uppfattning bör ha varit riktig eftersom enligt den år 1875 verkställda delningen av fiske nämnda strandlinje var gräns mellan fiskelotter och ägolotter på land.

I samband med ägoutbytet redovisades även den uppfattningen - vilken tydligen var en förutsättning för detta ägoutbyte - att vid högt vattenstånd då landområden innanför strandlinjen enligt lagaskifteskartan låg under vatten rätten till fisket innanför samma strandlinje

tillhörde ägaren till den översvämmade marken ensam.
Med anledning härav ges följande kommentarer.

Enligt det åren 1872-1875 verkställda laga skiftet var fisket i skifteslagets alla vattenområden att anse såsom samfällt och således även i de vattenområden som vid högvatten var belägna ovanför strandlinjen enligt lagaskifteskartan och alltså då täckte land. Vid den delning av fisket i sjön som verkställdes i anslutning till laga skiftet var de utlagda fiskelotterna avgränsade mot land av nämnda strandlinje. Fisket i de vattenområden som vid högvatten täckte land ingick inte i delningen av fisket och bör således fortfarande ha varit samfällt. Det fiske eller den rätt till fiske inom vattenområde, vilket vid högvatten täckte land, som berördes av nu ifrågavarande ägoutbyte bör således ha varit samfällt för skifteslaget och inte tillhörigt ägaren till den översvämmade marken ensam.

F. Några övriga spörsmål
(32)

32.1. Rättsfallet NJA 1877 s 581 utvisade rättspraxis beträffande avsöndring som överlåtits före den 1 januari 1897, att för lagfart ej erfordrades att Konungens Befallningshavande fastställt avgäld för avsöndringen eller prövat att den överensstämde med gällande avsöndringsförfattning.

Referat av detta rättsfall med kommentarer bifogas.

1877 s 581. X län. Närby. Ärende angående ansökning om lagfart. Från hemmanet nr sub 2 i Närby om 4 öres- 18 penningland såldes genom avhandling den 6 april 1877 ett till hemmanet hörande skogsskifte med en areal av 31 tunnland jämte därtill hörande strand, vatten och ståndskog mot en köpeskilling av 6000 kr och "den årliga avgäld till stamhemmanet, som av KB komme att bestämmas".

Ur Södra Hälsinglands Östra tingslags häradsrätts beslut den 11 april 1877: Enär sökanden ej visat att avgäld för jordavsöndringen blivit av KB fastställd, därförinnan avsöndringen icke intoges i jordebokens avsöndringsbilaga, förklarades lagfartsansökningen vilande.

Svea hovrätt fann genom utslag den 8 augusti 1876,¹⁾ med avseende på stadgandena i 9 § 2 mom. och 17 § 1 mom. i Kungl. förordningen den 6 augusti 1864 angående grunderna och villkoren för hemmansklyvning och jordavsöndring, ej skäl att göra ändring i häradsrättens beslut.

HD i utslag den 14 december 1877: Enär de av domstolarna åberopade skäl och lagrum ej utgjort laga anledning att förklara i fråga varande lagfartsansökning vilande, prövade HD lagligt, med undanröjande av domstolarnas beslut, visa ärendet åter till häradsrätten, som hade att företaga detsamma till ny laglikmätig behandling.

Rubriken i NJA lika lydande med anteckningen i HD:s minnesbok 1877 nr 9 (kolumnen: Antagen rättsgrundsats eller lagtolkning): Sedan uppå ansökning om lagfart å köp, varigenom jord från hemman för alltid avsöndrats, häradsrätten, enär sökanden icke visat, att avgäld för jordavsöndringen blivit av KB fastställd, och avsöndringen därförinnan icke bleve i jordebokens avsöndringsbilaga intagen, förklarar lagfartsansökningen vilande; och hovrätten, med

1) Bör rätteligen vara 1877.

avseende å stadgandena i 9 § 2 mom. och 17 § 1 mom. i K.F. den 6 augusti 1864 angående grunderna och villkoren för hemmansklyvning och jordavsöndring, ej funnit skäl att göra ändring i häradsrättens beslut; så har HD ansett de av underdomstolarna åberopade skäl och lagrum ej hava utgjort laga anledning att förklara lagfartsansökningen vilande samt förty provat lagligt, med undanrödjande av domstolarnas beslut, visa ärendet åter till häradsrätten att detsamma till ny laglikmätig behandling företaga.

Kommentarer

I samband med lagen den 27 juni 1896 (nr 41 s 1) om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring tillkom genom lag samma dag (nr 41 s 14) om ändrad lydelse av 6 § i 1875 års lagfartsförordning en bestämmelse av innehåll, att lagfart inte fick beviljas på upplåtelse, varigenom jord eller annat avsöndrats, förr än fastställelse meddelats på avsöndringen. Denna lag trädde, liksom förstnämnda lag, i kraft den 1 januari 1897 men ägde ej tillämpning i fråga om avsöndring som skett dessförinnan, d.v.s. i fråga om avsöndring som överlåtits dessförinnan.

Detta rättsfall bör utvisa rättspraxis beträffande avsöndring som överlåtits före den 1 januari 1897, att för lagfart ej erfordrades att KB fastställt avgäld för avsöndringen eller provat att den överensstämde med gällande avsöndringsförfattning.

De av häradsrätten och Svea hovrätt åberopade stadgandena i Kungl. förordningen den 6 augusti 1864 (nr 49 s 1) angående grunderna och villkoren för hemmansklyvning och jordavsöndring hade följande innehåll.

§ 9 mom 2: Avhandling rörande jordavsöndring skulle inges till KB som hade att tillse huruvida den i avseende på avsöndringens storlek överensstämde med förordningen samt pröva och fastställa avgäld.

§ 17 mom 1: Med jord eller annan lägenhet, som upplåtits till full ägo, skulle lagfaras såsom om jordafång fanns föreskrivet.

§ 17 mom 3: För alltid avsöndrad jord eller lägenhet skulle antecknas i kronans jordebok.

I Kungl. förordningen den 13 juli 1853 (nr 35) angående tillägg till gällande föreskrifter (i förordningen den 19 december 1827) i avseende på hemmansklyvning och jordavsöndring fanns i § 2 mom 6 en bestämmelse av innehåll att innan från hemman avsöndrad lägenhet visades vara vederbörligen godkänd de lagfartsåtgärder varom stadgades i 2 kap 12 § förordningen den 19 december 1827 inte fick äga rum.

Kungl. förordningen den 19 december 1827 angående grunderna och villkoren för hemmansklyvning samt avsöndring av jord eller andra lägenheter från hemman innehöll i 2 kap 12 § den bestämmelsen att med jord eller annan lägenhet som till full ägo avsöndrades från frälse-, frälse- eller kronoskattehemman skulle lagfaras såsom om jordafång fanns stadgat.

Den förut omnämnda förordningen den 13 juli 1853 (nr 35) upphävdes genom Kungl. förordningen den 12 november 1858 (nr 89).

Närmare historik i anslutning till detta rättsfall, se Knut Rodhe 1941, Om fastighetsindelningen och dess betydelse, s 259-268.-

- 32.2. Komplettering till del II punkt 10 s 217-219, Exproprierade lägenheter.

Till frågan om gräns för exproprierad järnvägsfastighet. Rättsfallet NJA 1918 A 154, nr 1 i bilaga Rättsfall. Svensk lantmäteritidskrifts samling av KM:ts utslag i skiftes mål och rågångstvister 1918 s 23. HD:s dom den 13 mars 1918.

1. 1918 A 154. F län. Råckebo i Säby socken.

Den dåvarande ägaren av ett hemman hade, i enlighet med därom gjort yrkande, av expropriationsnämnden tillerkänts ersättning för genom utfyllning förorsakad skada på fisket i sjön Sommen. Vid sådant förhållande måste statens järnvägar, oavsett den omständigheten att berörda område (det vid järnvägens byggande utfyllda vattenområdet i sjön Sommen) inte åsatts nummer på kartan och ej heller upptagits i expropriationsbeskrivningen, anses ha genom expropriationen förvärvat äganderätt till nämnda område.

Kommentarer

Vattenområdet inom banområdet bör i detta fall inte såsom impediment ha följt med exproprierat landområde. Den ersättning för den genom utfyllning av vattenområdet förorsakade skadan på fisket som markägaren erhållit vid expropriationen har tydligen ansetts innefatta ersättning även för själva vattenområdet och detta därigenom ansetts ha omfattats av expropriationen.

- 32.3. Fråga om beståndet av servitut avseende rätt till skogs fång och mulbete som upplåtits 1881, inte intecknats och inte förbehållits vid stamhemmanets försäljning 1897 men som redovisats i skriftlig förening 1889 vid laga skifte. Rättsfallet NJA 1931 s 307, nr 6 i bilaga Rättsfall. 3 §

lagen 14.6.1907 om servitut.

6. 1931 s 307. Z län. Kyrkbyn i Älvros socken.

Vid försäljning från hemman av torplägenhet genom avhandling 24.8.1881 intogs i avhandlingen den bestämmelsen att om skogsdelning kom att ske på socknens oskiftade utmark köparna skulle äga begagna timmer och vedbrand samt mulbete på säljarens ägor. - Vid ett den 21.1.1893 fastställt laga skifte på socknens utmark träffades den 10.9.1889 mellan stamhemmanets och lägenhetens ägare en skriftlig förening av innehåll att någon utbrytning av dessa servitutsrättigheter ej skulle ske vid laga skiftet men att lägenheten fortfarande skulle åtnjuta de rättigheter som omförmäldes i nämnda avhandling. Föreningen bevittnades av gode männen och intogs i förrättningsprotokollet. - Rättigheterna in-tecknades ej och förbehölls ej heller vid stamhemmanets försäljning 1897. Rättigheterna ansågs jämväl utan in-teckning eller förbehåll vara gällande mot ny ägare.

Kommentarer. Sannolikt ansågs att frågan om servituts fortsatta bestånd vid laga skiftet behandlats på samma sätt som om det gällt att bilda ett nytt servitut.

32.4. Fråga om i en vid laga skifte 1883 för torplägenhet utlagd ägolott ingått vederlag för ett 1859 upplåtet servitut avseende rätt till skogsfång. Rättsfallet NJA 1932 s 524, nr 8 i bilaga Rättsfall.

8. 1932 s 524. Z län. Ansjö i Hällesjö socken.

Genom avhandling 6.12.1859 såldes från ett hemman 1/20 av hemmanet såsom torpställe. I avhandlingen bestämdes bl.a. att köparen själv fick utse byggningsställe på säljarens skogsskifte på utmarken, där köparen fick ta skog till husbygge och vedbrand, ävensom att köparen till slått fick vissa angivna ställen samt mulbete för

sina kreatur på säljarens område både i fäbodrar och hemma. - Vid ett den 16.10.1883 avslutat laga skifte inom byn erhö11 torplägenheten genom utbrytning 1/20 efter uppskattningssinnehall av de till stamhemmanet hörande inägorna och skogsområdena. I de till torplägenheten utbrutna ägorna ingick mellan 4 och 5 tnld inägor samt mellan 27 och 28 tnld skogsmark. - Särskilt med hänsyn till den omfattning vari torpet tillagts skogsmark i förhållande till inägojord ansågs att skiftet innefattade utbrytning jämväl av den torpets ägare genom 1859 års avhandling tillförsäkrade rätten till husbehovsskog på stamhemmanet. - Om rätten till mulbete var i målet ej tvist.

- 32.5. Fråga huruvida ett i samband med avsedd utbyggnad av strömfall förvärvat markområde var lämpligt att bestå såsom särskild fastighet. Rättsfallet NJA 1946 s 451, nr 33 i bilaga Rättsfall. 19 kap 3 § 1 st (senare 2 § 2 st) JDL.

33. 1946 s 451. Y län. Bäck i Indals socken.

Rubriken i NJA: Ett för avstyckning sålt område, vilket köparen förvärvat huvudsakligen i syfte att därmed förena stamfastighetens andel i byns samfällda strand- och vattenområde, har icke avsetts skola erhålla annan användning än att bliva överdämt vid utbyggnad av strömfall. Avstyckning för sådan användning av området, vilket ej var lämpat att bestå såsom särskild fastighet för annat ändamål, har förklarats icke lagligen kunna äga rum.

- 32.6. Fråga om omfattningen av en år 1881 avsöndrad lägenhet efter gränsbestämning och avstyckning enligt JDL, vid vilka förrättningar lägenheten inte omnämns eller redovisats. Rättsfallet NJA 1973 s 206, nr 41 i bilaga Rättsfall.

41. 1973 s 206. Y län. Kölsillre i Haverö socken.

Rubriken i NJA: Vid avstyckningsförrättning har icke omnämnts en äldre avsöndrad lägenhet, vars område delvis ingår i den avstyckade fastigheten; av allt att döma har avsöndringens existens förbisetts. Förrättningen har därför - i underställt mål om äganderättstvist uppkommen i samband med begäran om gränsbestämning kring den avsöndrade lägenheten - ej ansetts i vare sig äganderätts- eller fastighetsbildningshänseende böra tillmätas bindande verkan med avseende å den avsöndrade lägenheten.

Kommentarer

Den från Kölsillre 1:3 om 4 mål avsöndrade lägenheten Kölsillre 1:25 bestod av dels ägofig 156 om 1,40 kvadratrevar dels andel för 4 mål av 57 mål i den samfällda platsen för såg och kvarn ägofig 157 om 1,65 kvadratrevar. Båda dessa ägofigurer var belägna vid Ljungan. Med var och en av dem följde vattenområde i Ljungan enligt 12 kap 4 § (äldre) jordabalken.

Ur HD:s utslag den 15 maj 1973: "Vid olika förrättningar har delar av det mark- och vattenområde, som ingick i upplåtelsen av Kölsillre 1:25, kommit att hänföras till andra fastigheter, däribland Kölsillre 1:42 och 1:44. Så har skett vid 1905 års ägostyckning, vid en i lantmäteristyrelsens yttrande omnämnd förrättning för rågångsreglering, som under åren 1925 och 1926 ägt rum inom Köl-

sillre by, vid 1948 års avstyckning av Kölsillre 1:44 och den i samband därmed företagna gränsbestämningen samt vid en i nämnda yttrande berörd, likaledes år 1948 gjord avstyckning, varigenom Kölsillre 1:42 bildades. Vid dessa förrättningar har man emellertid icke ens omnämnt lägenheten Kölsillre 1:25 utan av allt att döma förbisett dess existens. Förrättningarna kan därför - i överensstämmelse med den i jorrdelningsmål i allmänhet tillämpade grundsatsen om rättskraftens begränsning i förhållande till tredje man - icke i vare sig äganderätts- eller fastighetsbildningshänseende tillmätas bindande verkan med avseende å Kölsillre 1:25."

1905 års ägostyckning på Kölsillre 1:3, vid vilken ägostyckning den avsöndrade lägenheten Kölsillre 1:25 inte redovisades: Efter ägostyckningen var den till Kölsillre 1:25 hörande ägofig 156 helt belägen inom gränserna för den vid ägostyckningen utlagda hemmanslotten Kölsillre 1:14 om 1/32 mål och inräknad i dess areal. Angående redovisning vid ägostyckning av från hemman avsöndrad lägenhet, se del III punkt 5.3. s 24, 25, Särskilda kommentarer till redovisningen av från hemman avsöndrad lägenhet. Omfattningen och beståndet av en från hemman avsöndrad lägenhet kunde inte påverkas av en ägostyckning på hemmanet.

1925-1926 årens rågångsutstakning enligt 47 § skiftesstadgan: Avsöndrade lägenheten Kölsillre 1:25 redovisades inte och omnämndes inte och avsågs inte heller med denna förrättning. Dessutom må framhållas att en bestämning av gränsen mellan Kölsillre 1:25 och dess stamhemman inte skulle ha handlagts enligt 47 § utan enligt 46 § eller 48 § skiftesstadgan. Gunnar Palm i Serien uppsatser nr 12 s 28: "Och har gräns, som utstakats med tillämpning av 47 § skiftesstadgan, ej varit förut fastställd eller eljest i laga ordning bestämd, så torde en sådan utstakning vara att anse såsom en mullitet."

Knut Rodhe 1944, Gränsbestämning och äganderättstvister s 72: "Sålunda har man ansett, att en förrättning, som handlagts enligt 47 § i 1866 års skiftesstadga, har verkan allenast i den mån den rätteligen handlagts enligt nämnda §. Vad förrättningsmännen yttrat om en gräns som sedermera befinnes icke hava varit i laga ordning bestämd, saknar alltså betydelse." Till bl a rättsfallen NJA 1912 s 462, 1923 s 7 och 1931B 621 hänvisades.

Om den situation som kan föreligga då avsöndrad lägenhet inte redovisats vid laga skifte enligt skiftesstadgorna, se del II punkt 9.8, Avsöndrad lägenhet som ingått i skifte eller hemmansklyvning, s 214, och där angivna rättsfall NJA 1942 s 295 och 1946 s 557.

Det nya i nu ifrågavarande rättsfall är att omfattningen av en äldre avsöndrad lägenhet som inte omnämns eller redovisats vare sig vid gränsbestämning eller vid avstyckning enligt JDL, inte påverkats av dessa förrättningar.

32.7. Fråga om inskrivning av servitut avseende rätt till fritidsfiske. Rättsfallet NJA 1976 s 242, nr 42 i bilaga Rättsfall. 14 kap 1 § och 23 kap 2 § p. 2 och 9 jordabalken.

42. 1976 s 242. Z län. Bodsjön och Stalltjärnsstugan i Åre socken.

Rubriken i NJA: Rätt till fritidsfiske har ansetts kunna inskrivas som servitut.

Ur lantmäteriverkets yttrande till HD den 5 maj 1975:

Förhållandet mellan jordabalken och fastighetsbildningslagen i fråga om bildande av servitut behandlades.

Under avdelningen Prövning av avtalsservitut med hänsyn till kravet på ändamålsenlighet anfördes bl a : Som villkor för servitutets civilrättsliga giltighet har emellertid inte uppställts att det angivna syftet med servitut uppnås i det enskilda fallet, endast att upplåtelsen i och för sig tillhör en typ som är godtagbar som servitut. - - - - -

- - - - -
Av förarbetena till jordabalken framgår således otvetydigt, att den prövning som skall företas av inskrivningsmyndigheten i ärende rörande inskrivning av avtalsservitut inte skall avse frågan om avtalet (i det aktuella fallet!) leder till en positiv nettoeffekt för de berörda fastigheterna.

Under avdelningen Rätt till fritidsfiske som servitut anfördes bl a: Enligt uttalandena under förarbetena till fastighetsbildningslagen är således sportfiske godtagbart såsom ändamål för servitutsbildning enligt fastig-

hetsbildningslagen. Den omständigheten att servitutsbegreppet är detsamma i fastighetsbildningslagen som i jordabalken synes leda till slutsatsen att sportfiske i princip är tillåtet servitutsändamål även enligt 14 kap jordabalken. Sportfiskeändamålet som sådant får alltså anses falla inom ramen för det uppställda kravet att servitut skall främja ett ändamålsenligt utnyttjande av den fasta egendomen. De aspekter som i tidigare rättspraxis anlagts på frågan om tillåtligheten av fiskeservitut behöver därmed inte längre tas upp till behandling. - - - - -

Om emellertid i enlighet med det nyss sagda sportfiske i princip accepteras som servitutsändamål skall någon närmare prövning av den positiva nettoeffekten inte göras i inskrivningsärendet.

Bilaga Lagedition 1971

Kopior ur 1971 års Lagedition av kap
1, 6, 7, 9, 10, 11, 18, 19 och 20 i JDL
samt av JDP

Lag om delning av jord å landet

given Stockholms slott d. 18 juni 1926

I avd. Om laga skifte

1 kap. Om vad med laga skifte och skifteslag förstås, så ock om rätt att söka och erhålla laga skifte

1 §. Med laga skifte förstås delning av oskiftade eller omdelning av förut skiftade ägor i ändamål att utan någon delägars förfång åstadkomma en för ägornas brukande så lämplig indelning, som deras beskaffenhet och belägenhet medgiva.

Laga skifte sker utan någon delägars förfång, då skiftet för fastighet, som däri ingår, icke länder till minskning i värde utöver vad i vissa avseenden kan föranledas av särskilda stadganden i denna lag. Är eljest i denna lag såsom villkor för viss åtgärd stadgat, att åtgärden kan ske utan förfång, avses därmed, att åtgärden icke medför påföljd, varom nu sagts, för fastighet, som beröres av åtgärden.

Vad i denna lag stadgas om oskiftad jord äge, där ej annat sägs, lika tillämplighet å sämjevis delad som å samfällad jord.

Xldre delningsmetoder: sol- eller tegskifte se numera upphävs BB 1; storskifte se KBr 15 juli 1752, KK o. F 5 april 1757, KFörkl 24 april 1760, KStadga 17 aug. 1762, KF 12 aug. 1783; enskifte se KF 51 mars 1803 (Skåne), KF 25 juli 1804 (Skaraborgs län), KF 24 juli 1812 (Skåne och Skaraborgs län), KF 2 febr. 1807, KK 20 febr. 1821 — Tidigare författningar om laga skifte se KStadgorna 4 maj 1827 och 9 nov. 1866 — Om laga skifte i stad och vissa andra samhällen se Lag 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad &c. Bih. — Jfr Lag 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län, anm. efter JDF.

Delning av bolag tillhörig egendom mellan bolagsmännen kan ej ske genom laga skifte H 1880:105 — Förrättning, som endast avser utbrytning eller utstakning på marken av visst till arealen bestämt ägoområde, behandlas ej som laga skifte H 1897:176; 1900:78; 1907:186; 1908:116 — Förrättning, som allenast avsett bestämmande av mantal å ett från hemman sålt, till arealen bestämt ägoområde, kunde ej fastställas såsom laga skifte H 1885:475; 1886:250, 409; 1894:492 — Icke heller delningsförrättning ang. en fastighet, i avseende varå det genom upprättat köpekontrakt varit bestämt, varest var och en delagare skulle erhålla sitt skiftesläge med namn och hemmantal H 1891:372 — Men då delning skett efter gradering och emellan delägarna överenskommen delningsgrund (innehavet), fanns ej hinder för fastställelse, vare sig därav att varje delägare fått samma ägor som förut H 1901:231; 1924:109; eller därav att mantal uträknats å ägolotter, vilka sådant förut icke varit åsatt H 1888:98 — Förrättning, avseende att för viss tid deia genom sjösänkning uppkommen landvinning, ansågs ej såsom laga skifte H 1896:135 — Ej heller förrättning till delning av allenast nyttjanderätten till fiskevatten H 1883:149 — Ej heller fördelning mellan delägare i by av rätten att vid havsstranden taga sjötång H 1898:63 — Se H 1931:719 — Tillstånd till skifte å kronobergsmanshemman meddelat, fastän detta tagits i anspråk såsom utmål till gruva H 1944:343 — Ang. st. 2 se H 1944:657.

2 §. Laga skifte förrättas å skifteslag. Till skifteslag äro att hänföra:

1. by, enstaka hemman eller lägenhet, som har sitt område genom rågång skilt från andra ägor; ägor, som eljest äro belägna inom gemensam rågång; ägor, som, ändå att rågång kring ägora ej kan påvisas, vid skifte behandlats såsom ursprungligt skifteslag;

2. ägolott, vilken vid lantmäteriförrättning, som fastställts eller eljest är lagligen gällande, utlagts inom skifteslag, varom under 1 sägs; fastighet, som bildats genom avsondring eller därmed jämförlig åtgärd eller genom avstyckning;

3. område, som vid lantmäteriförrättning undantagits för gemensamt ändamål eller eljest lämnats oskiftat eller ock, sedan skifteslag, varom under 1 eller 2 är fråga, undergått laga skifte, genom rågångsförrättning eller eljest tillkommit skifteslaget.

Fastighet, som bildats genom avsköndring eller därmed jämförlig åtgärd eller genom avstyckning, skall, där stamfastigheten utgör skifteslag, som under 2 eller 3 sägs, anses icke ingå i det skifteslag.

Har skifteslag, som utgjort samfällighet för två eller flera byar, enstaka hemman eller under 1 avsedda lägenheter, skiftats, skall vad av ägorna lagts till varje by, enstaka hemman eller lägenhet räknas till byn, hemmanet eller lägenheten i dess egenskap av skifteslag. Vad sålunda stadgats skall dock ej utgöra hinder för att dylik skiftad samfällighet för sig göres till föremål för nytt skifte, där sådant eljest lagligen må äga rum.

Vad i nästföregående stycke är sagt skall äga motsvarande tillämpning beträffande skifteslag, som varit gemensamt för två eller flera sådana skifteslag, som ovan under 2 avses.

Utöver skifteslag, om vilka förut i denna paragraf förmäles, kunna bildas särskilda skifteslag på sätt nedan närmare sägs. Fastighet, vilken uppkommit genom sammanläggning i enlighet med föreskrifterna i lagen om sammanläggning av fastigheter å landet, skall, där den bildats av ägor, tillhörande olika ursprungliga skifteslag, eller genom sammanläggning av samtliga ägolotter i vilka under 1 omförmäلت skifteslag må vara uppdelat, anses såsom skifteslag, varom under 1 sägs. Hava eljest fastigheter, vilka själva utgöra skifteslag, sammanlagts till ett fastighet, skall denna anses såsom skifteslag, varom under 2 förmäles. I övrigt skall angående särskilt bildat skifteslag gälla, att, där till ett skifteslag sammanförts ägor belägna å ömse sidor om rågång, skifteslaget anses såsom sådant skifteslag, varom under 1 sägs, men i annat fall såsom skifteslag, varom under 2 eller 3 förmäles. Lag 30 april 1937.

Jfr 4:4; 15:13, 14 — Lag 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet. Bih. — Lag 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser o. s. v., anm. efter JDP.

Ang. fråga i särskilda fall huruvida hemman eller byar skulle anses utgöra olika skifteslag eller ej, se H 1876:242; 1878:215; 1891:396; 1899:85; 1907:97; 1909:138 — Ang. oskiftat fiske H 1908:383 — Ang. skogsslott och gemensam skogsmark H 1931:700 — Lägenhet, som avsköndrats från del av skifteslag, anses fortfarande ingå i detsamma H 1934:32 — Jfr H 1955:8; 1960:25 (frågor huruvida fastighetsförsäljning avsett andels- eller arealöverlåtelse) — Ang. omfånget av primärt skifteslag (rensning) H 1955:184.

3 §. Där skifteslags omfång blivit bestämt genom särskild indelning, lände den till efterrättelse.

Förekommer inom viss landsdel ägoblandning mellan skilda byalag, eller erfordras eljest särskild indelning i skifteslag, ankomme det på Konungen att föreskriva sådan indelning.

Har genom beslut om ändring i rikets indelning eller om sträckningen av administrativ gräns delar av ett och samma skifteslag hänförs till olika förvaltningsområden, skall, sedan fastighetsindelning enligt vad därom är särskilt stadgat ägt rum i överensstämmelse med indelningsändringen eller gränsbestämningen, vad som av skifteslaget ligger å vardera sidan om gränsen utgöra skifteslag för sig. (3 st. tillagt g. Lag 25 april 1930.)

Se Lag 25 april 1930, vid 19:27.

4 §. För vinnande av lämpligt och redigt skifte må, där det efter undersökning och prövning i den ordning, varom i 4 kap. sägs, finnes kunna ske utan någon delägares förfång:

1. ett skifteslag uppdelas i flera skifteslag;

2. flera skifteslag, vilka skola undergå laga skifte, sammanföras till ett skifteslag;

3. områden av olika skifteslag, vilka skola undergå laga skifte, sammanföras till ett skifteslag, såframt delägare, som äga behörighet att påkalla skifte i vart av skifteslagen, yrka det och det provas kunna äga rum utan hinder för lämplig ägoanordning inom övriga delar av skifteslagen.

Har område, efter vad under 3 sägs, blivit skilt från skifteslag, skall återstoden av skifteslaget utgöra ett skifteslag för sig.

Jfr 4:3, 4, 6 — Ang. p. 1 H 1932:55; 1940:485; ang. p. 2 1955:72 — Jfr ock H 1932:238.

5 §. Vid laga skifte skall all skifteslagets mark ingå i förrättningen, där ej i denna lag är annorlunda stadgat. Under skifteslagets mark inbegripes jämväl sådant till skifteslaget hörande område, som är täckt med vatten; skiftas dylikt område, varder genom skiftet jämväl fisket å området fördelat, där ej, på sätt nedan i denna lag sägs, annorlunda bestämmes.

Hör till skifteslag, som i 2 § under 2 avses, andel i samfällighet, vilken icke utgör vare sig vid lantmäteriförrättning för gemensamt ändamål undantagen mark eller jämlikt 6 § första stycket avskilt vattenområde, skall, innan laga skifte å skifteslaget verkställs, dess andel i samfälligheten, där så lagligen kan ske, utbrytas för att tillsammans med skifteslagets övriga ägor i skiftet ingå.

H 1921:204; 1931:53; 1985:442.

6 §. Hava vattentäckta områden vid skifte å det skifteslag, däri de ingå, lämnats oskiftade, eller hava med stöd av äldre lag sådana områden skiftats endast i avseende å områdenas nytt-

1926 ¹⁸/₆ Lag om delning av jord å landet (Kap. 1)

jande till fiske, utgöra dessa områden icke vart för sig utan allenast tillsammans ett skifteslag. Skall laga skifte härå äga rum, och yrkar delägare, att visst sådant område skall utslutas från skiftet, må dock, där det finnes kunna ske utan någon delägars förfång och lämpligt skifte icke därigenom hindras, detta område från skifteslaget avskiljas och skiftet omfatta allenast övriga vattentäckta områden.

Finnas inom eller vid vattentäckt område, som särskilt skiftas, mindre holmar, skär eller strandområden, som äro gemensamma för delägare i det vattentäckta området, skola de i den omfattning, sådant finnes nödigt för beredande av lämpligt skifte, intagas i skiftet, där det kan ske utan någon delägars förfång.

Är vattentäckt område delat, och sker sedan laga skifte av stranden, må nämnda område eller del därav intagas i skiftet, därest sådant för vinnande av lämplig ägoanordning erfordras och detta syfte ej kan vinnas genom ägoutbyte.

Jfr 8:1 — Frågor huruvida efter skifte i by vattenområde eller fiske vore gemensamt, se rättsfall vid JB 124.

7 §. Hava förut sankt eller vattentäckta ägor blivit torrlagda genom sjösänkning eller annat företag, avseende torrläggning av mark i större omfattning, och möter för deras ändamålsenliga brukande i detta skick hinder av den indelning de erhållit vid delning, som för rättats före torrläggningen, då må laga skifte kunna äga rum å dessa ägor för sig eller tillika med annan i den tidigare delningen intagen mark, som med nämnda ägor ligger i sådant sammanhang, att dess intagande i den nya delningen erfordras för beredande av lämplig ägoanordning.

Jfr 1:16: 44 — Jfr ock äldre rättsfall, H 1909:161.

8 §. Är skifteslag, som i 2 § under 1 eller 2 avses, ej förut genom lantmäteriförrättning delat, må på yrkande av därtill behörig delägare laga skifte därå äga rum, därest för envar delägare kan utläggas ägolott, som med avseende å storlek och beskaffenhet samt med hänsyn jämväl till övriga föreliggande förhållanden prövas kunna på varaktigt sätt erhålla ändamålsenlig användning aningen såsom särskild fastighet eller, om fastigheten i samband med skiftet sammanlægges med annan fastighet eller fastighetsdel, tillsammans med denna eller, där skifteslaget utgör samfällighet för två eller flera ursprungliga skifteslag, tillsammans med övriga ägor till fastighet, för vilken ägolotten utlägges. Kan sådan ägolott utläggas allenast för sökanden eller, jämte honom, viss eller vissa delägare, må jämväl skifte kunna äga rum, för såvitt de å andra än nu omfördälda delägare belöpande andelar kunna utläggas i gemensam ägolott av beskaffenhet, varom ovan sägs.

Är odelat skifteslag, som i denna paragraf avses, i sin helhet i en ägares hand, och utgöres skifteslaget av två eller flera under särskilda jordregisternummer upptagna fastigheter, då må på yrkande av ägaren laga skifte till brytande av samfälligheten mellan dessa äga rum, såframt ej med tillämpning av de i första stycket stadgade grunder hinder härför möter.

Ej skall skifteslag anses hava blivit genom lantmäteriförrättning delat, därför att ägovidd inom skifteslaget gjorts till föremål för avstyckning.

Där enligt föreskrift i lag eller särskild författning skifte å viss fastighet eller äga icke är tillåtet, lände dylikt förbud till eftertættelse. Lag 14 juni 1940.

Jfr 8:10: 4:5.

Häradsallmänning och allmänningsskog skola (i allmänhet) bibehållas oförminskade, se Lag 18 april 1932 om häradsallmänningar 5 § vid BB 16: och därefter anm. Lag s. d. om allmänningsskoçar i Norrland och Dalarna 5 § — Laga skifte må ej äga rum å samfälld husbehovsskog, se Lag 18 juni 1925 innefattande bestämmelser med avseende å upphävande av lagen d. 5 juni 1909 (nr 53 a. 7) om utestående tills vidare av rätten att erhålla laga skifte inom viss områden — Ang. lotshemman och lotslägenheter se KBr 19 ang. 1823, KF 9 juli 1862 samt KBr 27 maj 1932 — Jfr KF 15 okt. 1860 innefattande särskilda föreskrifter ang. lagart m. m. å järnväg §§ 2 och 11, som i Bih.

H 1912:557; 1930:549; 1931:531; 1932:677; 1934:525; 1935:318; 1937:485; 1939:453; 1946:724; 1949: 503, 507.

9 §. Behörighet att framställa yrkande om skifte å sådant skifteslag, som i 8 § första stycket avses, tillkommer den, som i skifteslaget äger viss andel, ägare av utjord, som icke ligger under hemman, härunder inbegripen.

Ingår i skifteslaget för alltid avsöndrad lägenhet eller under hemman i annat skifteslag lydande utjord eller urfjäll, och hava de till sådan lägenhet, utjord eller urfjäll hörande ägor spridd och för brukning ogynnsam belägenhet, då må ock av ägaren till sådan jord framställas yrkande om laga skifte å det skifteslag; dock tillkomme rätt, som nu sagts, ej ägare av lägenhet, som avsöndrats från helt sådant skifteslag, som i 2 § under 1 omförmäles. Bestrides skifte, som begärts av ägare till avsöndrad lägenhet, utjord eller urfjäll, skall, utöver vad i 8 § första stycket stadgas, för bifall till yrkandet fordras, att det sökta skiftet prövas kunna medföra avsevärt bättre ägoanordning för sökanden utan att lända till förfång för övriga delägare inom skifteslaget. Finnes sammanförande av sökandens ägor kunna lämpligen ske genom ägoutbyte, då må ej mot bestridande skifte äga rum.

Jfr 8:1 och JDP 12 § — Ofta uppstår tvekan huruvida upplåtelse avser visst skattetal eller visst till läge och gränser bestämt ägoområde H 1895:240, 530; 1895:243; 1926:241 (skattetal); 1918:237 (kvotdel av en lägenhet) 1909:51; 1913:16; 1920:276; 1921:61 (visst ägoområde); 1936:180 (s. k. skattetorp i Medelpad).

10 §. Skifteslag, som delats genom tegskifte eller storskifte eller genom klyvning, varom i 94 § första stycket sista punkten i stadgan om skiftesverket i riket d. 9 nov. 1866 sägs, må på yrkande av därtill behörig delägare eller, om all skifteslagets mark är i en ägares hand, på yrkande av denne underkastas skifte; dock att, där någon delägare yrkar, att vid den tidigare delningen skall förbliva, laga skifte ej må å det skifteslag företagas med mindre det befinnes, att skifteslagets ägor genom skiftet kunna erhålla en för deras skötsel lämpligare indelning och därigenom uppbringas till större avkastning och högre värde samt att skiftet för delägarna i allmänhet kommer att medföra fördelar, som väsentligen överväga de av skiftet följande kostnader och olägenheter. Har sökt laga skifte å skifteslag, varom nu är sagt, förklarats icke skola äga rum, må skifteslaget sedan icke underkastas laga skifte annat än under enahanda villkor, som i 11 § stadgas beträffande i sistnämnda paragraf omnämnda skifteslag.

Vad sålunda föreskrivits skall för Gotlands län gälla jämväl beträffande ägor, som undergått laga skifte före den i följd av Konungens d. 20 dec. 1850 meddelade beslut där verkställda indelning i skifteslag, där skiftet omfattat allenast en del av de ägor, som enligt indelningen utgöra ett skifteslag.

Jfr 4:2 — Har vid fastställt laga skifte enligt äldre rätt tidigare förrättat storskifte i vissa delar lämnats orubbat, har å storskiftet härutinnan givits samma vitsord som å laga skiftet. H 1908:350; 1910:252 — Likaså har, då i anledning av begärt laga skifte enligt äldre rätt förklarats, att förut verkställt storskifte skulle förbliva orubbat, storskiftet ansetts äga samma vitsord som laga skifte H 1909:100; 1918:235 — En 1742 verkställd delning av sockenallmänning, därvid en var av lotterna erhållit sina ägor så utbrutna, att ägobandning ej ägde rum, ansågs äga samma orubblighet som laga skifte H 1908:343 — I äldre rätt förekommande bestämmelse om storskiftes rubbande genom laga skifte ansågs icke hava avseende å det fall, att sockenallmänning blivit genom storskifte delad H 1915:637 — Icke heller å det fall att utmark, som varit gemensam för flera skifteslag, delats genom storskifte H 1911:303; jfr H 1912:276; 1921:213, 215 — Ang. prövning enligt äldre rätt av storskiftes beskaffenhet, se H 1907:455; 1917:481 — Prövning enl. förevarande § av vissa äldre delningar H 1935:218 — Ang. laga skifte å skifteslag där inägor varit föremål för storskifte H 1940:485.

11 §. Skifteslag, som delats genom enskifte, genom skifte, vilket enligt kungörelsen d. 20 febr. 1821 blivit ansett och fastställt såsom enskifte, genom laga skifte, klyvning eller ägo-styckning, varå fastställelse meddelats, eller som innefattar vid avvitrning såsom särskilda brukningsdelar inom by, enstaka hemman eller nybygge utlagda ägor, må, där ej i denna lag är annorlunda stadgat, icke underkastas laga skifte med mindre i framställt yrkande därom ena sig jordägare, som inom skifteslaget äga jordbruksfastighet, vars sammanlagda värde enligt senast verkställda fastighetstaxering motsvarar mera än hälften av summan av taxeringsvärdena å skifteslagets samtliga jordbruksfastigheter, och tillika enligt senast upprättade mantalslängd eller eljest tillgängliga upplysningar till antalet utgöra minst hälften av ägarna av dylika fastigheter inom skifteslaget, samt det vidare befinnes, att nytt skifte kommer att medföra sådan verkan, varom i 10 § första stycket sägs. Vid beräkning av antalet röstande delägare skola de, vilka med sarnäganderätt innehava viss fastighet, tillsammans räknas såsom en delägare; och må ej heller den, som äger flera fastigheter, tillerkännas mera än en röst.

Värder med stöd av bestämmelserna i 4 § skifte påkallat å allenast en del av sådant skifteslag, som avses i första stycket, äge vad nu stadgats motsvarande tillämpning.

Ingår i det område, vars skiftande sättes i fråga, till jordbruksfastighet hörande mark, som ej åsatts särskilt taxeringsvärde, skall vid prövning, huruvida skiftet må komma till stånd, dylik mark uppskattas till vad därå kan anses belöpa av det taxeringsvärde, vid vars bestämmande marken tagits i beräkning.

Ändå att all skifteslagets mark är i en ägares hand, må skifte ej äga rum med mindre skiftet med hänsyn till behovet och möjligheten av förbättrad ägoanordning prövas böra komma till stånd.

Jfr 4:4 — Ang. jordbruksfastighet jfr Kommnalskattelag 28 sept. 1928 7 §. Bih. — Fråga om nv delning av ägor, som undergått laga skifte, varå dock fastställelse ej ägt rum H 1885:45; 1898:315; jfr H 1916:458 — Fastställt enskifte har ansetts äga vitsord, även om det ej varit lagligen beskaffat H 1909:112 — Likaså fastställt laga skifte H 1902:317 — H 1932:55. anm. vid 4 § — H 1935:218, anm. vid 10 § — Ang. samfällt vattenområde H 1946:212.

12 §. Behörighet att framställa yrkande om laga skifte å skifteslag, som i 10 eller 11 § avses, tillkommer den, som inom skifteslaget äger jordbruksfastighet, ägare av för alltid avsöndrad lägenhet eller av utjord eller urfjäll, som lyder under hemman i annat skifteslag, dock allenast för det fall, att lägenhetens, utjordens eller urfjällens ägor hava spridd och för brukning öynsam belägenhet.

13 §. Skifteslag, som i 2 § under 3 avses, må underkastas laga skifte, där sådant av delägare yrkas samt skifte prövas utan någon delägars förfång medföra fördelar, vilka överväga olägenheterna av skiftet och de med förrättningen förenade kostnader.

1926 ¹⁸/₈ Lag om delning av jord å landet (Kap. 1)

Skifteslag, som utgöres av enligt denna lag till gemensamhetskog avsatt område, må icke underkastas laga skifte, med mindre alla delägare äro därom ense. Där särskilda skal, såsom ändrade förhållanden med avseende å möjligheterna för områdets utnyttjande, därtill föranleda, må skifte äga rum, även om det av någon delägare bestrides, där det finnes uppenbart, att skiftet icke länder honom till förfång.

Jfr JDP 12 § — Jfr H 1909:529; 1914:235; 1918:421; 1919:233; 1924:166; 1932:55.

14 §. Utgöres skifteslag av fastighet, vilken med hänsyn till läge och beskaffenhet i övrigt företrädesvis ägnar sig till byggnadsplats eller vars värde till huvudsaklig del består i strömfäll, fiske eller annan dylik förmån eller i byggnader eller andra anläggningar, må, ända att hinder för skifte därå eljest enligt denna lag icke möter, sådant skifte icke mot delägarers bestridande äga rum, med mindre det finnes uppenbart, att skiftet icke länder honom till förfång.

Fråga uppstår ofta i hithörande fall om fiske eller annan lägenhet skall anses gemensam. I ett sådant fall har förklarats, att då två hemman, A. och B., av ålder utgjort skilda skifteslag och det icke visats något förhållande, på grund varav fiskevaunet i angränsande älv det oaktat skulle vara en samfällighet för bägge hemmanen, ogillades yrkande att vid skifte av A:s fiskevatten jämväl B:s fiskevatten skulle indragas H 1907:271 — Som den till N. by hörande strand blivit genom fastställt laga skifte delad, och ej något förhållande föreläge, på grund varav det oaktat uppgrundningar, vatten och landgrund utanför stranden vore att anse såsom samfällighet för byn; alltså och då delning av fiske ej ifrågasatts, förklarades begärd delning av byns vatten och uppgrundningar icke kunna äga rum H 1901:88. Jfr H 1887:518 — Däremot ansågs å by verkställt laga skifte ej utgöra hinder för därefter begärd delning av byns i skiftet ej intagna fiake H 1901:90; 1903:459 — Likaså vattenfall H 1896:305 — Efter avvitrning inom en socken ansågs fiskevattnet i en därinom belägen sjö icke utgöra en samfällighet för de skifteslag, som hade ägor vid sjön, utan tillhöra skifteslagen vart efter dess strand H 1912:420 — Den omständigheten att vattenområde såsom impediment ingått i skifte utan att fisket graderats ansågs icke hava medfört, att fisket upphört att vara en samfällighet H 1924:45 — Ang. laga skifte å samfälld mark, där jakträtten var förbehållen byamännen H 1951:90 — Tillämpning av 14 § betr. skifteslag som utgjorde uskärgränd H 1958:713 — Jfr H 1911:57; 1914:592; 1915:151; 1916:525 — Jfr anm. vid JB 12:4.

15 §. Då vid skifte å sådant skifteslag, som i 10 eller 11 § avses, fråga uppstår om delning av vid tidigare lantmåteriförrättning utlagd oskiftad lott, lände vad i 8 § första stycket samt i 14 § stadgas därvid i tillämpliga delar till efterrättelse.

Jfr 4:3.

16 §. Laga skifte å sådant skifteslag, varom i 7 § sägs, må äga rum, där skiftet provas komma att medföra sådan verkan, som i 10 § första stycket sägs, samt det avsedda ändamålet finnes icke kunna uppnås medelst ägoutbyte.

Behörighet att framställa yrkande om skifte, varom nu är sagt, tillkommer envar, som äger jord inom de torrlagda ägora.

Jfr 6:1.

17 §. Samma rätt att framställa och biträda yrkande om laga skifte eller att påfordra äldre delnings bestånd, som enligt denna lag tillkommer ägare av jord inom skifteslag, skall ock tillkomma ägare av avgärda hemman eller lägenhet med avseende å mark, vilken han äger nyttja samfällt med jordägare i bolby, innehavare av fastighet under fideikommissrätt samt innehavare under ständig besittningsrätt av kronan eller allmän inrättning tillhörande hemman eller lägenhet.

Dylik rätt tillkomme ock boställshavare samt arrendator av publikt hemman eller lägenhet, som icke innehaves såsom boställe eller under ständig besittningsrätt; dock att, där fråga är om framställande eller biträdande av yrkande om laga skifte, vad nu är sagt skall gälla allenast i den mån vederbörande visar sig hava erhållit tillstånd därtill av den myndighet, under vars allmänna vård och inseende fastigheten hör.

Ang. avgärda hemman jfr BB 19: samt H 1881:228.

Abo å krononybygge tillerkänd skiftesvitsord H 1895:577; likaså, i fråga om kronobergsmanshemman, den som på grund av börd inrymts i besittningsrätt men ej erlagt löseskilling II 1944:343 — Abo å ett under bruk skatteköpt hemman ansågs ej äga skiftesvitsord H 1899:562 — Rättsförhållande, som är att anse såsom enkelt bolag, kan ej upplösas genom laga skifte II 1945:341.

18 §. Kan vid laga skifte av sådant skifteslag, som i 2 § under 3 avses, skifteslagets mark icke lämpligen fördelas mellan alla delägarna, må det skiftas mellan några av dem eller i sin helhet tilldelas en delägare mot vederlag, som tillägges de övriga delägarna genom jämkning av de ägolotter, för vilka skifteslaget utgör samfällighet.

Finnes kostnaden för sådan jämkning ej stå i skäligt förhållande till den betydelse, det må hava för dessa delägare att undfå vederlag i jord, eller skulle genom jämkning ägoanordningen mellan nyssnämnda ägolotter bliva mindre lämplig, då må, i den mån vederlaget icke överstiger fem procent av det sammanlagda uppskattade ägobelopp, som jämlikt äldre delning tillagts och vid skiftet enligt delningsgrund tillkommer delägare, ersättning i penningar i stället för jord tillerkännas denne, där det kan ske utan någon delägarers förfång. Därvid skall vad

i 13 kap. 2 § fjärde stycket stadgas äga motsvarande tillämpning. Lag 3 juni 1955. som trätt i kraft 1 juli s. å., dock att vid den fortsatta prövningen och vid rättelse av förrättning, som avslutats före sistnämnda dag, äldre lag skall gälla.

Se Lag 18 juni 1926 om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar m. m., vid HB 17:6 — Ang. 2 st. se H 1936:705, anm. vid 13:2.

19 §. Har mark utbrutits ur skifteslag annorledes än genom uppdelning enligt 4 § eller genom något av de i 11 § omnämnda slag av delning, skall klyvning eller laga skifte, som sedermera övergått sådan mark, icke föranleda, att fråga om laga skifte å hela skifteslaget annorlunda bedömes än som skulle skett, i händelse delningen av den utbrutna marken icke ägt rum.

20 §. Har, då laga skifte övergår skifteslag, delägare tidigare genom tegskifte eller storskifte eller genom sådan delning, som i 11 § omnämles, eller genom klyvning enligt 94 § första stycket sista punkten i stadgan om skiftesverket i riket d. 9 nov. 1866 eller genom ägostyckning enligt lagen d. 25 april 1924 om ägostyckning inom vissa delar av Kopparbergs län eller genom avsöndring eller därmed jämförlig åtgärd eller genom avstyckning erhållit alla sina ägor i så lämplig anordning att genom nytt skifte mot kostnaden därför svarande nytta icke kan beredas honom, vare han ej skyldig ingå i skifte annat än i den mån sådant erfordras för att övriga delägare skola erhålla så lämplig och redig ägoanordning, som belägenheten medgir. Var den äldre delningen tegskifte, skall dock vad nu är sagt gälla allenast i händelse innehavet enligt tegskiftet skall utgöra delningsgrund.

Utjordar, urfjällar, ströängar och andra därmed jämförliga ägor, som tillhöra fastighet i annat skifteslag än det, inom vars område de ligga, skola, då skifte övergår sistnämnda skifteslag, intagas i delningen allenast i den mån sådant erfordras för vinnande av lämplig ägoanordning och detta syfte ej kan vinnas genom ägoutbyte. Lag 17 juni 1932.

Jfr 4:5, 6; 21:19 — H 1885:447; 1932:55, 238; 1934:32.

21 §. Där vid laga skifte i skifteslaget ingår eller skifteslaget utgöres av fastighet, å vars område ägare av fastighet, som ej ingår i skifteslaget, är för all framtid berättigad till skogsfång eller mulbete, skall servitutet utbrytas efter de i denna lag angivna grunder, där sådant yrkas av ägaren till någondera fastigheten samt det kan ske utan någons förfång.

Är fortvaron av sådant servitut begränsad till viss tid eller beroende av visst villkor, må under enahanda förutsättningar område avsättas, å vilket den berättigade äger att med markägarens utslutande utöva ifrågakarande rättighet.

Vid laga skifte må servitut, bestående i rättighet att fiska eller att taga torv, sten, sand, grus, lera eller dylikt, utbrytas eller område för dess utövande avsättas, där ägare av fastighet, varå servitutet vilar, yrkar det och det kan ske utan förfång för den eller de berättigade.

Har servitut varit gällande av ålder eller har det tillkommit i sammanhang med laga delning eller genom avtal i samband med tillkomsten av den fastighet, till vars förmån det gäller, skall vederlaget tilläggas denna fastighet såsom del av fastigheten. Har servitutet eljest tillkommit genom avtal, skall vederlaget utläggas såsom avstyckad ägovidd från den fastighet, varifrån vederlaget utbrutits.

Vad i denna paragraf är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fråga om servitut som besväras fastighet till förmån för annan fastighet i samma skifteslag.

Jfr 9:7 — H 1906:585; 1918:196; 1914:617; 1922:166; 1923:502; 1930:252; 1933:193; 1985:16; 1940:208; 1948:370 — Ang. st. 4 se H 1930:14 — Fråga huruvida servitut eller nyttjanderätt skulle anses hava uppkommit H 1933:359 — Servitutarätt till tagande av lera fick ej utbrytas annorledes än i sammanhang med laga skifte H 1933:197 — Ang. utbrytning av mulbetesservitut. Vederlagsområdets bestämmande? Likvidförfarande i samband med utbrytningen? H 1933:496 — Förfång för den härskande fastigheten av utbrytning? H 1944:657 — Ang. sättet för likvid vid utbrytning av mulbetesservitut H 1946:276 — Ang. avsöndrad lägenhets rätt till andel i vederlagsjord H 1937:368.

22 §. Är laga skifte sökt och upplyses, att enligt domstols förordnande de ägor, ansökningen avser, skola utbudjas till försäljning för delägarnas samfälliga räkning, skall med skiftet anstå, till dess det visat sig, huruvida försäljning kommer till stånd.

Jfr Lag 30 sept. 1904 om samäganderätt, 6 och 7 §§. Bih. — Lag 15 juni 1921 om förvaltning av bysamfälligheter m. m. 7 §, vid BB 10.

23 §. I de orter av riket, där efter vad därom är eller varder förordnat avvitrning skall ske, må laga skifte icke äga rum, förrän skifteslagets ägor blivit utbrutna genom fastställd avvitrning.

Den allmänna avvitrningen är nu avslutad överallt. I fråga om tilläggsavvitrning se KK 30 dec. 1916 ang. tilläggsavvitrning i vissa delar av Västerbottens läns lappmark, ändr. g. KK:a 7 febr. 1919, 3 juni 1921, 4 maj 1923, 8 april 1927 — Ang. ströängar se Lag 22 juni 1921 om ströängars indragande till kronan, anm. i Bih., jämte där anm. KK 5 juni 1917 — Frågor om bättre rätt till mark som utlagts vid avvitrning H 1930:264 (shållhågnad), 1944:279 (skogsmark), 1939:676 (plats för kyrka m. m.).

24 §. Jord, som ingår i tomtindelning, må ej ingå i laga skifte i vidare mån än såvitt tomtindelningens genomförande därigenom främjas. Lag 29 maj 1931.

Ang. tomtindelning se Byggnadslag 30 juni 1947 28—33 §§. Bih. — H 1929:60.

6 kap. Om upprättande av ägokarta

1 §. Finnes över ägor, som skola skiftas, karta i sådan skala och av sådan beskaffenhet, att det skäligen kan ifrågakomma att använda den vid skiftet, och yrkar någon delägare, att kartan skall användas, då skall den i delägarnas närvaro jämföras med marken. Befinnes därvid kartan riktig och fullständig eller äro befintliga fel och brister icke större än att genom deras avhjälpande kartan erhåller för skiftets verkställande erforderlig tillförlitlighet och fullständighet, och varder kostnaden härför samt för kopiering, där sådan tarvas, avsevärt mindre än som erfordras för ny kartas upprättande efter fullständig mätning, då skall kartan efter vidtagande av nödiga rättelser användas vid skiftet. I annan händelse, likasom då karta över ägorna icke finnes, skall fullständig mätning verkställas och ny karta upprättas.

Karta, som befunnits riktig och fullständig, ansågs utan hinder därav att den blivit av obehörig person upprättad kunna vid skiftesförrättning användas H 1898:150 — Anz. användning av förut upprättad karta se I övrigt H 1877:95; 1886:165; 1887:486; 1893:74

2 §. Fråga, huruvida fullständig mätning skall företagas och ny karta upprättas, avgöres av lantmätaren. Anser han sådan erforderlig, uppge för delägarna skälen därtill och anteckne dem fullständigt i protokollet jämte delägarnas yttranden därom; anmärk ock, i vilken skala han finner kartan böra upprättas. Är någon delägare missnöjd med lantmätarens beslut, anmäl det genast till lantmätaren, vilken har att ofördröjligen insända protokollet och, där karta finnes, jämväl denna till lantmäteristyrelsen. Över dess beslut må klagan ej föras.

Missnöjesanmälan föranleder ej inställande av beslutad mätning, där sådan påyrkas av en eller flera delägare. Finner lantmäteristyrelsen fullständig mätning icke erforderlig, eller beslutar styrelsen annan skala, skall kostnaden för vidtagna åtgärder, i den mån de varda onyttiga, gäldas av delägare, som påyrkat mätningen.

3 §. Om närmare föreskrifter angående ägomätning och kartläggning äge Konungen förordna.

Se KF 17 dec. 1920 ang. sättet för utförande av vissa mätningsarbeten m. m. (mätningförfordning), ändr. g. KK:ta 25 nov. 1927, 18 nov. 1932, 26 juni 1936, 9 okt. 1963 — KK 17 juni 1932 med särskild bestämmelse ang. sättet för utförande av mätning vid vissa laga skiften inom Kopparbergs län — KF 27 mars 1925 ang. längdbestämmning i vissa fall av redskap för mätningsarbeten — KK 10 maj 1935 om betrielse från justeringsplikt för vissa mätnings- och vägningaredskap, inf. vid Lag 11 maj 1934 om mått och vikt 15 §, under HB 8.

7 kap. Om bestämmande av gränserna kring skifteslagets ägor

1 §. För bestämmande av rågångarna kring skifteslagets ägor skall sammanträde hållas med rågrannarna å ömse sidor. Angående kungörelse om sådan sammanträde samt kallelse därtill äge vad i 3 kap. 1 och 2 §§ stadgas motsvarande tillämpning. Är mark, som beröres av förrättningen, samfällad för flera fastigheter med skilda ägare och finnes för samfälligheten känd styrelse eller annan, som är satt att den förvalta, erfordras ej kallelse till de särskilda delägarna i samfälligheten, utan må kallelsen översändas till ledamot av styrelsen eller till förvaltaren; och vare denne, där han ej äger att själv föra talan för samfälligheten, delägarna ansvarig för att kallelsen tillställs någon, som äger behörighet härtill, eller, om sådan ej finnes, kommer till delägarnas künneedom. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare, och är marken samfällad för flera än tio fastigheter med skilda ägare, må kallelsen sändas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig; därjämte skall, där fastighet, som står under allmän myndighets vård och inseende och som icke innehaves under ständigt besittningarätt, har del i samfälligheten, underrättelse om förrättningen tillställas KB. Delgives kallelse på sätt, som sist nämnts, skall uppgift om vilken delägare kallelsen tillställs intagas i kungörelsen om förrättningen, och skall kungörelsen anslås i socken- eller rådstugan eller å annan lämplig plats inom kommunen. Kungörelse och kallelse, som i denna paragraf avses, skola innehålla anmäning att vid sammanträdet förete tillgängliga kartor och handlingar, som kunna lända till

1926 ¹⁸/₆ Lag om delning av jord å landet (Kap. 7)

upplysning i rågångsfrågan. Hava kungörelse och kallelse sålunda försiggått, skall förrättning verkställas utan hinder av sakägares utevaro.

Utän hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i första stycket avses, må förrättning företagas, därest samtliga sakägare infinna sig. Lag 1 juni 1951. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 2:1.)

H 1931:141; 1932:193, 429; 1934:550 — H 1933:490 (ang. fastighets gräns mot öppna havet) — Ang. gränsbestämning, som betr. fastställd avsöndring avser allenast fiskerätten inom visst vattenområde H 1936:230 — Ang. innebörden av äldre upplåtelse av område efter anvisning till evärdelig besittningsrätt H 1933:183 — Ang. myrslogar å bys skogsmark II 1952:632.

2 §. Är rågång i laga ordning bestämd, undersöke förrättningsmännen dess sträckning på marken under jämförelse med tillgängliga kartor och handlingar. Finnes därvid rågångens rätta sträckning på marken tydligt utmärkt, och förklaras rågången av samtliga närvarande rågrannar ostridig, eller befinnes beträffande rågången framställd anmärkning uppenbarligen sakna fog, varom i sådant fall besked bör av förrättningsmännen meddelas, erfordras ej vidare åtgärd i fråga om samma rågång än att lantmätaren, innan han avslutar förrättningen, behörigen iståndsätter förfallna rämärken samt utsätter nya sådana märken, där det finnes nödigt.

Angående sådan undersökning, varom nu sagts, skall lantmätaren i protokollet fullständigt anteckna vad i ärendet åtgjorts och därvid särskilt angiva grunderna för att rågång ansetts i laga ordning bestämd, vilka rämärken iakttagits samt deras läge och beskaffenhet, huruvida rågrannarna godkänt de iakttagna rämärkena, samt vilka rämärken iståndsatts eller utsatts.

Finnes ej tillförlitlig karta över rågång, skall sådan upprättas.

Då vid laga skifte enligt äldre rätt rågrannarna ej varit kallade eller rågångsfrågan eljest ej behörigen behandlats, medförde fastställelse av skiftet ej, att den därvid antagna rågången skulle anses mot rågrannarna gällande N 1864:209; H 1876:221 — Fråga i övrigt, om i laga ordning bestämd rågång förefanns eller ej, se H 1906:589; 1907:354; 1913:220; 1916:66, 300; 1923:7, 407; 1958:291 — Då anledning icke förekom, att skifteslagets åsgränser i vidliggande vattenområden voro annorledes bestämda än efter vad i 12:4 JB sägs, behöfde ej gränserna utstakas H 1914:483 — Rågångsförrättning enligt äldre rätt, till vilken ej kallats å annan ort boende granne, som ej heller närvarit, ej mot honom gällande H 1909:70 — Jfr i övrigt H 1892:77; 1912:339; 1926:241; 1932:721 — Gränsbestämning enligt denna § är en särskild jorddelningsförrättning H 1934:550.

3 §. Finnes vid sådan undersökning, varom i 2 § sägs, att rågången på marken icke hävdas i överensstämmelse med tillgängliga kartor och handlingar, eller råder osäkerhet angående rågångens rätta sträckning, då skall lantmätaren avfatta å karta och i protokollet beskriva skiljaktighet, som förefinnes mellan rågången på marken och dess sträckning enligt tillgängliga kartor och handlingar, befintlig otydlighet i fråga om rågången samt alla godkända och stridiga rämärken och deras läge och beskaffenhet ävensom i protokollet anteckna vad angående de stridiga rämärkena blivit anført. Sedan detta skett, söke förrättningsmännen åvägabringa förening mellan närvarande rågrannar angående rågångens sträckning i överensstämmelse med någon av de sålunda upptagna och beskrivna linjerna eller med en linje med huvudsaklig sträckning mellan dessa. Innan förening undertecknas, utstake lantmätaren, där så erfordras, den antagna rågången. Kan ej förening träffas, pröve förrättningsmännen rågångens rätta sträckning och giv beslut härom samt utstake i överensstämmelse därmed lantmätaren rågången, där så erfordras. Lantmätaren utmärke tillika å karta rågången sådan den genom förening eller beslut blivit bestämd.

H 1934:401; 1935:335; 1949:514.

4 §. Finnes ej i laga ordning bestämd rågång, undersöke förrättningsmännen med ledning av märken, som av ålder ansetts utvisa gränsen, och den utredning, som i övrigt kan åvägabringas, huru rågången sträcker sig. Är rågångens sträckning mellan samtliga närvarande rågrannar ostridig, upprätle lantmätaren karta över rågången och anteckne i protokollet alla iakttagna märken samt deras läge och beskaffenhet; utstake ock lantmätaren, där så erfordras, rågången och låte därefter rågrannarna godkänna rågången genom förening. Lag samma vare, där tvist om rågångens rätta sträckning yppats, men tvisten bilagts. Har tvist, varom nu är sagt, uppkommit, och kan förening ej träffas, vare lag, som i 3 § näst sista punkten sägs, och utmärke lantmätaren å karta rågången, sådan den genom förrättningsmännens beslut bestämts.

Jfr anm. vid 8:6 — Då förening träffats, utan att dessförinnan rågången utstakats, ansågs föreningen ej gällande H 1907:215 — Jfr H 1914:193; 1934:401 — H 1945:252 (ang. bestämning av gräns kring ett i jordeboken såsom särskild fastighet upptaget ålfiske, vartill ej hör vatten eller grund).

5 §. I fall, varom i 3 och 4 §§ sägs, åligge lantmätaren, där ej förening beträffande rågångens sträckning kommit till stånd, att inom femton dagar från det sammanträde, å vilket beslut i rågångsfrågan meddelats, utgiva eller med posten avsända ett exemplar av kartan och protokollet över förrättningen till den av rågrannarna, som av dessa eller, där de ej åsämjas, av lantmätaren utses att mottaga berörda handlingar. Lag 1 juni 1951.

6 §. Sedan rågången blivit bestämd, skall den av lantmätaren å marken utmärkas på tydligt och varaktigt sätt.

Om närmare föreskrifter huru råmärken skola vara beskaffade och rågångar utmärkas äge Konungen förordna. Lag 1 juni 1951.

Ang. utstakning och utmärkande av ägo gräns se 6 kap. Mättningsförordning 17 dec. 1920, anm. vid 6:3 — jfr H 1923:291.

7 §. Vad nu är stadgat om rågångar gälle i tillämpliga delar jämväl om gränser, som tillkommit vid skifte, klyvning, ägostyckning, avsöndring och avstyckning, ävensom om andra fastighetsgränser, vilka ej utgöra gränser mot allmänt vattenområde. Lag 1 dec. 1950.

8 §. Prövas erforderligt att bestämma gränser mot allmänt vattenområde, skall sammanträde hållas med ombud för det allmänna samt delägarna å skifteslaget. Lantmätaren skall i god tid insända underrättelse om sammanträdet till kammarkollegiet för förordnande av ombud som nyss sagts. Angående kungörelse om sammanträdet samt kallelse därtill äge i övrigt vad i 1 § stadgas motsvarande tillämpning.

Förrättningsmännen undersöka med ledning av tillgängliga kartor och handlingar huru gränser enligt vad särskilt är stadgat sträcker sig. Finnes ej tillförlitlig karta upptagande de vattendjup, strandlinjer och övriga förhållanden, efter vilka gränsen är att bestämma, skall sådan karta upprättas. Förrättningsmännen pröva gränsens rätta sträckning och give beslut härom samt utmärke densamma å karta. Det åligge lantmätaren att inom femton dagar från det sammanträde, å vilket beslutet meddelats, utgiva eller med posten avsända ett exemplar av kartan och protokollet över förrättningen till det allmänna ombud och ett exemplar till den av delägarna, som av dessa eller, där de ej åsämjas, av lantmätaren utses att mottaga handlingarna.

Gränsbestämning enligt denna paragraf vare utan verkan i den mån vid ny förrättning befinnes eller i annan ordning visas att bestämningen avviker från vad i lag stadgas. Lag 1 juni 1951.

Se, betr. detta kap., 2:1 och 20:1 — JB 12:3 och 4; Lag 18 juni 1926 om rätten till vissa vatten i övre delen av Västerbottens län, vid JB 12:4 — Lag 1 dec. 1950 om gränser mot allmänt vattenområde, inf. vid BB 17.

Vid tvist om rätta sträckningen för skillnadslinjer, bestämda vid skifte, är kartan med därtill hörande handlingar, ej utstakningen å marken normerande N 1878:707; H 1882:549; 1892:497, 546; 1912:367; 1915:32. Se däremot ang. fråga om rätta sträckningen för skillnadslinje, bestämd vid ägostyckning, H 1915:32 — Utstakning av gränserna omkring ett vid laga skifte för gemensamt behov avsett område (en kvarnplan invid ett vattenfall), se H 1924:533 — Fråga om utstakning av skifteslinje då kartan är oriktig, se H 1923:177; jfr H 1915:61; 1923:64; om utmärkande av område, som avses med vägservitut H 1930:477 — H 1930:662 — Vitsord å utstakning eller karta vid rågångsutstakning i sammanhang med avvittring, som (i avseende å rågångsutstakningen) lämnats oklandrad? H 1934:511 — Sämjedelningslinje ej föremål för gränsbestämning enl. detta kap. när fråga ej var om avstyckning H 1935:18 — Ang. gränsbestämning mellan två vart för sig sämjedlade hemman, vilken förrättning handlagts såsom berörande allenast de sämjedelningslotter, som ligga invid hemmansgränsen H 1935:190 — Fråga vid rågångsbestämning om betydelsen av gammal riksgrens H 1937:255; 1937:577 — Rågång ansedd i laga ordning bestämd genom vad som förekommit vid enskifte H 1937:877.

Lag 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om äldre ägo gränser

KM:t har, med riksdagen, funnit gott med ändring av vad i lag eller särskild författning finnes häremot stridande förordna, att beträffande ägo gränser, som tillkommit vid lantmäteriförrättning, vilken faststälts eller eljest blivit lagligen gällande före d. 1 jan. 1933. följande särskilda bestämmelser skola gälla:

1 §. Har tvist om sträckningen av ägo gränser, som i denna lag avses, ej yppats inom tio år efter lagens ikraftträdande, skall den sträckning, som i laga ordning blivit utmärkt å marken, anses såsom den rätta, ändå att den ej överensstämmer med förrättningskartan och därtill hörande handlingar.

H 1950:624; 1952:387, 538; 1958:340.

2 §. Under den i 1 § nämnda tid av tio år skall vid laga skifte bestämmande av ägo gränser, varom i sagda paragraf stadgas, icke ske, där det ej påfordras å någondera sidan och det ej heller finnes nödigt med hänsyn till osäkerhet om den sträckning, vari gränsen blivit utmärkt å marken.

Om vissa skiften inom Kopparbergs län är särskilt stadgat.

Se Lag 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län, anm. efter JDF.

3 §. Yppas inom tid, som i 1 § sägs, tvist om sträckningen av ägo gränser, som i denna lag avses, och finnas vid förrättning för gränsens bestämmande sådana förhållanden föreliggande, att därvid lämpligen bör prövas jämväl rätta sträckningen av annan samtidigt tillkommen ägo gränser, må förrättningen utvidgas att avse bestämmande även av sistnämnda gränser.

Uppstår fråga om dylik utvidgning, skall sammanträde hållas med dem, vilkas rätt beröres

1926 ¹⁸/₈ Lag om delning av jord å landet (Kap. 8)

av frågan. Efter utredning angående föreliggande förhållanden samt överläggning med sakägarna skall beslut meddelas rörande förrättningens omfattning. Godkännes ej beslutet av samtliga närvarande sakägare, varde det underställt ägodelningsrättens prövning. Angående kungörelse om sammanträdet samt kallelse därtill gälle vad i 7 kap. 1 § lagen om delning av jord å landet stadgas.

Jfr Övergångsbest. — H 1936:57.

4 §. Bestämmas i anledning av tvist, yppad inom tid som i 1 § sägs, ägo gräns till annan sträckning än den, som i laga ordning blivit utmärkt å marken, vare avträdare av mark, varå finnes växande skog, berättigad att av den, som erhåller marken, undfå ersättning för skogen efter ty skäligt prövas.

Om bestämmande av sådan ersättning gälle i tillämpliga delar vad i lagen om delning av jord å landet är stadgat angående ersättning för skog vid laga skifte, dock att där särskild förrättning för ersättningens bestämmande företages, kallelse till sådan förrättning skall utfärdas på sätt i 7 kap. 1 § nämnda lag sägs.

Jfr Övergångsbest. — Ang. st. 2 se JDL 14:8 och 9 — HF 1946:283; 1952:538 (anm. vid 1 §).

5 §. Vid handläggning av ärende som avses i 3 eller 4 §, skola gode män alltid närvara.

6 §. Tvist om sträckningen av ägo gräns skall anses hava yppats, förutom när talan blivit instämd till ägodelningsrätt. då förrättning för gränsens bestämmande blivit sökt eller i samband med annan lantnäteritörrättning påkallad eller av förrättningsmännen beslutad.

Är tvist yppad inom tid, som i 1 § sägs, och varder förrättning för gränsens bestämmande jämlikt 3 § utvidgad att avse även annan gräns, skall tvist jämväl angående den gränsen anses hava yppats inom nämnda tid.

Denna lag träder i kraft d. 1 jan. 1933. Bestämmelserna i 3 och 4 §§ skola äga tillämpning även i det fall, att tvisten om sträckningen av ägo gräns yppats före lagens ikraftträdande men då ännu ej avgjorts av förrättningsmän eller ägodelningsrätt.

H 1937:363.

8 kap. Om ägoutbyte

9 kap. Om delningsgrund

1 §. Oskiftad jord skall, i den mån ej vad nedan i denna paragraf eller 3 § stadgas annat föranleder, vid skifte fördelas efter det andelstal, som tillkommer envar delägare.

Utgores skifteslaget av två eller flera hemman eller för sig bestående lägenheter, skall, såvitt angår förhållandet mellan dessa inbördes, vad enligt särskild föreskrift för orten eller sedvänja i orten användes såsom jämförelsegrund för delaktighet i by eller, där sådan jämförelsegrund ej finnes, oförmedlade mantalet utgöra delningsgrund.

Har i fråga om område, som vid lantmäteriförrättning undantagits för delägarnas gemensamma behov eller eljest lämnats oskiftat, vid sådan förrättning viss grund blivit bestämd för delaktighet i området, lände vid skifte av området den grund till efterrättelse. Lag 19 juni 1936.

Ang. delningsgrund se JB 15:2 — Ang. detta kap. jfr 2:1.

Ang. särskilda bestämmelser om delningsgrund se: KKes 29 nov. 1756 § 77 (Västerbotten; inägor) — K Stadfästelsen 14 dec. 1762 och KBr 10 sept. 1766 (Skaraborgs län; inägor) — KF 14 nov. 1766 (Malmöhus, Kristianstads och Kronobergs län; inägor) — KBr:n 24 april 1767 och 26 juni 1821 (Hallands samt Göteborgs o. Bohus län; inägor) — KBr 5 april 1770 (Gävleborgs län; inägor) — KRes 24 april 1799 och KBr 19 aug. 1802 (Blekinge län; inägor) — KRes 24 april 1799 (Blekinge län; utmark) — KBr 9 febr. 1802 (Skåne; utmark) — KBr:n 9 febr. 1802 och 25 aug. 1825 (Hallands samt Göteborgs o. Bohus län; utmark) — KSk 2 maj 1826 (Härjedalen; inägor).

Ang. delningsgrund enligt särskilda bestämmelser eller sedvana se: för Skåne H 1878:294; 1901:346; 1910:276; för Gävleborgs län H 1897:236; för Älvsborgs län H 1914:347; 1923:467; för Göteborgs och Bohus län H 1914:363 — Vid skifte å fisket i en till by hörande sjö i Jönköpings län skulle det oförmedlade mantalet vara delningsgrund H 1934:549 — Ang. st. 3 H 1930:344.

2 §. Har jord, som skall skiftas, förut delats genom lantmäteriförrättning som fastställts eller eljest är lagligen gällande, skall, såvitt angår förhållandet mellan de vid den föregående delningen utlagda ägolotterna, innehavet enligt samma delning utgöra delningsgrund och förty varje sådan lott tilldelas vad enligt uppskattning svarar mot de ägor som vid den förra delningen tillagts ägolotten. Var den äldre delningen tegskifte, skall vad nu är sagt gälla allenas; i den mån ej sådant stadgande om delningsgrund, som beträffande förhållandet mellan olika hemman eller för sig bestående lägenheter må vara för viss landsort meddelat, annat föranleder.

Där i skifteslag, som skall delas, viss jord av delägare innehaves på grund av dom eller avsöndring eller såsom odaläga, skall delägaren vid skiftet erhålla vad enligt uppskattning svarar mot nämnda jord.

Lag samma vare, där flera delägare innehava var sina till läge och gränser bestämda ägor inom område, för vilket viss jämförelsegrund till utmärkande av olika innehavares delaktighet däri ej är känd, så ock där ägolott vid skiftet utlägges för delägare, vars jordinnehav är grundat på handling, som med hänsyn till sin avfattning och övriga omständigheter bör så förstås, att ägor inom vissa gränser upplåtits, även om visst hemmantal eller annat skattetal tillika angivits eller åsatts.

Att utläggande av ägolott på grund av handling varom nyss är sagt, må ske allenast under viss förutsättning, därom är i 13 kap. 11 § sista stycket stadgat. Lag 19 juni 1936.

Ang. 3 st. se H 1090:547.

3 §. Ingå i skifte ägor, vilka innehavas av delägare på grund av sänjedelning, som kommit till stånd innan denna lag trätt i kraft, då vare, där antingen enligt särskild föreskrift för orten eller sedvänja i orten innehavet utgör delningsgrund eller ock närvarande delägare träffa förening att antaga innehavet till delningsgrund, delägaren berättigad att vid skiftet erhålla vad enligt uppskattning svarar mot de ägor, han innehar, dock under förutsättning att vid tiden för sänjedelningen hinder icke enligt för orten gällande särskilda bestämmelser förelegat för ägoras avskiljande genom ägostyckning eller jordavsöndring.

Jfr anm. vid 1 och 2 §§.

4 §. Finnes för lägenhet ej visst andelstal, och skall ej på grund av vad förut i detta kapitel stadgats innehavet utgöra delningsgrund för lägenheten, skola förrättningsmännen bestämma delningsgrund för lägenheten efter vad som prövas motsvara den rätt, lägenheten tillkommer i skifteslagets ägor.

5 §. Vid delning av sådant skifteslag, som enligt 1 kap. 4 § bildats genom sammanförande av två eller flera skifteslag eller områden av olika skifteslag, gälle innehavet såsom delningsgrund, såvitt angår förhållandet mellan de skifteslag eller områden inbördes, varav bildats det skifteslag, som skall delas.

6 §. Har, innan denna lag trätt i kraft, delägare av oskifta i kärr, mosse eller annan oländig mark med tillstånd av övriga delägare gjort odling, äge han, ändå att tillgång till sådan mark till fullt belopp efter delningsgrunden ej finnes för övriga delägare, behålla den sålunda uppodlade marken eller, där denna ej kan tilläggas honom utan att oreda i skiftet uppkommer, njuta fullt vederlag i annan jord.

Har någon eljest efter erhållet lov eller utan någon delägars bestridande uppodlat oskiftad mark, gånge den lika med annan oskiftad mark in i skiftet; njute dock innehavaren ersättning för odlingen på sätt i 14 kap. stadgas.

Är odlingen så gammal, att underrättelse saknas om huru den tillkommit, vare det att anse som om odlingen tillkommit med veterligt lov.

Jfr H 1877:209.

7 §. I vederlag för sådan rättighet till skogsfång, mulbete, fiske, torv- eller gruståkt eller dylikt, som omförmäles i 1 kap. 21 §, skall av den fastighet, som besväras av dylikt servitut, utbrytas eller avsättas så stort område, som med hänsyn till omfattningen av den servitutberättigades och fastighetsägarens rätt att förfoga över den naturtillgång rättigheten avser, efter prövning i varje särskilt fall finnes svara emot den lörmån rättigheten innebär.

Där för visst fall särskild grund för beräkningen är bestämd, lände den till efterrättelse.

Kan förening träffas mellan sakägarna om storleken av vederlagsjorden och är ej fråga om servitut, som tillkommit i sammanhang med laga delning eller som avses i 7 a § lagen om servitut, lände sådan förening till efterrättelse, därest det finnes uppenbart, att rätt, som tillkommer innehavare av fordran, varför säkerhet åtnjutes på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, icke äventyras genom föreningen. Lag 19 sept. 1917.

Jfr anm. vid 1:21 — Ang. delningsgrund vid utbrytning av vederlag för rätt till mulbete å f. d. rekognitionsskog H 1945:278; 1948:424 — Ang. 3 st. se H 1915:362 — Jfr H 1902:95 anm. vid lag om häradssällmänningar 2 §, efter BB 16:.

8 §. Avgärda by njute vid skifte av mark, däri den med bolbyn äger del, efter delningsgrunden hälften mindre än bolbyn.

H 1930:252, 255.

10 kap. Om undantag av mark från skifte samt om bildande av servitut vid skifte

Betr. detta kap. jfr 18:1.

1 §. Utmål till erforderliga vägar och avloppsdiken samt, där så tarvas, tjänliga ställen till hämtning av sten, sand, lera, grus, torv och vatten ävensom för vattning av kreatur skola undantagas av oskifta, i den mån behovet ej tillgodoses på sätt i 9 § sägs.

Vägar och diken skola framdragas där markens beskaffenhet och lutningsförhållanden göra det lämpligast och om möjligt läggas i gränser mellan ägolotter.

1926 ¹⁸/₆ Lag om delning av jord & landet (Kap. 10)

Jfr 18:8 — Jfr Lag 18 april 1952 om sammanföring av samfällid vägmark etc. Bih. — Rätt till begagnande av väg, som vid skifte avsatts, ansågs tillkomma även sådan fastighet inom skifteslaget, som uppkommit genom jordävsöndring efter skiftet H 1916:529 — Ang. rätt att begagna undantagen mark H 1911:213 — Ang. ändring av förening om undantag H 1932:364.

2 §. Om hinder för lämplig och redig skiftesläggning icke därigenom förorsakas, må ock mark för tillgodoseende av annat för delägarna gemensamt behov än i 1 § sägs samt väg till denna mark undantagas av oskifta, i den mån behovet ej tillgodoses på sätt i 9 § omförmätes. Under enahanda villkor må för vissa delägares räkning dylikt undantag göras mot avräkning å dessa delägares ägolotter.

3 §. Finnes inom skifteslaget samfällt strömfäll, skall det med nödigt utmål undantagas för gemensam räkning, där det kan ske utan någon delägares förfång. Annat vattentäckt område, som är för delägarna samfällt, må ock avsättas såsom för dem gemensamt, där sådant prövas för delägarna i allmänhet medföra nytta och kunna ska utan förfång för någon av dem.

Vid skifta skall beträffande alla till skifteslaget hörande vattenområden utmärkas, huruvida de blivit avsatte för gemensamt behov eller tilldelade vis hemmanslott H 1914:483.

4 §. Innehar delägare på grund av laga delning eller enligt sänjedelning, som skett innan denna lag trätt i kraft, strömfäll, fiske, torvmosse, stenbrott eller annan sådan särskild lägenhet, som icke utgör fastighet för sig, och kan ej utan olägenhet för skiftet hans ägolott så anordnas, att lägenheten faller inom ägolottens område, vare sådan delägare, där utbyte av lägenheten mot annan äga av likartat slag icke lämpligen kan ske, berättigad att behålla lägenheten ävensom att såsom särskilt undantag mot avräkning å ägolotten erhålla nödigt utmål och väg därtill. Är fråga om annan särskild lägenhet än strömfäll, tillkomme dock innehavaren den rätt nu sagts allenast om åtgärd för lägenhetens tillgodogörande av honom vidtagits.

Jfr H 1885:266.

5 §. Ingår i skifteslaget skogbärande eller till skogsbörd företrädesvis tjänlig mark, må, efter ty här nedan sägs, vid skiftet bestämmas, att nämnda mark eller viss del därav skall avsättas till gemensamhetsskog för att till delägarnas gemensamma nytta förvaltas i enlighet med vad därom är särskilt stadgat.

1. Är skogsmark samfällid, skola förrättningsmännen tillse, om och i vilken omfattning bildande av gemensamhetsskog därav bör äga rum. Sådan skog må icke bildas, där skifte av skogsmarken prövas för delägarna i allmänhet medföra övervägande nytta samt kunna ske utan någon delägares förfång. Ej heller må mot delägares bestridande gemensamhetsskog bildas, där skogsmarken kan så fördelas, att samtliga ägolotter, som däri äga del, erhålla formliga, välbelägna och för skötseln av skogen förmånligt anordnade skiften. I andra fall skall gemensamhetsskog bildas, dock att där så beskattade skiften, som nyss sagts, prövas kunna anordnas för viss eller vissa ägolotter, utbrytning av de å dessa ägolotter belöpande andelar icke må vägras, så framt sådan utbrytning finnes kunna ske utan någon delägares förfång. Vid bildande av gemensamhetsskog skall jämväl iakttagas, att anslag av husbehovsskog utlägges för ägolott, som ej därför utan åger erforderlig tillgång till dylik skog, ävensom att sådana inom skogsmarken befintliga områden, vilka på grund av läge, omfång och beskaffenhet lämpa sig för odling, undantagas såsom inrösningsjord enligt vad i 11 kap. 1 § stadgas.

Vad om samfällid skogsmark nu sagts skall gälla jämväl om oskiftad skogsmark, som undergått sänjedelning efter det denna lag trätt i kraft.

Det utlåtande, som förrättningsmännen jämlikt 4 kap. 3 § hava att avgiva, skall, där bildande av gemensamhetsskog oberoende av delägares beslut kan komma i fråga, innefatta yttrande därutinnan. Kan erforderlig utredning förebringas först i samband med skiftesläggningen, må dock frågan anstå och särskilt utlåtande däri meddelas. Prövas därvid dylik skog böra bildas, skall utlåtandet, så fort lämpligen ske kan, underställas ägodelningsrättens prövning; i annat fall äge vad i 4 kap. 4 § andra stycket stadgas motsvarande tillämpning.

2. Oavsett huruvida skogsmark är samfällid eller delad, vare det de delägare, vilka önska, att den å deras ägolotter belöpande skogsmarken eller viss del därav skall avsättas till gemensamhetsskog, obetaget att med laga verkan därom träffa förening; dock att, där fråga är om samfällid eller efter denna lags ikraftträdande sänjedelad skogsmark, sådan förening icke må komma till stånd innan det blivit avgjort, att den ifrågavarande skogsmarken icke skall i den ordning, varom under 1 sägs, avsättas till eller ingå i gemensamhetsskog.

Jfr Lag 18 juni 1921 om förvaltning av bysamfälligheter m. m., vid BB 10.

6 §. I gemensamhetsskog skall envar delägare hava andel efter ty han avstått mark till gemensamhetsskogen.

Avsättes för bildande av gemensamhetsskog mark, som är föremål för servitut, skogsavverkningsrätt eller annan nyttjanderätt, och är sådan rättighet upplåten allenast från viss eller vissa av de ägolotter, från vilka mark avståtts till gemensamhetsskogen, då skall, där sådant finnes nödigt, i sammanhang med avsättandet av mark till gemensamhetsskogen be-

stämmas visst område av skogen, å vilket rättigheten må utövas; och lände rättigheten, å lände den består, till inskränkning i delaktigheten i gemensamhetskogen för ägare av lott, från vilken rättigheten upplåtits. Sedan rättigheten upphört, äge delägarna verkställa den vidräkning i avseende å skogen, som av omständigheterna påkallas.

7 §. Vid skifte av vattentäckt område må fisket, där det ej förut delats, undantagas såsom för delägarna gemensamt, där sådant prövas för delägarna i allmänhet medföra övervägande nytta och kunna ske utan någon delägares förfång.

Jfr Lag 1 dec. 1950 om rätt till fiske 24 §, vid BB 17: — H 1955:442; 1952:497.

8 §. Äga, som på grund av beskaffenhet eller läge icke kan med erforderlig säkerhet uppskattas i jämförelse med skifteslagets övriga ägor, eller vars värde är så lågt, att kostnaderna för dess skiftande finnas icke stå i skäligt förhållande till värdet, må uteslutas från delningen, där det prövas lända till väsentlig fördel för delägarna samt icke hindra lämpligt och redigt skifte.

9 §. Å ägolott må till förmån för annan sådan lott läggas besvär eller last, såsom angående väg, vattenställe, vattens ledning eller uppdämning, ledning för överförande av kraft, hämtning av sten, sand eller vatten, torv-, ler-, grus- eller tångtäkt, flottning, landningsplats för båtar, utrymme för torkning av sjöfoder och fiskredskap eller dylikt, dock allenast i den mån servitutet avser ett behov, som måste tillgodoses för att skiftet skall kunna utföras utan delägares förfång och sådant tillgodoseende ej sker genom undantag av mark på sätt i 1 och 2 §§ sägs, samt servitutet ej heller ländes till avsevärt men för den fastighet, var det lägges.

I protokollet över förrättningen samt, i den mån så lämpligen kan ske, jämväl å korten till förrättningen skall angivas område för servituts utövande.

Jfr anm. vid 3:6 — Ratt till mulbete, vedbrand eller gårdselfång ej hänförlig till besvär eller last, som här avses. Jfr H 1902:320; 1918:423 — Jfr ock H 1930:14; 1946:212 (anm. vid 20:8).

10 §. Undantages vid laga skifte utmål för anläggning av nya vägar för skiftesdelägarnas behov eller för omläggning eller förbättring av redan befintliga vägar, skall tid bestämmas, inom vilken vägarbetet skall vara utfört. I kostnaden för detta arbete skola samtliga skiftesdelägarna deltaga efter ty de vid skiftet ägolott njutit, där ej annorlunda bestämmas. Där delägare det äskar, åligger det förrättningsmännen att efter undersökning å marken upprätta plan och kostnadsförslag för vägbyggnaden samt mellan delägarna fördela kostnaderna för vägnas byggande.

Ifrågasättes att andra än skiftesdelägarna skola deltaga i byggande av väg, varom här är fråga, då skall den väg icke upptagas i planen och kostnadsförslaget. I den kostnad, som vid förrättning enligt [lagen om enskilda vägar på landet] kan komma att påföras delägare i skifteslaget för byggande av sådan väg, skola samtliga skiftesdelägare taya del efter ty i första stycket sägs.

Där vid skifte utmål för avloppsdike undantages, åligger det förrättningsmännen att företaga avvägning och undersökning för utrönande av lämpligaste sträckningen för sådant dike ävensom, där dikningsföretag ej prövas vara av sådan beskaffenhet, att annan än skiftesdelägare därav beröres, att, om delägare det äskar, upprätta plan och kostnadsförslag för dikningsarbetets utförande.

Nu Lag 3 sept. 1939 om enskilda vägar. Bih. — Se anm. vid 1 §.

11 §. Finnes inom skifteslaget fast fornlämning, skall, där det lämpligen kan ske, från skiftet undantagas så stort område, som tarvas för att bevara fornlämningen och bereda med hänsyn till fornlämningens art och betydelse nödigt utrymme däromkring, samt förefintligt behov av väg till fornlämningen tillgodoses genom avsättande av vägmark eller bildande av vägservitut. Innan områdets gränser bestämmas, skall tillfälle att yttra sig beredas riksantikvarien.

Har det område som hör till fornlämningen bestämts av länsstyrelsen, skall dess besitt lända till efterrättelse, såframt ej länsstyrelsen annorlunda förordnar. Lag 12 juni 1942.

Se Lag 12 juni 1942 om fornlämningen 7 § o. f. Bih.

11 kap. Om vad såsom inrösnings- och avrösningsjord räknas och om ägors gradering

1 §. Såsom inrösningsjord räknas duglig åker och äng ävensom därtill odlingsbar mark av beskaffenhet, läge och omfång att med hänsyn till dessa och i övrigt föreliggande förhållanden dess odlande anses kunna ske med fördel; all annan mark räknas såsom avrösningsjord.

Jfr 8 § med anm. — H 1907:463.

2 §. Innan lotternas läge bestämmas, skall verkställas gradering av skifteslagets ägor.

Härvid skola förrättningsmännen besiktiga och undersöka marken samt åsätta varje ägostycke visst gradtal, allt efter de särskilda ägostyckenas olika godhet. Gradtalen skola så bestämmas, att genom deras åsättande en bestämd och tillförlidlig grund vinnes, enligt vilken till godheten olika ägor kunna med varandra jämföras och genom en därefter lämpad till-

1926 ¹⁸/₆ Lag om delning av jord å landet (Kap. 12)

ökning i areal för sämre jord gå i utbyte. Vid gradtals åsättande må hänsyn icke tagas till tillfälliga omständigheter utan allenast till ägornas förhandenvarande naturliga beskaffenhet ur jordbrukssynpunkt och den behållna avkastning, som på grund härav med ändamålsenlig skötsel och, vad odlingsmarken angår, efter dess uppodling under vanliga förhållanden kan påräknas. Graderingen skall verkställas för alla ägor i ett sammanhang eller särskilt för inrösnings- och särskilt för avrösningsjorden, allt efter som i varje fall befinnes lämpligast. Där graderingen verkställs särskilt för inrösnings- och särskilt för avrösningsjorden, bör, där så prövas erforderligt, bestämmas ett jämförelsetal, angivande inbördes förhållandet emellan uppskattad enhet av inrösnings- och avrösningsjorden. Tillika bör uppskattad enhet av jorden eller, där inrösnings- och avrösningsjorden graderats var för sig sådan enhet av såväl inrösnings- som avrösningsjorden åsättas värde i penningar, beräknat enligt den vid gradtalets bestämmande tillämpade grund.

Hava skifteslagets samtliga ägor högre värde i något av de avseenden, varom i 3 § förmäles, än ur jordbrukssynpunkt, skall graderingen ske med hänsyn till sådant värde, och skall, där så skett, i protokollet meddelas upplysning härom.

Vattentäckt område skall graderas efter den nytta, som kan dragas av grunden och vattnet. Med avseende å mark, som uteslutits från delningen eller förklarats ej skola ingå i skiftet eller undantagits för gemensamt ändamål, vare gradering ej erforderlig i vidare mån än som kräves för skiftets riktiga verkställande.

Jfr 2:1 och 21:50 — Jfr H 1907:291; 1911:57; 1917:358 — Delning utan gradering godkändes ej H 1907:25; 1924:352.

3 §. Lämpar sig äga till byggnads- eller upplagsplats, eller kan den nyttjas till torvtäkt, sten- eller mineralbrott, som icke är föremål för inmutning, grus- eller lertäkt eller annat, som icke har samband med ägans tjänlighet för jordbruk, och är det värde, ägan i sådant avseende har, högre än ägans värde ur den synpunkt, som varit bestämmande vid graderingen, skall, där ej överenskommelse kan träffas, det överskjutande värdet särskilt uppskattas i penningar för ändamål, varom i 14 kap. 11 § sägs.

Jfr 2:1 — Ang. inmutning se Gruvlag 3 juni 1938 i kap. Bih.

4 §. Det åligger lantmätaren att under fortgången av de åtgärder, som omförmälas i 1—3 §§, underrätta delägarna om innebörden av de vidtagna åtgärderna.

5 §. Äro ägor, som skola skiftas, graderade vid förut verkställd lantmåteriförrättning, och yrkar någon delägare, att den gradering skall följas vid skiftet, pröva förrättningsmännen, om samma gradering är av den beskaffenhet att den kan oförändrad eller efter vissa rättelser användas vid förrättningen.

Delning med användande av en vid föregående samsjedelning företagen gradering godkändes ej H 1894:42.

6 §. Sedan gradering av ägorna blivit verkställd, upprätte lantmätaren ägobeskrivning, omfattande alla å kartan upptagna ägofigurer.

7 §. Sedan ägobeskrivning upprättats i de delar, som icke bero på arealuträkning, skall lantmätaren å sammanträde med delägarna anmäla beskrivningen och hålla den för dem tillgänglig ävensom rörande innehållet i beskrivningen lämna de upplysningar, som av delägare påkallas.

8 §. Närmare föreskrifter om vad såsom inrösnings- och avrösningsjord bör räknas, om ägors gradering och uppskattning samt om ägobeskrivning meddelas av Konungen.

KK 25 nov. 1927 med föreskrifter om vad såsom inrösnings- och avrösningsjord bör räknas m. m. (SFS nr 417), ändr. g. KK 29 april 1965 (nr 92).

12 kap. Om hävdeförteckning

1926 ¹⁸/₆

Lag om delning av jord å landet (Kap. 18, 19)

18 kap. Om delägars och förrättningsmäns rätt att besluta i skiftesfrågor

1 §. I de frågor, som omtalas i 5, 10 och 15 kap., äge närvarande delägare efter överläggning med förrättningsmännen besluta, där ej annat är särskilt föreskrivet. Äro alla närvarande delägare ense om sådant beslut, och är beslutet i enlighet med föreskrifterna i lag, lände det till efterrättelse.

Äro ej alla närvarande delägare ense i fråga, som enligt första stycket utgör föremål för delägarnas beslutanderätt, eller finna förrättningsmännen delägarnas beslut vara stridande mot lag, skola förrättningsmännen besluta i frågan, där ej annat är särskilt stadgat.

Jfr bl. a. 10:5 och 15:1.

2 §. Skiftesfrågor, som icke avses i 1 §, skola, där icke i denna lag annorlunda föreskrives, avgöras av förrättningsmännen efter rådplägning med delägarna.

3 §. Stanna lantmätare och gode män i stridiga meningar, då de enligt denna lag skola meddela beslut eller utlåtande, gånge efter vad de flesta säga. Har var sin särskilda mening, gälle lantmätarens.

Då beslut meddelas, som delägare allenast genom påkallande av underställning kan bringa under ägodelningsrättens prövning eller varemot i händelse av missnöje talan skall föras genom särskilda besvär, skall tillika för delägarna tillkännagivas vad den med beslutet missnöjde har att iakttaga för fullföljd av talan däremot.

II avd. Om avstyckning**19 kap.**

1 §. Från fastighet må i den ordning och under de villkor i detta kapitel omförmålas viss till gränserna bestämd ägovidd avskiljas genom avstyckning för att utgöra en fastighet för sig eller sammanläggas med annan fastighet eller fastighetsdel som för ändamålet avstyckas, dock att, där ägovidd som nu sagts är avsedd att ingå i sammanläggning eller avstyckning skall ske under villkor att stamfastigheten sammanlägges med annan fastighet eller fastighetsdel, för avstyckningen tillika erfordras att sådan sammanläggning efter vad därom är särskilt stadgat må äga rum.

Avstyckning vare tillåten såväl av mark, som genom laga delning utbrutits för viss fastighet, som ock av mark, som är samfällid för flera fastigheter. Mark, som tillagts fastighet genom samsjedelning, må ej avstyckas, med mindre samsjedelningen kommit till stånd före den 1 januari 1928; i sådant fall må genom avstyckning avskiljas högst hälften av nämnda mark.

Vad enligt detta kapitel gäller om stamfastighet skall, där avstyckningen avser mark, som är samfällid för flera fastigheter, såvitt ej annorlunda stadgas, i tillämpliga delar gälla beträffande dessa fastigheter.

Vad här nedan stadgas om styckningsdel skall gälla, förutom del som avstyckas, jämväl stamfastigheten. Lag 17 april 1953. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 3:5 a). Lagrummets närmast förut gällande lydelse hade tillkommit g. Lag 19 sept. 1947, som tillika innehöll följande.

Har förrättning sökts före d. 1 jan. 1948, skall ärendet handläggas och prövas jämlikt äldre lag; dock skall avstycknings tillåtlighet bedömas enligt nya lagen, såframt ej före dess ikraftträdande utlåtande, varom sägs i 19 kap. 16 §, meddelats jämlikt då gällande föreskrifter.

Med avseende å avstyckningsplan som vid denna lags ikraftträdande är gällande skall vad i 19 kap. [5 § andra stycket] och 19 § 2-4 mom. stadgas rörande byggnadsplan äga motsvarande tillämpning. Ändring av avstyckningsplan må verkställas på sätt förut skett.

Utän hinder av vad i andra stycket är stadgat därom att, där förrättning sökts före d. 1 jan. 1948, ärendet skall handläggas och prövas jämlikt äldre lag, skall med avseende å rätten att fullfölja talan mot beslut, varigenom jorddelningsförrättning fastställts eller tillstånd givits till jorddelning efter underställning, nya lagen gälla, såframt beslutet meddelats efter d. 30 juni 1950.

Har avstyckningsförrättning inom område, för vilket utomplansbestämmelser fastställts, sökts före d. 1 jan. 1948 men ej avslutats före d. 1 juli 1950, skola utan hinder av vad i andra stycket är stadgat äldre lags bestämmelser i 21 kap. 66 § om K.E:s befattning med avstyckningsmål ej vidare äga tillämpning; dock skall, där utlåtande i fråga om tillstånd till avstyckning avgivits före ostenämnda dag, äldre lag gälla med avseende å underställning av utlåtandet. (Se 4 och 5 äro tillagda g. Lag 26 maj 1950, som trätt i kraft 1 juli 1950.)

Lag 18 juni 1926 om sammanläggning etc., inf. efter JDP - JDP 9 § (vissa lotshemman) och 11 § (ströängar i lappmarkerna) - VL 9:17 st. 3 - KK 21 nov. 1947 om expediering av beslut ang. ändring i rikens indelning m. m., anm. vid Byggnadslag 30 juni 1947 10 §. Bih.

Rättsfall a) st. 1: Avstyckning från olika stamfastigheter handlagd såsom en förrättning H 1930:97; 1931:45. Utbrytning av ågor för ideell andel i fast egendom får ej ske genom avstyckning 1932:617; varemot ej hinder för avstyckning, om utbrytning skett genom laga skifte 1936:235. Tvist om äganderätten till lägenhet vid förättning för avstyckning av därifrån bortfällt område 1936:23 — b) st. 2: Avstyckning från samsjedelingslott 1930:562; 1931:335; från bergfräsefastighet 1932:285; från fastighet, tillkommen genom samsjedelning men ej under eget nummer upptagen i jordregistret 1933:673; 1934:215; av samfällighet från by, oaktat ett av hemmanen överförts till annan socken 1935:321. Avstyckning i vissa fall ej tillåten under pågående laga skifte 1932:410; 1934:308. Ang. erforderlig utredning i fråga om samsjedelings tillkomst 1939:297 — c) st. 4: För visst område meddelat avstyckningsförbud upphör att gälla i och med att området införlivas med stad R 1950:121.

2 §. I ärende rörande avstyckning skall utredas, för vilket ändamål envar av styckningsdelarna är avsedd.

Varje styckningsdel skall till omfång och beskaffenhet i övrigt samt med hänsyn till belägenheten vara sådan, att den för sig eller, om den är avsedd att i samband med avstyckningen sammanläggas med annan mark, tillsammans med denna bildar fastighet som är varaktigt lämpad för sitt ändamål; dock må mark, som i och för sig eller efter sammanläggning med annan mark bildar en lämplig fastighet, avstyckas från fastighet som redan förut icke är lämpad för sitt ändamål, om denna ej undergår försämring av någon betydelse.

Kan ej antagas, att styckningsdel skall inom nära förestående tid hava erhållit varaktig användning för det avsedda ändamålet, må avstyckning ej äga rum. Lag 19 sept. 1947. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 19:1.)

St. 2: Avstyckning medgiven i fråga om kaikstensbrott H 1935:42 och grustag 1935:239; 1961:356; men ej av strandområde utan förutsättningar för självständig användning 1946:451; jfr ock 1954:553 — Frågor om avstyckning vid hinder för sammanläggning H 1933:563; 1935:442; 1940:489 R 1935:109 — Ang. avstyckning av holme, avsedd till båtplats H 1934:530; av område (holmar och vatten), avsett för fritidsändamål, särskilt fiske 1959:447 — Fråga huruvida avstyckning för bostadsändamål kunde tillåtas ur lämplighetssynpunkt H 1958:276 (ang. läge, standard m. m.); 1967:482 (överflygningsbullen); 1969:225 (vägtrafikbullen); 1969:502 (ang. omfång m. m.) — Vid prövning enl. st. 2 har beaktats, om tillränt utfart kunde godtagas av hänsyn till trafiksäkerheten H 1961:239.

3 §. 1 mom. Avstyckning från jordbruksfastighet må ej äga rum, om ändringen i fastighetsindelningen skulle för jordbruksnäringen medföra men av någon betydelse. Sker avstyckningen för jordbruksändamål, fordras, att ändringen i fastighetsindelningen kan antagas för jordbruksnäringen medföra fördel som överväger med delningen förenade olägenheter.

I ort, där det i allmänhet på grund av natur- och näringsförhållandena förutsättes, att jordbruksfastighet, som ej är att hänföra till stödjordbruk, har skog till husbehov eller eljest såsom stöd åt jordbruket, skall vid tillämpning av första stycket såsom menligt för jordbruksnäringen anses, att skogsmark skiljes från odlad jord, utan så är att skogsmarken tillägges jordbruksfastighet eller med hänsyn till skogstillgången i orten prövas icke behöva bibehållas vid jordbruket därstädes. Lag 26 maj 1963, som trätt i kraft 1 juli 1963 och tillika innehåller: Beträffande avstyckning på grund av fång, som skett dessförinnan, skola äldre bestämmelser fortfarande tillämpas.

H 1950:616; 1951:197; 1952:159; 1962:831.

2 mom. Vid bedömande, hur jordbruksfastighet bör vara beskaffad skall särskilt iakttagas följande.

1. För att jordbruksfastighet, som ej är att hänföra till stödjordbruk, må anses lämpad för sitt ändamål erfordras, att den varaktigt kan giva brukaren och hans familj tillfredsställande bärgning. Fastigheten skall sålunda, allt efter ortens förhållanden och jordbrukets art, rymma för jordbruket erforderlig inrösningsjord så ock därutöver erbjuda annan behövlig naturtillgång, såsom skogbärande mark eller fiskevatten.

Avstyckning, som i förening med sammanläggning är ägnad att varaktigt giva brukaren av den nybildade fastigheten en mera tillfredsställande bärgning än förut, må dock, där ej någon för sitt ändamål varaktigt lämpad jordbruksfastighet undergår försämring av någon betydelse och ej heller eljest en mera ändamålsenlig fastighetsindelning motverkas, äga rum, även om den nybildade fastigheten ej är fullt lämplig.

2. Är fastighet, som avses under 1, belägen i ort, varom förmäles i 1 mom. andra stycket, skall den för att anses lämpad för sitt ändamål erbjuda tillgång till skog i den omfattning, som efter ortens allmänna förhållanden anses erforderlig för jordbruk av den storlek varom är fråga, utan så är att fastigheten uppenbarligen ej har behov av sådan skogstillgång.

3. Fastighet, som kan giva brukaren och hans familj allenast ett mindre bidrag till deras försörjning, må anses lämpad såsom stödjordbruk, om det med hänsyn till ortens förhållanden kan antagas, att han kan varaktigt erhålla en tillfredsställande bärgning huvudsakligen genom kroppsarbete i annans tjänst eller genom hantverk, hemslöjd, fiske eller annan därmed jämförlig verksamhet.

1926 ¹⁸/₆

Lag om delning av jord å landet (Kap. 19)

4. Föreligger behov av bete, skall fastigheten rymma erforderlig för ändamålet lämpad inrösningsjord, om behovet ej är annorledes betryggande tillgodosett. Lag 19 sept. 1947. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 19:1.)

Ang. skogstillgångens betydelse vid prövning av frågan om avstyckning H 1935:161 (arbetsmåbruk); 1940:37; 1941:257; 1942:513; 1945:120 (hästorp, köraretorp); 1946:437 — Olämplig belägenhet av styckningsfastigheter, avsedda till arbetsmåbruk 1946:285.

3 mom. Mark, som är avsedd för skogsbruk, må ej uppdelas på olika fastigheter så, att möjligheten att ekonomiskt utnyttja skogen undergår försämring av någon betydelse. Prövas sådan åtgärd erforderlig för ändring i fastighetsindelningen som främjar jordbruksnäringen, må den dock ske, om därigenom icke uppkommer avsevärd olägenhet för skogsbruket. Lag 19 sept. 1947. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 19:1.)

4 mom. Vad i 1 mom. stadgas utgör ej hinder mot avstyckning för bildande av stöd-jordbruk, som är till gagn ur allmän synpunkt.

Avstyckning, som innebär avsteg från vad i 2 eller 3 mom. sägs, må det oaktat äga rum, om den kan anses oundgängligen erforderlig för att i annat hänseende vinna en i jämförelse med olägenheterna av delningen betydande fördel för jordbruksnäringen. Lag 19 sept. 1947. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 19:1.)

H 1950:616.

4 §. Inom område, som ingår i stadsplan eller enligt byggnadsplan, fastställd efter den 1 januari 1948, är avsett för annat än jordbruksändamål, skall vad i 2 och 3 §§ stadgas ej utgöra hinder mot avstyckning som överensstämmer med planen.

Föreligger eljest behov av bostadslägenheter eller av plats för industriell, kommunikationsteknisk eller kulturell anläggning eller för annat därmed jämförligt ändamål och är fastighetsdelning i sådant fall till gagn jämväl ur allmän synpunkt, må ock avstyckning äga rum, ändå att, enligt vad i 2 och 3 §§ stadgas, hinder eljest skölet möta med hänsyn till återstående styckningsdels beskaffenhet, jordbruksnäringen eller skogsbruket; dock må kraven på styckningsdels beskaffenhet icke eftergivnas, såvitt ändamålet med avstyckningen kan med mindre avsteg från nämnda krav tillgodoses på annat lämpligt sätt. I övrigt skall vid tillämpningen av vad i förevarande stycke är stadgat iakttagas att, i den mån jämkning kan ske, ändringen i fastighetsindelningen ej medför större men för jordbruksnäringen eller skogsbruket än som är nödigt. Lag 6 mars 1953, som trätt i kraft 1 juli s. å. (Ang. övergångsbest. till äldre lydelse enl. Lag 19 sept. 1947, se vid 19:1.)

5 §. De för laga skifte i 2, 3, 6 och 7 kap. samt 18 kap. 3 § första stycket meddelade föreskrifter skola vid avstyckning i tillämpliga delar lända till efterrättelse, såvitt icke i detta kapitel är annorlunda stadgat.

Skall avstyckning äga rum inom ort, där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, har förrättningsmannen att minst åtta dagar förut underrätta byggnadsnämnden om tid och ställe för förrättningen.

Om avstyckningsförrättning och annan förrättnings sammanförande till gemensam handläggning stadgas i 20 kap. 6 § 2 mom. Lag 1 juni 1951. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 2:1.)

Ang. byggnadslov jfr Byggnadsstadga 30 dec. 1959 54 §, anm. vid Byggnadslag 30 juni 1947. Bih.

KK 1 juni 1961 ang. utseende av annan än 1 lantmätariväsendet anställd lantmätare att i distriktslantmätarens ställe handlägga vissa på denne ankommande förrättningar m. m.

Lantmäteristyrelsen äger utse den, som har behörighet att innehava befattning såsom mättningsman i stad och som kan anses skickad för uppgiften, att i viss distriktslantmätarens ställe verkställa avstyckning enligt lagen om delning av jord å landet för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriell eller kommunikationsteknisk anläggning eller i liknande syfte inom samhälle, där byggnadslagens bestämmelser för stad äga tillämpning, samt inom annat område, för vilket stadsplan eller byggnadsplan fastställts eller jämlikt äldre lag förordnats att stadsplan skall upprättas.

Bemyndigande, som i första stycket avses, skall meddelas för viss tid, högst fem år, och må, när skäl därtill föreligger, återkallas före utgången av den bestämda tiden.

Lantmäteristyrelsen äger ock utse hos järnvägsstyrelsen anställd lantmätare, vilken äger sådan behörighet som i första stycket sägs, att i distriktslantmätarens ställe upprätta karta med beskrivning för expropriationsändamål.

6 §. Rätt att påkalla avstyckningsförrättning tillkommer fastighetens ägare samt, då ägo-vidd, som skall avstyckas, blivit överlåten till annan, jämväl denne. Lag 1 juni 1951. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 2:1.)

7 §. Skall avstyckning ske från mark, samfärd för flera fastigheter med skilda ägare, må föreskrifterna om kungörelse och kallelse i 7 kap. 1 § tillämpas.

Avstyckningsförrättning, under vilken ej skall bestämmas gräns mot fastighet som ej ingår i förrättningen, må städse företagas, därest fastighetens ägare samt i fall, då ägovidd, som skall avstyckas, blivit överlåten till annan, jämväl denne av lantmätaren blivit minst åtta dagar förut bevisligen kallade till förrättningen. Lag 1 juni 1951. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 2:1.)

8 §. Avstyckning får handläggas utan sammanträde, om stridiga intressen ej förekomma i ärendet. Vid avstyckning utan sammanträde skola följande särskilda bestämmelser iakttagas.

Föreskrifterna om tillkännagivande av att förrättning skall äga rum och om skriftlig förening mellan sakägare gälla ej.

Jäv mot förrättningsman anmäles första gången sakägaren för talan i avstyckningsärendet sedan han fick kännedom om att förrättningsmannen tjänstgör eller att jävsanledning föreligger.

När förrättning avslutats sändes underrättelse därom till varje sakägare, som inte samtidigt tillsändes ett exemplar av förrättningshandlingarna. Underrättelsen skall innehålla fullföljshänvisning och erinran om vem som utsetts att mottaga förrättningshandlingarna. (8 § tillagd g. Lag 15 mars 1968. Ang. ikraftträdande m. m. se vid 8: 4.)

9 §. Lantmätaren skall föra protokoll över allt som förekommer vid förrättningen.

Har ägovidd, som skall avstyckas, blivit till annan överläten, skall den därom upprättade avhandlingen införas i förrättningsprotokolet eller i styrkt avskrift biläggas detta. Är ägovidd, som avstyckas, eller stamfastigheten avredd att ingå i sammanläggning, skall sådant i protokollet särskilt angivas. Lag 15 mars 1968. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 8:4.)

10 §. Bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i avstyckningsförrättningen, skall, där gränsen förut blivit i laga ordning bestämd, vid förrättningen ej äga rum med mindre det påfordras å någondera sidan eller av lantmätaren aktas nödigt. Är gränsen ej i laga ordning bestämd, skall gränsbestämning ske; dock att där gränsen tillkommit genom jordavsöndring och är tydligt utmärkt på marken samt å karta, som upprättats vid avsöndringen, upptagen i överensstämmelse med sträckningen på marken, gränsbestämning skall ske allenast på därom framställt yrkande.

Om särskild aniedning därtill uppkommer, må gränsbestämning, som i första stycket avses, utbrytas till särskild förrättning. Lag 1 juni 1951. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 2:1.)

10 § hade tidigare erhållit ändrad lydelse g. Lag 26 maj 1950, som innehöll följande: Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1950 men ej tillämpas med avseende å förrättning som avslutats dessförinnan.

Har utlåtande i fråga om tillstånd till avstyckning avgivits före nämnda dag, skall, ändå att förrättningen icke avslutats dessförinnan, med avseende å underställning av utlåtandet äldre lag gälla.

Har KB jämlikt äldre lag fastställt avstyckning under villkor att förordnande gives om sammanläggning och meddelas ej sådant förordnande på ansökan som gjorts inom två år från dagen för nya lagens ikraftträdande, eller, om fastställelsebeslutet meddelats efter sistnämnda dag, inom två år från detta beslut, vare fastställelsen utan verkan och avstyckningsförrättningen att anse som undanröjd.

Gränsbestämning vid avstyckning från samsjedelningslott H 1930:662; 1934:509 — Bestämning av gräns mot samfällid väg H 1933:675 — Ej hinder för att vid avstyckning gräns bestämes ej blott mot avstyckningsområdet utan i hela dess längd H 1936:57 — Jfr ock H 1933:156 — Spörsmål vid gränsbestämning huruvida JDL eller lagen om fastighetsbildning i stad skulle tillämpas H 1963:250.

11 §. Fastighets ägor skola såvitt möjligt ligga i ett sammanhang och hava så regelbunden och för ändamålet lämplig form som förhållandena medgiva, med hänsyn tagen jämväl till väg- och vattenavledningssystemen. Lag 19 sept. 1947. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 19:1.)

H 1946:285 anm. vid 3 § 2 mom.; jfr ock 1931:485.

12 §. Avstyckning skall så verkställas, att såväl stamfastigheten som fastighet, som genom avstyckningen bildas, kommer att äga rätt till nödiga vägar.

Vid avstyckning skall bestämmas, om och i vad mån med avstyckad ägovidd skall följa rätt till delaktighet i område, som vid lantmäteriförrättning avsatts för gemensamt ändamål, i äga, som eljest är samfällid för stamfastigheten och annan fastighet, eller i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten. Därvid må ej till ägovidd, som avstyckas, läggas andel i fiske, om därigenom skulle för fisket uppkomma men av någon betydelse. Ej heller må, där någon styckningsdel skall utgöra eller tillhöra jordbruksfastighet, andel i allmänning eller därmed jämförlig samfällighet, som är av vikt såsom stöd för jordbruket, tillfalla fastighet som ej är avsedd för jordbruk.

För de ändamål, med avseende å vilka sådant är tillåtet vid laga skifte, må jord eller lägenhet undantagas såsom för sakägarna gemensam eller servitut till förmån för en i förrättningen ingående fastighet läggas å annan sådan fastighet.

Avsättande av mark till gemensamhetsskog må äga rum i sammanhang med avstyckning, där sakägarna därom träfia förening eller, om ägovidd, som skall avstyckas, ej blivit till annan överläten, sådant bestämes av fastighetens ägare. (12 § erhöi ändrad lydelse g. Lag 19 sept. 1947; ang. ikraftträdande m. m. se vid 19:1.)

(§:ns nu gällande lydelse bar tillkommit g. Lag 1 dec. 1950, som trätt i kraft 1 jan. 1951 och tillika innehåller att vad däri stadgats [ang. fiske] icke skall utgöra hinder för avstyckning, beträffande vilken utlåtande, varom sägs i 19:16, avgivits före ikraftträdandet.) — Jfr VL 9:17.

1926 ¹⁸/₇ Lag om delning av jord å landet (Kap. 19)

Att förrättningsmannen icke utan stöd av fastighetsägarens anvisning, bestämmelse i överlåtelsehandling eller av sakägarna träffad förening äger fastställa rättighet som avses i 12 §, se 14 och 15 §§ samt R 1922:187 — Ang. st. 1: H 1914:458; 1929:218; 1932:44; R 1932:51 — Ang. st. 2: Aterförvisning i följd av ofullständigt angivande av rättighets omfattning och beskaffenhet H 1929:218; 1931:55. Tillämpning av p. 2 (andel i fiske) 1963:170 — Ang. st. 3: Jfr 10:9. Vid avstyckning får ej bildas servitut avseende skogsfång eller mulbete H 1930:14; 1946:278; eller fiskeservitut 1932:693; eller samfällighet beträffande fiske 1935:442; ej heller kunna bestämmelser meddelas om rätt till jakt 1955:38 — Jfr H 1948:807, anm. vid 1 § lagen om servitut (Nya JB) — R 1948:157.

13 §. 1 mom. Inom område, som ingår i tomtindelning, må avstyckning ej äga rum. Lag 19 sept. 1947. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 19:1.)

2 mom. Avstyckning inom område, för vilket enligt fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan eller på annan grund särskilda bestämmelser med avseende å markens bebyggande gälla, må ej verkställas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller syftet med bestämmelserna eljest motverkas; dock må KB medgiva undantag, när särskilda skäl äro därtill.

Inom område, för vilket regionplan fastställts, skall ock denna beaktas. Lag 19 sept. 1947. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 19:1.)

Tillämpning av 2 och 3 mom. H 1968:400; av 2 mom. 1969:123.

3 mom. Har inom visst område tätbebyggelse uppkommit eller är sådan bebyggelse att vänta inom nära förestående tid eller kan eljest avstyckning av flera lägenheter framdeles förväntas, må, innan stadsplan eller byggnadsplan blivit fastställd, avstyckning icke verkställas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller olämplig tätbebyggelse eljest kan förädlas eller lämplig planläggning av området motverkas, och skall förty utom annat iakttagas, att vägar och allmänna platser kunna anordnas när behov därav uppkommer. Finnes fast fornlämning, skall därtill hörande område såvitt möjligt kunna avsättas till öppen plats. Med avseende å tillämpningen i övrigt av vad i detta stycke stadgas äger KB meddela de anvisningar som prövas erforderliga.

När fråga väckts om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan för visst område eller om ändring av sådan plan, äger KB i erforderlig utsträckning meddela förbud mot avstyckning inom området utan KB:s medgivande. I den mån så finnes lämpligt äger KB bestämma, att avstyckning utan hinder av förbud som nyss sagts må äga rum därest länsarkitekten ej funnit anledning till erinran däremot.

Anvisningar och förbud varom förmåles i detta moment skola lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan. Lag 26 maj 1950. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 19:10.)

3 mom. hade tidigare erhållit ändr. lydelse g. Lag 19 sept. 1947 med de under 19:1 anm. övergångsbestämmelserna.

Fråga om hinder mot avstyckning jämlikt st. 1 H 1955:300; 1958:148, 276; 1959:654; 1964:441; 1966:528; 1967:101, 472; 1968:400.

4 mom. Erfordras enligt vad i 2 eller 3 mom. stadgas KB:s medgivande till avstyckning, må lantmätaren utan hinder av att sådant medgivande ej erhållits meddela tillstånd till avstyckning under villkor att medgivande lämnas och slutföra förrättningen. Om sakägare yrkar det eller lantmätaren finner olämpligt att fortsätta förrättningen, skall han förklara denna vilande och insända handlingarna i ärendet till överlantmätaren, som har att med eget yttrande anmäla det hos KB.

Finnes lantmätaren anledning till antagande att för område som beröres av förrättningen erfordras stadsplan eller byggnadsplan eller, där dylik plan är gällande, att ändring därav bör ske, åligger honom att underrätta överlantmätaren, som har att med eget yttrande anmäla förhållandet hos KB. Lag 26 maj 1950. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 19:10.)

Ang. tidigare lydelse m. m. se vid 3 mom.

14 §. Har överlåtelse av ägovidd, som skall avstyckas, icke ägt rum, ankomme på fastighetens ägare att, med iakttagande av vad i detta kapitel föreskrives, bestämma, huru avstyckningen skall verkställas.

Kunna, då fastigheten äges av flera gemensamt, dessa ej förena sig om sättet för avstyckningens verkställande, varde beslut meddelat, att avstyckningen ej kan äga rum.

Jfr 6 § — Ang. utan föreg. överlåtelse skedd ägostyckning enl. 1896 års lag om hemmansklyvning etc. (2 och 14 §§) H 1964:193.

15 §. Har ägovidd, som skall avstyckas, blivit till annan överlåten, skall den om överlåtelser upprättade avhandlingen läggas till grund för avstyckningsförrättningen.

Träffa sakägarna utöver vad avhandlingen innehåller överenskommelse i ämne, som angår förrättningen, såsom att med avstyckad ägovidd skall följa rätt till delaktighet i område, som vid lantmäteriförrättning avsatts för gemensamt ändamål, i äga, som eljest är samfällad för stamfastigheten och annan fastighet, eller i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten, att jord eller lägenhet skall undantagas för gemensamt ändamål eller att servitut till förmån för en i styckningen ingående fastighet skall läggas å annan sådan

fastighet, skall därom upprättas skriftlig förening.

Uppkommer mellan sakägarna tvist om den rätt, som enligt avhandlingen eller träffad förening tillkommer envar av dem, skall frågan underställas ägodelningsrättens prövning, och vile emellertid förrättningen.

Fråga om köpehandling innefattade tillräckligt angivande av områdes storlek och belägenhet H 1919:477; 1924:1; 1925:620; R 1926:50 — Jfr ock H 1933:563.

16 §. Med ledning av de i detta kapitel givna bestämmelser skall avgöras, huruvida tillstånd till den ifrågasatta avstyckningen må meddelas.

Det åligger förrättningsmännen att verkställa utredning rörande de omständigheter, vilka äro av beskaffenhet att inverka på frågans avgörande, att över vad vid utredningen förekommit upprätta skriftlig redogörelse, som bilägges protokollet, att, där ej sådant fall, varom i 19 § andra stycket sägs, föreligger, å karta utmärka, huru avstyckningen är avsedd att verkställas, samt att därefter avgiva utlåtande i frågan. Utlåtandet skall innehålla besked, huruvida tillstånd till avstyckningen meddelas eller icke.

År fråga om avstyckning av mark för sammanläggning eller under villkor att stamfastigheten ingår i sammanläggning, skall den utredning, som i andra stycket sägs, avse jämväl sammanläggningens lämplighet ur fastighetsbildningssynpunkt. Förutsätter tillstånd till avstyckningen att sammanläggning äger rum, skall det angivas i det i samma stycke omnämnda utlåtandet. Lag 19 sept. 1947. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 19:1.)

Fråga huruvida ansökan om avstyckning kunde prövas, oaktat överlåtelse av styckningslott ännu ej ägt rum H 1952:159; jfr 1933:567.

17 §. Där sakägare det yrkar eller förrättningsmännen på skäl, som i ty fall skola i protokollet särskilt angivas, så finna erforderligt, skall utlåtande, varom i 16 § sägs, underställas ägodelningsrättens prövning.

Beträffande sådan underställning skall vad i 4 kap. 4 § sista stycket stadgas äga motsvarande tillämpning.

18 §. I fråga om utlåtande, som i detta kapitel avses, skall vad i 4 kap. 8 § första och tredje styckena föreskrives äga motsvarande tillämpning.

Utän hinder därav att tillstånd meddelats till avstycknings utförande enligt viss plan, må vid avstyckningens verkställande företagas mindre jämkningar i planen, vilka icke stå i strid mot de allmänna förutsättningarna för avstyckning. Påyrkas jämkning därutöver, varde beslut meddelat, att frågan om avstyckning förfallit. Lag 19 sept. 1947. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 19:1.)

19 §. Lantmätaren åligger att utmärka avstyckningen å karta. Därest ej sakägare påfordrar upprättande av fullständig karta eller äldre karta, på sätt i 6 kap. 1 § är föreskrivet, skall användas vid förrättningen, skall kartan upptaga allenast vad som finnes nödigt för att tydligt utmärka gränserna för avstyckat område, för mark, som undantagits för gemensamt ändamål, samt för den fastighet, från vilken avstyckningen sker, gränserna mellan olika ägoslag inom denna fastighet samt byggnader, vägar, vattendrag och dylikt. Inom avrösningsjord vare dock ej erforderligt att redovisa gränserna för olika ägoslag, om sådan redovisning uppenbarligen saknar betydelse för ärendets prövning.

Avstyckas mark, som är samfällid för flera fastigheter, eller utgör, då fråga är om mark, som hör till viss fastighet, vad som avstyckas högst hälften av fastighetens ägovidd, andelar i samfällid mark oberäknade, skall dock, där ej annat av sakägare påyrkas, å kartan upptagas allenast avstyckat område jämte den mark, som undantages för gemensamt ändamål, ävensom sådana fasta punkter och mätningssuppgifter, att varje kartlagt områdes läge i förhållande till stamfastigheten bliver fullt bestämt. Även i annat fall må enligt lantmätarens beslut kartans omfattning på angivet sätt inskränkas, om sakägare det begär eller särskilda skäl eljest därtill föranleda. Uppkommer tvekan, huruvida inskränkningen i kartans omfattning kan försvåra den i 21 kap. föreskrivna fastställelseprövningen, eller är sakägare missnöjd med lantmätarens beslut, vilket genast skall till lantmätaren anmälas, hänskjute lantmätaren frågan till överlantmätarens avgörande. Över hans beslut må klagan ej föras.

Å kartan skall tecknas beskrivning, som under hänvisning till varje å kartan upptaget område lämnar uppgift om arealen av däri ingående ägoslag ävensom i vad mån med avstyckad ägovidd följer rätt till delaktighet i mark, som vid lantmäteriförrättning avsatts för gemensamt ändamål, i äga, som eljest är samfällid för stamfastigheten och annan fastighet, eller i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten, så ock angående servitut, som till förmån för en i förrättningen ingående fastighet må hava lagts å annan sådan fastighet. Kan beskrivningen ej lämpligen tecknas å avstyckningskartan, skall den av lantmätaren införas i särskild handling. Lag 1 juni 1951. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 2:1.)

Jfr KK 25 nov. 1927, anm. vid 11:8 — H 1934:522; 1935:442; 1936:109; 1965:482 (fråga om vattenområde ingick i avstyckningsförrättning).

1926 ¹⁸/₆ Lag om delning av jord å landet (Kap. 19)

20 §. Lantmätaren skall å marken utstaka samt, på sätt särskilt är föreskrivet, utmärka genom avstyckningen tillkomna gränser.

Se Mätningstfördning 17 dec. 1920 47 § 2 mom. st. 2, anm. vid 6:3 — Jfr vid 19 § anm. rättsfall.

21 §. Sedan gräns mellan stamfastigheten och avstyckat område ävensom rågångar och andra gränslinjer, som vid avstyckningen må hava bestämts, blivit utstakade och utmärkta samt alla till förrättningen hörande frågor i övrigt blivit avgjorda, skall förrättningen avslutas, och meddele lantmätaren underrättelse om vad som skall iakttagas för fullföljd av talan mot förrättningen.

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av förrättningshandlingarna utgivas eller med posten avsändas till sökanden eller, där flera sakägare finnas, den, som av dem utses. Från detta exemplar må utslutas sådan handling, som utan olägenhet kan undvaras av sakägarna. Då sakägarna förklara sig åtnöjas därmed, må med utlämnandet anstå till dess kartan enligt vad i 22 § sägs skall utlämnas. Lag 17 april 1953. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 3:5 a.)

Jfr 21:22 — H 1933:156.

22 §. Lantmätaren vare skyldig att emot stadgad lösen till vederbörande sakägare utgiva eller med posten avsända ett exemplar av kartan inom fyrtiofem dagar från det beslut om fastställelse av förrättningen vunnit laga kraft. Lag 1 juni 1951. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 2:1.)

23 §. Den omständighet att fastställelse meddelas å avstyckning medför icke för ägaren vidsträcktare rätt att förfoga över fastigheten än lag och författningar eljest medgiva.

Jfr 25 §.

24 §. Häftar fastighet, varifrån avstyckning ägt rum, för tionde, ränta eller annan sådan avgäld eller eljest för allmänna utskylder och besvär, i vilkas utgörande det avstyckade området icke omedelbart deltagar, eller för lån, som av allmänna medel lämnats för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta eller eljest för belopp, varför säkerhet på annan grund än in-teckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken åtnjutes, och utgör det avstyckade området ensamt eller tillsammans med vad redan må vara från fastigheten avsondrat eller avstyckat mera än en femtedel av fastighetens ägo-vidd, skall i fråga om det avstyckade områdets ansvar för sådant åliggande vad i 37 § 3 mom. av förordningen d. 16 juni 1875 angående in-teckning i fast egendom är stadgat om avsondrad lägenhets ansvar för in-tecknad gäld äga motsvarande tillämpning, dock att beträffande ansvar för åliggande jämlikt lagen om enskilda vägar gälle vad därom finnes särskilt stadgat. Lag 3 sept. 1939.

Jfr Lag 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet 8 §. Bih. — Lag 3 sept. 1939 om enskilda vägar 67—69 §§. Bih.

25 §. Vad i detta kapitel är stadgat om ägare avser jämväl den, som innehar fastighet under ständig besittningsrätt eller såsom fideikommiss.

Jfr 25 §.

26 § har enl. Lag 19 sept. 1947 upphört att gälla.

27 §. Kostnaderna för avstyckningsförrättning, vari flera hava del, skola fördelas i enlighet med vad härutinnan mellan sakägarna överenskommits eller, där sådan överenskommelse ej träffats, efter vad i varje fall av förrättningsmännen prövas skäligt.

Ang. kostnadernas beräkning se Lantmäteritaxa 13 maj 1960, anm. vid Lag 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad 2:11 (Bih.) och KK 22 juni 1950 ang. statsbidrag till kostnaderna för vissa lantmäteriförrättningar m. m., anm. efter 17:.

Jfr ang. detta kap. JDP §§ 13, 14 samt KF 14 juni 1933 om åsättande i vissa fall av särskilt uppskattningsvärde å fastighet, efter Taxeringsförordning 23 nov. 1956. 162 §. Bih. — H 1933:563.

Lag 25 april 1930 om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning m. m.

1 §. Har Konungen förordnat om ändring av området för stad, köping, som utgör egen kommun, eller socken, eller meddelat beslut angående sträckningen av gräns för förvaltningsområde, som nu sagts, och innebär förordnandet eller beslutet överflyttande av del av fastighet från ett förvaltningsområde till annat sådant område, skall delning av fastigheten verkställas i överensstämmelse därmed.

Har förordnande meddelats att fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser skall föras för samhälle å landet och ligger en och samma fastighet dels inom dels utom gränsen för samhället, skall fastigheten delas efter nämnda gräns.

Skall inom visst område av stad eller landskommun eller av samhälle å landet föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser och inom annat område av staden, landskommunen eller samhället föras jordregister och ligger en och samma fastighet på ömse sidor om gränsen mellan sådana områden, skall fastigheten delas efter nämnda gräns.

Faller på ena sidan om fastställd gräns mark, som utgör samfällighet för flera fastigheter, må fastighets andel i samfälligheten ej för sig genom delning enligt denna lag avskiljas från fastighetens på motsatta sidan om gränsen belägna mark, såvida icke andelen blir i laga ordning utbruten. Samfälligheten i dess helhet må såsom en fastighet avskiljas endast såframt all den till fastigheterna hörande mark, vilken faller på samma sida om gränsen som samfälligheten, är samfälld.

Med fastighet förstås i denna lag vad som enligt gällande bestämmelser skall såsom särskild fastighet redovisas i fastighetsregister. Lag 5 mars 1954.

Se KF 15 juni 1908 ang. jordregister. Bih. — KF 12 maj 1917 med närmare föreskrifter om fastighetsregister för stad, anm. vid Lag 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad. Bih. — Lag 11 dec. 1964 med viss bestämmelser ang. fastighetsbildning efter ändring i kommunal indelning m. m., inf. efter Lagen om fastighetsbildning i stad.

2 §. Delning av fastighet utav anledning, varom i 1 § sägs, skall, efter förordnande av KB, verkställas av lantmätare genom avstyckning enligt denna lag.

Skall delning ske av flera fastigheter, skola de avstyckningar, som därav föranledas, verkställas såsom en förrättning; dock att, där fråga är om delning av fastigheter, som tillhört olika förvaltningsområden, särskild förrättning skall äga rum för varje sådant område. Finner förrättningsmannen, att avstyckningarna på grund av särskilda förhållanden icke utan olägenhet kunna verkställas såsom en förrättning, må förrättningen uppdelas i den utsträckning omständigheterna påkalla.

3 §. Med avseende å förrättningen skola föreskrifterna i 2 kap. 5, 9 och 11 §§, 3 kap. 1, 2 och 4 §§ utom såvitt angår kallelse till byggnadsnämnd och 6—13 §§ samt, där ej nedan i 8 § är annorlunda stadgat, 6 kap. lagen om delning av jord å landet i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

4 §. Är förrättningsmannen av jäv hindrad företaga förrättningen, anmäla ofördröjligen förhållandet hos KB.

5 §. Om tid och ställe för förrättningen skall förrättningsmannen minst fjorton dagar förut underrätta kommunens styrelse ävensom municipalnämnd i samhälle, som beröres av förrättningen. Lag 20 nov. 1964.

6 §. Finner förrättningsmannen, att för förrättningens behöriga handläggning erfordras bestämmande av fastighetsgräns, skall sådan gränsbestämning av honom verkställas med tillämpning av de bestämmelser, som skolat lända till efterrättelse, därest gränsbestämningen verkställts på begäran av fastighetens ägare; och vile emellertid frågan om delning av de fastigheter, som beröras av gränsbestämningen, till dess denna blivit genom laga kraft ägande beslut avgjord.

7 §. Förrättningsmannen äger efter överläggning med jordägaren besluta, vilken del av fastighet som skall avstyckas. Därest icke särskilda förhållanden annat föranleda, bör den del avstyckas, vars ägovidd är minst eller vars avstyckande förorsakar den minsta kostnaden.

Har fastighet delats genom sämjedelning, som kommit till stånd före d. 1 jan. 1928, skall därest icke samtliga delägare förklara sig nöjda med sämjedelningen och därom upprätta förening, föreläggande meddelas delägare, som önskar jämlikt i kap. 8 § lagen om delning av jord å landet erhålla skifte å fastigheten, att senast inom sex månader söka dylikt skifte; och vile emellertid frågan om delning av fastigheten. Sökes ej skifte inom sålunda utsatt tid eller meddelas icke tillstånd därtill eller fullföljes icke sökt skifte, skall frågan om skifte anses vara förfallen. Kommer efter ty nu sagts laga skifte ej till stånd, skall varje vid sämjedelningen utlagd ägolott vid förrättningen behandlas såsom en fastighet; och skall, sedan förrättningen fastställts, sämjedelningen hava samma verkan som fastställt laga skifte. Förrättningsmannen skall i enlighet med föreskrifter, som lantmäteristyrelsen utfärdar, utmärka sämjedelningen å karta samt med iakttagande i tillämpliga delar av vad om hävdeförteckning vid laga skifte är stadgat upprätta beskrivning över den sämjedelade fastighetens samtliga ägor. Lag 5 maj 1939.

Ang. sämjedelning jfr JDL 9:3; 19:1; Lagar 25 maj 1962 och 29 nov. 1968, inf. efter JDL 1; Lag 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad 7:9. Bih.

8 §. Förrättningsmannen åligger att upprätta karta i den omfattning, som erfordras till utmärkande av gränserna för avstyckade områden jämte sådana fasta punkter och mätningssuppgifter, att områdenas läge och gränser bliva fullt bestämda. Skall avstyckat område redovisas i jordregistret, skola å kartan därjämte utmärkas gränserna mellan sådana i området ingående ägoslag, som redovisas i nämnda register. Förekomma inom avstyckat område tomter, som icke äro att anse såsom rättsligen bestående, skola tomterna angivas å kartan under de beteckningar, som åsatts dem i vederbörlig ordning.

Gemensamt undantag eller annan till två eller flera fastigheter hörande samfällighet skall ock upptagas å kartan, dock endast i den mån så erfordras till utvisande av gräns, som uppkommit vid förrättningen.

1926 ¹⁰ Lag om delning av jord & landet (Kap. 19)

Finnes äldre karta, skall den, om så lämpligen kan ske, användas vid förrättningen. Ägomätning må äga rum endast i den mån sådan finnes oundgängligen nödvändig för upprättande av karta på sätt i denna paragraf är föreskrivet.

9 §. Vid förrättningen skall upprättas tydlig beskrivning, däri varje nybildad fastighet skall redovisas. I beskrivningen skall med hänvisning till varje å karta upptaget område lämnas uppgift om dettas areal ävensom om de andelar i samfälligheter, som tillagts avstyckad ägovidd. Hava å kartan utmärkts gränserna mellan ägoslag, som redovisas i jordregistret, skall beskrivningen innehålla uppgift om arealen av dessa. Ingå i nybildad fastighet tomter, som icke äro att anse såsom rättsligen bestående, skall beskrivningen innehålla förteckning över dessa tomter.

Därest av viss fastighet på ena sidan om fastställd gräns faller allenast dess andel med andra fastigheter i samfäll mark och fastigheten till följd därav icke delats vid förrättningen, skall fastigheten ändock särskilt upptagas i beskrivningen och uppgift däri tillika lämnas om dessa samfälligheter.

Beskrivningen skall, om så kan ske, tecknas å kartan.

Ang. rättsligen bestående tomt se Lag 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad 1:2. Bih.

10 §. Förrättningsmannen skall å marken utstaka samt tydligt och varaktigt utmärka vid förrättningen tillkomna gränser ävensom upprätta fullständig beskrivning över gränserna och utsatta gränsmärken. Beskrivningen skall, om så kan ske, tecknas å kartan.

11 §. Sedan vid förrättningen tillkomna gränser blivit utstakade och utmärkta samt alla till förrättningen hörande frågor i övrigt blivit avgjorda, skall förrättningen avslutas; och meddele förrättningsmannen underrättelse om vad som skall iakttagas för fullföljd av talan mot förrättningen.

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av förrättningshandlingarna emot bevis, som bifogas konceptakten, tillställas jordägaren eller, där flera sådana finnas, den som av dem därtill utses. Där förrättningshandlingarna icke utgivas å sammanträde, må tillställandet ske med posten eller genom utmätningsmannen i orten.

12 §. Den, som vill fullfölja talan mot förrättningen, har att inom trettio dagar från dess avslutande till ägodelningsdomaren ingiva sina till ägodelningsrätten ställda besvär eller ock på eget äventyr insända dem med posten så tidigt, att de före sagda tids utgång komma ägodelningsdomaren till handa.

Se RB 88:3.

13 §. Med avseende å granskning och prövning av förrättningen skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad beträffande avstyckning är stadgat i 21 kap. avdelningen D utom såvitt angår underrättelse till byggnadsnämnd samt avdelningen E lagen om delning av jord & landet; dock skall den fastställelseprövning, som enligt dessa bestämmelser ankommer å överlantmätaren, fullgöras av ägodelningsdomaren. Lag 31 maj 1935.

14 §. Innebär förordnande eller beslut, varom i 1 § sägs, överflyttning av del av fastighet från ett domstolsområde till annat sådant område, skall förrättningen prövas av ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten i det domstolsområde, fastigheten tillhört före indelningsändringen.

15 §. Har fastställelse meddelats å förrättningen, skall konceptakten av ägodelningsdomaren insändas till överlantmätaren eller, där någon av styckningsdelarna skall redovisas i fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, till vederbörande registerförare. Lag 2 juni 1950.

16 §. Vad i 21 kap. avdelningarna G, H och I lagen om delning av jord & landet stadgas om talan mot beslut i jorddelningsmål skall, utom såvitt angår byggnadsnämnds klagorätt och därmed förbunden underrättelseskyldighet, i tillämpliga delar gälla i fråga om mål, som jämlikt denna lag skola prövas av ägodelningsdomare eller ägodelningsrätt. Lag 31 maj 1935.

17 §. Förrättningsmannen vare skyldig att inom fyrtiofem dagar från det beslut om fastställelse av förrättningen vunnit laga kraft till envar av jordägarna utlämna i ett exemplar utdrag av upprättad karta rörande honom tillhörig fastighet, som bildats vid förrättningen; och teckne förrättningsmannen å utdraget avskrift av beviset om fastställelsen. Utdraget må tillställas jordägare med posten eller genom utmätningsmannen i orten. Lag 31 maj 1935.

18 §. Häftar fastighet, varifrån avstyckning ägt rum enligt denna lag, för avgäld eller annat åliggande, varom förmåles i 5 kap. 16 § lagen om fastighetsbildning i stad eller 19 kap. 24 § lagen om delning av jord & landet, skall i fråga om den avstyckade delens ansvar för sådant åliggande tillämpas vad som skulle gälla för det fall, att avstyckning på ansökan av fastighetens ägare skett innan förordnande eller beslut, som avses i 1 §, blivit meddelat. Lag 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad. Bih.

19 §. Konzeptakt rörande förrättning enligt denna lag skall förvaras å lantmäterikontoret. Berör förrättningen stad eller samhälle å landet, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, skall genom överlantmätarens försorg avskrift av förrättningshandlingarna och kopia av upprättad karta översändas till byggnadsnämnden. Detsamma skall gälla, därest förrättningen berör annan ort, för vilken fastighetsregister såsom för stad föres av annan än överlantmätaren.

Berör förrättningen två län, skall konceptakten förvaras å lantmäterikontoret i det län, fastigheten före indelningsändringen tillhört, och skall överlantmätaren till lantmäterikontoret i det andra länet överlämna avskrift av förrättningshandlingarna och kopia av upprättad karta. Lag 2 juni 1950.

20 §. Vad i denna lag sägs beträffande avstyckning från viss fastighet skall i tillämpliga delar gälla i fråga om avstyckning från sådan i fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser redovisad mark, som ej ingår i fastighetsindelning. Lag 2 juni 1950.

21 §. Vad i denna lag är stadgat om ägare avser jämväl den, som innehar fastighet under ständigt besittningsrätt eller såsom fideikommiss.

22 §. Upph. enl. Lag 20 nov. 1964.

23 §. Kostnad för förrättning enligt denna lag eller för gränsbestämning i sammanhang med sådan förrättning må icke åläggas fastighetens ägare eller innehavare.

Denna lag träder i kraft d. 1 juli 1930.

Har dessförinnan beslut om indelningsändring eller om sträckningen av gräns för förvaltningsområde meddelats eller föreskrift utfärdats, att fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser skall föras för samhälle å landet, skall vad i denna lag stadgas äga tillämpning i den mån Konungen förordnar.

Jfr KK 5 maj 1939 ang. upphävande av gällande bestämmelser om mantalsättning i anledning av ändring i administrativ indelning, m. m. (SFS nr 159).

III avd. Om andra lantmäteriförrättningar

20 kap.

1 §. Bestämmande och utmärkande av rågång eller annan fastighetsgräns ävensom ägotbyte må verkställas såsom särskild jorddelningsförrättning utan sammanhang med annan sådan förrättning.

Utom i fall, varom i 8 kap. sägs, må ägotbyte såsom särskild förrättning äga rum för utbyte av äga, som inom skifteslag undantagits för delägaras gemensamma behov, mot annan jord inom skifteslaget, där sådant av delägare yrkas samt det provas medföra övervägande nytta och kunna ske utan någon delägaras förfång.

H 1931:51 (bestämning av gräns i enlighet med expropriationskarta); 1932:260 (fråga huruvida förrättning gjorts mer omfattande än förordnandet kunde föranleda); 1931:49; 1952:394 (båda ang. st. 2).

2 § har upphört att gälla enl. Lag 1 juni 1951. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 2:1.)

3 §. Besväras fastighet av servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, må på yrkande av fastighetens ägare servitutet utan sammanhang med skifte utbrytas, där det finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång. Enahanda rätt att erhålla utbrytning tillkomme ägaren av den fastighet, till vars förmån sådant servitut gäller, såframt ej servitutet visas hava tillkommit genom avtal. Utbrytning må ock ske på yrkande av denna fastighets ägare, där det visas att servitutet äventyras.

Besväras flera vid laga delning inom ett skifteslag utlagda ägolotter av servitutet, må vid dess utbrytande vederlagsjorden uttagas från en eller flera av ägolotterna; och skall, där så sker, i sammanhang med utbrytningen ersättning, på sätt i 7 § sägs, beredas ägolott, från vilken utbrutits vederlagsjord utöver den å ägolotten belöpande andel. Lag 24 april 1931.

Jfr H 1922:166; 1925:502; 1954:612; 1956:198; 1940:399; 1942:494; 1946:276 (anm. vid 1:21); 1962:288; 1954:201; 1959:173.

4 §. Avsättande av mark till gemensamhetsskog för två eller flera fastigheter må ske såsom särskild förrättning, om ägaren till fastigheterna så begär eller, där fastigheterna tillhöra olika ägare, dessa äro ense därom.

5 §. Har skifteslag undergått laga delning och varder jord frånvunnen viss ägolott av anledning att jorden hör till annat skifteslag, åligge ägaren till den ägolott, vid talans förlust, att sist inom ett år därefter påkalla förrättning för fastställande av det vederlag, som i följd härav må tillkomma ägolotten från skifteslaget i övrigt eller vissa ägolotter inom skifteslaget. Har jorden frångått ägolotten innan den dag, då denna lag trädde i kraft, skall berörda tid av ett år räknas från sistnämnda dag.

H 1935:47; 1937:409.

6 §. 1 mom. I fråga om förrättningar, som i 1, 3, 4 och 5 §§ avses, skola de i 2, 3, 15, 16 och 18 kap. beträffande laga skifte givna föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse, dock att angående kungörande av sammanträde för bestämmande och utmärkande

1926 ¹⁸/₆ Lag om delning av jord å landet (Kap. 21)

av rågång eller annan fastighetsgräns eller för ägoutbyte skall tillämpas vad om kungörelse och kallelse finnes stadgat i 7 kap. 1 § och 8 kap. 1 §. I övrigt skola förrättningar, om vilka i förstnämnda tre paragrafer förmåles, verkställas på sätt beträffande motsvarande åtgärder i samband med laga skifte är föreskrivet.

Där flera hava del i förrättning, som i 1, 3, 4 eller 5 § avses, skola kostnaderna för förrättningen fördelas efter vad i varje fall av förrättningsmännen prövas skäligt. (Förutv. 6 § har g. Lag 1 juni 1951 erhållit beteckningen 1 mom.)

R 1987:67 (ang. rätt till klagan) — H 1932:260; 1950:35, anm. vid 16:2; 1951:359, anm. vid 8:12.
2 mom. Förrättningar, som i 1, 3 och 4 §§ avses, ävensom avstyckning må, där sådant prövas lämpligt, sammanföras till gemensam handläggning. Uppkommer sedermera särskild anläggning därtill, må dock i 1 § angiven fråga utbrytas till särskild förrättning. (Detta mom. tillagt g. Lag 1 juni 1951.)

7 §. Där jord, som, på sätt i 3 § andra stycket eller 5 § sägs, frångår ägolott, icke uppgår till mera än två procent av ägolotten enligt den vid skiftet verkställda uppskattning, skall vederlaget bestämmas i penningar att utgå efter den vid skiftet tillämpade delningsgrund. Sådant vederlag skall, utom ersättning för det naturliga jordvärdet, beräknad efter ty i 11 kap. 2 § andra stycket sägs, jämväl innefatta gottgörelse, varom i 14 kap. 6, 8 och 11 §§ förmåles. Utgör den frångångna jorden större andel av ägolotten än ovan är sagt, ankomme på förrättningsmännen att avgöra, huruvida och på vad sätt från andra ägolotter inom skifteslaget jord bör utbrytas för att tilläggas förstnämnda lott samt skiftet i enlighet därmed i erforderliga delar jämkas, eller huruvida eller i vad mån ersättningen må utgöras i penningar. Vid avgörande av denna fråga skall hänsyn tagas å ena sidan till den frångångna jordens större eller mindre betydelse för brukningen av ägolotten och å den andra sidan till kostnaden för utbrytning av vederlag i jord och därav föranledd jämkning i skiftet.

Utgår vederlaget i jord, skola i sammanhang med vederlagets utbrytande och jämkningen i skiftet verkställas de likvider, vartill förhållandena föranleda, och skola för sådana likvider de i 14 kap. givna föreskrifter äga motsvarande tillämpning.

8 §. Har vid skifte av vattentäckt område fisket däri med stöd av äldre bestämmelser ej intagits i delningen, eller utgör fiske särskild fastighet, må delning därav äga rum, så framt det kan ske utan någon delägarers förfång. För sådan delning skall uppskattning av fiskeområdet ske efter de olika delarnas godhet med hänsyn till fisket samt i övrigt i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat om laga skifte. Har jämlikt 10 kap. 7 § vid skifte av vattentäckt område fisket undantagits såsom för delägarna gemensamt, må särskild delning av fisket icke äga rum.

Ang. delning av fiske jfr 1:14 och 11:2 med anm. — Fiske må icke lagligen delas genom särskild sommar- och särskild vinterdelning H 1929:548 — Jfr H 1917:13; 1929:413; 1935:442; 1937:485 — Skifte å enbart visst slags fiske olagligt; likaså sammanförande med skifte å ett till by hörande samfällt vattenområde av skifte å fisket inom annat, i övriga hänseenden delat vattenområde H 1946:242.

9 §. Angående talan mot och fastställelse av förrättning, varom i 1, 3, 4 och 5 §§ sägs, är i 21 kap. stadgat.

10 §. På begäran av den, som äger eller under fideikommissrätt eller ständig besittningsrätt innehar jord, må KB förordna lantmätare eller annan person, behörig att innehava befattning såsom mätningsman i stad, att verkställa avmätning av jorden.

Sådant förordnande må ock meddelas på framställning av samhälle eller kommun beträffande mark, som hör till samhället eller kommunen.

Med avseende å förrättning, som i denna paragraf avses, skola bestämmelserna i 2 kap. 11 § och 6 kap. 3 § äga tillämpning. Lag 19 sept. 1947. (Ang. ikraftträdande m. m. se vid 19:1.)

11 §. Angående förrättning av lantmätare för andra än här ovan omförmälda ändamål gälle vad därom är särskilt stadgat.

Se bl. a. Lag 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom 5:1 (Nya JB) — Essittarlager 18 juni 1925 5 § (Nya JB) — Lag 3 sept. 1939 om enskilda vägar 19 § (Bih.) — Lag 22 juni 1921 om ströängars indragande till kronan, anm. i Bih. — VL 10:25 och 66; 11:44 — Gruvlag 3 juni 1938 21 och 26 §§ (Bih.) — Lag 12 maj 1917 om expropriation 26 § (Bih.) — Lag 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet 10 § (Bih.).

IV avd. Om domstolar och rättegång i jorddelningsmål, så ock om fastställelse av jorddelningsförrättning samt om rättelse i fastställd jorddelningsförrättning
(Rubriken har fått denna lydelse g. Lag 17 juni 1952)

21 kap.

Lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om delning av jord å landet

given Stockholms slott d. 18 juni 1926

1 §. Den nu antagna lagen om delning av jord å landet skall jäföte vad här nedan stadgas lända till efterrättelse från och med den dag, Konungen bestämmer.

Val av ägodelningsnämndemän så ock de åtgärder, som för inrättande av ägodelningsrätter enligt den nya lagen eljest erfordras, må efter ty Konungen bestämmer kunna äga rum innan den nya lagen i övrigt trätt i kraft.

Se KK 5 okt. 1927 nedan.

2 §. Beträffande jorddelningsförrättning, som påbörjats innan den nya lagen trätt i kraft, skall nya lagen, där så ske kan, tillämpas å frågor, som vid förrättningen förekomma till behandling efter nya lagens ikraftträdande.

I fråga om talan emot och fastställelse av sådan förrättning skall nya lagen äga tillämpning, dock att frågan, huruvida talan må efter förrättningens avslutande föras emot återåd, som

vidtagits innan nya lagen trätt i kraft, skall bedömas enligt äldre lag.

H 1928:145; 1930:367; 1932:167.

3 §. Mål, som före nya lagens ikraftträdande inkommit till ägodelningsrätt eller dess ordförande men icke därförinnan av samma rätt eller dess ordförande avgjorts, varde jämlikt äldre lag prövat av vederbörande enligt nya lagen inrättade ägodelningsrätt eller dess ordförande.

H 1929:384.

4 §. Jämkning på grund av fel i uträkning i skifte, som fastställts innan nya lagen trätt i kraft, må sökas inom förut stadgad tid.

Se KStadga 9 nov. 1866 om skiftesverket i riket § 109.

5 §. I fråga om bestämmande av tomtgräns inom samhälle å landet, varest finnes tomtindelning såsom i stad, skall 2 kap. i lagen om fastighetsbildning i stad fortfarande äga tillämpning.

Beträffande vissa andra jorddelningsförrättningar inom samhälle å landet, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, skall den nya lagen äga tillämpning allenast i den mån 5 och 6 kap. i lagen om fastighetsbildning i stad därom meddela föreskrift.

Se Lag 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad. Bih.

6 §. Genom nya lagen upphävas:

12 kap. 5 och 6 §§ samt 13 kap. jordabalken;

1 kap. samt 19 kap. 4 § byggningsbalken;

stadgan d. 9 nov. 1866 om skiftesverket i riket, [dock att vad i 5 kap. av stadgan är om rågångar föreskrivet fortfarande skall äga tillämpning i mån bestämmelserna i lagen om fastighetsbildning i stad därtill föränleda];

Det inkamrade gäller icke efter 1 jan. 1932. då Lag 29 maj 1931 ang. ändring i vissa delar av lagen om fastighetsbildning i stad trätt i kraft.

lagen d. 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring;

kungl. cirkuläret d. 15 juli 1766 om länsgränssynerätt;

§ 8 i förordningen d. 1 aug. 1805 om skogarna i riket i vad den innehåller föreskrifter om villkor för delning av sockenalämning samt om KB:s befattning med frågor om delning av sådan allmänning;

kungl. brevet d. 19 mars 1839 angående vissa föreskrifter rörande laga skifte i Gävleborgs län; samt kungörelsen d. 18 febr. 1859 om förändrade föreskrifter i avseende å besuttenhets- och skiftesväsendet i Stora Kopparbergs län;

tillika med alla de särskilda stadganden, vilka innefatta ändring eller förklaring av vad sålunda upphävda lagrum innehålla eller tillägg därtill, där ej här nedan annorlunda stadgas; så ock vad i övrigt finnes i lag eller särskild författning stridande mot nya lagens bestämmelser. Lag 17 juni 1932.

7 §. Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, skall sådan bestämmelse i stället tillämpas.

Vad i lag eller författning stadgas i avseende å ledamot i ägodelningsrätt skall gälla om ägodelningsnämndeman.

8 § har upphört att gälla enl. Lag 17 juni 1932.

9 §. Vad om förbud mot avsöndring från lotshemman av krono- eller skattenatur är i kungl. brevet d. 19 aug. 1823 samt förordningen d. 9 juli 1862 stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fråga om avstyckning.

Jfr anm. vid JDL 1:8. Bih.

10 §. Genom nya lagen och vad här ovan förordnats skola ej anses hava upphävts: de genom lagen d. 5 juni 1909 stadgade särskilda bestämmelser angående laga skiften i Jukkasjärvi och Karesuando socknar av Norrbottens län;

Se SFS 1909 nr 53 sid. 8. Jfr Lag 11 dec. 1964 med vissa bestämmelser ang. fastighetsbildning efter ändring i kommunal indelning m. m., slutbest., inf. efter Lag 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad. Bih.

vad om hinder mot delning av samfällid husbehovskog stadgas i lagen d. 18 juni 1925 innefattande bestämmelser med avseende å upphävande av lagen d. 5 juni 1909 om uteslutande tills vidare av rätten att erhålla laga skifte inom vissa områden; samt

lagen d. 30 april 1925 rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län.

Se Lag 30 april 1925 rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län (SFS nr 102) med visst tillägg (antalet gode män) enl. KF 24 april 1936 (SFS nr 125) och med särskild bestämmelse (tillträde av ägoiotterna) enl. KF 22 maj 1936 (SFS nr 179; H 1939:324); KF 21 nov. 1930 om avsättande av gemensamhetskog vid laga skiften enligt lagen d. 30 april 1925 (nr 102) rörande vissa laga skiften m. m. (SFS nr 392) — Se KF 30 april 1926 ang. rätten att under laga skifte enligt lagen d. 30 april 1925 nyttja skiftetiagets ägor — KF 18 juni 1926 med vissa särskilda föreskrifter beträffande förrättningar enligt lagen d. 30

1926 ¹⁸/₆

Lag om sammanläggning av fastigheter å landet

april 1928, ändr. g. KF 29 aug. 1929 — KK 29 okt. 1926 med vissa bestämmelser beträffande laga skiften enligt lagen d. 30 april 1925 — KF 9 dec. 1927 med vissa särskilda föreskrifter beträffande förrättningar enligt lagen d. 30 april 1925 — KF 24 nov. 1928 med vissa särskilda föreskrifter beträffande förrättningar enligt lagen d. 30 april 1925 — KBr 24 maj 1928 ang. fortsatt behörighet för god man att biträda vid förrättning enligt nämnda lag — KF 10 juni 1932 om anstånd med bestämmande av ersättningar mellan delägare vid förrättningar enligt lagen d. 30 april 1925 — KF 9 dec. 1932 om rättelse i laga skifte enligt lagen d. 30 april 1925 — Sc ock här nedan anm. Lag 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser etc. m. fl. författningar.

11 §. Vad i lagen d. 22 juni 1921 huru förhållas bör med ströängar vid ägostyckning inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmark ävensom i lagen av samma dag om förbud mot avsöndring av ströängar inom nämnda lappmark stadgas skall äga motsvarande tillämpning i fråga om avstyckning.

Lag 22 juni 1921 huru förhållas bör med ströängar vid ägostyckning inom Västerbottens eller Norrbottens läns lappmark — Lag 22 juni 1921 om förbud mot avsöndring av ströängar inom Västerbottens eller Norrbottens läns lappmark.

12 §. Har upplåtelse av andel för viss fastighet i oskift mark ägt rum före d. 1 jan. 1897, och har lagfart därå meddelats innan den nya lagen trätt i kraft, skall den behörighet att påkalla skifte av denna mark, som, där upplåtelsen ej skett, kunnat tillkomma fastighetens ägare, i stället tillkomma ägaren av den upplåtna andelen.

Jfr JDL 1:15 — H 1932:510.

13 §. Har, innan den nya lagen trätt i kraft, av hemman eller av sådan under särskilt nummer i jordeboken upptagen lägenhet, som ej tillkommit genom avsöndring, överlåtits viss till gränserna bestämd ägovidd, och skulle enligt äldre lag utbrytning av samma ägovidd ske genom ägostyckning, skall i avseende å utbrytningen därav den äldre lagen tillämpas, sakägarna dock obetaget att, där de så önska samt laga hinder icke möter, göra den överlåtna ägovidden till föremål för avstyckning.

Ang. äldre lag jfr Lag 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring — Jfr Lag 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad 2:15 (promulgationsbest.). Bih.

14 §. I fråga om avsöndring, som skett innan den nya lagen trätt i kraft, skall vad i äldre lag stadgas fortfarande äga tillämpning, vederbörande emellertid obetaget att, där icke fastställelse å avsöndringen meddelats eller laga hinder eljest möter, göra det upplåtna området till föremål för avstyckning.

Enl. KK 3 okt. 1927 om ikraftträdande av lagen d. 18 juni 1926 om delning av jord å landet förordnades, att lagen skulle tillika med 2—14 §§ i promulgationslagen träda i kraft d. 1 jan. 1928.

Lag 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län (SFS nr 223), ändr. g. Lagar 19 sept. 1947, 30 juni 1948, 17 april 1953, 6 juni 1962 (nr 270), 13 dec. 1967 (nr 761); jfr H 1953:683 — Jfr KK 28 maj 1968 med särskilda bestämmelser i fråga om jordregister och fastighetsbok för vissa delar av Kopparbergs län (SFS nr 380).

Lag 6 juni 1962 om äganderättsutredning, lagfart och sammanläggning av fastigheter i vissa fall (SFS nr 270), ändr. g. Lag 3 maj 1963 (nr 122) — KK 21 dec. 1962 med vissa bestämmelser i anledning av lagen d. 6 juni s. å. (SFS nr 708, ändr. g. KK:r 3 maj 1963 (nr 12²), 3 juni 1966 (nr 377).

Se ock Lag 21 mars 1952 om ogiltighet av samsjedelning av jord inom vissa delar av Kopparbergs län (SFS nr 95). Jfr Lag 23 maj 1962 ang. förbud mot samsjedelning av fast egendom, inf. efter JDL 1: — KK 21 mars 1952 ang. anmälan om samsjedelning av jord inom vissa delar av Kopparbergs län (SFS nr 96).

Lag om sammanläggning av fastigheter å landet

given Stockholms slott d. 18 juni 1926

Förteckning över redovisade rättsfall ur - med undantag av tre fall - NJA och SJ med uppgifter var i denna redogörelse rättsfallen åberopats. - Vid punkt vars beteckning strukits under är ett kortare referat av rättsfallet infört i texten.

Rättsfallet NJA 1877 s 581, som ej ingår i bilaga Rättsfall, har intagits under F, Några övriga spørsmål, och punkt 32.1.

Rättsfall	Ställen i utredningen
1. 1918 A 154 (L 1918 s 23)	Några övriga spørsmål; p <u>32.2</u>
2. 1929 s 218	JDL <u>19:12</u> ; p 20.1.2 , <u>20.3.4</u>
3. 1929 s 548	JDL <u>20:8</u> ; p <u>26.5</u>
4. 1930 s 14	JDL 10:9, <u>19:12</u> ; p 17.7.3. , <u>20.3.4</u>
5. 1930 s 344	JDL <u>9:1</u> ; p <u>16.1.3</u>
6. 1931 s 307	Några övriga spørsmål; p <u>32.3</u>
7. 1932 s 44	JDL <u>19:12</u> ; p <u>20.3.4</u>
8. 1932 s 524	Några övriga spørsmål; p <u>32.4</u>
9. 1932 s 657	JDL <u>20:3</u> ; p <u>25.3</u>
10. 1932 s 693	JDL 10:9. <u>19:12</u> ; p 17.7.3, <u>20.3.4</u>
11. 1933 B 201	JDL <u>20:8</u> ; p <u>26.5</u>
12. 1933 s 490	JDL <u>7:7</u> ; p 15.1, <u>15.2.2</u>
13. 1933 B 1116	JDL 19:15, <u>19:19</u> ; p 22.2, <u>23.3</u>

Rättsfall	Ställen i utredningen
14. 1934 B 34	JDL <u>20:8</u> ; p <u>26.5</u>
15. 1934 s 522	JDL <u>19:19</u> , 19:20 p <u>23.3</u> , 24.2
16. 1934 s 605	JDL 1:5, 10:7, <u>19:12</u> ; p 9.5, 17.5.4, <u>20.2.5</u>
17. 1934 s 549	JDL <u>9:1</u> ; p <u>16.1.3</u>
18. 1935 s 10	JDL 1:6, <u>19:12</u> ; p 10.3, <u>20.2.5</u>
19. 1935 s 38	JDL 10:9, <u>19:12</u> ; p 17.7.3, <u>20.3.4</u>
20. 1935 s 222	JDL <u>21:47</u> ; p <u>27.3</u>
21. 1935 s 442	JDL 1:5, 10:7, <u>19:12</u> , 19:19, 19:20; p 9.5, 17.5.4, <u>20.3.4</u> , 23.3, 24.2
22. 1935 s 477 I	JDL <u>20:3</u> ; p <u>25.3</u>
23. 1935 s 696	JDL 1:6, <u>19:12</u> ; p 10.3, <u>20.2.5</u>
24. 1936 s 230 SJ 1939 s 3	JDL <u>7 kap</u> ; p <u>15.1</u>
25. 1936 s 629	JDL <u>7 kap</u> , 13:21; p <u>15.1</u> , 19.3
26. 1937 s 510	JDL <u>20:8</u> ; p <u>26.5</u>
27. SJ 1939 s 23	Fiske på överdämt eller översvämmat land; p <u>31.2.3</u>
28. Hov R.ö. Skåne o. Ble- kinge utslag 4.11.1938	JDL 7 kap, 20:8; p 15.1, 26.5 Fiske på överdämt eller översvämmat land; p <u>31.2.3</u>

Rättsfall	Ställen i utredningen
29. 1941 B 363	Fiske på överdämt eller översvämmat land; p <u>31.2.3</u>
30. 1945 s 252	JDL <u>7 kap</u> ; p <u>15.1</u>
31. 1946 s 242	JDL 1:13, <u>20:8</u> ; p 29.2.1, <u>26.5</u>
32. 1946 s 278	JDL 10:9, <u>19:12</u> ; p 17.7.3 , <u>20.3.4</u>
33. 1946 s 451	Några övriga spørsmål; p <u>32.5</u>
34. 1952 s 497	JDL <u>10:7</u> ; p <u>17.5.4</u>
35. 1962 s 114	JDL <u>20:3</u> ; p <u>25.3</u>
36. 1963 s 170	JDL <u>19:12</u> ; p <u>20.2.5</u>
37. 1964 C 883	JDL <u>19:12</u> ; p <u>20.2.5</u>
38. 1965 s 482	JDL 19:15, <u>19:19</u> , 19:20; p 22.2, <u>23.3</u> , 24.2, 29.2.2
39. Svea Hov R utslag 2.6.1971	JDL 19:15, <u>19:19</u> ; p 22.2, <u>23.3</u>
40. 1971 s 602	JDL <u>7:8</u> ; p 15.1, <u>15.3.3</u>
41. 1973 s 206	Några övriga spørsmål; p <u>32.6</u>
42. 1976 s 242	Några övriga spørsmål. JB 14:1, 23:2 p 2 o 9; p <u>32.7</u>

1. 1918 NJA 1918 A 154. F län. Råckebo i Säby socken. Mål om
13 mars klander av rågångsutstakning. Tvist om gränserna för område, exproprierat för järnväg.

Vid byggandet av östra stambanan hade järnvägen dragits så att i banområdet ingick ett hemmanet 1/4 mantal Råckebo i Säby socken tillhörigt vattenområde i sjön Sommen, vilket vattenområde utfylldes. Vid expropriation av den för järnvägen erforderliga marken redovisades det sålunda utfyllda i banområdet ingående området inte med ägofigurnummer på expropriationskartan och upptogs inte i beskrivningen över den från nämnda hemman exproprierade marken. Vid förrättning för utstakning av gräns mellan hemmanet 1/4 mantal Råckebo och exproprierad järnvägsmark ansågs nämnda utfyllda område tillhöra hemmanet. Efter klander av gränsutstakningen fann domstolarna att detta utfyllda område ingick i exproprierad järnvägsmark.

Referat i Svensk lantmäteritidskrifts samling av Kungl. Maj:ts utslag i skiftesmål och rågångstvister 1918 s 23.

Ur Norra Vedbo häradsrätts utslag den 30 november 1914:
Det omstvistade jorområdet hade på en år 1874 upprättad expropriationskarta över östra stambanan upptagits såsom liggande inom de gränser som på kartan utmärkts för att beteckna den för järnvägens framdragande enligt av Kungl. Maj:t fastställd plan erforderliga mark. Området i fråga, som tillkommit genom (utgjorde en) av statens järnvägar verkställd och bekostad utfyllning i sjön Sommen, hade tagits i anspråk för statens järnvägars räkning redan före expropriationen. Dåvarande ägaren av hemmanet 1/4 mantal Råckebo hade, i enlighet med därom gjort yrkande, av expropriationsnämnden tillerkänts ersättning för genom utfyllningen förorsakad skada på fisket i Sommen. Vid sådant förhållande måste statens järnvägar, oavsett den omständig-

heten att berörda område inte åsatts nummer på kartan och ej heller upptagits i expropriationsbeskrivningen, anses ha genom expropriationen förvärvat äganderätt till nämnda område. Enligt den klandrade rågångsförrättningen hade ifrågavarande område tillagts hemmanet 1/4 mantal Räcketro.

- Häradsrätten prövade rättvist att med bifall till järnvägsstyrelsens talan upphäva den verkställda rågångsutstakningen i vad den avsåg rågångens sträckning mellan punkterna XVII-XXX på en över rågångsutstakningen upprättad karta.

Göta hovrätt i dom den 23 juni 1916: Ej skäl till ändring i häradsrättens utslag.

HD i dom den 13 mars 1918: Hovrättens dom fastställdes.

I Rättsfallsregister för lantmäteriet s A1 20 under JDL 7:4 redovisas detta rättsfall på följande sätt: Tvist om gränserna för område, exproprierat för järnvägsanläggning. (Del av sjö, ej numrerad på kartan och ej redovisad i beskrivningen, ansågs ha ingått i expropriationen.)

Härav kan man få den uppfattningen att vattenområde inom banområde närmast såsom impediment följt med exproprierat landområde. Skälet var emellertid att den ersättning för den genom utfyllning av vattenområdet förorsakade skadan på fisket som markägaren erhållit vid expropriationen tydligen ansetts innefatta ersättning även för själva vattenområdet och att detta därigenom omfattats av expropriationen.

2. 1929 1929 s 218. AB län. Bolby i Ljusterö socken. 19 kap. 12 §
27 mars

2 st. Rätt till väg för avstyckad fastighet på samfälld väg vari stamfastigheten har andel. Mål om fastställelse av avstyckning. - Ur HD:s utslag den 27 mars 1929 i enlighet med yttrande av ett justitieråd: Jag finner (väl) vad vid förrättningen förekommit rörande omförmälda samfällda väg - - - kunna anses innefatta bestämmelse att med avstyckade ägovidden icke skall följa delägarerätt i vägens markområde, likasom jag jämväl finner, att genom förbehållet om rätt för styckningslotten att, ehuru icke delägare, begagna vägen styckningslottens rätt att erhålla nödig utfartsväg till den allmänna vägen behörigen tillgodosetts;

Rubriken i NJA: Fråga huruvida, med hänsyn till bestämmelserna i 19 kap. 12 § 2 st, jorddelningslagen, avstyckningsförrättning kunde anses behörigen handlagd.

3. 1929 1929 s 548. AB län. Flaxenvik i Österåkers socken. 20
18 okt. kap. 8 §. Delning av fiske. - HD:s utslag den 18 oktober
1929. (Rubriken i NJA) Delning av fiske kan inte lagligen
äga rum medelst särskilda delningar att tillämpas den ena
under sommaren och den andra under vintern.
4. 1930 1930 s 14. AC län. Sörnoret i Åsele socken. 10 kap. 9 §
8 mars och 19 kap 12 § 3 st. Bildande av servitut. Mål om fast-
ställelse av avstyckning. - HD:s utslag den 8 mars 1930.
Servitut avseende rätt till mulbete och skogs fång får ej
bildas vid avstyckning.
5. 1930 1930 s 344. Y län. Köja och Geresta byar i Bjärträ socken.
3 juli 9 kap 1 § 3 st. Mål om fastställelse av laga skifte. Vid
ett den 9 mars 1866 fastställt laga skifte på fyllnads-
skog till bl.a. Köja och Geresta byar hade såsom samfällda

för dessa byar avsatts en fäbodplats och två holmar med en sammanlagd areal av 46,6240 ha. Genom förening den 14 augusti 1865 hade särskilda bestämmelser givits om fördelning av den Köja och Geresta byar tillkommande skogsmarken och om byarnas rätt såväl beträffande delaktighet som i särskilt angivna avseenden till nämnda vid laga skiftet för dessa byar avsatta samfälligheter. Vid ett den 9 mars 1927 påbörjat laga skifte på dessa samfälligheter beslutade förrättningsmännen vid sammanträde den 22 augusti 1928 att för samfälligheterna, som av delägarna hävdades gemensamt, andelstalet som i orten var selandtalet skulle vara delningsgrund.

HD:s utslag den 3 juli 1930: Enär jämlikt bestämmelse i 9 kap 1 § 3 st. i lagen om delning av jord å landet föreningen den 14 augusti 1865 bort vid nu ifrågavarande förrättning vinna tillämpning vid bestämmandet av delningsgrunden återförvisades förrättningen till förrättningsmannen för den förnyade handläggning som föranleddes av vad sålunda bestämts beträffande delningsgrunden.

6. 1931
18 juni

NJA 1931 s 307. Z län. Kyrkbyn i Älvros socken. 3 § lagen 14.6.1907 om servitut. Tvist om beståndet av servitut. Jorddelningsmål. Genom avhandling 26.2.1838 uppläts från hemman i Kyrkbyn för innehavarens och dennes hustrus livstid en på socknens oskiftade utmark upptagen lägenhet under villkor bl a, att nyttjanderättshavaren efter blivande skogsdelning skulle äga begagna timmer och vedbrand samt mulbete på säljarens ägor. Genom avhandling 24.8.1881 sålde hemmansägaren den torplägenhet som innehades enligt kontraktet 26.2.1838, varvid i avhandlingen intogs en del av nämnda kontrakt med den däri angivna bestämmelsen att, om skogsdelning kom att ske, köparna skulle äga begagna timmer och vedbrand samt mulbete på säljarens ägor. -

Vid ett den 21.1.1893 fastställt laga skifte på socknens utmark träffades den 10.9.1889 mellan stamhemmanets och lägenhetens ägare en skriftlig förening av innehåll att någon utbrytning av servitutsrättigheterna ej skulle ske vid laga skiftet men att lägenheten fortfarande skulle åtnjuta de rättigheter som omförmäldes i avhandlingen 24.8.1881. - Vid en den 6.11.1929 påbörjad förrättning avseende gränsbestämning omkring lägenheten ävensom utbrytning av dess eventuella rättigheter till skogsfång och mulbete uppkom tvist mellan stamhemmanets och lägenhetens ägare om rättigheternas bestånd, vilken tvist underställdes Härjedalens domsagas ägodelningsrätts prövning.

Ur Härjedalens domsagas ägodelningsrätts utslag den 20 juni 1930:

Enär kontraktet den 26 februari 1838 icke innefattade upplåtelse av servitutsrättigheter, och förty de omtvistade servitutsrättigheterna måste ha tillkommit först efter den 1 januari 1876, men servitutsrättigheterna, vilka ej kunde anses ha tillkommit vid det den 21 januari 1893 fastställda skiftet på utmarken till Älvros socken utan måste ha blivit upplåtna genom köpekontraktet den 24 augusti 1881, ostridigt icke blivit intecknade, samt i målet framgått, att N.N. vid försäljningen den 8 september 1897 till bolaget (av stamhemmanet) icke gjort förbehåll om servitutsrättigheterna, fann ägodelningsrätten att servitutsrättigheterna icke längre ägde bestånd.

Ur HD:s utslag den 18 juni 1931:

I målet är visserligen ostridigt, att inteckning icke meddelats till säkerhet för beståndet av de rättigheter till skogsfång och mulbete, som upplåtits genom avhandlingen den 24 augusti 1881; och tillika torde det få anses ut-

rett, att vid stamhemmanets försäljning till bolaget den 8 september 1897 förbehåll icke gjorts om beståndet av samma rättigheter.

I målet är emellertid upplyst, att vid det år 1893 fastställda laga skiftet på Älvros sockens utmark, efter det utbrytning av servitutsrättigheterna ifrågasatts, den 10 september 1889 mellan stamhemmanets och lägenhetens ägare träffats skriftlig förening av innehåll att utbrytning då ej skulle ske men att lägenheten skulle fortfarande åtnjuta de rättigheter, som omförmäldes i avhandlingen den 24 augusti 1881, vilken förening bevittnats av gode männen och intagits i förrättningsprotokollet.

Vid sådant förhållande måste rättigheterna jämväl utan inteckning eller förbehåll anses vara gällande mot ny ägare av stamhemmanet.

HD prövade rättvist att, med upphävande av ägodelningsrättens utslag, förklara ifrågavarande servitutsrättigheter äga bestånd.

7. 1932 NJA 1932 s 44. P län. Marbäck. 18 § 6 st ensittarlagen.
22 febr. Mål om besvär över förrättning enligt nämnda lag (se 11 § och 18 § 2 st samma lag). Enligt 18 § 6 st ensittarlagen skulle för sådant inlöst område inom jorddelningslagens tillämpningsområde som utgjorde del av fastighet tillämpas bl.a. 19 kap. 12 § 1 och 3 st sistnämnda lag. I det aktuella målet hade nyttjanderättshavaren enligt sitt kontrakt rätt att använda sig av förbiflytande bäck. Vid förrättningen yrkade nyttjanderättshavaren rätt att hämta vatten "m.m." från bäcken. Denna var i fråga om den del som var aktuell i målet samfälld för stamfastigheten (1/4 mtl Marbäck Bäckagården 3:2) och andra fastigheter.

Jordägaren bestred lösningsanspråket.

Genom beslut av förrättningsmännen den 8 oktober 1928 tillerkändes nyttjanderättshavaren lösningsrätt till ett visst område och tillerkändes även andel i bäcken med 1 % av stamfastighetens andel däri.

Jordägaren anförde besvär över förrättningen hos Kinds och Redvägs domsagas ägodelningsrätt och bestred därvid särskilt den inlösningsområdet tillagda vattenrätten. I utslag den 29 maj 1929 förklarade ägodelningsrätten att med avseende på innehållet i kontraktet invändningen mot vattenrätten inte kunde bifallas samt lämnade även övriga invändningar mot lösningsanspråket utan avseende.

Ur HD:s utslag den 22 februari 1932:

Vidkommande den i målet omförmälda bäcken framgår av handlingarna, att 1/4 mtl Bäckagården (3:2) utbrutits genom ett den 15 april 1841 fastställt laga skifte på 3/4 mtl samma hemman, därvid för delägarnas allmänna behov undantagits ett till "kreaturs vättne" (anm: vattningsställe för kreatur) avsett område om 9,6 kpld, på kartan betecknat litt. D, samt att ifrågavarande bäck genomflyter detta område och inbegripes i nämnda areal.

De i förevarande avseende tillämpliga bestämmelserna i 8 och 18 §§ av ensittarlagen den 18 april 1925, jämförda med stadgandena i 19 kap. 12 § jorddelningslagen, medför icke, att ett till inlösen ifrågasatt område kan utan medgivande av huvudfastighetens (stamfastighetens) ägare tillerkännas andel i sådan samfällighet; och den åberopade påskriften på kontraktet (avseende den förut omnämnda rätten för nyttjanderättshavaren att använda sig av förbiflytande bäck) torde icke kunna ersätta ett dylikt medgivan-

de. Hinder lärer däremot ej möta mot att såsom servitut tillägga områdets ägare rätt att begagna bäcken till vattenhämtning.

HD fann inte skäl att göra annan ändring i ägodelningsrättens utslag än att, med upphävande av föreskriften om rätt för nyttjanderättshavaren till viss andel i omförmälda bäck, ägaren av området förklarades berättigad att använda bäcken till vattenhämtning.

Ur lantmäteristyrelsens utlåtande till HD beträffande spörsmålet huruvida lösningsområdet vid förrättningen lagligen kunnat tillerkännas delaktighet i stamfastigheten tillkommande andel i samfällda vattningsplatsen: Vid det laga skifte då stamfastigheten (3:2) utbröts undantogs för delägarnas gemensamma behov bl.a. ett till "kreaturs vättne" avsett område om 9,6 kpld, vilket på skifteskartan är betecknat med litt. D och angränsar den 3:2 vid skiftet tilldelade s.k. Dammyckan. Nu ifrågavarande bäck genomflyter det till vattningsplats undantagna området utan att beröra Dammyckan och inbegripes i nämnda areal. Det är ganska vanligt, att nyttjanderättsavtal, på vilka grundas lösningsrätt enligt ensittarlagen, innefattar upplåtelse, förutom av visst jordområde, jämväl av rättigheter och förmåner av vitt skilda slag, såsom rätt till bette på stamfastighetens mark, till husbehovsbränsle, till fiske, till väg o.s.v. Under förarbetena till de äldre ensittarlagarna synes någon uppmärksamhet icke ha ägnats åt dessa förhållanden. Emellertid har genom vissa HD:s utslag (1924 s 15 och 1928 s 108) fastslagits, att vid förrättning enligt ensittarlagstiftningen vägservitut får bildas. Genom de under år 1927 med anledning av jorddelningslagens ikraftträdande verkställda ändringarna i 1925 års ensittarlag avsågs, enligt kungl. propositionen att, sedan jordavsöndringsinstitutet upphävts, meddela de för nytt-

janderättsområdets fastställande såsom avstyckning erforderliga bestämmelserna. Vid fastställelseprövningen skulle bl.a. tillses, att områdets avskiljande överensstämmelse med vad jorddelningslagen innehöll i 19 kap. 12 § 1 och 3 st. I den PM som åtföljde förslaget till berörda ändringar yttras: "Vad i övrigt i 19 kap. jorddelningslagen stadgats, såsom rörande delaktighet i samfälligheter m.m., läser icke böra göras tillämpligt i förevarande fall." (Anm: Se NJA II 1927 s 663.) Då alltså 2 st. av nämnda § icke är tillämpligt i fråga om ensittarförrättningar, torde förrättningsmannens åtgärd att tillerkänna lösningsområdet andel med viss % uti ifrågavarande bäck sakna stöd i lag. Det av förrättningsmännen åsyftade ändamålet torde emellertid kunna vinnas på annat sätt. Genom hänvisningen i 18 § 6 st. ensittarlagen till 19 kap. 12 § 3 st. jorddelningslagen har möjlighet yppats att vid förrättning enligt ensittarlagen för de ändamål, med avseende å vilka sådant är tillåtet vid laga skifte, undantaga jord eller lägenhet såsom för sakägarna gemensam eller ock till förmån för en i förrättningen ingående fastighet lägga servitut på annan sådan fastighet. Genom ett HD:s utslag (1929 s 218) har klarlagts att vid avstyckningsförrättning må, under iakttagande i övrigt av bestämmelserna i 19 kap. 12 § 2 st. jorddelningslagen, åt avstyckat område tillerkännas rätt att begagna en för styckningsfastigheten och annan fastighet gemensam väg. Enligt grunderna för detta utslag torde något formellt hinder icke möta mot att i nu förevarande fall meddela lösningsområdet rätt att för vattenhämtning begagna bäcken. Fråga är emellertid om en sådan servitutsrätt kan genom beslut av förrättningsmännen tillskapas mot jordägarens bestridande. Då hela förrättningen är en mot jordägaren riktad tvångsprocedure synes det styrelsen överensstämma med grunderna för ensittarlagen, att förrättningsmännen äger att besluta om bildande av servitut avseende sådana rättighe-

ter som förut utövats av nyttjaren och är av vikt för lägenhetens ändamålsenliga brukande. Såvitt styrelsen är i tillfälle att bedöma saken synes dessa förutsättningar föreligga här.

8. 1932 NJA 1932 s 524. Z län. Ansjö i Hällesjö socken. Fråga om
28 okt. beståndet av servitut. Innebörden av ägotilldelning vid laga skifte.

Genom avhandling den 6 december 1859 såldes från hemmanet 18 kappland skatt Ansjö nr 3 1/20 av hemmanet såsom torpställe. I avhandlingen bestämdes bl a att köparen själv fick utse byggningsställe på säljarens skogsskifte på utmarken, där köparen fick taga skog till husbygge och vedbrand, ävensom att köparen till slått fick vissa angivna ställen samt mulbete för sina kreatur på säljarens område både i fäbodar och hemma.

Vid ett den 16 oktober 1883 avslutat laga skifte inom Ansjö by erhöll torplägenheten genom utbrytning 1/20 (efter uppskattningsinnehåll) av de till stamhemmanet hörande inägorna och skogsområdena. Fråga var nu bl a om därigenom de lägenheten i 1859 års avhandling tillförsäkrade servitutsrättigheterna på stamhemmanets mark upphört.

Ur HD:s dom den 28 oktober 1932: Vid det år 1883 avslutade laga skiftet inom Ansjö by har vid behandling av frågan om delningsgrunden mellan delägarna träffats förening, som undertecknats jämväl av torpets (dåvarande) ägare och varigenom i fråga om gjorda avsöndringar stadgats, att upplåtelsehandlingarnas bestämmelser skulle lända till efterrättelse. Med tillämpning härav har vid skiftet ägor tilldelats torpet till ett uppskattningsinnehåll fullt motsvarande 1/20 av stamhemmanets ägovälde i inägor och

skogsmark. I areal har torpet vid skiftet erhållit i inägor mellan 4 och 5 tunnland och i skogsmark mellan 27 och 28 tunnland. På grund av vad sålunda vid skiftet förekommit och med hänsyn särskilt till den omfattning vari torpet tillagts skogsmark i förhållande till inägojord måste anses, att på sätt bolaget påstått skiftet innefattat utbrytning jämväl av den torpets ägare genom avhandlingen den 6 december 1859 tillförsäkrade rätten till husbehovsskog på stamhemmanet. - Torpets ägare förklarades icke vidare äga att på grund av sagda avhandling tillgodogöra sig skog för husbehov på stamhemmanet.

Anm. Vad i HD:s dom yttrats om rätten till skogsfång bör även gälla rätten till mulbete. Därom var i målet ej tvist.

9. 1932 NJA 1932 s 657. X län. Rogsta i Gnarps socken. 20 kap.
10 dec. 3 §. Mål om fastställelse av avstyckning. - I grundavhandlingarna den 14 mars 1868, den 30 november 1871, den 23 november 1878 och den 27 november samma år till fyra avsondrade lägenheter var intagna bestämmelser att lägenheterna skulle ha viss rätt till skogsfång på stamhemmanet Rogsta 4:1. - Den 11 juli 1929 påbörjades avstyckningsförrättning för att från Rogsta 4:1 avstycka skogsmark till ägarna av lägenheterna såsom ersättning för avträdde skogsfångsrättigheter. Det antecknades till förrättningsprotokollet att stamhemmanets ägare träffat överenskommelse med lägenhetsägarna att till dem med äganderätt överlåta vissa begränsade områden av hemmanets skogskiften mot det att lägenhetsägarna avstod från de servitutsrättigheter till skogsfång som var stipulerade i grundavhandlingarna. Sakägarna begärde, att de områden som skulle tilldelas lägenheterna i vederlag för avträdde servitutsrättigheter skulle frånskiljas hemmanet genom av-

styckning. - Vid förrättningsammansträde den 18 juli 1929 företeddes bytesavhandlingar upprättade i överensstämmelse med de träffade överenskommelserna. - De sålunda överlåtna områdena avstyckades till fastigheter för sig.

HD i utslag den 10 december 1932 i enlighet med yttrande av justitierådet von Steyern:

Med förrättningen avses att från Rogsta 4:1 genom avstyckning frånskilja de områden, som hemmanets ägare enligt ifrågakomna bytesavhandlingar överlåtitt till de avsöndrade lägenheternas ägare. Dessa överlåtelsehandlingar skall jämlikt 19 kap. 15 § 1 st. jorddelningslagen läggas till grund för avstyckningsförrättningen.

Enligt överlåtelsehandlingarna avstår lägenheternas ägare, mot vederlag av ifrågavarande områden, från de lägenheterna vid deras upplåtande tillförsäkrade skogsfångsservituten.

Då emellertid dessa servitut, med hänsyn särskilt till det värde de måste anses äga för innehavare av sakrätter i lägenheterna, icke kan bringas att upphöra genom avtal mellan fastigheternas ägare, samt överlåtelsehandlingarna följaktligen saknar laga verkan,

finner jag avstyckning icke kunna äga rum och fastställer förty det slut, ägodelningsrättens utslag innehåller.

(Norra Hälsinglands domsagas ägodelningsrätt hade genom utslag den 23 oktober 1929 undanröjt den ifrågavarande avstyckningsförrättningen.)

9 § och 19 kap 12 § 3 st. Bildande av servitut. Mål om fastställelse av avstyckning. Vid laga skifte på fiske hade för fastighet utlagts en särskild fiskelott. Vid avstyckning från denna fastighet lades såsom servitut på stamfastigheten rättighet för det avstyckade området att inom stamfastighetens fiskelott idka fiske med nät och krok. - HD i utslag den 27 december 1932: Ej ändring i ägodelningsrättens utslag. Ur Mellersta Roslags domsagas ägodelningsrätts utslag den 2 september 1931: Den förmån som tillagts avstyckningen såsom servitut på styckningsfastigheten var inte att hänföra till besvär eller last, som jämlikt 10 kap. 9 § jorddelningslagen fick läggas på styckningsfastigheten. Förrättningen kunde inte fastställas utan visades åter till förrättningsmannen, som hade att för vidtagande av erforderlig rättelse ånyo företaga förrättningen till laglikmätig behandling. - Rubriken i NJA: Vid avstyckning må ej bildas fiskeservitut.

11. 1933
17 mars

NJA 1933 B 201. F län. Eksjöhovgård med Runnahult i Vallsjö socken. 20 kap. 8 §. Delning av fiske. Ur HD:s utslag den 17 mars 1933: Den till grund för förrättningen liggande ansökningsen avsåg delning av allenast fisket i Eksjöhovgårdssjön till Eksjöhovgårdsskifteslag, men innehållet i förrättningshandlingarna till det år 1839 fastställda laga skiftet och vad i övrigt i målet förekommit måste anses giva vid handen, att de till skifteslaget hörande vattenområdena i Eksjöhovgårdssjön och Holmasjön med dammen ävensom fisket däri inte vid laga skiftet ingått i delningen utan bibehållits såsom samfällda för skifteslaget. Vid sådant förhållande förelåg inte förutsättningar jämlikt 20 kap 8 § jorddelningslagen för meddelande av tillstånd till den sökta delningen. Det sökta skiftet fick inte äga rum.

12. 1933
30 okt. NJA 1933 s 490. H län. Ragnabo södra by i Söderåkra socken. 7 kap. Byn består av hemmanen Ragnabo nr 1, 3, 4 och 5. Fråga var om bestämmande av gränsen för byns vattenområde mot öppna havet. - Ur HD:s utslag den 30 oktober 1933: Då hemmanens gräns mot öppna havet är underkastad förskjutning i samband med den fortgående förändringen av strandlinjen och vattendjupet därutanför, finner HD gränsen inte kunna bestämmas i den ordning som avses i 7 kap. jorddelningslagen.

13. 1933
30 dec. NJA 1933 B 1116. AB län. Vagn i Edsbro socken. 19 kap 10 § och 15 § 1 st. Mål om fastställelse av avstyckning. Fastigheten Vagn 2:7 bestod av ett ägoskifte beläget invid sjön Närdingen med vattenområde i sjön utanför stranden. Från fastigheten såldes ett område vari ingick fastighetens hela strand. Enligt köpeavhandlingen skulle med det försålda området följa äganderätt till vattenområdet i sjön utanför områdets strand. Efter verkställd avstyckning anmärkte överlantmätaren dels att i avstyckningen inbegripits endast det i köpeavhandlingen angivna området på land men inte jämväl vattenområdet i sjön dels att - om det varit avsett att vattenområdet skulle ha ingått i avstyckningen - erforderliga bestämmelser borde ha träffats rörande gränserna för vattenområdet.

Ur HD:s utslag den 30 december 1933: Bestämning av gränserna emot tillstötande fastigheter för det till Vagn 2:7 hörande vattenområdet i Närdingen, vilket jämte den omförmälda sydliga delen av nämnda fastighet omfattas av köpeavhandlingen, har icke påfordrats av någon sakägare och kan icke i förevarande fall anses nödig för avstyckningens behöriga verkställande. - I den på kartan tecknade avstyckningsbeskrivningen hade emellertid bort anmärkas, att i det avstyckade området ingår det utanför dess strand be-

lägna vattenområdet i Närdingen. - Avstyckningsbeskrivningen skulle i nämnda hänseende fullständigas genom förrättningsmannens försorg.

14. 1934
27 jan. NJA 1934 B 34. S län. Källsbäck i Södra Ny socken. 20 kap 8 §. Fråga var om delning av det till hemmanet Källsbäck (enstaka hemman) hörande gemensamma fisket. - Ur HD:s utslag den 27 januari 1934: Det till hemmanet hörande vattenområdet i Vänern var delat med stranden. Under sådana omständigheter kunde delning enbart av hemmanets gemensamma fiske äga rum. Hinder mot fastställelse av verkställd gränsbestämning förelåg ej; men gränsbestämningen hade bort omfatta hemmanets hela vattenområde och inte endast den närmast stranden belägna delen därav. (Enligt uppgift i Rättsfallsregister för lantmäteriet var här inte fråga om någon gräns mot allmänt vattenområde.)

15. 1934
25 okt. NJA 1934 s 522. F län. Åkaköp i Vrigstads socken. Åkaköp är ett enstaka hemman. 19 kap 19 och 20 §§. Mål om fastställelse av avstyckning. Genom köpekontrakt den 5 maj 1931 hade sålts ett till läge och gränser bestämt område av hemmanet med bestämmelse bl.a. att i försäljningen ingick den del av hemmanets område i Grimsjön som var belägen intill det sålda området. Vid avstyckningsförrättningen tilldelades det försålda området (landområdet), i enlighet med bestämmande av sakägarna, styckningsfastighetsens del i Grimsjön utanför områdets strand med vatten, grund och fiske.

Ur HD:s utslag den 25 oktober 1934 i enlighet med föredragandens betänkande : Köpekontraktet den 5 maj 1931 måste anses innefatta bestämmelse att i upplåtelsen ingick vattenområde i Grimsjön utanför det sålda landområdets strand

enligt föreskrifterna i 12 kap. 4 § jordabalken. - Genom de bestämmelser, som i det hänseende varom nu är fråga meddelats vid avstyckningsförrättningen, är omfattningen av det vattenområde, som alltså skall tillkomma avstyckningslotten, med erforderlig tydlighet fastslagen. - Vid sådant förhållande kan i förevarande fall ej anses nödigt, att gränserna för vattenområdet utmärkes på förrättningskartan. - Förrättningen fastställdes.

16. 1934
7 nov. NJA 1934 s 605. AB län. Gammelbyn i Börstils socken. 19 kap. 12 § 2 st. Mål om fastställelse av avstyckning. Till Gammelbyns skifteslag hörde samfällt vattenområde med därrivarande samfällt fiske. Vid avstyckning från fastighet i byn lades, i enlighet med bestämmelse i köpeavhandling, till det avstyckade området, viss del av styckningsfastighetens andel i Gammelbyns odelade fiske. - Ur Norra Roslags domsagas ägodelningsrätts utslag den 29 september 1932, i vilket HD i utslag den 7 november 1934 inte fann skäl att göra någon ändring:

Av handlingarna till laga skiftet på Gammelbyns skifteslag framgick att det till skifteslaget hörande vattentäckta området i Saltsjön avsatts såsom samfällt för skifteslaget och att jämväl fisket i området förklarats fortfarande skola begagnas gemensamt. Varken det vattentäckta området eller fisket har sedermera blivit föremål för laga delning. Vid nämnda förhållanden hade styckningslotten icke lagligen bort tilläggas andel allenast i fisket. Förrättningen kunde inte fastställas utan visades åter till förrättningsmannen, som hade att vidtaga erforderlig rättelse samt med förrättningen vidare lagligen förfara.

Ur lantmäteristvrelsens utlåtande till HD: I bys eller annat ursprungligt skifteslags samfällda vattenområde förefintligt odelat fiske torde vara och - med hänsyn till be-

stämmelserna i 1 kap. 5 §, 10 kap. 7 § och 20 kap. 8 § sista punkten jorddelningslagen - jämväl i framtiden förbliva en i äganderättshänseende från grunden i vattnet o-skiljaktig förmån (jfr 1915 s. 571). Vad som sålunda gäller fisket i dess helhet lärer få antagas gälla även andel i fisket. Principiellt torde sådan andel alltså kunna förvärfvas endast tillsammans med motsvarande andel i grunden under fiskevattnet. Bestämmelserna i 19 kap. 12 § andra stycket nämnda lag synes ej heller innebära något avsteg från sagda princip. Med de i detta lagrum omförmälda, stamfastigheten tillkommande särskilda rättigheter och förmåner kan tydligen icke avses något av det som inbegripes i jämsides omnämnda områden, som vid lantmäteriför-rättning avsatts för gemensamt ändamål eller eljest är samfälliga för stamfastigheten och annan fastighet. Vid sådant förhållande och med avseende å vad förut sagts måste det antagas, att vid avstyckning andel i fiske, som här avses, skall åtfölja motsvarande andel i grunden under fiskevattnet. En tolkning av bestämmelserna i 19 kap. 12 § andra stycket därhän att andel i odelat fiske utan motsvarande andel i grunden under fiskevattnet finge tilläggas avstyckad ägovidd skulle kunna leda till uppkomsten av rättsförhållanden, som stode i strid med grunderna för bestämmelserna i tredje stycket av samma § om bildande av servitut vid avstyckning.

17. 1934
13 nov. NJA 1934 s 549. F län. Göstorp i Malmbäcks socken. 9 kap 1 §. Mål om fastställelse av laga skifte på fiske. Vid laga skifte på fisket i den till Göstorps by hörande delen av en sjö delades detta mellan hemmanen i byn efter det förmedlade mantalet. - Västra härads domsagas ägodelningsrätt i utslag den 6 juli 1933: Vid förrättningen hade det oförmedlade mantalet lagligen bort utgöra delningsgrund; enär delningen skett efter annan delningsgrund och fast-

ställelse å förrättningen således inte kunde meddelas, blev förrättningen återförvisad till förrättningslantmätaren för ny lagenlig behandling fr.o.m. frågan om delningsgrunden. - HD i utslag den 13 november 1934: Ingen ändring i ägodelningsrättens utslag.

Anm: Vid tidigare storskifte på skogsmarken till Göstor_ps by hade det oförmedlade mantalet varit delningsgrund mellan hemmanen.

18. 1935 NJA 1935 s 10. F län. Getterhult i Jälluntofta socken.
2 febr. 19 kap 12 § 2 st. Mål om fastställelse av avstyckning. Avstyckningen avsåg ett för de tre hemmansdelarna i hemmanet Getterhult nr 1 samfällt soldattorp beläget vid sjön Väglången. Till det samfällda soldattorpet hörde vattenområde i sjön enligt reglerna i 12 kap. 4 § (äldre) jordabalken. Till styckningsfastigheterna hörde andel i samfällt fiske i jämte sjön Väglången jämväl andra sjöar enligt bestämmelse vid laga skifte på ett skogelag tillhörande hemmanet Getterhult nr 1 m.fl. hemman. Vid avstyckningen lades, i enlighet med bestämmelse i köpeavhandling, till avstyckningslotten 25 % av stamfastigheternas andel i fisket i sjön Väglången samt vattenområde i sjön utanför lottens strand enligt bestämmelserna i 12 kap 4 § (äldre) jordabalken.

Ur lantmäteristvrelsens utlåtande till HD: Genom förening vid laga skiftet (på skogelaget) har fisket i samtliga å skogelagets ägor belägna sjöar bibehållits delägarna "till gemensamt begagnande för framtiden". Då med hänsyn härtill Väglången tillsammans med övriga i föreningen avsedda sjöar vid eventuellt laga skifte å fisket skall utgöra ett skifteslag, därest icke uppdelning därav jämlikt 1 kap. 4 § jorddelningslagen ifrågakommer, torde det icke vara

tillåtet att, på sätt vid förevarande förrättning skett, bestämmelse meddelas av innehåll att med avstyckad ägovidvidd skall följa andel i fisket allenast uti visst av de till skifteslaget hörande vattenområdena.

Ur HD:s utslag den 2 februari 1935: Förrättningen, som syntes vara lagligen beskaffad, fastställdes.

Rubriken i NJA: Fastställelse å avstyckning har meddelats utan hinder därav att till det avstyckade området lagts andel i fisket allenast uti en av flera till stamfastigheten hörande sjöar.

Jämför NJA 1935 s 696.

19. 1935
8 mars

NJA 1935 s 38. W län. Karlsby i Sundborns socken. 10 kap 9 § och 19 kap 12 § 3 st. Vid avstyckning från hemman, som erhållit sina ägor utbrutna vid ett den 15 januari 1896 fastställt laga skifte på Kårtäkts och Karlsby m.fl. byars skifteslag, bestämdes att med det avstyckade området skulle följa delaktighet med 10 % i samtliga vid laga skiftet avsatta samfälligheter, vari styckningsfastigheten ägde del, ävensom i styckningsfastighetens rätt till jakt och fiske inom skifteslaget.

Ur överlantmätarens yttrande till Ägodelningsdomaren i Falu domsaga: Den vid förrättningen åsyftade jakträtten, däri det avstyckade området tillerkänts delaktighet, torde bestå av dels den rätt till jakt på styckningsfastighetens mark, som tillkomme säljarna såsom ägare av fastigheten, och dels den rätt till jakt på samfälld mark, som tillkomme säljarna i deras nyssberörda egenskap. Sistnämnda rätt vore uppenbarligen icke att anse såsom en sådan styckningsfastigheten tillhörig rättighet och förmån, varom

jämlikt 19 kap. 12 § andra stycket jorddelningslagen bestämmelse kunde meddelas. Med bestämmelsen om rätt till jakt inom styckningsfastighetens gränser torde närmast ha avsetts att grunda en servitutsrätt; men om överhuvud jakträtt kunde göras till föremål för servitutsupplåtelse, torde det i allt fall ej kunna ske vid laga skifte eller avstyckning.

Ur HD:s utslag den 8 mars 1935: Bestämmelser om rätt till jakt kunde inte med laga verkan meddelas vid jorddelningsförrättning.

20. 1935
17 maj

NJA 1935 s 222. T län. Rickenstorp i Ljusnarsbergs socken. 21 kap. 47 §. Karta och handlingar rörande gränsbestämningförrättning, utlämnades till sakägare den 12 november 1932. Sedan nämnde sakägare anfört besvär över förrättningen ogillades besvären och fastställdes förrättningen genom utslag den 31 augusti 1933 som vann laga kraft. I en till ägodelningsdomaren i Lindes domsaga den 1 februari 1935 ingiven skrift sökte samme sakägare rättelse i gränsbestämningen under åberopande av 21 kap. 47 § jorddelningslagen. Han uppgav därvid att gränserna blivit utmärkta på marken den 10 november 1934. Någon anmärkning mot själva utstakningen framställde han ej.

Ägodelningsdomarens beslut den 6 februari 1935: Enär kartan rörande den förrättning ansökningen avsåg utlämnats till sakägaren den 12 november 1932 och ansökningen ingivits till ägodelningsdomaren först den 1 februari 1935 eller mer än 1 år efter det kartan utlämnats, fann ägodelningsdomaren jämlikt 21 kap. 47 § jorddelningslagen ansökningen icke kunna av ägodelningsrätten upptagas till prövning.

Ur HD:s utslag den 17 maj 1935 i enlighet med föredragandens betänkande: Ej skäl att göra ändring i ägodelningsdomarens beslut.

21. 1935 NJA 1935 s 442. F län. Fyllerud i Torskinge socken. 1 kap. 29 okt. 5 §, 10 kap. 7 §, 19 kap 12 § 3 st och 20 kap. 8 § samt 19 kap. 19 och 20 §§. Mål om fastställelse av avstyckning. 1 mtl Fyllerud 1:1 är ett enstaka hemman till vilket enskilt hör vattenområde i sjön Fyllen enligt reglerna i 12 kap. 4 § (äldre) jordabalken och enskilt fisket däri.

Ur rubriken i NJA:

Vid förrättning för avstyckningar från ett enstaka hemman blev det till hemmanet hörande vattenområdet i en sjö tilldelat vissa vid sjöstranden belägna lotter i enlighet med bestämmelserna i 12 kap. 4 § (äldre) jordabalken, varemot fisket i vattenområdet fördelades mellan nämnda lotter med viss procentuell andel till varje. Förfarandet ansågs innefatta uppkomsten av en samfällighet beträffande fisket i strid mot grunderna för jorddelningslagens stadganden i ämnet. Se 1 kap. 5 §, 10 kap. 7 § och 20 kap. 8 § sagda lag.

Hinder mot fastställelse å förrättningen - vid vilken avstyckades mer än hälften av hemmanets ägovidd - mötte icke vare sig därav att hemmanets vattenområde ej utmärkts å kartan samt redovisats i ägo- och avstyckningsbeskrivningarna eller därav att de till omförmälda lotter lagda andelarna av vattenområdet ej heller utmärkts å kartan samt utstakats och utmärkts på marken. Jfr 19 kap. 19 och 20 §§ jorddelningslagen.

Uppgifter ur refererad text:

Ur lantmäteristyrelsens yttrande till HD: Ifrågavarande enstaka hemman äger rätt till fisket i sin del av sjön. Vid förrättningen har tydligen avsetts, att detta fiske skulle utgöra en samfällighet för nyssberörda 4 lotter, varvid varje lott skulle äga viss procentuell andel i samfälligheten. Emellertid har genom de vid förrättningen givna bestämmelserna om hemmanets vattenområde - mot vilka i och för sig icke torde vara något att anmärka - skett en delning av detsamma. Enligt 1 kap. 5 § jorddelningslagen innebär skifte av vattenområde såsom regel jämvel delning av fisket. Genom de vid förrättningen meddelade bestämmelserna om hemmanets fiske skulle för dess vattenområde, därest fisket senare bleve särskilt delat, tillkomma två delningar, en avseende vattenområdet såsom sådant och en avseende rätten till fiske, vilka delningar med visshet ej skulle sammanfalla med varandra. Av bl.a. 20 kap. 8 § nämnda lag framgår, att lagen avsett att förhindra tillkomsten av förhållanden medförande fiskeservitut. Ifrågavarande bestämmelser synes därför stå i strid mot lagens syfte.

Ur föredragandens betänkande: Vidare förekommer emellertid, att litt. A, litt. Aj, litt Ak, och litt. Al, mellan vilka lotter styckningsfastighetens del av sjön Fyllen förklarats delad i enlighet med bestämmelserna i 12 kap 4 § (äldre) jordabalken, icke tillika erhållit fisket inom de vattenområden, som sålunda tillagts lotterna, utan resp. 55, 10, 10 och 25 % av fisket inom styckningsfastighetens del av sjön, varigenom för lotterna uppkommit en samfällighet i strid mot grunderna för jorddelningslagens stadganden i ämnet. - På grund bl.a. härav borde förrättningen visas åter till förrättningsmannen för ny handläggning.

Vad föredraganden sålunda - jämte annat - föreslagit gillades av HD i utslag den 29 oktober 1935.

22. 1935 NJA 1935 s 477 I. Y län. Östanskär i Indals socken. 20
5 nov. kap. 3 §. Mål om fastställelse av förrättning rörande ut-
brytning av servitut avseende rätt till skogsfång och mul-
bete.

I köpehandling den 26 maj 1866, varigenom från 4 $\frac{1}{3}$ mål Östanskär 7:3 såldes lägenheten Östanskär 7:17, bestämdes att med lägenheten skulle följa rätt att på stamfastighe-
ten erhålla skog till husbyggnads- och stängselvirke samt vedbrand ävensom mulbete, varemot lägenhetsägaren skulle ha att i avgäld utgöra vissa årliga dagsverken. - Enligt bytesbrev den 10 januari 1901 avstod ägaren av Östanskär 7:17 för all framtid servitutsrättigheterna till ägaren av Östanskär 7:3 mot befrielse från avgäldsskyldigheten jämte rätt att efter gottfinnande bortsälja eller på annat sätt använda på Östanskär 7:17 befintliga hus och hägnader.

Vid försäljning genom köpehandling den 15 oktober 1859 av hemmanet 4 $\frac{1}{3}$ mål Östanskär 7:3 undantogs torplägenheten Fuldalen och bestämdes att med denna skulle följa rätt till skogsfång på Östanskär 7:3 avseende husbyggnads- och stängselvirke samt vedbrand. Lägenheten, sedermera registrerad såsom Östanskär 7:20, utbröts vid ett den 26 maj 1868 fastställt laga skifte på Östanskärs by under litt Nb och delades genom en den 18 december 1914 fastställd klyvning i Östanskär 7:21, motsvarande $\frac{1}{4}$ av Östanskär 7:20, och Östanskär 7:22, motsvarande $\frac{3}{4}$ av Östanskär 7:20. - Enligt köpebrev den 10 maj 1920 sålde ägaren av såväl Östanskär 7:3 som Östanskär 7:22 till ägaren av Östanskär 7:21, dels Östanskär 7:22 och dels en på Östanskär 7:3 belägen gårdstomt. Därvid överenskoms att erforderligt stängselvirke för Östanskär 7:21 och Östanskär 7:22 samt ^{för} tomten fick tagas på skogen till Östanskär 7:3 efter anvisning men att övriga skogsfångs rättigheter för Östansjö

7:21 och 7:22 undantogs, på grund varav dessa fastigheter kom att för all framtid sakna byggnadsvirke och vedbrand.

Vid en den 27 augusti 1932 påbörjad förrättning för utbrytning av de servitutsrättigheter som kunde gälla till förmån för Östanskär 7:21, 7:22 och 7:17 ingick vederbörande fastighetsägare samma dag förening av innehåll dels att Östanskär 7:21 och 7:22 skulle, med godkännande av den överenskommelse som ingåtts genom köpebrevet den 10 maj 1920, såsom full ersättning för alla till lägenheten hörande i grundavhandlingen nämnda särskilda rättigheter och förmåner tilldelas avrösningsjord med en årlig skogsproduktion av 1,5 kbm fast mått dels ock att Östanskär 7:17 till följd av bytesbrevet den 10 januari 1901 och då lägenhetsägaren tillgodogjort sig däri medgivna förmåner icke skulle erhålla och icke gjorde anspråk på något ytterligare vederlag för de rättigheter och förmåner, som tillförsäkrats lägenheten enligt dess grundavhandling.

Vid förrättningen utlades för Östansjö 7:21 och 7:22 ett vederlagsområde om 0,87 ha, vilket alltså utgjorde vederlag endast för de genom köpebrevet den 10 maj 1920 bibehållna rättigheterna till stängselvirke.

Överlantmätaren i yttrande till ägodelningsdomaren i Medelpads östra domsaga: Förrättningen syntes bära undanröjas, enär servitutsrättigheter tillkomna i samband med uppkomsten av den härskande fastigheten vore att betrakta såsom en integrerande del av de^rsamma och därför icke torde kunna med laga verkan genom avtal fränsäljas, bortbytas eller inskränkas.

Förrättningslantmätaren i särskilt yttrande: Överlantmätarens mening torde äga giltighet i fråga om avtal upprättade efter jorddelningslagens ikraftträdande den 1 januari

1928 men däremot icke beträffande tidigare ingångna avtal. Det skulle medföra stora olägenheter att förklara även de talrika avtalen av sistnämnda grupp - vilka träffats i god tro om deras riktighet - olagliga.

Medelpads östra domsagas ägodelningsrätts utslag den 26 mars 1934: Enär de till Östanskär 7:17, 7:21 och 7:22 hörande servitutsrättigheterna, med hänsyn särskilt till det värde de måste anses äga för innehavare av sakrätter i lägenheterna, icke kunna genom avtal bringas att upphöra eller inskränkas till att omfatta en mindre del av rättigheterna, samt avtalen den 10 januari 1901 och den 10 maj 1920 följaktligen i förevarande hänseende saknade laga verkan, prövade ägodelningsrätten lagligt undanröja förrättningen.

Föredragandens yttrande i betänkande:

Enär de åtgärder, som vid förrättningen företagits med avseende å de åt Östanskär 7:17 genom avhandlingen den 26 maj 1866 upplåtna servitutsrättigheterna, får anses innebära, att - sedan (vederbörande fastighetsägare) genom föreningen den 27 augusti 1932 bekräftat, att nämnda servitutsrättigheter i enlighet med bytesbrevet den 10 januari 1901 upphört - förrättningen i denna del inställts, samt vid sådant förhållande fastställelse å förrättningen härutinnan ej kan ifrågakomma, hemställer jag, att KM:t måtte pröva lagligt undanröja ägodelningsrättens utslag i denna del av målet.

Vidkommande utbrytningen av det servitut, som genom 1859 års avhandling tillades Östanskär 7:20, torde KM:t icke finna någon omständighet hava framkommit, på grund varav den genom 1920 års köpebrev skedda inskränkningen i servitutet skulle sakna laga verkan, vadan hinder mot faststäl-

lelse av förrättningen i vad den avser utbrytning av detta servitut ej torde föreligga i det av ägodelningsrätten anmärkta hänseendet;

men då Östanskär 7:20 genom en vederbörligen fastställd och numera i jordregistret redovisad förrättning delats i fastigheterna Östanskär 7:21 och Östanskär 7:22, läser KM:t akta nödigt att, med ändring av ägodelningsrättens utslag härutinnan, visa förrättningen i nu förevarande del åter till förrättningsmännen för det till Östanskär 7:20 utlagda vederlagsområdets uppdelning på Östanskär 7:21 och Östanskär 7:22.

HD:s utslag den 5 november 1935: Betänkandet gillades.

Rubriken i NJA: Vid lägenhets avsöndrande tillkommet servitut, avseende rätt till skogsfång och mulbete å stamhemmanet, har genom avtal, som - före jorddelningslagens ikraftträdande - träffats mellan fastigheternas ägare, förklarats upphävt. Har avtalet laga verkan?

23. 1935 NJA 1935 s 696. R län. Öglunda by i Öglunda socken. 1 kap.
12 dec. 6 § och 19 kap. 12 § 2 st. Mål om fastställelse av avstyckning. Till Öglunda bys skifteslag hör den inom byns rågång belägna delen av sjön Emten samt, helt eller delvis, ett flertal andra sjöar. I målet blev klarlagt att samtliga de inom byns rågång belägna sjöarna och delarna av sjöar - med fisket däri - var samfällda enligt ett den 30 maj 1862 fastställt laga skifte. Vid en år 1933 verkställd avstyckning från ett hemman i byn lades, i enlighet med bestämmelse i köpekontrakt, till det avstyckade området hälften av stamfastighetens andel i (den byn tillhöriga delen av) sjön Emten.

Ur överlantmätarens yttrande till ägodelningsdomaren i Skånings- Vilske och Valle härads domsaga: Därest uppfattningen att vattenområdet i Emten är samfällt godtages, innefattar dock den vid avstyckningsförrättningen träffade bestämmelsen att med det avstyckade området skall följa hälften av styckningsfastighetens andel i sjön hinder mot fastställelse å förrättningen. Enligt 1 kap. 6 § jorddelningslagen utgör till ett skifteslag hörande vattentäckta områden icke vart för sig utan allenast tillsammans ett skifteslag. Till ett avstyckat område kan på grund härav ej läggas andel i endast ett vattenområde, utan andelen måste omfatta samtliga vattenområden. Härtill kommer, att vattenområde och fiske har sådant samband med varandra att enligt 1 kap. 5 § nämnda lag genom delning av vattenområdet jämväl fisket i området blir delat, därest det ej undantages såsom samfällt. Avstyckat område kan följaktligen i samfällt vatten och fiske erhålla endast viss procent i såväl det vattentäckta området som fisket men ej i ettdera, enär en tilldelning i endast vattenområde skulle medföra bildande av fiskeservitut, något som enligt 10 kap. samma lag icke är tillåtet.

Ur HD:s utslag den 12 december 1935 i enlighet med föredragandens betänkande: Samtliga de inom Öglunda bys rågång befintliga sjöarna och delarna av sjöar får anses vara samfälliga för byn. Hinder har inte förelegat att, på sätt får anses ha vid förevarande förrättning skett, tilldela avstyckningslotten viss andel i Emten jämte motsvarande andel i fisket i sjön. Och då förrättningen jämväl i övrigt syntes vara lagligen beskaffad faställdes densamma.

Ur rubriken i NJA: Fastställelse å avstyckning har meddelats utan hinder därav att till det avstyckade området lagts andel i vatten och fiske allenast uti en av flera stamfastigheten (delvis) tillhöriga sjöar.

Jämför NJA 1935 s 10.

24. 1936
14 maj

NJA 1936 s 230. Z län. Den från hemmanen Björnänge nr 1 och nr 2 avsöndrade lägenheten Ånnsjöfisket 1:1 i Åre socken. 7 kap. Tvist om beståndet och omfattningen av det till denna fastighet hörande fisket. Jorddelningsmål i samband med gränsbestämning. Till nämnda hemman nyttjades enligt upplåtelse den 3 september 1667 mot särskild årlig avgift (ränta) ett kronofiske i Ånnsjön, vilket fiske i samband med dispositionen av kronofiskena i riket enligt Kungl. breven till kammarkollegiet den 22 mars 1850 och den 12 mars 1851 förenades med hemmanen mot det att räntan för fisket tillades hemmanens räntor. 1) Genom köpebrev den 1 maj 1899 sålde delägarna i hemmanen Björnänge nr 1 och nr 2 hemmanens förut omnämnda rätt till fiske i Ånnsjön. K.B. fastställde genom resolution den 16 november 1899 den sålunda skedda avsöndringen, vilken registrerats såsom Ånnsjöfisket 1:1. - Genom HD:s utslag den 14 maj 1936 förklarades - med gillande av föredragandens betänkande - Ånnsjöfisket 1:1 innefatta all fiskerätt inom ett vattenområde i Ånnsjön med närmare angiven avgränsning.

Gränsbestämning hade således skett beträffande en avsöndrad lägenhet bestående av enbart rätt till fiske, vilket fiske varit särskilt skattlagt.

Rubriken i NJA: Gränsbestämning enligt jorddelningslagen har ansetts kunna äga rum beträffande fastställd avsöndring, avseende allenast fiskerätten inom visst vattenområde. (Denna fiskerätt - inom en del av Ånnsjön i Jämtland - hade tidigare utgjort ett särskilt skattlagt fiske.)

1) Se denna redogörelse del II punkt 3.2. s 15-35.

Därmed överensstämmande:

SJ 1939 s 3. BD län. Skattelaxfisket Pennugrundet 1:1 i Torneå socken. Hovrättens för Övre Norrland utslag den 15 november 1937. Utlåtande av lantmäteristyrelsen. Gränsen för sökningsområdet till detta fiske kunde bestämmas enligt 7 kap. jorddelningslagen.

25. 1936
21 nov. NJA 1936 s 629. S län. Kyrkbyn i Lysviks socken. 7 kap och 13 kap 21 §. Mål om fastställelse av laga skifte. - HD:s utslag den 21 november 1936.

Rubriken i NJA: Med hänsyn till särskilda omständigheter har hinder mot fastställelse å laga skifte ansetts icke möta därav att bestämning av vissa ägogränser i vatten ej verkstälts.

Ur lantmäteristyrelsens utlåtande till HD: Såvitt för styrelsen är känt har HD dock hittills icke i något fall ansett bestämning av gränser kring ett i laga skifte ingående vattenområde kunnat underlåtas. (Jfr 1933 B 1089 och 1934 B 53.) I sistnämnda båda fall förelåg dock helt andra omständigheter än här. För sin del anser styrelsen önskvärt, att - då förfaringssättet ej vållar oreda eller rättsosäkerhet för framtiden - den omständigheten att skifteslagets gränser i Fryken ej blivit i samband med förrättningen bestämda icke må anses utgöra hinder för fastställelse å förrättningen.

Särskilt yttrande av justitierådet Forssman:

Vid förrättningen har beslutats, att bestämmande av gränserna kring skifteslagets vattenområde i sjön Fryken ej skulle verkställas.

Detta vattenområde har, jämlikt delägarnas förening, i sin helhet tilldelats den ägolott, till vilken skifteslagets mark utmed sjön förut hävdats och som vid förrättningen, där innehavet var delningsgrund, erhållit samma ägor som före skiftet. Någon fördelning av vattenområdet mellan två eller flera ägolotter har således ej ägt rum, och mätning eller gradering av området har ej erfordrats för skiftets verkställande på sätt som skett.

Vid dessa förhållanden och då av handlingarna framgår, att reglerna uti 12 kap. 4 § (äldre) jordabalken är normerande för gränsernas sträckning, finner jag den omständigheten att gränserna icke blivit i vederbörlig ordning bestämda ej utgöra hinder för förrättningens fastställande.

26. 1937 NJA 1937 s 510. Y län. Mädan m.fl. byar utgörande den
29 okt. s.k. Häggviksfjärdingen i Nordingrå socken. 10 och 12 §§ lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske. Mål enligt 10 § nämnda lag om nyttjande av oskift fiskevatten. (Detta rättsfall har förut refererats i denna redogörelse del II punkt 19 s 286.)

10 § lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske innehöll följande bestämmelse: "Oskift fiskevatten må alla, som däri äga del, bruka efter ty de kunna sämjas. Sämjas de ej, lägge rätten dem emellan, huru fisket utan förfång för någon av dem må nyttjas." Motsvarande bestämmelse finns nu i 24 § lagen om rätt fiske.

12 § i 1896 års lag om rätt till fiske löd: "Är genom urminnes hävd eller genom särskilt stadgande, avtal, dom eller skattläggning eller på annat lagligt sätt annorlunda än ovan sägs bestämt om någons rätt till fiske, vare det gällande." Motsvarande stadgande finns nu intaget i 5 §

lagen om rätt till fiske.

De 10 byarna i Häggviksfjärdingen har ifrån äldre tider och enligt Ångermanlands lagmansrätts dom den 6 juli 1778 nyttjat strömmingsfisket omkring Långskären. Sedan hos KB i länet utverkats förordnande för lantmätare att fördela fiskevattnet vid dessa skär tillkom vid förrättningsammansträde den 24 april 1820 en handling av innehåll att fisket genom vänlig överenskommelse fördelats på närmare angivet sätt mellan de tre i Häggviksfjärdingen ingående roddlagen. Förrättningen uppges ha stannat därmed.

En del delägare i dessa byar yrkade efter stämning på övriga delägare vid Ångermanlands södra domsagas häradsrätt att häradsrätten måtte med stöd av 10 § lagen (den 27 juni 1896) om rätt till fiske, med upphävande av 1820 års sämjedelning, fastställa ny ordning för strömmingsfiskets bedrivande inom ifrågakvarande fiskesamfällighet.

Ur Ångermanlands södra domsagas häradsrätts utslag den 20 mars 1935: Enär det avtal, varigenom fiskeplatserna inom Häggviksfjärdingen blivit fördelade, måste anses vara av sådan beskaffenhet att det jämlikt 12 § lagen (den 27 juni 1896) om rätt till fiske skall vara gällande, fann häradsrätten sig lagligen icke kunna bifalla kärandenas talan.

Ur HD:s dom den 29 oktober 1937 i enlighet med justitierådet Forssmans yttrande: Enär av utredningen måste anses framgå, att det byarna i Häggviksfjärdingen tillhöriga strömmingsfisket blivit genom åberopade avhandling den 24 april 1820 sämjevis fördelat mellan de tre roddlagen, samt denna delning icke kan mot delägares bestridande rubbas annat än genom laga skifte å fisket, prövar jag lagligt fastställa det slut, vartill domstolarna kommit i målet.

Rubriken i NJA: Sämjedelning av oskift (strömmings-)
fiske har ansetts icke kunna mot delägares bestridande
rubbas annat än genom laga skifte. Jfr 10 och 12 §§ lagen
(den 27 juni 1896) om rätt till fiske.

27. 1938 SJ 1939 s 23. G län. Strättö med Osaboda i Ryssby socken.
5 april Mål om olovligt fiske.

Hemmanen Strättö nr 1 om 1 oförmedlat mantal och Osaboda nr 1 om 1/8 oförmedlat mantal har i inägor av ålder varit enstaka, dock med viss ägogemenskap, och har tillsammans utgjort kompanichefsbostället 1 mtl Strättö nr 1 med 1/8^{mtl} Osaboda nr 1. Inägorna var med huvudgården belägna invid Ryssbysjön och med ägotrakten Osaboda invid Osabodasjön. I samband med uppläggandet av jordregistret sammanfördes dessa hemman och upptogs i jordeboken såsom ett hemman under benämningen Strättö med Osaboda nr 1 om 1 1/8 mantal.

Vid ett år 1749 påbörjat, åren 1795 och 1796 fortsatt och avslutat samt den 4 maj 1797 fastställt storskifte på Östraby skogelag, i vilket skifte av ålder hävdade inägor samt vissa såsom odalägor betecknade ägor ej ingick och varvid det oförmedlade mantalet var delningsgrund, utlades för Strättö med Osaboda nr 1 en ägolott litt H med en areal av 172 tnld 14 kpld i anslutning till inägorna, så att hemmanet därefter hade ägor i ett enda skifte belägna såväl vid Ryssbysjön som Osabodasjön. Om dispositionen av vatten och fiske nämndes ingenting vid storskiftet. Osabodasjön och en del andra sjöar, dock inte Ryssbysjön, redovisades i handlingarna med areal, dock inte i taxeringslängden och inte heller i delningsbeskrivningen. Till hemmanets enstaka inägor och odalägor vid Ryssbysjön och Osabodasjön, vilka ägor ej ingick i storskiftet, hörde vattenområden utanför stranden enligt reglerna i 12 kap. 4 § (äldre) jordabalken och fisket i det vattnet. Till de vid Osabodasjön belägna ägor som vid storskiftet dessutom tilldelades hemmanet följde enligt rättspraxis vattenområde utanför stranden enligt samma regler och, enligt rättsfallet NJA 1937 s 488, jämväl fisket i detta vattenområde. Efter storskiftet hörde således till detta enstaka hemman

vattenområden enskilt och fisket i dessa enskilt.

Ägostyckning på Strättö med Osaboda nr 1 om 1 1/8 mtl enligt 2 § lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring, alltså utan föregående överlåtelse av ägovidd att ägas såsom hemmansdel, verkställdes år 1916 och fastställdes den 11 december samma år. Vid denna ägostyckning utlades hemmanslotterna

litt	A	om	1	mtl,	Strättö med Osaboda	1:2,
"	B	om	1/32	"	, -"	1:3,
"	C	om	1/32	"	, -"	1:4,
"	D	om	1/48	"	, -"	1:5,
"	E	om	1/24	"	, -"	1:6.

Något om hemmanets fiske omnämndes inte och redovisades inte. För det odelade hemmanet redovisades i beskrivningen en areal av 170,6485 ha. Oberäknat denna areal redovisades såsom belägna inom hemmanets gränser bl.a. delar av Strättöån och Osabodaån. De till hemmanet hörande vattenområdena i Ryssbysjön och Osabodasjön omnämndes inte och redovisades inte i handlingarna. Hela strandområdet vid Ryssbysjön ingick i hemmanslotten litt A om 1 mtl och 123,4160 ha (1:2). Hemmanslotten litt B om 1/32 mtl och 9,7830 ha (1:3) och hemmanslotten litt C om 1/32 mtl och 8,7190 ha (1:4) gränsade inte mot vatten och inrymde inte heller några vattenområden. Strandområdet vid Osabodasjön ingick med en mindre del i hemmanslotten litt D om 1/48 mtl och 6,7085 ha (1:5) och med återstående större del i hemmanslotten litt E om 1/24 mtl och 21,7390 ha (1:6). Jämlikt rättspraxis är de till hemmanet hörande vattenområdena i Ryssbysjön och Osabodasjön att anse såsom tillhörande hemmanslotter med stranden enligt reglerna i 12 kap. 4 § (äldre) jordabalken, varför således vattenområdet i Ryssbysjön tillhörde hemmanslotten litt A (1:2) samt vattenområdet i Osabodasjön till skilda delar tillhörde hemmanslotterna litt D (1:5) och litt E (1:6). Vad angår

fisket i de till hemmanet hörande vattenområdena i Ryssbysjön och Osbodasjön, vilket var sådant fiske som ingick i äganderätten till vattenområdena, bör anses att det efter ägostyckningen var delat mellan hemmanslotter på samma sätt som vattnet så att fisket i Ryssbysjön helt tillhörde hemmanslotten litt A (1:2) och fisket i Osabodasjön till skilda delar tillhörde hemmanslotterna litt D (1:5) och litt E (1:6). Rättspraxis rörande rätten till fiske efter ägostyckning av nu ifrågavarande slag, se del III punkt 5.4.3. s 27, punkt 5.5.2.1. s 28 och punkt 10.2 s 63.

Avstyckning från hemmanslotten Strättö med Osaboda 1:2 om 1 mtl verkställdes år 1932 och fastställdes den 16 november samma år. Genom denna förrättning avskildes från Strättö med Osaboda 1:2 en ägolott med en areal av 54,7670 ha (1:7) vilken inrymde styckningsfastighetens jordbruksdel med hela dess strandområde vid Ryssbysjön utom en mindre del som ingick i en till stamfastigheten bibehållen virkesupplagsplats. Till grund för avstyckningen lades ett den 3 oktober 1931 upprättat köpekontrakt. I detta nämndes bl.a, att försäljningsområdets vattenområde i Ryssbysjön, som skulle tilldelas nämnda virkesupplagsplats, undantogs vid försäljningen. Om fiske nämndes intet. I den för avstyckningen upprättade redogörelsen angavs bl.a, att till styckningsfastigheten hörde vattenområde i Ryssbysjön utanför dess strand enligt 12 kap. 4 § (äldre) jordabalken och "andel av fisket i samma sjö". Köparen yrkade att styckningslotten skulle tilldelas styckningsfastighetens vattenområde i Ryssbysjön och styckningsfastighetens andel av fisket i samma sjö, men detta medgavs ej av säljarens ombud såsom stridande mot köpeavtalet. Styckningslotten tilldelades inte något vattenområde i sjön och inte någon rätt till fiske. Gränsen mellan styckningslotten 1:7 och stamfastigheten 1:2 åt sjösidan var således strandlinjen utmed Ryssbysjön och, på en kortare sträcka,

gränserna på land för den till 1:2 bibehållna virkesupplagsplatsen vid sjön. Det styckningslotten 1:7 tilldelade strandområdet närmast sjön redovisades på kartan och i beskrivningen såsom ägofigurerna 33 och 49.

Ur Sunnerbo domsagas häradsrätts utslag den 8 november 1937: Ägarna till de vid ägostyckningen utlagda hemmanslotterna (Strättö med Osaboda 1:2 - 1:6) hade på viss tid till Ryssby - Stensjöarnas fiskevårdsförening u.p.a. upplåtit dem tillkommande fiskerätt i Ryssbysjön. Till den avstyckade fastigheten Strättö med Osaboda 1:7 hade inte lagts någon rätt till fiske. I mars och april 1937 hade en son och en dotter till nämnda fastighets ägare med dennes vetskap fångat fisk i fiskredskap som utlagts på två till fastigheten hörande områden - vid avstyckningsförrättningen betecknade såsom ägofig. 33 och 49 - vilka var översvämmade av Ryssbysjön. Häradsrätten fann att fastighetens ägare vid det förhållandet, att han inte ägde rätt till fiske i sjön, inte heller ägde sådan rätt på de vattenområden som kunde uppkomma därigenom att ägofigurerna 33 och 49 översvämmades vid högt vattenstånd i sjön. På grund av ^{vad} ~~sälunda~~ anförts fann häradsrätten fastighetsägarens son och dotter förvunna att olovligen ha fiskat på område, där fiskerätten tillhörde föreningen.

Göta hovrätt i utslag den 5 april 1938: Ej skäl till ändring i häradsrättens utslag.

Rubriken i SJ: Ägaren av en avstyckad fastighet, till vilken icke hörde fiskerätt i en angränsande sjö, har ansetts ej äga rätt att under en högvattensperiod i sjön fiska på ett översvämmat område av fastigheten.

Kommentarer

Den uppfattning om fiskerätten i de till hemmanet Strättö

med Osaboda nr 1 om 1 1/8 mtl hörande vattenområdena som legat till grund för detta utslag synes ha varit att efter 1916 års ägostyckning fisket var samfällt för de fem hemmanslotterna med andel efter mantalet och alltså att fisket ej ingick i äganderätten till vattenområdena utan var en från denna skild nyttighet. (Om en sådan uppfattning, se lantmäteristyrelsens yttrande den 7 september 1933 intaget i Serien uppsatser m.m. nr 17 s 77 och Svea hovrätts där angivna utslag den 3 november 1933.) Ett sådant samfällt fiske förelåg då i hemmanets alla vattenområden oberoende av variationerna i vattenståndet och vid högvatten även i översvämmade landområden. Till den avstyckade fastigheten Strättö med Osaboda 1:7 till vilken inte hörde någon andel i eller eljest någon rätt till detta samfälliga fiske kunde då inte heller höra någon rätt till fiske i vattenområde som vid översvämning täckte till fastigheten hörande landområde.

Emellertid bör såsom förut anförts anses att efter ägostyckningen fisket var delat mellan hemmanslotterna på samma sätt som vattnet så att fisket i Ryssbysjön, ingående i äganderätten till vattenområdet, liksom vattenområdet helt tillhörde fastigheten Strättö med Osaboda 1:2. Efter avstyckningen av Strättö med Osaboda 1:7 kunde det till Strättö med Osaboda 1:2 hörande vattenområdet i Ryssbysjön med fisket däri inte sträcka sig längre än till gränsen mot 1:7, som med ett mindre undantag var strandlinjen enligt avstyckningskartan. Då vid översvämning i Ryssbysjön vattnet täckte till 1:7 hörande landområde, var vattenområdet över detta översvämmade landområde beläget inom gränserna för 1:7 och ingick i äganderätten till denna fastighet - och fisket i nämnda vattenområde ingick i äganderätten till detsamma och tillhörde därmed 1:7. I detta fall hade ägaren till 1:7 rätt att fiska i det vattenområde som täckte till hans fastighet hörande landområde.

28. 1938 Hovrättens över Skåne och Blekinge utslag den 4 november
4 nov. 1938. (Rättsfallsregister för lantmäteriet utslag Hovr
107/1938, A1 s 23 under JDL 7:7 och A1 s 48 under JDL
20:8.) L län. Kälkestad i Österslövs socken.

Till Kälkestads by hör vattenområde i Oppmannasjön enligt reglerna i 12 kap 4 § (äldre) jordabalken. Efter ett den 12 mars 1829 fastställt laga skifte på byn har byns vattenområde i Oppmannasjön, med fisket däri, ansetts vara samfällt. Sedan Oppmannasjön sänkts delades den därvid uppkomna samfällda landvinningsjorden genom en den 31 december 1892 fastställd delning. Genom erosion återgick en betydande del av den delade landvinningsjorden att vara vattenområde.

Vid ett år 1935 påbörjat laga skifte på vattenområde och fiske i Oppundasjön till Kälkestads by meddelade förrättningsmännen utlåtande av innehåll bl a att skiftet skulle omfatta det samfällda vattenområdet med fisket däri samt beträffande det vattenområde som var beläget inom gränserna för den delade landvinningsjorden och således förut delat genom delningen på nämnda jord endast det samfällda fisket i samma vattenområde. - Gränsbestämning verkställdes av bl a dels gränsen för det samfällda vattenområdet mot det inom gränserna för landvinningsjorden belägna förut delade vattenområdet dels den befintliga (västra) strandlinjen såsom den gräns intill vilken det av förrättningsmännen såsom samfällt ansedda fisket i samma vattenområde skulle skiftas. - På begäran av skiftesdelägare underställdes förrättningsmännens utlåtande Villands domsagas ägodelningsrätts prövning. Samtidigt avslutades gränsbestämningen med besvärshänvisning. Besvär mot gränsbestämningförrättningen anfördes inte.

Vid ägodelningsrätten påstod en skiftesdelägare att byns

vattenområde i Oppundasjön vid 1829 års laga skifte delats enligt bestämmelserna i 12 kap. 4 § (äldre) jordabalken. Det begärda skiftet skulle lända till stort förfång för hans fastigheter. Han bestred därför att skifte fick verkställas. I allt fall hemställdes att skiftet måtte inskränkas till att avse vatten, grund och fiske i öppna sjön utanför de områden som år 1892 blivit skiftade såsom landvinningar. - Ägodelningsrätten i utslag den 22 mars 1937 bl.a: Förrättningsmännens utlåtande angående tillstånd till det sökta laga skiftet fastställdes. Gränsbestämningsförrättningen fastställdes. Den förut nämnde skiftesdelägaren sökte ändring hos hovrätten över Skåne och Blekinge under vidhållande av vad han anfört vid ägodelningsrätten.

Ur lantmäteristyrelsens yttrande den 2 augusti 1938 till hovrätten: Skiftet borde ha begränsats att omfatta vatten, grund och fiske på det utanför den delade landvinningen belägna samfällda området i Oppundasjön. - Gränsbestämningen av den befintliga strandlinjen såsom den gräns in till vilken det såsom samfällt ansedda fiske skulle skiftas, som fanns i det inom gränserna för landvinningsområdet belägna förut delade vattenområdet, torde bära undanröjas, därest det sökta skiftet befanns kunna avse endast byns samfällda vattenområde med fisket däri.

Ur hovrättens över Skåne och Blekinge utslag den 4 november 1938:

Ej skäl till ändring i ägodelningsrättens utslag, såvitt därigenom förrättningsmännens utlåtande angående skifteslagets omfång och om tillstånd till det sökta skiftet av ägodelningsrätten faststälts.

Enär, såvitt angick fisket, västra gränsen för de blivan-

de skifteslotterna närmast stranden städse komme att utgöras av strandlinjen, men denna enligt vad utredningen visade var underkastad förskjutning, samt vid sådant förhållande nämnda gräns icke kunde bestämmas i den ordning, som avsågs i 7 kap. jorddelningslagen, prövade hovrätten lagligt undanröja gränsbestämningsförrättningen, såvitt angick sagda gräns, ävensom ägodelningsrättens därå meddelade fastställelse.

Vid den fortsatta handläggningen av skiftet bestämdes att mantalet (för en avstyckad fastighet visst vid avstyckningen bestämt andelstal) skulle vara delningsgrund såväl i det samfällda vattenområdet med fisket däri som i fisket i det förut delade vattenområdet inom gränserna för den tidigare delade landvinningsjorden. Ägolottsbildningen skedde särskilt för sig inom vart och ett av dessa två områden, så att i det samfällda vattenområdet med fisket däri utlades en gemensam ägolott för en delägars alla fastigheter och en gemensam ägolott för övriga delägars fastigheter samt att i fisket i det förut delade vattenområdet inom gränserna för den tidigare delade landvinningsjorden på motsvarande sätt utlades två gemensamma ägolotter. Inom det senare området blev det inte någon anslutning till den tidigare ägolottsindelningen i vattnet. Skiftet avslutades den 3 april 1940 och fastställdes av ägodelningsdomaren i Villands domsaga den 26 oktober samma år.

I Rättsfallsregister för lantmäteriet A1 s 23 redovisas detta rättsfall på följande sätt: Landvinningsjord, som mellan delägarna i en by delats genom fastställd förrättning, har till stor del återgått att vara vattenområde. Fisket å det vatten, som numera täcker den delade landvinningen, har ansetts såsom samfällt för byn böra ingå

i skifte å byns utanför liggande samfällda vattenområde och fisket däri. - Verkställd gränsbestämning av den nuvarande stranden såsom den gräns, intill vilken fisket skulle skiftas, undanröjdes, enär såvitt anginge fisket, gränsen för de blivande skifteslotterna närmast stranden städse komme att utgöras av strandlinjen och denna visats vara underkastad förskjutning och därför icke kunde bestämmas i den ordning, som avsåges i 7 kap. JDL.

29. 1941
16 maj NJA 1941 B 363. E län. Vårdsnäs, Skillberga och Saxtorps skifteslag i Vårdsnäs socken. Mål om besvär över ägoutbyte i samband med laga skifte samt om fastställelse av laga skifte.

Laga skifte på Vårdsnäs, Skillberga och Saxtorps skifteslag verkställdes åren 1872-1875. Delning av fiske inom skifteslaget verkställdes år 1875. Laga skiftet jämte delningen av fiske fastställdes den 11 januari 1876. - I det vid laga skiftet förda protokollet med föreningar omnämndes att särskild delning av fiskevatten skulle ske. I övrigt omnämndes inte fiske. Vatten omnämndes inte. I förening den 9 juli 1873 och i delningsbeskrivningen redovisades holmarna ägofig. nr 1903-1908 i sjön Stora Rengen såsom samfällda för skifteslaget samt Skäret ägofig. nr 1829 i nämnda sjö såsom samfällt för Saxtorp. I delningsbeskrivningen redovisades såsom samfällda för skifteslaget bl.a. även ägofig nr 1941 Tarmsjön 72,05 kvadratrevor och ägofig. nr 1943 bäck och dike genom Kläppan 3,84 kvadratrevor, båda såsom impediment. Såsom vattenområde tilldelat ägolotter redovisades i delningsbeskrivningen endast ägofig. nr 1942 Bokärrsgöl 0,35 kvadratrevor, impediment. Det till skifteslaget hörande vattenområdet i sjön Stora Rengen och den inom skifteslaget belägna delen av Lillån redovisades inte och omnämndes inte i handlingarna. De vid detta laga skifte upprättade beskrivningarna upptog ägofigurerna nr 1-1946.

Den år 1875 verkställda delningen av fiskevatten omfattade fisket i det till skifteslaget hörande vattenområdet i sjön Stora Rengen (med vikar och sund) och i den inom skifteslaget belägna delen av Lillån. I graderingslängden upptogs ägofigurerna nr 1947-1972. För Lillån redovisades ägofig. nr 1971. Av sättet för graderingen framgår att denna verkställdes enbart med hänsyn till fisket och ej

jämväl med hänsyn till något värde i övrigt av vattnet och grunden. Fastighets fiskelott utlades i de flesta fall med anslutning till fastighetens ägolott på land men i några fall gränsade fastighets fiskelott mot annan fastighets ägolott på land. Sålunda gränsade den för Skillberga 1:1 utlagda fiskelotten litt D i Stora Rengen mot den för Skillberga 2:1 utlagda ägolotten litt E på land. Strandlinjen enligt laga skifteskartan var gräns mellan fiskelotter och ägotter på land.

Det till skifteslaget hörande vattenområdet i Stora Rengen och Lillån får anses ha genom laga skiftet delats med stranden enligt reglerna i 12 kap 4 § (äldre) jordabalken. Efter detta laga skifte jämte delning av fiske förelåg, utom i Lillån som låg helt inom ägolott på land, motsägelser mellan fastighets-gränserna i vattnet och gränserna för de utlagda fiskelotterna.

Laga skifte på samfälligheter till Vårdsnäs, Skillberga och Saxtorps skifteslag, med ägoutbyten, verkställdes åren 1936-1938. Förrättningen omfattade laga skifte på bl.a. Tarmsjön (grund och fiske), bäcken genom Kläppan (grund och fiske) samt holmarna ägofigurerna nr 1903-1908 i Stora Rengen. Något vattenområde i övrigt ingick ej i förrättningen. Den 29 november 1937 träffade företrädare för fastigheterna Skillberga 1:5 och 2:2 förening av innehåll, att Skillberga 1:5 avstod till Skillberga 2:2 den östra delen av fiskelotten litt D, vilken del i väster begränsades av en närmare bestämd linje och var belägen invid landområdet till sistnämnda fastighet, samt att Skillberga 2:2 avstod till Skillberga 1:5 fisket på de på laga skifteskartan med ägofig. nr 305, 306, 307 och 308 betecknade ängarna ävensom på det område högvattnet ytterligare kunde täcka norr om dessa ägofigurer. Dessa ägofigurer ingick i landområdet till Skillberga 2:2 och avgränsades åt

söder av strandlinjen enligt lagaskifteskartan. Utanför denna strandlinje var fiskelott till Skillberga 1:5 belägen. Några likvider skulle inte förekomma med anledning av detta ägoutbyte. Den 27 oktober 1938 prövade förrättningsmännen skäligen godkänna föreningen. Något fiske i övrigt ingick ej i förrättningen. En den 28 oktober 1938 upprättad beskrivning över ägoutbytet innehöll att Skillberga 1:5 avstod och Skillberga 2:2 erhöll ett med ägofig. nr 1947a betecknat fiskeområde med en areal av 2,80 ha av den förut omnämnda fiskelotten litt D samt att Skillberga 2:2 avstod och Skillberga 1:5 erhöll "rätt att bedriva fiske inom det på laga skifteskartan med fig. nr 305, 306, 307 och 308 betecknade området samt det ytterligare område norr därom, som högvattnet kunde täcka." Samma dag den 28 oktober 1938 avslutades förrättningen.

Företrädarna för Skillberga 1:5 anförde hos Kinda och Ydre domsagas ägodelningsrätt besvär över föreningen av den 29 november 1937 och påstod bl.a. att föreningen ingåtts under vilseledande uppgifter beträffande fiskets värde och Skillbergas nr 1 rätt till fisket på sitt förutvarande vatten samt yrkade att föreningen måtte upphävas.

I sitt yttrande den 13 oktober 1938 gav överlantmätaren - i överensstämmelse med den åsikt som förrättningsmännen tydligen haft - uttryck för den uppfattningen, vad angick vattenområdet i sjön Stora Rengen (och Lillån), att 1876 års laga skifte endast avsett delning av fisket och att vatten och grund i enlighet med rättspraxis torde vara att anse såsom skiftade med stranden och, vad angick rätten till fiske på fiskelott, att denna rätt inte sträckte sig längre mot land än intill strandlinjen enligt laga skifteskartan samt att vid högt vattenstånd då landområden innanför denna strandlinje låg under vatten rätten till fisket innanför samma strandlinje tillhörde ägaren till den översvämmade marken ensam. Denna uppfattning fram-

kom inför ägodelningrätten även genom andra.

Ur Kinda och Ydre domsagas ägodelningsrätts utslag den 13 juni 1940: Enär klagandena icke visat någon omständighet på grund varav den ingångna föreningen icke skulle vara för dem bindande, fann ägodelningsrätten ej skäl bifalla besvären. - Som förrättningen i övrigt syntes vara lagligen beskaffad, prövade ägodelningsrätten lagligt fastställa laga skiftet samt i samband därmed verkställda ägoutbyten.

Göta hovrätts utslag den 18 oktober 1940. på besvär av företrädarna för Skillberga 1:5: Ej skäl till ändring i ägodelningsrättens utslag.

HD:s utslag den 16 maj 1941, på besvär av företrädarna för Skillberga 1:5: Ändringssökandet lämnades utan bifall.

I Rättsfallsregister för lantmäteriet A 1 s 45 under JDL 20:1 redovisas detta rättsfall på följande sätt: Ägoutbyte mellan till fastighet hörande fiskelott på annan fastighets vattenområde och till sistnämnda fastighet hörande fiske på dess egen tidvis översvämmade mark har ansetts kunna verkställas enligt JDL. - Till grund för ägoutbytet lades mellan sakägarna träffad förening rörande belägenheten och omfattningen av de fiskeområden, som skulle utbytas. Gradering verkställdes icke. De utbytta fiskeområdena var icke lika stora men ansågs ha lika värde. - I föreningen förutsattes att fisket inom det ifrågavarande, tidvis översvämmade landområdet hörde till strandfastigheten och ej till den utanför liggande fiskelotten. - -

30. 1945
28 maj

NJA 1945 s 252. L län. De vid Skånes östra kust belägna fasta ålfiskena Kroksättet 1:1 i Simris socken samt Brantevik 1:1 och Pantaredrätten 1:1 i Östra Nöbbelövs socken, samtliga redovisade i jordebok såsom fiskerier. Kroksättet 1:1 och Brantevik 1:1 skattlades i juli 1793; Pantaredrätten 1:1 skattlades den 20 augusti 1856. 7 kap. 4 §. Mål om fastställelse av gränsbestämning.

Ur lantmäteristyrelsens utlåtande till HD: Då samtliga de tre fisken varom i målet är fråga numera är att anse som självständiga fastigheter, torde gränserna mellan dem kunna bestämmas enligt 7 kap jorddelningslagen. Av handlingarna i målet framgår, att gränserna mellan fiskefastigheterna icke tidigare blivit i laga ordning bestämda, varför gränsbestämningen skall verkställas enligt 4 § i nämnda kap. Enligt detta lagrum åligger det förrättningsmännen att med ledning av märken som av ålder ansetts utvisa gränsen och den utredning som i övrigt kan åvägbringas undersöka, hur rågången sträcker sig. Frågan om gränsernas utgångspunkter vid land läser numera vara avgjord genom hovrättens utslag, mot vilket i denna del besvär icke anförts. Beträffande frågan om riktningen av gränserna synes några märken som av ålder ansetts utvisa riktningarna ej finnas, och icke heller lämnar handlingarna rörande de skattläggningar som får anses konstituerande för fiskefastigheterna några uppgifter om gränsernas riktning. Såvitt styrelsen har sig bekant finns i lag eller allmän författning ej heller några normerande bestämmelser meddelade för hur dylika gränser skall dragas. Bestämmelserna i 12 kap. 4 § (äldre) jordabalken avser gränser i vatten för fastighet som äger stranden eller alltså gränser för äganderätten till mark. Bestämmelserna torde icke kunna anses i och för sig tillämpliga för fastställandet av utsträckningen utav sådana rättigheter som omfattas av fiskelägenheter. För frågans bedömande torde man därför ha att söka ledning

av dels vad som kan ha varit vederbörandes avsikt vid skattläggningarna dels sättet för fiskets utövande vid tiden för skattläggningarna samt det sätt på vilket gränserna sedermera hävdats dels de riktningar som vid gränsbestämning givits liknande gränser i trakten. Om vid tiden för skattläggningarna icke fanns någon allmän sedvänja för fiskredskapens utsättande i sned riktning mot strandlinjen, förefaller det sannolikt att vederbörande skattläggningsförrättare utgick från att fiskenas sökningsområden skulle vara belägna rakt utanför de landsträckor som fiskena angavs omfatta och att sökningsområdenas gränser således skulle dragas ungefär vinkelrätt mot strandlinjen. Hade någon annan riktning avsetts, skulle detta sannolikt ha kommit till uttryck i skattläggningshandlingarna.

Ur HD:s utslag den 28 maj 1945 i enlighet med föredragandens betänkande: Beträffande ifrågavarande gränslinjers sträckning utåt havet från de genom hovrättens utslag bestämda ändpunkterna i land finns inga av ålder godtagna märken, och ej heller lämnar handlingarna rörande skattläggningarna av ålfiskena några upplysningar därom. - Någon säker ledning för gränsbestämningen kan ej heller hämtas av vad som förekommit rörande den riktning vari ålhommor brukat utsättas i fiskena. - Däremot synes ledning kunna hämtas av jämförelse med det sätt på vilket liknande gränser vid Skånes öppna kust mot Östersjön tidigare bestämts eller allmänneligen hävdats. - Av utredningen framgår, att tidigare bestämda gränser för skattlagda ålfisken, såväl norr som söder om Pantaredrätten, dragits räta och - utan avseende å mindre uddar och vikar - i allmänhet vinkelrätt mot kustlinjens huvudriktning på en sträcka å ömse sidor av gränsen vars längd avvägs med hänsyn till förekomsten av mera betydande brytningar i kustlinjen, varvid dock iakttagits att varandra närliggande gränslinjer dragits i möjligaste mån parallella. - Förrättningen

visades åter till förrättningslantmätaren för ny behandling i enlighet med ovan given anvisning.

Rubriken i NJA: Bestämning av gräns kring ett i jordeboken såsom särskild fastighet upptaget ålfiske, vartill ej hör vatten eller grund.

31. 1946
16 mars

NJA 1946 s 242. E län. Järstad i Östra Stenby socken. 20 kap. 8 §. Mål om tillstånd till laga skifte. - Efter ett den 17 juni 1839 fastställt laga skifte på Järstads by var byns vattenområde i Bråviken med holmar och grund jämte fisket däri oskiftat. Efter en den 5 oktober 1896 fastställd förrättning avseende delning av landvinningsjord och områden bevuxna med sjöfoder (vass) i Bråviken utmed en sträcka av byns strand var fisket inom detta delningsområde fortfarande gemensamt för byn. Den 23 mars 1937 påbörjades laga skifte på Järstads bys samfällda vattenområde i Bråviken med holmar och grund ävensom byns samfällda fiske, däri inbegripet fisket inom 1896 års delningsområde. Sedermera yrkades, att de områden som ingått i 1896 års delning skulle intagas i laga skiftet.

Ur överlantmätarens yttrande till ägodelningsdomaren i Bråbygdens och Finspångs domsaga: Det är (dock) tydligt att en särskild delning av strömmingsfisket vid sidan om skiftet i övrigt komme att tillskapa vissa fiskeservitut och följaktligen stå i strid mot jorddelningslagens princip att fiskeservitut ej får bildas vid jorddelningsförrättning (10 kap. 9 §). En fristående delning av strömmingsfisket torde därför vara utesluten; ej heller torde det vara möjligt att från skiftet undantaga enbart strömmingsfisket.

Ur lantmäteristyrelsens utlåtande till Göta hovrätt: För tillstånd till laga skifte på det skifteslag som omfatta-

de Järstads bys samfällda vattenområde i Bråviken med holmar, grund och fiske gällde reglerna i 1 kap. 13 § jorddelningslagen; för tillstånd till laga skifte på det oskiftade fisket på den del av byns vattenområde i Bråviken som delades genom den år 1896 fastställda förrättningen gällde reglerna i 20 kap. 8 § samma lag. Sammanförande av skifte på fisket inom nyssnämnda område med skifte på det samfällda vattenområdet i Bråviken torde lagligen icke kunna ske (jfr 1932 B 170). - - - Enligt 1 kap. 5 § jorddelningslagen skall, då vattenområde skiftas, jämväl fisket på området fördelas, där det ej med stöd av 10 kap. 7 § undantages såsom för delägarna gemensamt, men jämlikt 20 kap. 8 § medför sådant undantagande att fisket icke kan sedermera för sig delas. Av jorddelningslagens inställning till fiskeservitut och bestämmelserna i 20 kap. 8 § om delning av fiske läser vidare följande att, då vattenområde med fiske delas, allt fiske skall fördelas. Visst slag av fiske får alltså inte uteslutas från delning. Skilda delningar av olika slags fiske får ej heller ske. Ej heller kan hela vattenområdet delas och fisket inom viss del därav uteslutas.

Ur Göta hovrätts utslag den 17 mars 1944: Hovrätten finner, med stöd av 1 kap. 13 § första stycket jorddelningslagen, tillstånd till laga skifte böra lämnas såvitt angår Järstads bys oskiftade vattenområde i Bråviken med fisket samt holmar och skär. - - - Av utredningen framgår, att den delning på Järstads bys sjöfoder och landvinningar som skett vid den år 1896 fastställda förrättningen är att anse såsom laga skifte på mark och grund inom det område som berördes av förrättningen. Vid sådant förhållande kan detta område lagligen icke bli föremål för nytt skifte, därest ej de i 1 kap. 11 § jorddelningslagen angivna förutsättningarna för sådant skifte finnes vara för handen. - Väl måste fisket inom området - vilket

fiske icke ingått i den år 1896 fastställda delningen - fortfarande anses gemensamt för Järstads by. Emellertid kan sammanförandet av skifte på detta fiske med skiftet på det samfällda vattenområdet lagligen icke ske.

Hovrätten prövade rättvist dels fastställa ägodelningsrättens utslag såvitt ägodelningsrätten meddelat tillstånd till skifte beträffande Järstads bys oskiftade vattenområde i Bråviken med fisket samt holmar och skär samt i fråga om detta skiftesområde förklarat, att fristående delning av strömmingsfisket icke fick ske, - - - och dels undanröja ägodelningsrättens utslag och förrättningsmännens utlåtande i vad därigenom lämnats tillstånd till skifte beträffande - - - det område som ingått i den år 1896 fastställda delningen ävensom fisket inom samma område.

HD i utslag den 16 mars 1946: Ej ändring i hovrättens utslag.

Ur rubriken i NJA: Skifte å enbart visst slags fiske kan lagligen icke äga rum. - Med skifte å ett till en by hörande samfällt vattenområde kan icke sammanföras skifte å fisket inom annat, i övriga hänseenden delat vattenområde. (Jfr 1932 B 170.)

32. 1946
9 april NJA 1946 s 278. BD län. Alträsk i Överluleå socken. 10 kap. 9 § och 19 kap. 12 § 3 st. Bildande av servitut. Mål om tillstånd till avstyckning. - HD:s utslag den 9 april 1946. Ur rubriken i NJA: Skogsfångsservitut kan icke lagligen bildas vid avstyckningsförrättning.

33. 1946
3 juli NJA 1946 s 451. Y län. Bäck i Indals socken. 19 kap. 3 §

1 st. (senare 2 § 2 st.). Mål om fastställelse av avstyckning. - HD:s utslag den 3 juli 1946. Rubriken i NJA: Ett för avstyckning sålt område, vilket köparen förvärvat huvudsakligen i syfte att därmed förena stamfastighetens andel i byns samfällda strand- och vattenområde, har icke avsetts skola erhålla annan användning än att bliva överdämt vid utbyggnad av strömfall. Avstyckning för sådan användning av området, vilket ej var lämpat att bestå såsom särskild fastighet för annat ändamål, har förklarats icke lagligen kunna äga rum.

34. 1952
29 okt. NJA 1952s 497. W län. Sunnanheds, Norrboda och Sörboda byar i Ore socken. 10 kap. 7 §. Mål om besvär över ett vid laga fattat beslut.

Genom bydelning vid storskifte inom Ore socken har med de ägor som tilldelades en var av nämnda byar jämväl vattenområdena fördelats och hörde till en var by fisket i dess vatten. Fisket var efter skiften på byarna samfällt inom var by för sig. Med tillämpning av dels 1 kap. 4 § jorddelningslagen dels den s.k. Dalalagen sammanfördes dessa tre skifteslag till ett skifteslag. - Genom beslut den 4 november 1949 förordnade förrättningsmännen bl.a: 1. Fisket skall bibehållas gemensamt för skifteslaget i samtliga till skifteslaget hörande vattentäckta områden. Över detta beslut anfördes besvär hos Nedansiljans domsagas ägodelningsrätt.

Ur lantmäteristyrelsens yttrande till HD: Ur förarbetena (till jorddelningslagen) syntes emellertid inte kunna utläsas, hur lagstiftaren tänkte sig att förhållandena borde ordnas i det fall att till gemensamt skifte sammanförts flera skifteslag med var sitt samfälliga fiske. Det kunde dock härvid framhållas, att liknande spörsmål åtminstone teoretiskt sett kunde uppkomma även vid omdelning av ursprungligt skifteslag, nämligen i det fall att fisket visserligen delats genom tidigare skifte på hela skifteslaget men bibehållits samfällt vid senare klyvningar av hemman däriinom. Den bristande ledning jorddelningslagen gav i förevarande fall syntes ha återverkat på utformningen av förrättningsmännens beslut. En tolkning efter ordalydelsen av detta gav närmast till resultat att befintliga fiskesamfälligheter skulle bibehållas. Meningen hade emellertid tydligen varit den att allt fiske inom skifteslaget skulle utgöra en samfällighet. - - - Bestämmelsen i 10 kap. 7 § jorddelningslagen att samfällt fiske fick undantagas såsom

för delägarna gemensamt torde böra fattas så, att fisket var att undantaga för dem som var delägare däri. Bakom lagrummet syntes sålunda inte ha legat någon tanke på att nyttigheten skulle avsättas "av oskifto" och alltså bli gemensam för alla skifteslagets jordägare, oavsett om var och en av dem ingått i skiftet med andel i fisket eller ej; jfr 10 kap. 1 och 2 §§ jorddelningslagen samt lagrådsuttalandet NJA II 1926 s. 526. Utifrån det nyss anlagda betraktelsesättet borde det inte föreligga något hinder att bibehålla de befintliga fiskesamfälligheterna. - - - Bestämmelsen i 10 kap. 7 § jorddelningslagen hade karaktären av ett undantagsstadgande till den i 1 kap. 5 § samma lag angivna regeln att fisket delades i och med skifte av vattenområdet. Redan på denna grund syntes det styrelsen uppenbart, att jorddelningslagen måste tillåta att endast fisket i vissa vattenområden bibehölls samfälliga. Detta syntes för övrigt lagrådet ha förutsatt vid sin diskussion av frågan om hänsynstagandet till fisket vid graderingen (NJA II 1926 s 576.) Nu var det emellertid högeligen önskvärt att kunna taga det ytterligare steget att överföra fisket inom de vattenområden, där detsamma fortfarande borde vara samfälligt, från de särskilda fiskesamfälligheterna till en enda samfällighet. En viss frihet att laga efter lägligheten torde få anses finnas beträffande de komplicerade fall som kunde uppkomma i anledning av att skilda skifteslag sammanförts till gemensamt skifte och som inte direkt reglerats i jorddelningslagen. En förutsättning för att ifrågasatt åtgärd skulle få vidtagas torde dock vara att den var förenlig med laga skiftets allmänna syftemål, sådant detta var angivet i 1 kap. 1 § jorddelningslagen, samt att åtgärden inte stod i uppenbar strid med något av lagens detaljstadganden. Klart vore till en början, att ett överförande av de särskilda fiskesamfälligheterna till en enda skulle stå i överensstämmelse med riktlinjen att laga skifte skulle åstadkomma en för ägor-

nas brukande så lämplig indelning som deras beskaffenhet och belägenhet medgav. Det kunde härutöver framhållas, att ett bibehållande av de särskilda fiskesamfälligheterna inte låg väl i linje med de särskilda åtgärder som statsmakterna vidtagit för att åstadkomma en sanering av fastighetsförhållandena i de storskiftade dalabygderna. Med dessa utgångspunkter ansåg styrelsen för sin del, att samfällighetsöverföringen inte borde hindras genom en hänvisning till grunderna för stadgandena i 1 kap. 5 § och 10 kap. 7 § jorddelningslagen. Med dessa stadganden, som fick anses sekundära i förhållande till principerna i 1 kap. 1 § jorddelningslagen, torde lagstiftaren ha velat avstyra uppkomsten av nya, från rätten till grunden skilda fiskerättigheter. Däremot syntes man inte vara berättigad antaga, att lagstiftaren skulle ha ogillat ett förfarande som medförde att befintliga samfällighetsförhållanden beträffande fiske ersattes med andra som gav större ordning och reda. En förutsättning för samfällighetsöverföringen fick vidare anses vara att åtgärden inte medförde förfång för någon delägare. Detta syntes i sin tur förutsätta, att andelstalen i den nya samfälligheten i princip bestämdes med utgångspunkt från andelstalen i och värdet av de särskilda befintliga samfälligheterna. Det kunde dock härvid framhållas, att andelstalen i den nya samfälligheten bleve av ganska underordnad betydelse ur praktisk synpunkt. Fisket kom ju i realiteten inte att utnyttjas av delägarna i förhållande till envars andelstal, och någon delning av fiskesamfälligheten torde med hänsyn till förbehållet i 20 kap. 8 § jorddelningslagen inte kunna ske i framtiden. - - - Man måste emellertid förutsätta, att sammanförda skifteslag kunde tillkomma där skillnaderna var mera framträdande. Det syntes sålunda nödvändigt, att frågan om normerna för andelstalens beräkning gjordes till föremål för formlig prövning. Denna prövning kunde enligt styrelsens mening med tillräcklig noggrannhet ske ge-

nom en bedömning i stort av värdeförhållandet mellan de befintliga fiskesamfälligheterna eller, mera praktiskt sett, av de skilda delägaregruppernas förhandenvarande fiskemöjligheter. Någon fullständig detaljgradering av alla de särskilda fiskeställena torde inte vara erforderlig. - - - Sammanfattningsvis ansåg styrelsen, att förrättningsmännens beslut att fisket skulle undantagas från delningen borde fastställas beträffande Storejen, Dalforsens vattensystem, Gammelbosjön, Skålaspen, Dalkarlsaspen, Amungen, Vitaspen, Mörtsjön, Lilla och Stora Trollmossjön, Risbergstjärn, Helgås vattensystem, Djupaspen, Oresjön, Orekalven, Stortjärn och Lilltjärn. Beträffande skifteslagets övriga vattendrag borde beslutet undanröjas. Styrelsen var vidare av den meningen att beslutet tillika borde kunna fastställas i vad därigenom avsetts, att det från delningen undantagna fisket skulle efter skiftet utgöra en enda samfällighet för dem som nu ägde del i de särskilda fiskesamfälligheterna. Det syntes emellertid vara lämpligt ålägga förrättningsmännen att vid förrättningen meddela uttryckligt beslut angående delaktigheten i den nya samfälligheten.

Ur HD:s utslag den 29 oktober 1952.

Ifrågavarande förrättning avser laga skifte å ett skifteslag som bildats genom sammanföring av skilda skifteslag, nämligen Sunnanheds, Norrboda och Sörboda byar. Till envar av dessa byar hör vattenområden i vilka fisket är samfällt för byns delägare.

Stadgandet i 10 kap. 7 § jorddelningslagen syntes enligt ordalagen närmast förutsätta dels att fisket icke förut blivit delat dels att - om fisket undantages från skifte - det bibehålles såsom samfällt för samma delägare som förut.

Det fiske varom i målet är fråga har ej undergått annan delning än den som skall anses ha ägt rum i samband med bydelning vid storskiftet i Ore socken åren 1824-1844. Ånskönt vid sagda skifte vatten och fiske följt stranden byarna emellan, få dessa i förevarande avseende anses jämställda med av ålder bestående byar inom vilka fisket icke varit föremål för någon delningsförrättning.

I föreliggande fall är enligt förrättningsmännens beslut avsett, att efter byarnas sammanslagning fisket i de olika vattenområdena skall tillkomma även andra fastigheter än dem som förut ägde del i detsamma. Av motiven till berörda lagrum framgår ej, att lagstiftaren uppmärksammat de fall, då skifte skall ske å skifteslag som uppkommit genom att flera sådana sammanförts till ett, och de särskilda spörsmål som föranledes härav. Vid detta förhållande torde frågan, om det överhuvud är tillåtet att samman slå fiskesamfälligheterna, böra besvaras på grundval av övervägande av de intressen - allmänna och enskilda - som stadgandet bör anses skydda.

På grund av de invecklade fastighetsförhållandena talar, på sätt lantmäteristyrelsen framhållit, starka praktiska skäl för den förenkling som det skulle innebära att undantaga och till en gemensam samfällighet samman slå byarnas särskilda fiskesamfälligheter. Ur allmän synpunkt kan därför svårligen någon invändning framställas mot en dylik åtgärd. Då det här gäller en tillgång av underordnad ekonomisk betydelse samt i envar av samfälligheterna som skulle sammanföras redan finnes ett flertal delägare, bör icke heller ur enskild synpunkt i och för sig betänkligheter anses möta mot en sammanslagning.

Vad angår övriga i lagrummet angivna villkor för fiskets undantagande såsom samfällt finner KM:t allenast med avseende på de stora och eljest ur fiskesynpunkt mera be-

tydande vattenområdena fiskets undantagande från skifte medföra övervägande nytta för delägarna i allmänhet och kunna ske utan någon delägars förfång.

De vattenområden där fisket sålunda bör undantagas kan lämpligen bestämmas på sätt styrelsen föreslagit.

 På grund av det anförda prövar KM:t lagligt att, med ändring av hovrättens utslag, dels fastställa förrättningsmännens i punkt 1 meddelade beslut i vad det innebär, att såsom samfällt för delägarna i skifteslaget skall undantagas fisket i Storejen, Dalforsens vattensystem - omfattande Storgåsen, Lillgåsen, Stockolstjärn och Stockoln - Gammelbosjön, Skålaspen, Dalkarlsaspen, Amungen, Vitaspen, Mörtsjön, Lilla och Stora Trollmossjön, Risbergstjärn, Helgås vattensystem - omfattande Helgån, Storsjön och Nedersjön - Djupaspen, Oresjön, Orekalven, Stortjärn och Lilltjärn dels undanröja förrättningsmännens i samma punkt meddelade beslut såvitt angår fisket i övriga till skifteslaget hörande vattenområden dels ock - - - .

Förrättningsmännen har att vid förrättnings fortsatta handläggning meddela beslut rörande envar delägars andel i den undantagna fiskesamfälligheten.

Rubriken i NJA: Sedan (med tillämpning av dels 1 kap 4 § JDL dels den s k Dalalagen) till ett skifteslag sammanförts tre särskilda genom bydelning vid storskifte å hel socken i Dalarna tillkomna skifteslag, uppstår fråga om undantagande - såsom gemensamt för delägarna i det nybildade skifteslaget - av fisket å vattenområden inom byarna, vilket ansetts hava vid bydelningen följt stranden byarna emellan men vara samfällt inom var by för sig. Tillåtligheten härav med hänsyn till 10 kap 7 § JDL?

35. 1962 NJA 1962 s 114. D län. Ekelund i Barva socken. 20 kap. 3
31 jan. §. Tvist om beståndet av skogsfångs- och mulbetesservitut
(jorddelningsmål).

Utöver vad som framgår av Svea hovrätts härefter omnämnda utslag återges angående omständigheterna i målet följande: Under år 1933 fördes förhandlingar mellan kronan och brukets ägare (Åkers styckebruk) rörande avveckling av brukets rätt till rekognitionsskogen. Härvid upptogs även fråga om förvärv för kronans räkning bl.a. av de under bruket skatteköpta åbohemmanen, vilka åborna hemställt att kronan måtte återköpa för att sedermera överlåta dem på åborna. Enligt köpeavtal den 14 december 1933 och Kungl. brev den 15 juni 1934 förvärvade kronan av bruksägaren såväl all brukets rätt till rekognitionsskogen som äganderätten till Ekelund nr 1 och andra, helt eller delvis, inom rekognitionsskogen belägna åbohemman m.m. I anslutning härtill förklarade åborna på dessa hemman i en den 20 januari 1934 dagtecknad handling, att åborna - så snart de genom kronans inköp av hemmanen blivit i tillfälle att skatteköpa dessa - till kronan avstod från den hemmanen tillkommande rätten till skogsfång och andra förmåner på rekognitionsskogen. - Enligt länsstyrelsens i Södermanlands län resolutioner den 9 januari 1935 skatteköpta härefter dåvarande åborna på Ekelund nr 1, August Andersson och Axel Karlsson, vardera 1/8 mtl av hemmanet. I resolutionerna erinrades om att köparna - vilka undertecknat 1934 års förklaring - avstått från rätt till skogsfång och andra förmåner på rekognitionsskogen. - Den på Österrekarne häradsallmänning belägna delen av rekognitionsskogen utgör numera registerfastigheten Barva 2:1 i Barva socken och ingår i Åkers kronopark.

Svea hovrätts utslag den 30 juni 1959:

Såsom i ägodelningsrättens utslag upptagits verkställdes

år 1747 i anledning av anbefalld skattnödgning mätning av det då oskattlagda dagsverkstorpet Ekelund, varvid upprättades karta och beskrivning. I beskrivningen antecknades bl.a. följande: "En Betes Hage Merendehls Bärgig och stenig, med Buskasie skog, och utom däs En sanck Måsse, och således Ringa Muhlbeta, i öfrigt niutes skog och Muhlbeta till Torpets Behof på Crono Allmänningen."

Den 12 maj 1757 verkställdes skattevärdering av Ekelund och antecknades därvid, att hemmanet tidigare varit kronotorp men att det år 1747 blivit skattlagt. Vidare antecknades: "Muhlbeta uti en liten Koltäppa af föga värde, samt en beteshage merendels af bergig och stenig mark med Buskar bewäxt, och utom dess en sänkmåsse, samt för öfrigt på Allmänningen. Skog ingen särskild, utan niuter sådant till sin nödtorft utaf Allmänningen."

Med allmänningen åsyftas uppenbarligen Österrekarne häradsallmänning.

Härav finner hovrätten framgå, att åbohemmanet Ekelund nr 1 av ålder ägt rätt till skogs fång och mulbeta på Österrekarne häradsallmänning. Rätten måste anses ha varit av servitutskaraktär.

Genom KM:ts resolution den 7 maj 1802 och den därpå följande avvitringsförrättningen har servitutet icke undergått annan förändring än att dess utövning begränsats till den del av Österrekarne häradsallmänning som beviljades Åkers styckebruk under rekognition och som numera motsvarar jordregisterfastigheten Barva 2:1.

Med åbohemmanet Ekelund nr 1 har således vid tiden för åbornas förklaring den 20 januari 1934 varit förenat ett av ålder gällande servitut, innefattande rätt till skogs-

fång och mulbete.

Ett servitut av förevarande art kan - med hänsyn till den betydelse det i allmänhet måste anses äga för den härskande fastigheten och för innehavare av sakrätter i densamma - icke bringas att upphöra genom avtal, vilket träffats efter det jorddelningslagen den 1 januari 1928 trätt i kraft.

På sålunda anförda grunder prövar hovrätten lagligt fastställa ägodelningsrättens utslag, i vad därigenom servitut till förmån för Ekelund 1:3 och 1:4, innefattande rätt till skogsfång och mulbete på Barva 2:1, förklarats gälla utan hinder av avtalet den 20 januari 1934.

HD i utslag den 31 januari 1962 prövade lagligt fastställa hovrättens utslag.

Rubriken i NJA: Fråga om verkan av en år 1934 - således efter jorddelningslagens ikraftträdande - gjord avsägelse av hemman tillkommande servitut, innefattande rättighet till skogsfång och mulbete. (Jfr 1932 s 657 och 1935 s 477.)

36. 1963
13 mars

1963 s 170. K län. Uttorp i Sturkö socken. 19 kap. 12 § 2 st. Mål om fastställelse av avstyckning. Vid avstyckning av område som skulle sammanläggas med annat samtidigt avstyckat område till en fastighet avsedd att begagnas för sommarbostad lades 5 %, alternativt 50 %, av styckningsfastighetens ursprungliga andel i Uttorps bys eller Sturkö sockens samfällda fiske. Detta ansågs strida mot bestämmelsen i 19 kap. 12 § 2 st. jorddelningslagen, att till ägovidd som avstyckas ej må läggas andel i fiske om därigenom skulle för fisket uppkomma men av någon bety-

delse.

Ur HD:s utslag den 13 mars 1963: Vål kan den uppdelning som skett genom ifrågavarande förrättning - innebärande att med det från Uttorp 2:8 avstyckade området skulle följa 5 % av den ursprungligen på Uttorp 2:8 belöpande andelen i fisket - icke, därest den ses för sig, anses innebära att för fisket skulle uppkomma men av någon betydelse. Emellertid finnes anledning räkna med att från de fastigheter som äger del i fisket framdeles kommer att ske ett betydande antal avstyckningar, främst för sommarbostadsändamål, samt att därvid som regel kommer att begäras att avstyckningarna skall få del i den stamfastigheten tillkommande andelen i fisket. Sett i detta större sammanhang måste det anses, att den vid förrättningen meddelade föreskriften om att med det från Uttorp 2:8 avstyckade området skulle följa 5 % av nämnda fastighets andel i samfällt fiske icke står i överensstämmelse med 19 kap. 12 § 2 st. jorddelningslagen. - Även om - såsom förklarandena i andra hand hemställt - den andel av den på Uttorp 2:8 belöpande anpart av det samfällda fisket som skulle tilläggas avstyckningen bestämmes till hälften av fastighetens anpart i fisket, är den andel i fisket som skulle komma på avstyckningen likväl så liten, att bedömningen måste bli densamma som nyss angivits. - Avstyckningsförrättningen undanröjdes.

Rubriken i NJA: Vid avstyckning har till det avstyckade området lagts viss andel i stamfastighetens rätt i samfällt fiske. Fråga huruvida, med hänsyn till föreliggande förhållanden, detta vore lämpligt. 19 kap 12 § 2 st JDL.

37. 1964 NJA 1964 C 883. AB län. Västanvik i Rådmansö socken. 19
16 okt. kap 12 § 2 st. Mål om tillstånd till avstyckning.

Mellersta Roslags domsagas ägodelningsrätts utslag den 8 mars 1961: Underställt utlåtande, varigenom tillstånd

till avstyckning från fastigheten Västanvik 2:5 vägrats, fastställdes.

Ur Svea hovrätts utslag den 31 oktober 1963: Enligt ett år 1935 fastställt laga skifte på fisket till Åkerö skifteslag hörde till Västanvik 2:5 jämte Västanvik 1:8 och 1:9 en fiskelott bestående av ett skifte i Kyrkviken om 2,9300 ha och ett skifte i Furusundsfjärden om 8,5130 ha. Med styckningslotten skulle enligt köpeavtal följa 2 % av styckningsfastighetens andel i nämnda i Kyrkviken belägna fiskeskifte. Styckningsfastighetens andel i detta skifte skulle motsvara fisket i en vattenareal av cirka 1,5 ha, varav 2 % motsvarade omkring 300 m². Lantmäteristyrelsen och fiskeristyrelsen hade funnit den ifrågasatta uppdelningen av fiskerätt vara i hög grad olämplig och klart strida mot 19 kap. 12 § jorddelningslagen. Förhållandena på Rådmansö var vidare sådana att anledning fanns att räkna med att från fastigheter till vilka hörde fiske i de berörda vattnen framdeles kom att ske ett betydande antal avstyckningar främst för sommarbostadsändamål samt att önskemål därvid kom att framställas om rätt till fiske. Det måste anses oriktigt att tillåta bildandet av en så obetydlig fiskeandel som den nu ifrågavarande. Möjlighet skulle därigenom öppnas att tillskapa ett stort antal små fiskeandelar inom ett förhållandevis begränsat fiskevatten. Då en sådan utveckling uppenbarligen skulle medföra betydande men för fisket fann hovrätten avstyckningen strida mot bestämmelserna i 19 kap. 12 § 2 st. 2p. jorddelningslagen. - Hovrätten fastställde det slut som ägodelningsrättens utslag innehöll.

HD i utslag den 16 oktober 1964: Hovrättens utslag fastställdes.

38. 1965 NJA 1965 s 482. E län. Gottenvik i Jonsbergs socken. Vid
15 dec. gränsbestämning uppkommen tvist om avstyckad fastighets
omfattning. 19 kap 15, 19 och 20 §§.

Till Gottenviks säteri har tidigare hört ett vidsträckt landområde gränsande mot vatten vid söder ^{och} om Bråviken samt ett stort antal intill Bråviken belägna holmar och skär. Säteriet utgjorde ett enstaka hemman Gottenvik nr 1 (Gottenvik 1:1) till vilket ensamt hörde vattnet vid stranden och omkring holmarna och skären och ensamt fisket i detta vatten. Genom köpekontrakt den 30 juni 1876 och köpebrev i augusti samma år sålde säteriets ägare några intill Bråviken belägna holmar och skär, nämligen ölägenheten Arkösund, Sundsholmen, Tallholmen, Lekställsklabben med dess häll, Östra och Västra Kopparholmarna, Stora och Lilla Kuggen samt Kuggskären, Gråskär, Höga och Låga Viskär samt Viskärsklunten, Västra Parprickshällen samt Höga och Låga Ölskär, "med allt hvad till de inköpta fastigheterna nu hör och framdeles lagligen tillvinnas kan". Den 12 mars 1906 meddelades på grund av nämnda handlingar lagfart på lägenheten Gamla Arkösund om 43 ha 46 ar och bestående av följande holmar och skär: Arkösund, Sundsholmen, Tallholmen, Lekställshällen, Lekställsklabben, Östra Kopparholmen, Västra Kopparholmen, Lilla Kuggskären, Stora Kuggskären, Stora Kuggen, Lilla Kuggen, Kugghällen, Stora Wiskär, Lilla Wiskär, Wiskärsklunsen, Västra Parprickshällen, Höga Öl- eller Örskäret, Låga Örskären och Örskärsklunsen. Den sålunda avsöndrade lägenheten har registrerats såsom Gottenvik 1:2 med en areal av 42,4600 ha.

Genom köpekontrakt den 12 och 13 december 1933 sålde ägaren till Gottenvik 1:2 Östra Kopparholmen, Snuggdasken samt tre intill Östra Kopparholmen befintliga skär, allt enligt upprättad karta. Enligt § 4 i köpekontraktet följde med de sålda områdena "all den rätt säljaren kan äga

till strand och vatten utanför desamma, däri inbegripet två i vattenytan liggande grund mellan Östra Kopparholmen och Viskären, ävensom andel i fisket i förhållande till de försålda områdenas areal". Köpebrev utfärdades den 15 december 1933. - Avstyckning av de försålda områdena verkställdes den 20 februari 1934. Köpekontraktet den 12 och 13 december 1933 lades till grund för avstyckningen. 5 § i det vid förrättningen förda protokollet innehöll: "Sakägareombuden voro ense därom, att avstyckningen skulle omfatta den holme, Kopparholmen med skär, som närmare angivits i bilaga till köpekontraktet. Så vitt av köpebrevet augusti 1876 framgår, hörde till den avsöndrade lägenheten Gottenvik 1:2, eller stamfastigheten till den lägenhet som nu vore ifråga att avstycka, inga särskilda rättigheter och förmåner, i vilka det till avstyckning förslagna området kunde tillerkännas del. - Arrendatorn Johansson (säljarens ombud) anhöll att till protokollet få antecknat, att fisket omkring lägenheten Gamla Arkösund (Gottenvik 1:2) allt sedan 1876 års upplåtelse obesträtt hävdats av ägare till samma fastighet." I den till 10 § i protokollet fogade redogörelsen redovisades om styckningsfastigheten Gottenvik 1:2 bl a dels att den var en från Gottenvik 1:1 avsöndrad lägenhet med en areal enligt jordregistret av 42,46 ha och bestod uteslutande av holmar och skär i Östersjön dels att den var att anse såsom skärgårdslägenhet med fiske såsom huvudändamål. 13 § i protokollet hade följande lydelse: "Bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i avstyckningen, varken av sakägareombuden påyrkades eller ansågs av förrättningsmannen av omständigheterna påkallat, enär någon tvetydighet, med hänsyn till köpekontraktets bestämmelser, icke kunde anses vara rådande beträffande desamma." Enligt den vid avstyckningen upprättade kartan med beskrivning utgjordes den avstyckade ägolotten av Östra Kopparholmen och Snuggdasken samt några mindre holmar och skär med en

sammanlagd areal av 8,1380 ha. Något vattenområde redovisades inte och omnämndes inte. Vid justeringen av protokollet förklarade sig ombuden för säljaren och köparen godkänna förrättningen. Avstyckningen fastställdes den 22 mars 1934, varvid den avstyckade ägolotten om 8,1380 ha registrerades såsom Gottenvik 1:14.

Gottenvik 1:14 ägdes sedermera av kronan genom fortifikationsförvaltningen. Gottenvik 1:1 hade genom sammanläggning ingått i Gottenvik 5:1. Efter ansökning av kronan påbörjades den 24 oktober 1961 förrättning för gränsbestämning omkring Gottenvik 1:14. Kronan uppgav därvid att syftet med gränsbestämningen var att klarhet skulle vinnas om äganderätten till det vattenområde som omgav Östra Kopparholmen med tillhörande skär under Gottenvik 1:14 samt påstod att vattenområdet tillhörde Gottenvik 1:14. Ägare till Gottenvik 5:1 påstod att vattenområdet omkring Östra Kopparholmen tillhörde det ursprungliga stamhemmet, sedermera Gottenvik 5:1, och aldrig ingått i 1876 års försäljning. Vid gränsbestämningen omkring Gottenvik 1:14 skulle därför gränsen följa strandlinjen för de öar som ingick i fastigheten. Den sålunda uppkomna tvisten mellan ägarna av Gottenvik 1:14 och 5:1 om äganderätten till nämnda vattenområde underställdes Bråbygdens och Finspånga läns ägodelningsrätts prövning.

Ur Bråbygdens och Finspånga läns ägodelningsrätts utslag den 17 april 1962:

Ägodelningsrätten fann på närmare anförda skäl att överlåtelsen år 1876 (av Gottenvik 1:2) måste antagas ha omfattat även vattenområdet omkring holmarna och skären och fortsatte: Vid försäljningen av den från Gottenvik 1:2 avstyckade lägenheten Gottenvik 1:14 har vattenområdet omkring denna lägenhet uttryckligen ingått i överlåtelsen.

Ägodelningsrätten förklarade, att vattenområdet omkring de till Gottenvik 1:14 hörande holmarna och skären tillhörde Gottenvik 1:14.

Ägarna till Gottenvik 5:1 anförde besvär i Göta hovrätt och yrkade att det omtvistade vattenområdet måtte förklaras tillhöra denna fastighet.

Ur lantmäteristyrelsens yttrande till Göta hovrätt den 26 januari 1963:

På anförda skäl förklarade sig styrelsen anse att avsöndringen av Gottenvik 1:2 omfattat även vatten och grund utanför öarnas stränder samt att med avsöndringen följt även fisket i vattenområdet.

Rörande det sätt, på vilket ett vattenområde, som tillagts en avstyckningslott, skall redovisas gav inte - och ger alltså inte - 19 kap jorddelningslagen några särregler utan de allmänna bestämmelserna i dess 19 och 20 §§ är tillämpliga. I Cirkulärserien nr 1, Anvisningar och formulär till avstyckningsförrättningar, utfärdade av lantmäteristyrelsen den 17 november 1927, föreskrev styrelsen, att i fall där avstyckat område gränsade intill vatten den jämlikt 19 kap 16 § upprättade redogörelsen alltid skulle innehålla erforderliga upplysningar angående styckningsfastighetens rätt till vattenområdet med eventuellt förefintligt fiske ävensom angående den rätt i nämnda delar, som skulle tillkomma avstyckat område. Ett efterföljande exempel III avsåg bl.a. ett avstyckat område gränsande intill vatten, litt Bda. Det förutsattes, att överlåtelsehandlingen innehöll bestämmelse att med det upplåtta området skulle följa äganderätt till vattenområdet i Björkesjön utanför områdets strand. I redogörelsen omtalades, att till styckningsfastigheten hörde vattenområde i Björkesjön utanför dess strand enligt 12 kap 4 § (äldre) jor-

dabalken samt andel i fisket i Björkesjön. Att litt Bda skulle ha vattenområde nämndes varken i redogörelsen eller protokollet men däremot bestämdes i protokollet, att av den styckningsfastigheten tillkommande andel i fisket i Björkesjön skulle styckningslotterna tilläggas så stor andel som belöpte på dem efter förhållandet mellan deras och stamfastighetens värde. Vidare hette det i avstyckningsbeskrivningen: "Till denna lott höra följande särskilda rättigheter och förmåner: 1) äganderätt till vattenområdet i Björkesjön utanför ägolottens strand; 2) delaktighet i den till styckningsfastigheten hörande andel i fisket i Björkesjön med 10 % därav." Ägolottens gränser har inte dragits ut i Björkesjön. I protokollet antecknades, att bestämmande av gräns mot fastighet som ej ingick i avstyckningen, inte påfordrades av sakägarna och ej heller av förrättningsmannen ansågs nödigt. I en not har anmärkts, att det i exemplet förutsattes att bestämmande av gränserna för området i Björkesjön inte ansetts erforderligt. - Detta förenklade sätt att redovisa vattenområde till avstyckad lägenhet har godtagits av HD (NJA 1933 not B 1116, 1934 s 522 och 1935 s 442). Till komplettering not B 1116 i NJA 1933 må upplysas, att till grund för avstyckningen låg en avhandling, enligt vilken med det försålda området skulle följa äganderätt till vattenområdet i Närdingen utanför områdets strand. Rättsfallet visar således, att det ej räcker med att den nya lägenheten tillerkännes vattenområde i överlåtelsehandlingen utan detta skall också anmärkas i avstyckningsbeskrivningen.

Det skulle stämma illa med de krav på reda och ordning som bidrog till avstyckningsinstitutets införande, om man för att få fram en avstyckad fastighets omfattning skulle behöva sitta och tolka överlåtelsehandlingen på samma sätt som man för att få fram en avsöndrad lägenhets omfattning nödgas tolka grundavhandlingen. En av grundidéerna med avstyckningsinstitutet kan sägas vara, att man skall få

besked om en lägenhets omfattning genom klara förrättningsbeslut i stället för mer eller mindre svårtolkade avtal. Därför måste man anse, att till en avstyckad lägenhet inte hör annat än vad vid förrättningen uttryckligen förklaras höra dit. Sålunda torde man i vart fall inte kunna anse att vid förrättningen till lägenheten lagts vattenområde med mindre åtminstone endera av förrättningsprotokollet, avstyckningsbeskrivningen eller en mellan sakägarna ingången förening otvetydigt förklarar, att till lägenheten skall höra vattenområde efter angiven grund, t ex "vattenområde utanför stranden", vilket får anses innefatta hänvisning till 12 kap 4 § (äldre) jordabalken. En dylik förklaring enbart i ansökan ^{eller i köpeavhandlingen} till förrättningen synes inte tillräcklig. Däremot synes en protokollsanteckning under rubriken "Sakägarna bestämde" e.dyl. vara tillfyllest. - Det ovan uppställda villkoret för att till en avstyckad lägenhet skall kunna anses höra vattenområde finner lantmäteristyrelsen inte vara uppfyllt i fråga om Gottenvik 1:14. -

 Sammanfattningsvis uttalar lantmäteristyrelsen som sin åsikt, att vattenområdet utanför stränderna av Gottenvik 1:14 ingår i Gottenvik 1:2, men att äganderätten till vattenområdet övergått till ägaren av Gottenvik 1:14.

Göta hovrätts utslag den 3 juli 1963:

Till grund för avstyckningen av Gottenvik 1:14 har legat köpekontraktet den 12 och 13 december 1933 jämte en av sakägarna vid avstyckningsförrättningen träffad överenskommelse att avstyckningen skulle omfatta den holme, Kopparholmen med skär, som närmare angivits på den som bilaga till kontraktet fogade kartan.

I det vid förrättningen upprättade protokollet har anteck-

nats, att dåvarande ägarna till Gottenvik 5:1 - - - utelivnit från förrättningen, ehuru de såsom supponerade ägare till vatten och fiske kallats, att såvitt av köpebrevet i augusti 1876 framgick till den avsöndrade lägenheten Gottenvik 1:2 inte hörde några särskilda rättigheter och förmåner, i vilka det till avstyckning föreslagna området kunde tillerkännas del, samt att bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingick i avstyckningen, varken av sakägarna påfordrades eller ansågs av förrättningsmannen av omständigheterna påkallat.

I den jämlikt 19 kap. 16 § jorddelningslagen lämnade redogörelsen har ej lämnats upplysningar om styckningsfastighetens rätt till vattenområdet jämte fiske. På den till förrättningsakten hörande avstyckningskartan liksom i den på kartan tecknade avstyckningsbeskrivningen har endast landområdena redovisats. Ej heller eljest har i förrättningsprotokollet angivits den rätt till vatten och fiske som skall tillkomma avstyckningen.

Av vad sålunda upptagits framgår att avstyckade fastigheten Gottenvik 1:14, oavsett vem äganderätten till omgivande vattenområde må tillkomma, icke omfattar sagda vattenområde.

Vid sådant förhållande har anledning saknats för förrättningsmannen att vid förrättningen för gränsbestämning omkring Gottenvik 1:14 underställa frågan om äganderätten till ifrågavarande vattenområde ägodelningsrättens prövning. Ägodelningsrätten har ej heller bort upptaga den sålunda hänskjutna äganderättstvistens till prövning.

Hovrätten prövar förty lagligt att, med undanröjande av överklagade utslaget, visa förrättningen åter till förrättningsmannen för erforderlig behandling.

HD:s utslag den 15 december 1965: Hovrättens utslag fastställdes.

Rubriken i NJA: Fråga huruvida omgivande vattenområde ingick i avstyckningsförrättning.

Angående frågan huruvida till lägenheten Gottenvik 1:2 hörde vattenområde, se rättsfallsregister för lantmäteriet, kompl. nr 1173:

Vid avstyckning uppkommen tvist om äganderätt till vattenområde. - Ur Bråbvågdens och Finspånga läns ägodelningsrätts utslag den 31 december 1970: Med hänsyn till närmare anförda omständigheter, rådande rättspraxis och ett omnämnt yttrande från lantmäteristyrelsen (de i rättsfallet NJA 1965 s 482 redovisade yttrandet den 26 januari 1963) fann ägodelningsrätten att överlåtelsen år 1876 måste antas ha omfattat även vattenområdet omkring holmarna och skären. - Göta hovrätts utslag den 2 november 1972: Ägodelningsrättens utslag fastställdes. - HD:s beslut den 14 november 1973: Ej prövningstillstånd.

39. 1971 Svea hovrätts utslag den 2 juni 1971. (Rättsfallsregister
2 juni för lantmäteriet. Kompl. nr 1028.) AB län. Glyxnäs. 19
kap. 19 §. Mål rörande fastställelse av gränsbestämnings-
förrättning. - Glyxnäs 3:20 hade avstyckats från Glyxnäs
3:9 genom en den 15 mars 1929 fastställd förrättning.
Därvid hade till den avstyckade fastigheten inte redovi-
sats något vattenområde ehuru enligt det köpekontrakt som
låg till grund för avstyckningen vattenområde skulle höra
till det avstyckade området. Vid gränsbestämningsförrätt-
ning den 8 april 1968 bestämdes gräns för Glyxnäs 3:20 en-
ligt fastighetsägarens yrkande och genom förrättningslant-
mätarens beslut på sådant sätt att vattenområde kom att
tillhöra fastigheten. Ur förrättningsprotokollet: "Bet-
räffande äganderätt till vattenområde konstaterades att
det av köpekontrakt till grund för avstyckning av Glyxnäs
3:20 framgick att vattenområde skulle höra till fastighe-
ten, vilket dock ej närmare redovisats på till denna för-
rättning hörande karta. " - Överlantmätaren, som ansåg
att något vattenområde inte ingick i fastigheten Glyxnäs
3:20, hänsköt frågan om gränsbestämningsförrättningen
fastställande till ägodelningsrätten.

Ur Mellersta Roslags domsagas ägodelningsrätts utslag den
5 oktober 1970: Vattenområde anses tillhöra avstyckad fas-
tighet endast om det av avstyckningshandlingarna framgår
att så skall vara fallet. Av handlingarna till den för-
rättning, varigenom fastigheten Glyxnäs 3:20 avstyckades,
framgår icke enligt ägodelningsrättens mening att vatten-
område skulle ingå i fastigheten. - Fastighetens gräns
skall - i berörd del - icke sträcka sig såsom vid förrätt-
ningen beslutats (i vattnet) utan i stället följa strand-
linjen vid tiden för avstyckningen. - Ägodelningsrätten
undanröjde - i berörd del - det vid förrättningen meddela-
de beslutet om gränsens sträckning samt återförvisade i
den delen förrättningen till distriktslantmätaren för

fortsatt handläggning, varvid skulle iakttagas att fastighetens gräns mot vattnet skulle följa strandlinjen vid tiden för avstyckningen.

Ur Svea hovrätts utslag den 2 juni 1971 (efter besvär av ägaren till Glyxnäs 3:20): Ingen ändring i ägodelningsrättens utslag.

HD:s beslut den 17 juli 1972 nr SÖ 942: Ej prövningstillstånd.

40. 1971
25 nov.

NJA 1971 s 602. M län. Malmö. 7 kap 8 § jorddelningslagen. Bestämning av gräns mot allmänt vattenområde. Förrättningen, som avsåg en med ledning av registerkartan för Malmö närmare angiven sträcka och handlades jämlikt 7 kap 8 § jorddelningslagen jämförd med 2 kap 13 § 2 st lagen om fastighetsbildning i stad, påbörjades den 14 april 1967 och avslutades den 12 mars 1968. - Ur lagen den 1 december 1950 om gräns mot allmänt vattenområde (nr 595) återges: 1 §. Vattenområde i havet är allmänt (allmänt vatten), där det ej ingår i fastigheterna (enskilt vatten). 2 §. Till fastigheterna hänföres i havet 1. allt vatten inom trehundra meter från fastlandet eller från ö av minst etthundra meters längd ävensom, på de ställen där den stranden följande kurvan för högst tre meters djup går längre ut, allt vatten inom denna djupkurva; - - - . - Förrättningsmannen fann att de faktiska förhållandena vid tidpunkten för förrättningen skulle vara avgörande vid bestämningen av gränsen mot allmänt vattenområde, dock att pirar och vågbrytare ej skulle anses som fastland eller ö i den mening som avses i 2 § lagen om gräns mot allmänt vattenområde, och bestämde gränsen i enlighet därmed.

Kammaradvokatfiskalsämbetet för kammarkollegiet anförde besvär över förrättningsmannens beslut hos ägodelningsrätten i Malmö och yrkade i huvudsak sådan ändring av beslutet, att gränsen mot allmänt vattenområde kom att sammanfalla med den av utfyllnader opåverkade tremetersdjupkurvan eller, i den mån linjen för 300-metersavståndet från det egentliga fastlandet sträckte sig längre ut, med sistnämnda linje. - Ägodelningsrätten i Malmö - efter yttrande av överlantmätaren i Malmöhus län och den 11 februari 1969 av lantmäteristyrelsen samt utförliga domskäl - i utslag den 12 januari 1970:

Den tolkning av lagstadgandet som ligger till grund för

förrättningsmannens beslut finner ägodelningsrätten vara väl förenlig med såväl ordalagen i stadgandet som lagstiftningens syfte och dess principer. Den är också i linje med uttalanden i motiv och kommentarer om att hänsyn skall tagas till varaktiga förändringar av strandlinjen. Den överensstämmer även med det förslag som kammarkollegiet lade fram i betänkandet "Allmänt vattenområde" såvitt avsåg konstbyggnader, som utförts med stöd av tillstånd, meddelade jämlikt vattenlagen före den av kollegiet föreslagna lagens ikraftträdande. Ur nu berörda synpunkter liksom ur praktisk tillämpningssynpunkt synes förrättningsmannens tolkning sålunda äga företräde framför de övriga lösningar som kan ifrågakomma. Ytterligare en omständighet, som talar till förmån för förrättningsmannens linje, är att den anknyter till det faktiska läge som utvecklats; den torde sålunda inte komma att medföra någon rubbning av den verksamhet för utvinnande av mark för hamn- och industriändamål, som staden sedan lång tid tillbaka efter samtycke av vederbörande myndigheter bedrivit och alltjämt bedriver. Såvitt ägodelningsrätten kan bedöma är förrättningsmannens tolkning utan svårighet användbar även under andra förhållanden än dem som råder vid Malmö hamn. - På grund av vad sålunda anförts ansluter sig ägodelningsrätten till förrättningsmannens tolkning. Då denne även i övrigt rätteligen förfarit vid överklagade förrättningen, skall förrättningen fastställas. - Ägodelningsrätten fastställer överklagade förrättningen.

Efter besvär av kammarkollegiet över ägodelningsrättens utslag yttrade hovrätten över Skåne och Blekinge i utslaget den 18 februari 1971: Den ordning i vilken en konstbyggnad tillkommit kan väl ha betydelse för rätten att behålla byggnaden eller för möjligheten att på rättslig väg få denna avlägsnad. Detsamma kan möjligen gälla syftet hos den person som åstadkommit byggnaden. Någon omedelbar inverkan på gränsen mellan fastighet och allmänt vattenområ-

de kan sådana omständigheter dock icke ha. En ändring av strand eller djupkurva som bestämmer gränsen medför en förskjutning av denna, oavsett om ändringen har tillkommit genom byggande i vatten eller på annat sätt. Härvid har man att bortse från pirar, vågbrytare eller liknande anordningar som icke kan anses ändra strandens sträckning. - På grund av vad sålunda anförts och på de skäl ägodelningsrätten i övrigt angivit fastställer hovrätten det slut ägodelningsrättens utslag innehåller.

Kammarkollegiet anförde besvär.

HD:s utslag den 25 november 1971:

Den gräns varom är fråga i målet skall bestämmas enligt 2 § 1 lagen om gräns mot allmänt vattenområde. I detta lagrum stadgas, att till fastigheterna hänföres i havet allt vatten inom 300 m från fastlandet eller från ö av minst 100 m längd ävensom, på de ställen där den stranden följande kurvan för högst 3 m djup går längre ut, allt vatten inom denna djupkurva. Till ledning för tillämpningen av stadgandet innehåller lagen endast en föreskrift om att strandlinjer och vattendjup skall bestämmas med hänsyn till normalt medelvattenstånd.

Av lagrummets ordalydelse framgår ej annat än att det är de vid varje tid faktiskt rådande förhållandena som skall läggas till grund för bedömningen av var gränsen går mot allmänt vattenområde, och intet är utsagt om att dessa förhållanden i något fall skall fränkännas betydelse. Tolkat efter sin ordalydelse innebär alltså lagrummet, att ändring av strandlinje och vattendjup skall beaktas vid gränsens bestämmande även när ändringen, direkt eller indirekt, uppkommit genom byggande, utfyllnad, muddring eller annan sådan åtgärd. I sakens natur ligger dock att endast varak-

tiga förändringar kan vinna beaktande och att tillkomsten av bryggor, pirar, vågbrytare och liknande anordningar ej alltid medför ändring av strandlinjens sträckning.

Vad som förekommit i samband med lagens tillkomst bestyrker att lagrummet har den innebörd som enligt det sagda följer av själva avfattningen. Särskilt må nämnas, att lagen, som tillkom i anslutning till den samtidigt antagna lagen om rätt till fiske och huvudsakligen utformats med tanke på fiskets förhållanden, bl.a. syftar till att gränsen mot allmänt vattenområde skall kunna identifieras med hjälp av sjökort och lätt iakttagbara geografiska förhållanden. Härmed skulle vara mindre väl förenligt att ej låta gränsen påverkas av sådana ändringar i strandlinjer och vattendjup som, måhända utan att det framträder utåt, berott på mänskliga åtgöranden.

På grund av det anförda finner HD den ifrågavarande gränsen mot allmänt vattenområde skola, såsom ock skett vid den överklagade förrättningen, bestämmas med hänsyn till den faktiska strandlinjen och de faktiska djupförhållandena oavsett om de uppkommit genom naturens inverkan eller, helt eller delvis, genom mänskliga åtgöranden. - HD fastställer förty det slut hovrättens utslag innehåller.

Rubriken i NJA: Bestämning av gräns mot allmänt vattenområde i havet skall ske med hänsyn till den faktiska strandlinjen och de faktiska djupförhållandena oavsett om de uppkommit genom naturens inverkan eller, helt eller delvis, genom mänskliga åtgöranden.

41. 1973
15 maj

NJA 1973 s 206. Y län. Kölsillre i Haverö socken. Mål avseende tvist om äganderätt (omfattningen av en äldre avsöndrad lägenhet) i samband med gränsbestämning.

Kölsillre by består av jordebokshemmanen Kölsillre nr 1 och nr 2 vardera om 21 mål och Kölsillre nr 3 om 15 mål. Laga skifte på Kölsillre bys inägor och hemskog påbörjades den 18 oktober 1875, avslutades den 12 februari 1877 och fastställdes den 27 juli 1878. Skiftet omfattade alla inägor belägna huvudsakligen norr om Ljungan och sjön Medingen och till en mindre del söder om Ljungan, öar och holmar i Ljungan samt all skogsmark norr om Ljungan. Skifteslagets mark gränsade således mot vattenområde i Ljungan och sjön Medingen.

Enligt § 19 protokollet den 19 juli 1876 och föreningen bilagan C till protokollet samma dag skulle delningsgrunden mellan hemmansdelarna vara skattetalet i all mark samt för avsöndrade lägenheter innehavet enligt avhandlingar och i förekommande fall vederlag för rätt till skogsfång och mulbete. Enligt § 16 protokollet den 19 juli 1876 och den förut omnämnda föreningen bilagan C avsattes såsom undantag av mark för gemensamt behov bl.a. vägar, båtplatser, sågplatser och myrtag. Bland de samfälliga platserna nämndes i § 16 protokollet "plats för J.E. Jonssons såg och kvarn vid älven" och i föreningen bilagan C "plats för J.E. Jonssons såg och kvarn under å kartan betecknade n:o 157". Ingenting nämndes om vatten och ej heller om fiske. Denna ägofigur nr 157 redovisades i ägobeskrivningen såsom "Jon Erik Jonssons Gårdsskifte, slått sågplats" med en areal av 1,65 kvadratrevar, gradtalet 30 och ett uppskattningsinnehåll av 0,0550 kvadratrevar samt redovisades i hävdeförteckningen såsom före skiftet innehavd av Jon Erik Jonsson. I delningsbeskrivningen återfinns under "Undantag av mark för delägarnas allmänna behov, b) Beslu-

tade vid skiftet och därvid utlagda" plats för J.Er. Jonssons såg och kvarn, ägofiguren nr 157, slått, med en areal av 1,65 kvadratrevar.

För Jon Erik Jonssons 4 mål av Kölsillre nr 1 utlades vid skiftet ägolotten litt Aa (Kölsillre 1:3) vilken hade strand vid Ljungan utmed en sträcka av cirka 1200 m. Den samfällda såg- och kvarnplatsen ägofig. nr 157 var belägen vid Ljungan inom ägolottens östra del. Den sydväst om ägofig. 157 och jämväl invid Ljungan belägna ägofig. nr 156 med en areal av 1,40 kvadratrevar, impediment, var tilldelad Kölsillre 1:3. Det till skifteslaget hörande vattenområdet i Ljungan och sjön Medingen redovisades inte och omnämndes inte i handlingarna till laga skiftet. Det har ansetts vara delat med stranden enligt reglerna i 12 kap. 4 § (äldre) jordabalken. Framhållas må att de inom skifteslagets landområde belägna vattenområdena ägofigurererna 1161 Lamyrjtjärn, 1430 Aborrtjärn, 1496 Harptjärn, 1560 Igeltjärn och 1730 Hälltjärn samt de med ägofigurnummer inte betecknade Aborrtjärnsbäcken, Igeltjärnsbäcken, Oxbäcken och Bäcken genom slåtterna eller Bäckmyrbäcken, samtliga impediment, i delningsbeskrivningen redovisades såsom "Undantag av mark för delägarnas allmänna behov, a) Befintliga före skiftet och därvid bibehållna". - På laga skifteskartan finns vid Ljungans strand på ägofigur nr 156 - alltså utanför ägofigur nr 157 - utmärkt en byggnad, som tydligen var den härefter omnämnda tullmjölkvarnen och sågbyggnaden.

Genom avhandling den 9 december 1881 på grund varav lagfart meddelades den 27 januari 1882 sålde J.E. Jonsson och hans hustru Kerstin Hansdotter fastigheten Kölsillre 1:3 om 4 mål och undantog därvid en lägenhet. Genom avhandling den 29 mars 1882 sålde Jon Erik Jonsson och hans hustru till Sven Jönsson Wikström och hans hustru Brita Christina

Jonsdotter den undantagna lägenheten som omnämndes såsom "vår egande tullmjölqvarn och sågbyggnad, Hummelfors kvarn kallad - - - äfvensom dervid befintligt ålfiske - - - ". I avhandlingen förklarades vidare: "Jemte qvarn och såg åtföljer köpet den tomt å hvilken dessa värk äro uppförda, upptagen å byns laga skifteskarta under fig. n:o 156 ävensom sågplats upptagen å samma karta under fig. 157 utgörande en kvadratrev 65 stänger". Köparna erhöill lagfart den 13 september 1882. Den sålunda lagfarna lägenheten har upptagits i förteckning enligt formulär F till jordregistret och registrerats såsom Kölsillre 1:25.

Genom en den 13 juli 1905 fastställd ägostyckning delades Kölsillre 1:3, som då ägdes av Trävarubolaget Svartvik, i hemmanslotterna litt Aab om $\frac{1}{2}$ mål eller Kölsillre 1:13, litt Aac om $\frac{1}{32}$ mål eller Kölsillre 1:14, litt Aad om $\frac{5}{32}$ mål eller Kölsillre 1:15 och litt Aae om $3 \frac{5}{16}$ mål eller Kölsillre 1:16. Ägostyckningen verkställdes enligt 2 § lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring. Styckningshemmanets ägor norr om Ljungan uppdelades på, räknat från öster, Köllsillre 1:13 litt Aab, Köllsillre 1:14 litt Aac och Köllsillre 1:15 litt Aad. Gränsen mellan Kölsillre 1:13 och 1:14 lades så att den gick mot den samfällda såg- och kvarnplatsen ägofig. nr 157 enligt laga skiftet (vid ägostyckningen redovisad såsom samfälld sågplats litt c). Till hemmanslotten litt Aae om $3 \frac{5}{16}$ mål eller Kölsillre 1:16 lades "hela den stamhemmanet om 4 mål N:o 1 (alltså Kölsillre 1:3) ålöpande andelen av byns gemensamma vatten och fiske med därtill hörande uppämningsrätt". Någon avsöndrad lägenhet motsvarande Kölsillre 1:25 redovisades inte. Den mark som motsvarade ägofig. nr 156 enligt laga skiftet var efter ägostyckningen belägen inom gränserna för hemmanslotten litt Aac (Kölsillre 1:14).

Rågångsutstakning avseende vid laga skiftet och senare hemmansklyvningar tillkomma gränser inom Kölsillre bys ägor norr om Ljungan påbörjades den 25 maj 1925, avslutades med besvärshänvisning den 18 maj 1926 och har vunnit laga kraft enligt ett på kartan av Medelpads västra domsagas häradsrätt tecknat bevis den 20 december sistnämnda år. Förrättningen avsåg även vid laga skiftet avsätta samfällda platser, och däribland den samfällda såg- och kvarnplatsen ägofig. nr 157, men inte gränser inom Svartviks Trävaruaktiebolags fastighetsinnehav och således bl.a. inte gränsen mellan Kölsillre 1:13 och 1:14. Denna rågångsutstakning verkställdes i enlighet med bestämmelserna i 47 § i 1866 års skiftesstadga. Avsöndrade lägenheten Kölsillre 1:25 redovisades inte och omnämndes inte och avsågs heller inte med förrättningen.

Genom köpeavtal den 9 mars 1943 sålde Svartviks Aktiebolag till Övre Ljungans Kraftaktiebolag av fastigheten 3 5/16 mål Kölsillre nr 1 litt Aae eller Kölsillre 1:16 en i Mäljsjön på sjöns norra sida utskjutande udde om cirka 0,2500 ha. I köpet ingick såsom medföljande det försållda jordområdet all stamfastigheten tillkommande rätt såväl till strand, grund, flödbotten, uppgrundningar, holmar, vatten, strömfall och fiske, så oskiftat som skiftat, i Ljungan och sjön Medingen som ock till de vid 1878 års laga skifte i Kölsillre by avsatta samfällda platserna vid Ljungan och sjön Medingen, allt för 4 måls skatt. Avstyckning, för vilken denna avhandling lades till grund, påbörjades den 30 mars 1944. Gränsbestämning kring vattenområden i Ljungan i samband med denna avstyckning verkställdes gemensamt med gränsbestämningar kring vattenområden i Ljungan och sjön Medingen i samband med åtskilliga andra avstyckningar. Själva handläggningen av gränsbestämningen skedde vid sammanträde den 17 december 1947. Vattenområdet i Ljungan och sjön Medingen till Kölsillre by konstaterades vara delat med stranden vid laga skiftet.

Det till byn hörande fisket redovisades vara samfällt. De av gränsbestämningen berörda gränslinjernas sträckningar bestämdes genom förrättningslantmätarens beslut, vari redovisades berörda fastigheters registerbeteckningar och berörda samfälligheter samt hänvisades till de på avstyckningskartorna utmärkta gränslinjerna. Gränsbestämningen till den del den hade samband med avstyckningen från Kölsillre 1:16 fastställdes av ägodelningsdomaren i Medelpads västra domsaga den 18 oktober 1948. Av förrättningskartan framgår att två vattenområden i Ljungan bestämts att tillhöra Kölsillre 1:16, nämligen ett med 2 betecknat område om 2,4020 ha utanför stranden av Kölsillre 1:13 och ett med 1 betecknat område om 9,17 ha utanför stranden av Kölsillre 1:14 och 1:15, samt att ett mellan dessa vattenområden beläget kilformat område utanför stranden av den samfällda såg- och kvarnplatsen (ägofig. nr 157) bestämts att tillhöra denna samfällighet. Strandlinjen utmed Ljungan var utmärkt såsom den befunnits vid mätnings-tillfället (någon gång under åren 1944-1947). De till Kölsillre 1:16 sålunda hörande vattenområdenas gräns mot Kölsillre 1:13, 1:14 och 1:15 gick i nämnda på kartan utmärkta strandlinje. Avsöndrade lägenheten Kölsillre 1:25 omnämndes ej och redovisades ej.

Efter gränsbestämningens avslutande fortsattes avstyckningsförrättningen den 18 december 1947. Det bestämdes att udden i Mäljsjön om cirka 0,2500 ha skulle utgå ur köpeavtalet och således inte ingå i avstyckningen. Genom denna förrättning avstyckades från Kölsillre 1:16 de till fastigheten hörande vid gränsbestämningen bestämda vattenområdena i Ljungan med en areal av 11,5720 ha. Till de avstyckade områdena lades bl.a. den till Kölsillre 1:16 hörande andelen i dels de vid 1878 års laga skifte på Kölsillre bys inägor och en del avrösningsjord avsatta samfällda platserna vid Ljungan och sjön Medingen med vatten-

områdena utanför platserna dels det för Kölsillre by samfällda fisket i Ljungan och nämnda sjö. Avstyckningen fastställdes den 23 oktober 1948, varefter den avstyckade lotten registrerades såsom Kölsillre 1:44. Ej heller i samband med avstyckningen omnämndes eller redovisades avsöndrade lägenheten Kölsillre 1:25.

Genom köpeavtal den 9 mars 1943 sålde Svartviks Aktiebolag till Övre Ljungans Kraftaktiebolag av fastigheten 1/32 mål Kölsillre nr 1 litt Aac eller Kölsillre 1:14 ett utmed Ljungan på älvens norra sida beläget jordområde, cirka 15 meter brett, räknat från strandlinjen vid medelvattenstånd och sträckande sig från rågången mot Kölsillre 1¹⁵ till rågången mot samfällt område (litt c). I köpet ingick såsom medföljande det försålda området all stamfastigheten tillkommande rätt såväl till strand, grund, flodbotten, uppgrundningar, holmar, vatten, strömfall och fiske, så oskiftat som skiftat, i Ljungan och sjön Medingen som ock till de vid 1878 års laga skifte i Kölsillre by avsatta samfällda platserna vid Ljungan och sjön Medingen. Avstyckning, för vilken denna avhandling lades till grund, påbörjades den 28 mars 1944. Sedan gränsbestämning verkställdes mellan Kölsillre 1:14 och det till Kölsillre 1:16 hörande vattenområde i Ljungan som samtidigt avstyckades såsom Kölsillre 1:44 - för vilken gränsbestämning och avstyckning förut redogjorts - fortsattes avstyckningsförrättningen den 18 december 1947. Genom denna förrättning avstyckades från Kölsillre 1:14 strandområdet utmed Ljungan, vilket strandområde hade en areal av 0,5400 ha och gränsade mot det från Kölsillre 1:16 såsom Kölsillre 1:44 avstyckade vattenområdet. Till nämnda från Kölsillre 1:14 avstyckade område lades bl.a. den till Kölsillre 1:14 hörande andelen i dels de vid 1878 års laga skifte på Kölsillre bys inägor och en del avrösningsjord avsatta samfällda platserna vid Ljungan och sjön Me-

dingen med vattenområdena utanför platserna dels det för Kölsillre by samfällda fisket i Ljungan och nämnda sjö. Avstyckningen fastställdes den 23 oktober 1948, varefter den avstyckade lotten registrerades såsom Kölsillre 1:42. I samband med denna avstyckning omnämndes inte och redovisades inte avsöndrade lägenheten Kölsillre 1:25.

Enligt avstyckningarna av Kölsillre 1:44 och 1:42 jämte gränsbestämningen i samband därmed ingick det mot ägofiguren nr 156 på kartan till 1878 års laga skifte på Kölsillre by svarande området dels i Kölsillre 1:44 dels, till en mindre del, i Kölsillre 1:42 dels ock i den mot ägofig. nr 157 på nämnda lagaskifteskarta svarande samfällda såg- och kvarnplatsen. Ett vattenområde i Ljungan utanför nämnda ägofig. nr 156 avgränsat enligt reglerna i 12 kap 4 § (äldre) jordabalken ingick enligt avstyckningen av Kölsillre 1:44 och gränsbestämningen i samband därmed dels i Kölsillre 1:44 dels i ett till nämnda samfällda såg- och kvarnplats hörande vattenområde.

År 1964 ägdes Kölsillre 1:42 och 1:44 av Sydsvenska Kraftaktiebolaget samt Kölsillre 1:25 till 3/4 av Haverö Elektriska Förening u.p.a. och till återstående 1/4 av enskilda personer. På ansökan av föreningen påbörjades den 28 april 1964 förrättning för gränsbestämning kring lägenheten Kölsillre 1:25. Därvid yrkade bolagets ombud att frågan huruvida den avsöndrade lägenheten Kölsillre 1:25 skulle anses vara en andelsfastighet eller utgöra visst område ävensom hur lägenheten påverkats av 1948 års gränsbestämnings- och avstyckningsförrättning skulle underställas Medelpads domsagas ägodelningsrätts prövning. Övriga sakägare förklarade ^{sig} inte ha någonting att erinra däremot. Förrättningslantmätaren beslutade i enlighet med yrkandet.

Överlantmätaren verkställde utredning i målet - i vilken

utredning 1925-1926 årens rågångsutstakning och avstyckningen av Kölsillre 1:42 inte omnämndes - och yttrade bl.a : En jämförelse mellan 1878 års lagaskifteskarta och 1948 års gränsbestämnings- och avstyckningskarta (avstyckningen av Kölsillre 1:44) ger vid handen, att hela lägenheten Kölsillre 1:25 dvs. ägofig. 156 enligt laga skifteskartan jämte vattenområdet i älven utanför denna ägofigur, ligger inom gränserna för styckningslotten Kölsillre 1:44. Ur fastighetsindelningssynpunkt torde detta innebära, att hela lägenheten med undantag dock av andelen i den samfällda sågplatsen ägofig. 157, utgör del av fastigheten Kölsillre 1:44. För denna fastighet skall därför rätteligen icke endast Kölsillre 1:16 utan även Kölsillre 1:25 anges som stamfastighet. Efter avstyckningen av Kölsillre 1:44 finns inga utbrutna ägor till Kölsillre 1:25 och gränsbestämning omkring fastigheten kan därför inte ske. Ur äganderättssynpunkt har uppenbarligen ingen ändring skett beträffande Kölsillre 1:25 i samband med bildandet av Kölsillre 1:44. Ägarna till sistnämnda lägenhet (Kölsillre 1:25) får väl sålunda anses äga den del av Kölsillre 1:44, som motsvaras av den gamla lägenheten Kölsillre 1:25.

Föreningen yrkade med instämmande av övriga delägare i Kölsillre 1:25 att denna fastighet måtte förklaras bestå i första hand av båda ägofig. 156 och 157 (med därtill hörande vattenområden) och i andra hand av hela ägofig. 156 och andel för 4 mål i fig. 157. Såsom grund för förstahandsyrkandet åberopades hävd i förening med lagfart. Såsom grund för andrahandsyrkandet gjordes gällande att den verkställda gränsbestämningen år 1948 ej var bindande för ägarna till Kölsillre 1:25, eftersom de icke kallats eller närvarit vid förrättningen. Då laga gränsbestämning inte företagits kunde ägostyckningen ej heller ha utplånat Kölsillre 1:25. - Bolaget hävdade vad beträffade den

verkställda gränsbestämningen att denna, vilken vunnit laga kraft, var att anse såsom giltig. Nämda förrättning hade kungjorts i vederbörlig ordning och ett stort antal sakägare var närvarande.

Medelpads domsagas ägodelningsrätts utslag den 7 juni 1968:

Domskäl. Vad först angår innebörden av grundavhandlingen för Kölsillre 1:25 av den 29 mars 1882 framgår av utredningen, att upplåtaren väl varit ägare till den försålda ägofig. 156 men däremot efter det år 1878 fastställda laga skiftet endast andelsägare för 4 mål i den vid laga skiftet som samfällt undantag avsatta ägofig. 157, vilken angivits som "plats för J.Er. Jonssons såg och kvarn". Upplåtelsen kan därför endast anses ha innefattat äganderätt till ägofig. 156 samt andel för 4 mål i den samfälliga ägofig. 157. Med ägofig. 156 har med hänsyn till avsikten med upplåtelsen uppenbarligen följt rätten till vattenområdet utanför ägofigurens strand, varjämte det är lika uppenbart, att med den som samfälligt avsatta ägofig. 157 följt rätt till vatten och grund utanför dess strand.

Att ägarna av Kölsillre 1:25 må ha hävdats den samfälliga ägofig. 157 kan uppenbarligen ej ha för dem medfört odelad äganderätt till densamma.

Vad som förekommit vid 1905 års ägostyckning kan ej ha inneburit ett utplånande av Kölsillre 1:25 eller av äganderätten till lägenheten, då lägenheten inte ens omnämnts vid förrättningen. Ej heller 1948 års avstycknings- och gränsbestämningsförrättning kan anses bindande gentemot ägarna till Kölsillre 1:25, då dessa ej kallats eller varit närvarande vid förrättningen, vilken även företagits utan hänsyn till denna lägenhets existens.

Domslut. Ägodelningsrätten förklarar dels äganderätten till Kölsillre 1:25 omfatta ägofig. 156 med därutanför befintligt vattenområde ävensom andel för 4 mål i den samfällda ägofig. 157, med vilken samfällighet även hör rätt till vatten och grund utanför samfällighetens strand, samt dels att den år 1948 företagna gränsbestämningen ej är att anse som bindande för Kölsillre 1:25.

Sydsvenska Kraftaktiebolaget fullföljde talan i Hovrätten för Nedre Norrland och yrkade att hovrätten måtte med ändring av ägodelningsrättens utslag förklara att 1948 års gränsbestämning var bindande för envar och att Kölsillre 1:25 dåmera endast omfattade den del av ägofig. 156 med tillhörande vattenområde som var belägen inom det vid 1948 års gränsbestämning såsom samfällt betecknade området och viss andel i återstoden av detta område. - Föreningen bestred bifall till besvären.

Hovrättens för Nedre Norrland utslag den 20 december 1968:

Lika med ägodelningsrätten finner hovrätten, att 1882 års upplåtelse av lägenheten Kölsillre 1:25 avsett den ägovid som på 1878 års lagaskifteskarta betecknats som ägofig. 156 ävensom andel för 4 mål i den på samma karta såsom samfällid angivna ägofig. 157, att med nämnda upplåtelse följt rätt till vattenområdet utanför stranden till ägofig. 156 samt att jämväl till ägofig. 157 hör rätt till vatten och grund utanför dess strand.

Såsom ägodelningsrätten funnit har 1905 års ägostyckning icke haft någon inverkan på Kölsillre 1:25.

Vad härefter angår 1948 års avstycknings- och gränsbestämningförrättning framgår av utredningen, att ägofig. 156 enligt lagaskifteskartan jämte vattenområdet i älven

utanför denna ägofigur omfattats av avstyckningen. Detta har till följd att Kölsillre 1:25, med undantag dock för andelen i ägofig. 157, numera utgör del av styckningslotten Kölsillre 1:44. Enär således några utbrutna ägor till Kölsillre 1:25 ej finnes efter nämnda avstyckning, kan den begärda gränsbestämningen kring Kölsillre 1:25 icke äga rum.

Såvitt handlingarna utvisar har ägarna av Kölsillre 1:25 icke kallats till den i samband med 1948 års avstyckning företagna gränsbestämningen och har ej heller närvarit vid denna. Gränsbestämningen kan därför icke tilläggas någon verkan beträffande äganderätten till den del av Kölsillre 1:44, som motsvaras av ägofig. 156 och därtill hörande vattenområde.

Av anförda skäl prövar hovrätten lagligt på det sätt ändra överklagade utslaget att hovrätten förklarar, att till följd av 1948 års avstycknings- och gränsbestämning företagna lägenheten Kölsillre 1:25 numera endast består av andelen i ägofig. 157, varför den begärda gränsbestämningen icke kan äga rum, samt att den vid 1948 års företagna gränsbestämningen icke inverkat på äganderätten till den del av Kölsillre 1:44 som motsvaras av ägofig. 156 och därtill hörande vattenområde.

Över hovrättens utslag anfördes i HD bl.a. följande besvär.

Sydsvenska Kraftaktiebolaget, för Kölsillre 1:42 och 1:44, yrkade, att HD måtte, med ändring av hovrättens utslag, förklara att lägenheten Kölsillre 1:25 bestod av den del av ägofig. 156 enligt 1878 års lagaskifteskarta jämte vatten och grund, vilken kunde ingå i det område som vid 1948 års gränsbestämning betecknats såsom samfällt område, samt

viss andel i resten av detta område samt att äganderätten till den del av ägofig. 156 som dåmera ingick i Kölsillre 1:44 (och ev. Kölsillre 1:42) tillkom ägaren till denna fastighet framför ägarna till lägenheten Kölsillre 1:25.

Haverö Elektriska förening u.p.a., för Kölsillre 1:25, yrkade att HD, med upphävande av hovrättens utslag, måtte fastställa ägodelningsrättens utslag.

Lantmäteristyrelsen angav ett längre yttrande i målet den 23 januari 1973, i vilket yttrande var intagna redogörelser även för 1925-1926 årens rågångsutstakning inom Kölsillre by och avstyckningen av Kölsillre 1:42. Följande uttalanden av lantmäteristyrelsen återges härafter.

Angående gränsbestämningsförrättningen i samband med avstyckningen av bl.a. Kölsillre 1:44. En gränsbestämning får enligt lantmäteristyrelsens åsikt ej tilläggas större räckvidd än vad den därunder verkställda fastighetsutredningen och de därvid uttryckligen meddelade besluten eller träffade föreningarna ger anledning till. Kölsillre 1:25 bör sålunda ej anses ha påverkats av den vid ifrågavarande avstyckning verkställda gränsbestämningen.

Närmare angående inkräktingarna på Kölsillre 1:25.

För ett närmare belysande av de inkräktingar på Kölsillre 1:25 eller m.a.o. ägofig. 156 som skett genom förut omnämnda förrättningar har inom lantmäteristyrelsen upprättats en karts-kiss. Såsom framgår av karts-kissen tillhör det triangelformade område som vid 1947 års gränsbestämning tillades ägofig. 157 så gott som helt egentligen ägofig. 156.

Lantmäteristvrelsens slutsatser. Såsom torde framgå av

vad lantmäteristyrelsen anfört i det allmänna avsnittet om betydelsen av fastighetsbildningsförrättning som företagits under oriktiga förutsättningar beträffande äganderätts- och fastighetsindelningen anser styrelsen att Kölsillre 1:25 varken ur äganderättssynpunkt - då förutsättningar för tillämpning av reglerna om 20-årig hävd inte synes vara för handen - eller i fastighetsindelningsavseende påverkats av förevarande den 23 oktober 1948 fastställda avstyckningsförrättningar. Kölsillre 1:25 torde likaså ha lämnats opåverkad av den år 1905 fastställda ägostyckningen av Kölsillre 1:3. Fastigheten ifråga - som motsvarar den ursprungligen av J.E. Jonsson och hans hustru Kerstin Hansdotter vid deras försäljning den 9 december 1881 undantagna lägenheten men som införts i jordregistret på grundval av den lagfart som meddelats den 13 september 1882 på deras överlåtelse av lägenheten - torde få anses innefatta den vid 1878 års laga skifte redovisade ägofig. 156 med därtill hörande "12:4 - område" jämte den till den år 1881 överlåtna stamfastigheten om 4 mål hörande andelen i den samfällt avsatta ägofig. 157.

HD:s utslag den 15 maj 1973:

Såsom domstolarna funnit framgår av utredningen, att 1882 års upplåtelse av den fasta egendom, som senare erhållit registerbeteckningen Kölsillre 1:25, avsett den ägovidd, som på 1878 års lagaskifteskarta betecknats som ägofig. 156, ävensom andel för 4 mål i den på samma karta såsom samfälld angivna ägofig. 157, att med nämnda upplåtelse följt rätt till vattenområdet utanför stranden till ägofig. 156 samt att jämväl till ägofig. 157 kommit att höra rätt till vatten och grund utanför dess strand.

Vid olika förrättningar har delar av det mark- och vattenområde, som ingick i upplåtelsen av Kölsillre 1:25, kommit

att hänföras till andra fastigheter, däribland Kölsillre 1:42 och 1:44. Så har skett vid 1905 års ägostyckning, vid en i lantmäteristyrelsens yttrande omnämnd förrättning för rågångsreglering, som under åren 1925 och 1926 ägt rum inom Kölsillre by, vid 1948 års avstyckning av Kölsillre 1:44 och den i samband därmed företagna gränsbestämningen samt vid en i nämnda yttrande berörd, likaledes år 1948 gjord avstyckning, varigenom Kölsillre 1:42 bildades. Vid dessa förrättningar har man emellertid icke ens omnämnt lägenheten Kölsillre 1:25 utan av allt att döma förbisett dess existens. Förrättningarna kan därför - i överensstämmelse med den i jorddelningsmål i allmänhet tillämpade grundsatsen om rättskraftens begränsning i förhållande till tredje man - icke i vare sig äganderätts- eller fastighetsbildningshänseende tillmätas bindande verkan med avseende å Kölsillre 1:25. Bolagets (för Kölsillre 1:48 och 1:42) fullföljda talan kan följaktligen ej vinna bifall. Föreningens (för Kölsillre 1:25) ändringsyrkande avseende fastställelse av ägodelningsrättens utslag bör däremot bifallas.

På grund av det anförda prövar HD lagligt att, med ändring av hovrättens utslag, fastställa det slut ägodelningsrättens utslag innehåller.

Rubriken i NJA:

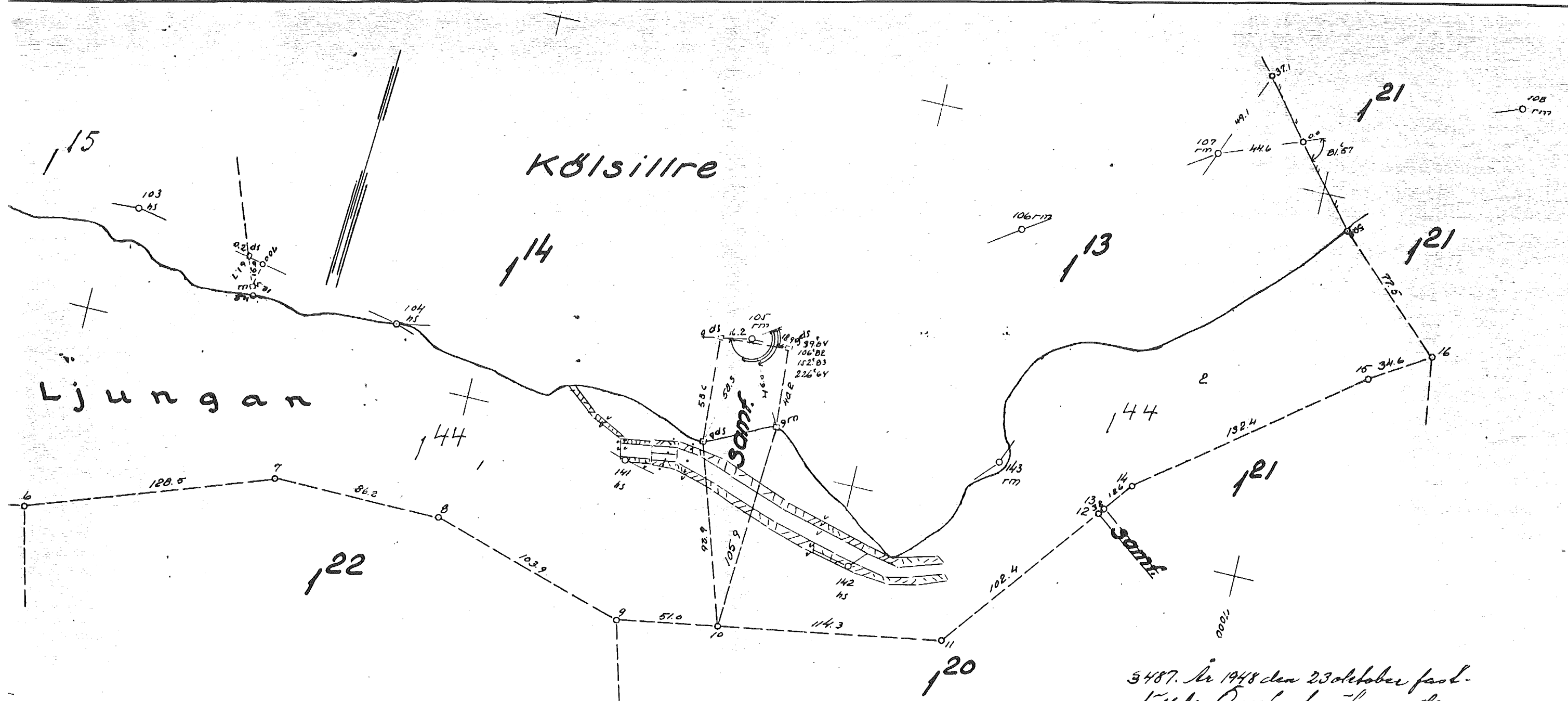
Jorddelningsmål. Vid avstyckningsförrättning har icke omnämnts en äldre avsöndrad lägenhet, vars område delvis ingår i den avstyckade fastigheten; av allt att döma har avsöndringens existens förbisetts. Förrättningen har därför - i underställt mål om äganderättstvist uppkommen i samband med begäran om gränsbestämning kring den avsöndrade lägenheten - ej ansetts i vare sig äganderätts- eller fastighetsbildningshänseende böra tillmätas bindande verkan med avseende å den avsöndrade lägenheten.

Kölsillre, Haverö socken
Laga skifte 27.7.1878

Haverö 71

Skala 1:4000

Koordinatförteckning

Punkt	x	y
1	8282.1	5940.3
2	8282.0	5989.0
3	8308.1	6072.7
4	8446.0	6204.5
5	8478.8	6302.8
6	8494.3	6392.7
7	8537.2	6573.8
8	8637.1	6600.0
9	8507.1	6699.6
10	8515.4	6749.8
11	8634.0	6862.6
12	8616.3	6924.9
13	8617.9	6926.9
14	8632.7	6936.2
15	8712.8	7043.7
16	8731.2	7073.0

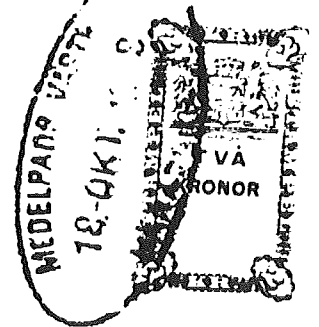
Austeckningsbeskrivning.

Del ö kor ten	Ågastbg m.m.	Areal					
		Jnr.J			Avt.J		
		Hektar	Ar	Kvadr	Hektar	Ar	Kvadr
1	Vottenomr				917	-	
2	"				2400		
	Summa				11570		

3487. År 1948 den 23 oktober fastställdes Örelantmätaren den i denna karta upplagda avstyckning; betyggen förklarad i lantmätarens mätareffekt som oren.

Christina

R.Nr. 144 Kölsillre

Östergötlands län;
gränsbestämning genom kopiering
år 1944-48 av

0 180 meter Skala 1:2000

Haverö 736

Se
Ma
a
tu
pe
da
tä
all
da

Si
red
lin

Karta

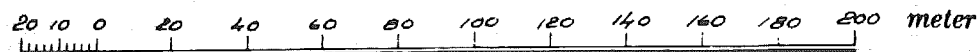
över
ett område ö

Kölsillre 1¹⁴

i Haverö socken, Västernorrlands län:
upprättad genom kopiering för avstyckning med gränsbestämning.

-48
1944 av
[Signature]
Distrikts lantmätare.

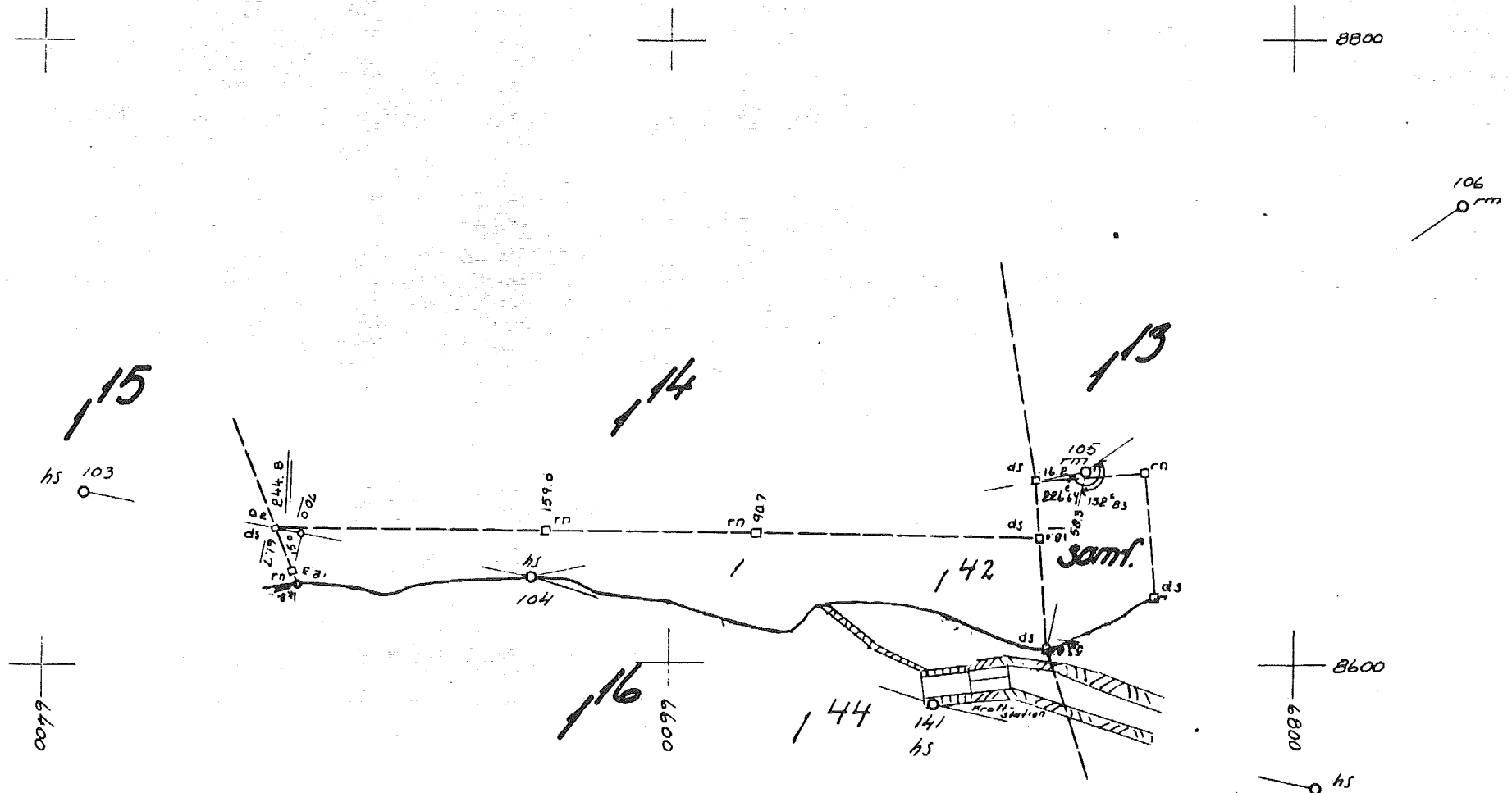
Skala 1:2000

N 495. År 1948 den 23 oktober fast-
ställdes Överlantmätaren den 3 derna
Karta upptagna avstyckning; betygat
Härnäsand i länets lantmäterikontor
som ovan.

[Signature]

Servitut:
Med det avstyckade området följer: dels styckningsfastighetens hela an-
del i de vid 1878 års laga skifte i Kölsillre bys utdagar och en
del av Bstrungs jord avsatta samfälliga platserna vid Ljung-
an och sjön Medingen med vattenområdena utantill platser-
na dels styckningsfastighetens hela andel i del för Kölsillre by
samfälliga fästet i Ljungan och sjön Medingen, dels ock rätt till
utwärtsdy över stamfastigheten samt rätt att för utvärd använ-
da styckningsfastighetens areal i samfälliga vägar och densam-
ma ejest tilldrände färdväg. Stamfastigheten äger rätt att
begagna väg över det avstyckade området ned till Ljungan.

L j u n g a n

Haverö 734

Austyckningsbeskrivning.

Det. & korten	Ågaslag 70.177.	Areal					
		Jnr. J.			Aur. J.		
		Hektor	A.	Kvm.	Hektor	A.	Kvm.
1	Auråsn-jord				54	-	
					R Nr	r	42

Karta

upprättad till gränsbestämning omkring

Kölsillre 1²⁵

i Haverö socken och kommun. Västernorrlands län.

år 1864 av

Knut Skil

Distriktslantmätare

~~R. GIS~~
Datum
.....
Införut
verkst
.....
För fast

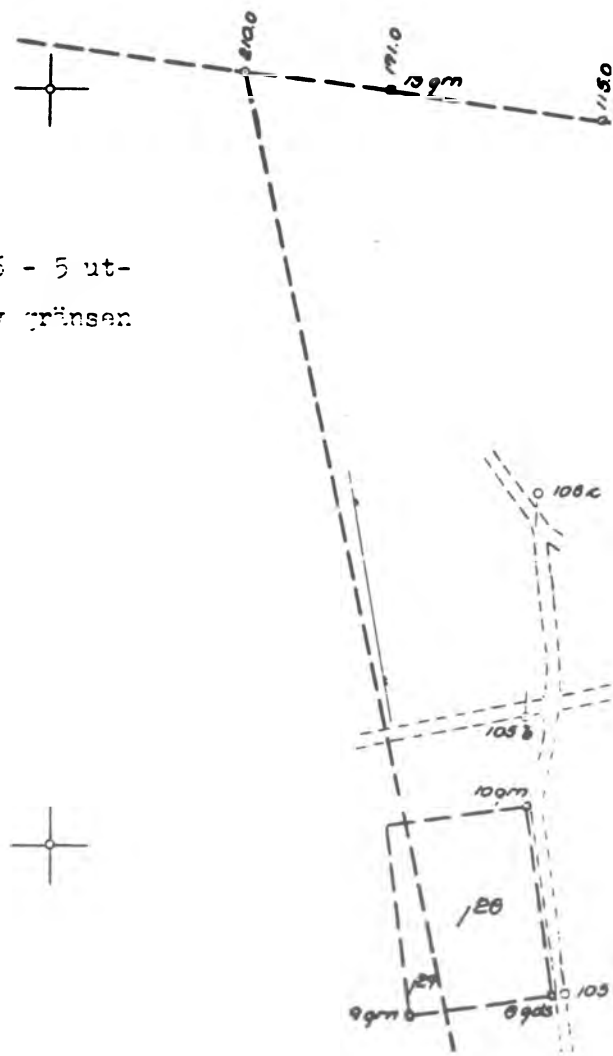
Skala 1:2000

6-9000

6-8000

Sträckorna 1-3-4-5 och 1-7-6-5 ut-
visa alternativa sträckningar av gränsen
omkring sarfälligheten.

Haverö 1326 I

K 61 s i l r e 125

i Havrers socken och kommun, Västernorrlands län;
år 1964 av

Per Sjö

Distriktslantmätare

Skala 1:2000

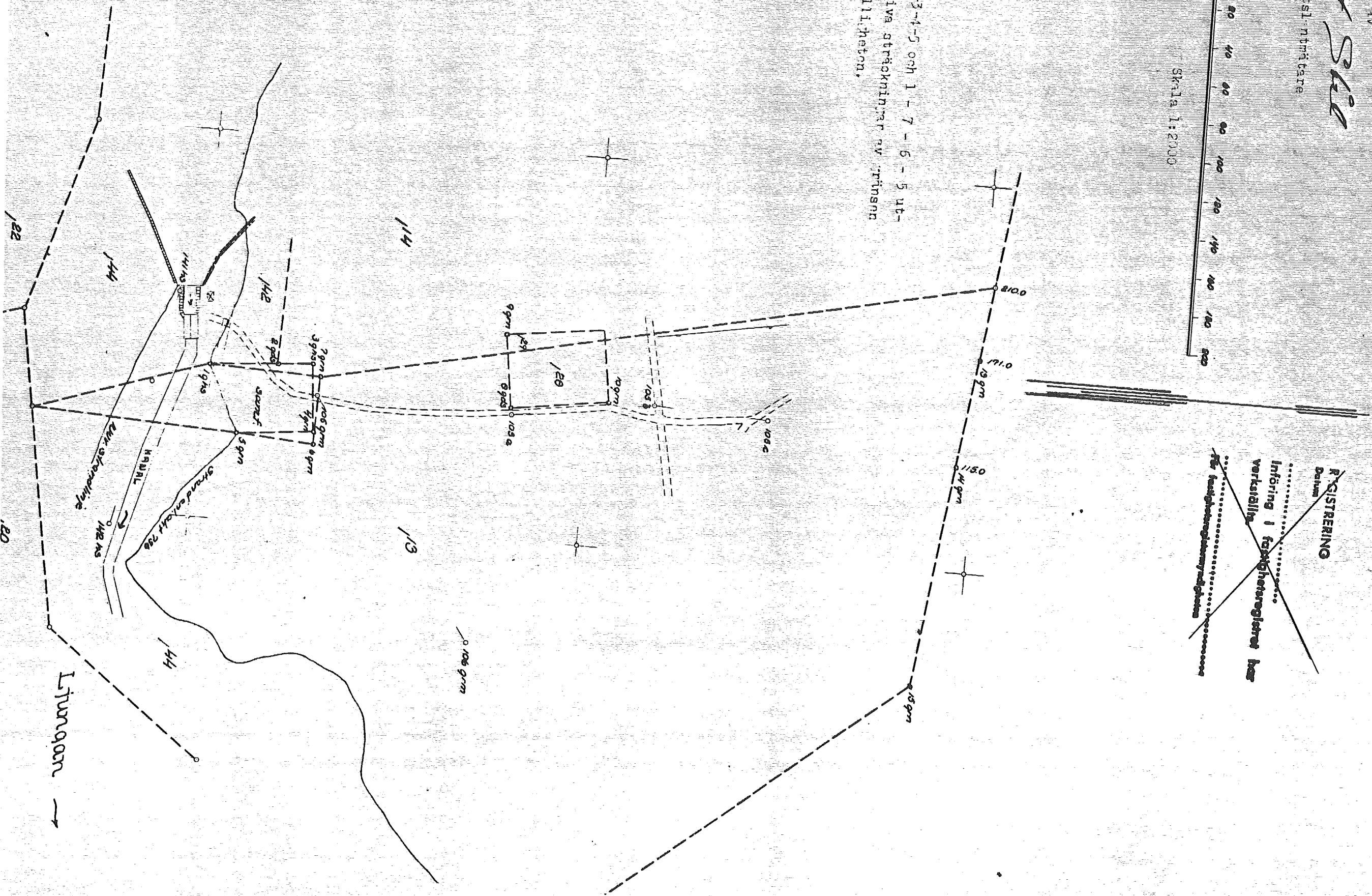
~~RÄSTREKINGO~~

~~Behåll~~

~~Införing i fastighetsregisteret har
verkställts~~

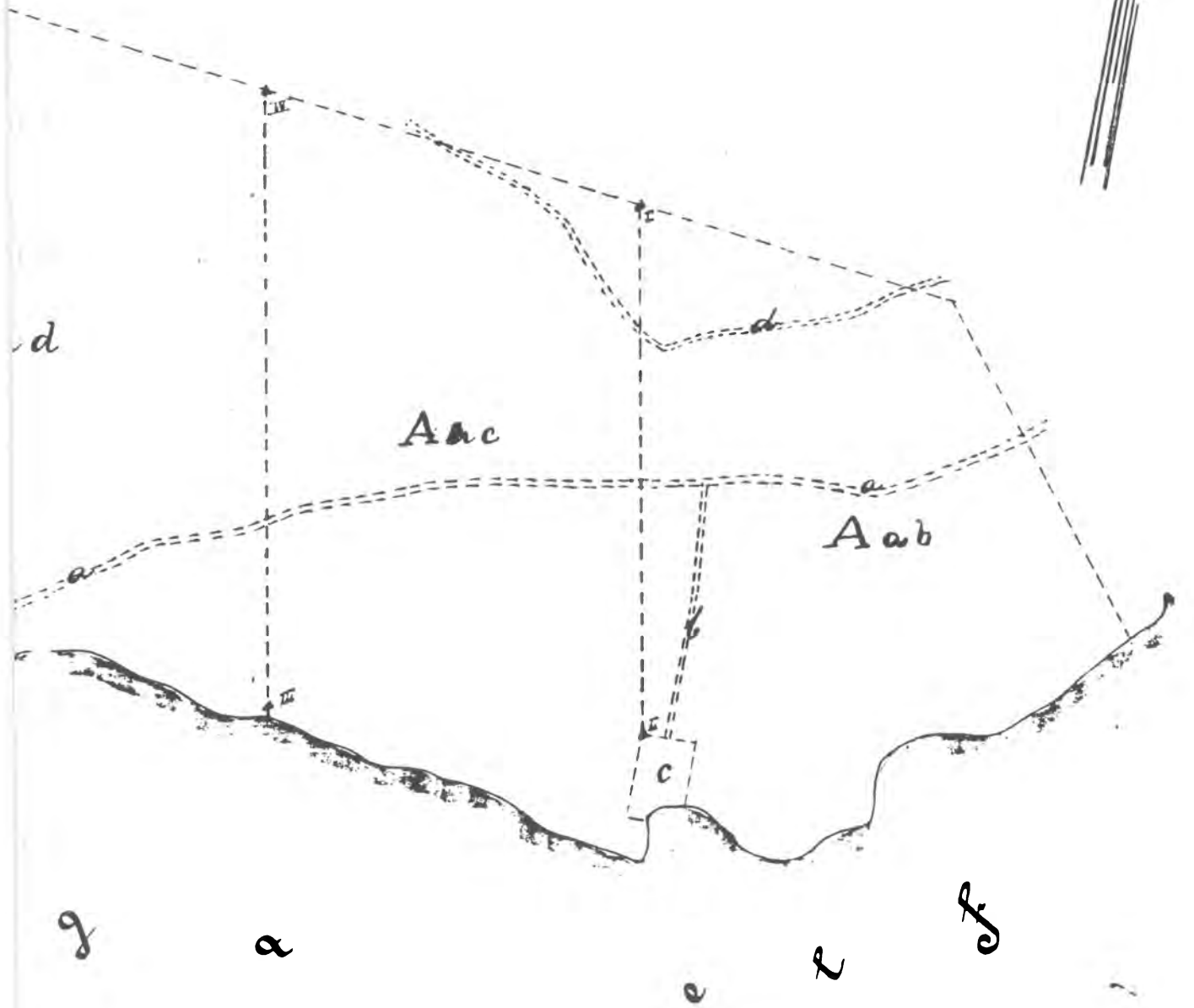
~~För fastighetsregisternyttigheten~~

Streckkarta 1-3-4-5 och 1 - 7 - 6 - 5 - 5 ut-
visar alternativa strecklinjerna av gränslin-
jerna i samfundet.

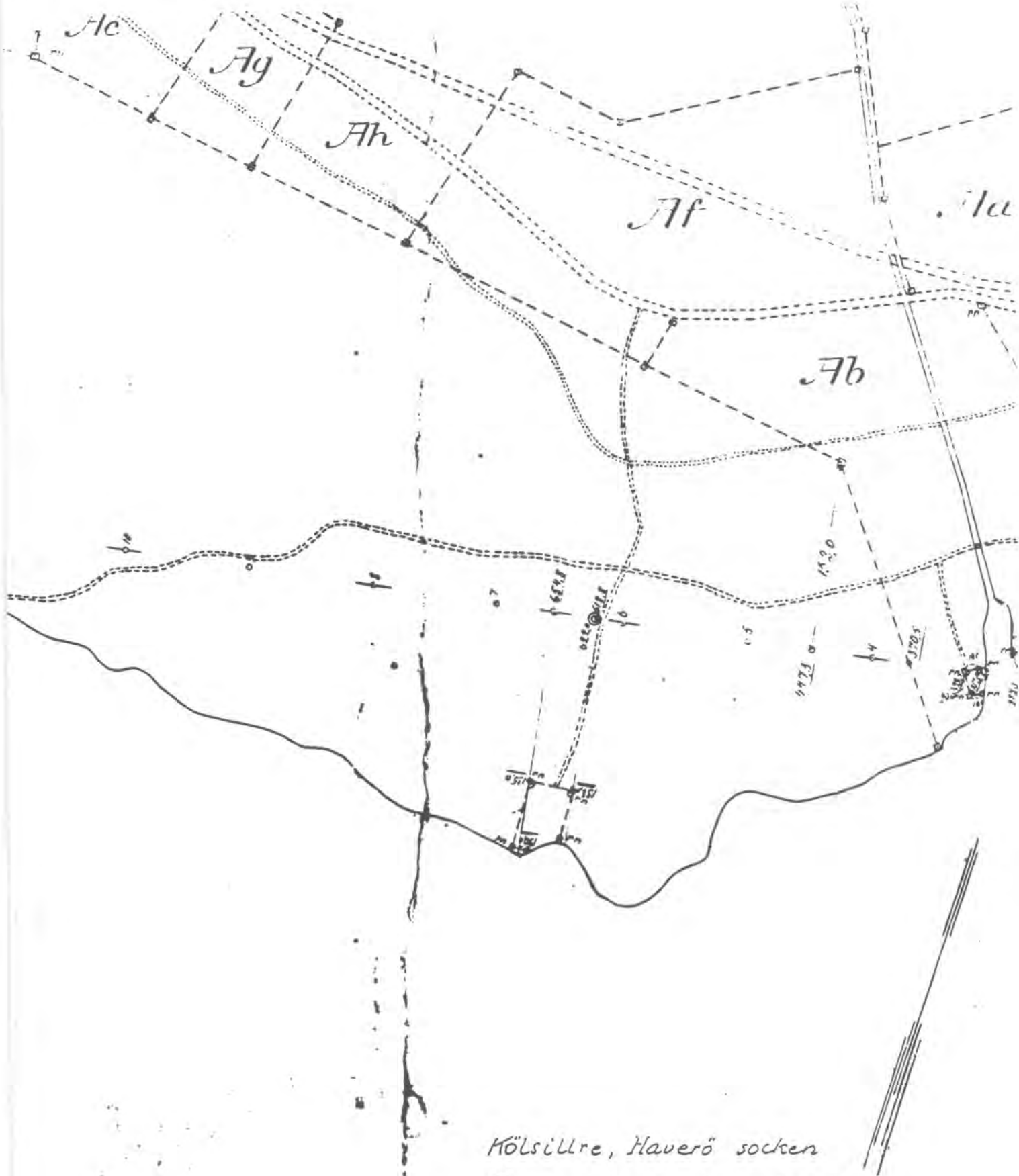

Kölsillre 1:3, Haverö socken
Ägostyckning 13.7.1905

Skala 1:4000

Haverö 164

Hölsillre, Haverö socken
Trängångsutstakning 1925-1926

Skala 1:4000

Haverö 301

42. 1976

21 april

NJA 1976 s 242. Z län. Bodsjön och Stalltjärnsstugan i Åre socken. Mål om inskrivning av servitut avseende rätt till fritidsfiske. 14 kap 1 § och 23 kap 2 § p. 2 och 9 jordabalken.

Rubriken i NJA: Rätt till fritidsfiske har ansetts kunna inskrivas som servitut.

Genom en den 25 januari 1974 dagtecknad såsom inteckningsmedgivande betecknad handling medgav ägarna av fastigheterna Bodsjön 1:4, 2:2, 2:4, 3:2, 3:3, 4:4 samt Stalltjärnsstugan 1:18 - 1:25 i Åre inskrivning i dessa fastigheter på följande sätt. 1) I första hand såsom servitut till förmån för ägare av Bodsjön 4:5 i Åre som härskande fastighet att under juli månad varje år bedriva fiske med flugspö med högst tre krokare med högst sex spön på en gång och tillhoppa högst 180 spöddagar per år, att utövas av fastighetsägarna, deras släktingar och medhavda gäster. 2) I andra hand, i den mån inskrivning av servitut icke skulle kunna beviljas, nyttjanderätt under 50 år för fru Lisa Carlander, fru Maja Esau, född Carlander, fru Ulla Carlander de Franco och civilekonomen Johan Carlander respektive deras rättsinnehavare att under juli månad varje år bedriva fiske med flugspö med högst tre krokare med högst sex spön på en gång och tillhoppa högst 180 spöddagar per år, att utövas av nyttjanderättshavarna, deras släktingar och medhavda gäster. 3) Såsom servitut till förmån för ägare av Bodsjön 4:5 i Åre såsom härskande fastighet att ägarna till de ovan uppräknade fastigheterna - Bodsjön 1:4 m fl - får utöva fiske i Bodsjön allenast på följande sätt. a) Under tid då sjön är isfri fiske med flugspö med högst tre krokare med högst nio spön på en gång under tillhoppa högst 350 spöddagar per år; b) under den tid sjön är isbelagd genom ismete av sammanlagt högst nio personer per dag.

Inskrivningsmyndighetens i Jämtbygdens domsaga beslut den 30 januari 1974: Inskrivning av servitut enligt punkt 1 kunde inte meddelas. Inskrivning enligt punkt 2 i Bodsjön 1:4 m fl fastigheter till säkerhet för nyttjanderätt beviljades. Ansökan om inskrivning av servitut enligt punkt 3 avslogs. Som skäl anförde inskrivningsmyndigheten: Enär de upplåtna rättigheter^{na} icke till någon del är behövliga vid brukandet av Bodsjön 4:5 utan endast synes ägnade att tillgodose de nuvarande ägarnas subjektiva intressen, finner inskrivningsmyndigheten dem ej vara av beskaffenhet att inskrivning till säkerhet för deras bestånd kan meddelas såsom för servitut.

Sökandena anförde besvär över inskrivningsmyndighetens beslut i Hovrätten för Nedre Norrland samt yrkade att hovrätten måtte finna att inskrivning för servitut bort meddelas för de i punkterna 1 och 3 angivna rättigheterna och med dylik förklaring visa ärendet åter till inskrivningsmyndigheten för ny behandling. Hovrätten yttrade i slutligt beslut den 17 juni 1974: Enär de utfästa rättigheterna enligt punkterna 1 och 3 icke kan anses för Bodsjön 4:5 utgöra förmån av beskaffenhet att kunna inskrivas såsom servitut, prövar hovrätten lagligt fastställa det slutinskrivningsmyndighetens beslut innehåller.

Sökandena anförde besvär över hovrättens beslut i HD och yrkade bifall till sina i hovrätten framställda yrkanden, dock med angivande av att besvären icke avsåg yrkande om inskrivning av servitut i de till fastigheterna Stalltjärnsstugan 1:18 - 1:25 hörande andelarna i samfällt fiske.

Ur statens lantmäteriverks yttrande till HD den 5 maj 1975:

Förhållandet mellan jordabalken och fastighetsbildningslagen i fråga om bildande av servitut.

Som ett led i denna strävan har i förslaget (till jordabalk prop. 1970:20, del B2 s 714) tagits upp en definition av begreppet servitut. Genom denna definition - - - har gjorts klart att som servitut kan godtas bara sådana upplåtelser som är av beskaffenhet att främja ett ändamålsenligt nyttjande av den fasta egendomen. Det viktigaste medlet att komma till rätta med servitut som inte kan accepteras från allmän synpunkt ligger emellertid i den reglering av frågan om ändring och upphävande av servitut som departementsförslaget bygger på. Denna innebär att det alltid blir möjligt att genom förrättning enligt fastighetsbildningslagstiftningen ingripa mot servitut som hindrar ett ändamålsenligt utnyttjande av den tjänande fastigheten eller dess användning i enlighet med detaljplan.

I enlighet med dessa uttalanden innehåller 14 kap 1 § jordabalken en definition av servitutsbegreppet, varvid den centrala punkten är att upplåtelsen skall vara ägnad att främja en ändamålsenlig markanvändning.

Samma servitutsbegrepp skall tillämpas vid bildande av servitut enligt fastighetsbildningslagen (prop 1969:128 s B 541). Enligt 7 kap 1 § fastighetsbildningslagen begränsas emellertid tillämpningsområdet genom kravet på att servitutet skall vara av väsentlig betydelse för den härskande fastigheten. - - - - -

Reglerna i 7 kap fastighetsbildningslagen om ändring och upphävande av servitut är tillämpliga beträffande såväl fastighetsbildningsservitut som avtalsservitut. Servitut kan ändras eller upphävas om ändrade förhållanden inträtt

men också utan att så är fallet. - - - - -

Prövning av avtalsservitut med hänsyn till kravet på ändamålsenlighet. Den i 14 kap 1 § jordabalken givna definitionen av servitutsbegreppet anger som grundläggande drag för rättigheten att den skall främja en ändamålsenlig markanvändning. Rörande innebörden av detta kriterium anförde departementschefen i remissen till lagrådet sammanfattningsvis (prop 1970:20 del B 2 s 716-718). Definition^{en} avser att framhäva att servitutets funktion är att åstadkomma en positiv nettoeffekt, dvs inte bara vara till nytta för den härskande fastigheten på den tjänande fastighetens bekostnad utan skapa underlag för en totalt sett effektivare ~~vara~~ användning av fastigheterna. Som villkor för servitutets civilrättsliga giltighet har emellertid inte uppställts att det angivna syftet med servitut uppnås i det enskilda fallet, endast att upplåtelsen i och för sig tillhör en typ som är godtagbar som servitut. Företeelser som generellt sett uppenbarligen inte är av den beskaffenhet att de kan främja ett ändamålsenligt utnyttjande av den fasta egendomen bör sålunda kunna med stöd av det i jordabalken angivna syftet med servitut hållas utanför servitutsbegreppet. Detta kan bli av viss betydelse för exempelvis den prövning som inskrivningsmyndigheten har att verkställa vid ansökan om inskrivning.

Av förarbetena till jordabalken framgår således otvetydigt, att den prövning som skall företas av inskrivningsmyndigheten i ärende rörande inskrivning av avtalsservitut inte skall avse frågan om avtalet leder till en positiv nettoeffekt för de berörda fastigheterna. - - - - -

Prövning av avtalsservitut med hänsyn till övriga servitutsrekvisit. Begränsningen av inskrivningsmyndighetens

prövning av det enskilda servitutsavtalet måste antas avse endast rekvisitet att servitutet skall främja ändamålsenlig markanvändning. - - - Det är tydligt att inskrivningsmyndigheten liksom tidigare måste pröva att de övriga förutsättningar föreligger, varigenom servitut avgränsas från nyttjanderätt. Denna prövning måste givetvis avse förhållandena i det enskilda fallet (jfr 23 kap 2 § jordabalken). Sålunda bör t ex fortfarande i princip fordras att den härskande fastigheten är belägen i närheten av den tjänande fastigheten, låt vara att någon generell ram för grannskapet vid varje typ av servitut inte kan dras upp. Vidare bör fordras att den härskande fastigheten används för ett ändamål med vilket den aktuella rättigheten kan vara förenlig.

I detta sammanhang bör uppmärksamheten även riktas mot bestämmelserna i 7 kap 9 § jordabalken, som innebär bl a att servitut inte får upplåtas i viss fastighets andel i samfällighet. Enligt 23 kap 2 § jordabalken skall ansökan om inskrivning av servitutsavtal avslås, om föreskrift i lag beträffande sådan upplåtelse som ansökan angår inte har iakttagits eller om det är uppenbart att upplåtelsen av annan grund är ogiltig (p 2 och 9 i nämnda lagrum).

- - - - -
 - - - - - Det bör inte godtas att avtal inskrivs som servitut i strid mot 7 kap 9 § jordabalken. - - - - -
 - - - - -

Rätt till fritidsfiske som servitut. (Efter redogörelse för behandlingen av frågan om fiskeservitut i förarbetena till fastighetsbildningslagen anförde lantmäteriverket:)

Enligt uttalandena under förarbetena till fastighetsbildningslagen är således sportfiske godtagbart såsom ändamål för servitutsbildning enligt fastighetsbildningslagen.

Den omständigheten att servitutsbegreppet är detsamma i fastighetsbildningslagen som i jordabalken synes leda till

slutsatsen att sportfiske i princip är tillåtet servitutsändamål även enligt 14 kap jordabalken. Sportfiskeändamålet som sådant får alltså anses falla inom ramen för det uppställda kravet att servitut skall främja ett ändamålsenligt utnyttjande av den fasta egendomen. De aspekter som i tidigare rättspraxis anlagts på frågan om tillåtligheten av fiskeservitut behöver därmed inte längre tas upp till behandling.

 Om emellertid i enlighet med det nyss sagda sportfiske i princip accepteras som servitutsändamål skall någon närmare prövning av den positiva nettoeffekten inte göras i inskrivningsärendet. Däremot bör vid denna typ av rättigheter kravet på grannskap undantagslöst upprätthållas. Vidare måste fordras att servitut för fritidsfiske knyts till en fastighet som begagnas för bostadsändamål; därvidlag kan dock givetvis inte krävas mera än att bostadhus för helårs- eller fritidsboende finns inom fastigheten.

Vad åter gäller prövningen av att avtalet inte strider mot 7 kap 9 § jordabalken vill lantmäteriverket framhålla att denna prövning dessvärre kan möta betydande svårigheter vid fiskeservitut. Varken fastighetsboken eller fastighetsregistret ger upplysning huruvida till fastighet hör enskilt fiske. Och uppgifterna i fastighetsregistret om att fastighet har andel i samfällt fiske är ännu och för obestämd framtid ofullständiga. Formuleringen av ett ingivet avtal kan inte presumeras ge korrekt uttryck åt de rättsliga förutsättningarna med avseende på fiskeförhållandena - dessa är inte sällan oklara och latent tvistiga. Säker upplysning huruvida den tjänande fastigheten har enskilt fiske kan således vinnas endast genom utredning rörande fastighetsindelningen, en utredning som i många fall kan vara omfattande. Lantmäteriverket anser för sin del önskvärt, att för bifall till ansökan om in-

skrivning av servitutsavtal rörande fiske fordras utredning från sökandens sida som visar att det åtminstone är sannolikt att till den tjänande fastigheten hör enskilt fiske. Eftersom fisket i sjöar och vattendrag i stor utsträckning är odelat, kan nämligen annars befaras, att inskrivning kan komma att beviljas för ett betydande antal upplåtelser av fiskerätt som står i strid mot 7 kap 9 § jordabalken. Sådana inskrivningar kan enligt vad i det föregående framhållits vålla bestående rättsosäkerhet.

Frågan huruvida fastighetsindelningen utgör hinder mot servitutsupplåtelse i de tjänande fastigheterna.

Till envar av de tjänande fastigheterna i Stalltjärnsstugan hör enskilt vatten och fiske. Hinder mot servitutsupplåtelse av fiske i dessa områden föreligger inte. Till samma fastigheter hör emellertid också andelar i samfällt fiske i tre samfällda vattenfallsområden i Storån. I denna del har avtalet inte verkan av servitut.

Vad beträffar de tjänande fastigheterna i Bodsjön utgöres fiskerätten för Bodsjön 1:4 och 4:4 av fiskelotter jämte fisket i smärre vattendrag inom landgränserna för hemmanen Bodsjön nr 1 och nr 4, fiskerätten för Bodsjön 2:2 och 2:4 av en för dessa fastigheter samfällad fiskelott jämte, för 2:4, fisket i smärre vattendrag inom landgränserna för hemmanet Bodsjön nr 2 och fiskerätten för Bodsjön 3:2 och 3:3 av in-tecknat servitut omfattande hela den till Bodsjön 3:1 hörande fiskelotten jämte fisket i smärre vattendrag inom landgränserna för hemmanet Bodsjön nr 3.

Vid fiskedelning utlagd fiskelott utgör sådant fiske som inte är förenat med rätten till vattenområdet och som enligt 1 kap 4 § fastighetsbildningslagen skall jämställas

med mark. Servitut enligt fastighetsbildningslagen kan således bildas i fiskelott. Hinder bör inte heller föreligga att upplåta servitut enligt 14 kap jordabalken i fiskelott.

Den till Bodsjön 3:2 och 3:3 hörande rätten till fiskelotten litt C utgör intecknat servitut. Servitut är en åtföljd till fastighet och någon principiellt hinder mot att tillåta att servitut bildas i servitut synes inte föreligga. Enligt bestämmelsen i 14 kap 11 § jordabalken får dock den fasta egendom som servitutet avser inte belastas utöver vad som följer av upplåtelsen till följd av ändring i fastighetsindelningen eller annan ändring i förhållandena; disposition av servitut vid avstyckning eller klyvning får alltså inte innebära någon ökning av servitutsbelastningen. Då servitut innebär rätt till ett totalt ianspråktagande av viss nyttighet, utgör servitutsupplåtelse i servitutet inte någon ökad belastning. Den till Bodsjön 3:2 och 3:3 hörande servitutsrätten till fiskelotten utgör en sådan rätt till totalt ianspråktagande av fisket.

Vad slutligen angår den rätt till fiske i smärre vattendrag inom landområdena för hemmanen Bodsjön nr 1, 2 och 4, som enligt redogörelsen i det föregående hör till respektive Bodsjön 1:4, 2:4 och 4:4, torde denna, i den mån den har något verkligt innehåll i fråga om vattendrag som inte är belägna inom gränserna för sistnämnda fastigheter, få betraktas antingen som servitut eller som fristående fiskerättighet av sådan natur som avses i 1 kap 4 § fastighetsbildningslagen. Motsvarande rätt för Bodsjön 3:2 och 3:3 till fiske i smärre vattendrag inom landområdena för hemmanet Bodsjön nr 3 omfattas av det intecknade servitutet. Vad ovan anförts rörande servitut i servitut gäller givetvis även nu berörda eventuella servitutsrät-

tigheter.

Enligt lantmäteriverket föreligger således inte hinder med hänsyn till fastighetsindelningen mot upplåtelse av fiskeservitut i fastigheterna i Bodsjön.

Bodsjön 4:5 såsom härskande fastighet i servitutsförhållandet. Bodsjön 4:5 avskildes genom avstyckning, fastställd den 1 april 1930, från Bodsjön 4:2. Avstyckningen innehåller enligt avstyckningsbeskrivningen 5862 kvm skogsmark och utgöres av en i Bodsjön utskjutande udde vid rågången mot Stalljärnsstugan. Fastigheten avstyckades för företrädesvis bostadsändamål. Till stamfastigheten hörde inte rätt till fiske. Fråga om att genom fastighetsbildningsåtgärd tillägga avstyckningen fiskerätt kunde således redan av detta skäl inte uppkomma vid avstyckningen. Bodsjön 4:5 är enligt uppgift av klagandena i besvärsmålet bebyggd med en sportstuga och åtkomlig endast över vatten.

Rättighetens innehåll enligt inteckningsmedgivandet den 25 januari 1974.

Inteckningsmedgivandet innehåller i p 1) en upplåtelse till förmån för ägaren av Bodsjön 4:5 att i angiven omfattning nyttja det till de tjänande fastigheterna hörande fisket. Fiskerätten har begränsats till en månad årligen men givits ganska stor omfattning under denna period. Det kan visserligen vara något tveksamt om fritidsfiske normalt utövas på sådant sätt. Därav bör emellertid enligt lantmäteriverkets mening inte följa att upplåtelsen ej kan godtas som avtalsservitut.

Vad åter angår p 3) i inteckningsmedgivandet innehåller denna enligt sin lydelse ett s k negativt servitut till

förmån för Bodsjön 4:5.

Ett negativt servitut måste vara avsett att innebära sådan inskränkning i dispositionsrätten för ägaren av den tjänande fastigheten som möjliggör för ägaren av den härskande fastigheten att utnyttja honom tillkommande rättighet, dvs i förevarande fall fiskerättigheten enligt p 1) i inteckningsmedgivandet. Detta får väl antas vara det främsta syftet med den förevarande befogenhetsinskränningen och denna bör därför såtillvida godtas som servitut. Med hänsyn till att fiskerätten respektive inskränningen i den tjänande fastighetens fiskerätt uttryckts i antal spöddagar, låter det sig emellertid svårligen bedömas, huruvida p 3) har endast angivna innebörd. Möjligen avses med p 3) en ytterligare inskränkning i den tjänande fastighetens fiskerätt, i sådant fall troligen i den allmänna fiskevårdens intresse. Det förefaller tveksamt om detta intresse kan utgöra ändamål för servitut till förmån för en härskande fastighet, då - såsom i förevarande fall - även andra fastigheter än de som berörs av servitutsavtalet har fiskerätt i sjön. Om p 3) innebär en sådan ytterligare inskränkning, synes detta emellertid inte hindra inskrivning. En eventuell prövning av frågan skulle nämligen knappast kunna anknytas till något annat villkor i lagen än bestämmelsen om den positiva nettoeffekten av servitut, och sådan prövning skall inte ske i inskrivningsärendet.

Sammanfattning. Lantmäteriverket anser att upplåtelse av rätt till fritidsfiske måste godtas som servitut och att avtal därom således kan bli föremål för inskrivning. Hinder bör med hänsyn härtill inte möta mot inskrivning av den fiskerättighet som enligt inteckningsmedgivandet upplåtits till förmån för Bodsjön 4:5, dock att avtalet, om det avsetts innefatta även de till Stalltjärnsstugan 1:18

- 1:25 hörande andelarna i visst samfällt fiske, inte har verkan som servitut i denna del.

slutliga,
HD:s beslut den 21 april 1976 (enhälligt):

I HD har klagandena med anledning av yttrandet från statens lantmäteriverk förklarat, att upplåtelsen ej kan innefatta de till Stalltjärnsstugan 1:18 - 1:25 hörande andelarna i samfällt fiske i vissa vattenfallsområden samt att besvären icke avser yrkande om inskrivning av servitut i nämnda andelar. Klagandena får härmed antagas åsyfta, att inskrivning såsom servitut skall ske i fastigheterna Bodsjön 1:4, 2:2, 2:4, 3:2, 3:3 och 4:4 samt Stalltjärnsstugan 1:18 - 1:25 i deras helhet av de i punkterna 1 och 3 i inteckningsmedgivandet upplåtna rättigheterna till den del dessa omfattar annan egendom än berörda andelar.

Bodsjön är en fjällsjö med gynnsamma förutsättningar för sportfiske. Fastigheten Bodsjö 4:5, som har en areal av 5862 kvm, utgöres av en i Bodsjön utskjutande udde, som enligt uppgift är åtkomlig endast från sjösidan. Den användes för fritidsändamål och är bebyggd med en mindre sportstuga. I ärendet har uppgivits, att byggnaden tillkommit uteslutande för att tjäna som bas för fiske i sjön och att den aldrig använts på annat sätt.

Med hänsyn härtill och till den allt större betydelse som tillmätas fritiden och dess utnyttjande bör - såsom ock statens lantmäteriverk ansett - en upplåtelse av rätt till fritidsfiske till förmån för Bodsjön 4:5 i princip godtagas som servitut. De i punkterna 1 och 3 upplåtna rättigheterna är, även med den inskränkning som följer av sökandenas yrkanden i HD, så utformade att hinder ej möter mot deras inskrivning som servitut i fastigheterna Bod-

sjön 1:4, 2:2, 2:4, 3:2, 3:3 och 4:4 samt Stalltjärnsstugan 1:18 - 1:25.

På nu angivna skäl prövar HD lagligt att med undanröjande av inskrivningsmyndighetens och hovrättens beslut återförvisa ärendet till inskrivningsmyndigheten för ny behandling.

Ett justitieråd tillade: I ett i målet avgivet yttrande har ifrågasatts att i ärende om inskrivning av servitut inskrivningsmyndigheten i vissa fall skulle behöva utreda om till den fastighet, vari inskrivning sökes, hör andel i samfälld mark. Skälet härtill skulle vara, att enligt 7 kap 9 § jordabalken hinder möter mot upplåtelse av servitut i fastighets andel i mark, som är samfälld för flera fastigheter, varför enligt 23 kap 2 § samma balk ansökan om inskrivning av sådan upplåtelse skall avslås. - I denna fråga må framhållas, att stadgandet i 7 kap. 9 § torde avse den sakrättsliga upplåtelsen, vilken sker i vad som kan betecknas som rättighetens formella objekt, dvs den fasta egendom som rättsligt skall besvärans av rättigheten, till skillnad från rättighetens reella objekt eller det område där rättigheten skall utövas (SOU ¹⁹⁶⁰ 25 s 277 och 284 ff). Stadgandet innebär i nu aktuellt avseende, att servitut icke kan med laga verkan sakrättsligt upplåtas i enbart en fastighets andel i samfälld mark. Däremot hindras ej upplåtelse i hel fastighet, även om till denna skulle höra andel i samfällighet. Att en rättighet sådan som servitut icke kan utövas i en ideell andel av en samfällighet - lika litet som i en ideell andel av en fastighet - är självklart och har ej krävt särskild reglering i jordabalken. Någon anledning att ingå på denna fråga synes inskrivningsmyndigheten icke ha.

Bilagor Anvisningar 1-5

Uppgifter ur lantmäteristyrelsens uttalanden, anvisningar och formulär

Ur Serien uppsatser m m nr 4 (bilaga till lantmäteristyrelsens meddelanden 1929:1)

Strödda anteckningar från år 1928 av Torsten Nothin.
Uppdelning av skifteslag s 6-8.

(s 6, 7)

När i skifteslaget ingår vattenområde, som angränsar annat skifteslag, har tveksamhet angående rätta förfaringsättet yppat sig. Enligt 7 kap 1 § JDL skulle rätteligen gränserna i vattnet mot angräsande byalag bestämmas. Detta torde emellertid, särskilt när fråga är om del i havsvikar, mera betydande insjöar och dylikt icke kunna ske utan avsevärda kostnader och tidsutdräkt. Och i många fall kan det med visshet antagas, att omfattande rättegångar skulle bli den givna följd. Det har därför framhållits såsom för skiftesdelägarna synnerligen angeläget, att gränsbestämningar i vatten kunde undvikas i alla de fall, där ej ett praktiskt behov av deras bestämmande förelåge.

Vid övervägande av frågan synes böra skiljas mellan de fall, att vattenområdet redan är att anse såsom delat mellan skiftesdelägarna, och att det är för skifteslaget samfällt.

I förra fallet skall vattenområdet jämlikt 1 kap 5 § första stycket JDL ingå i delning. Avsättande av vattenområdet för gemensamt ändamål låter sig i detta fall ej göra (10 kap 3 §). Men därmed är också givet att gränsbestämning skall ske. Den enda utväg, som möjligen synes stå öppen att undgå de betungande följderna därav, är att med tillämpning av 1 kap 4 § uppdelas skifteslaget sålunda, att vattenområdet bildar särskilt skifteslag. Bestämmelsen om rätt till uppdelning av skifteslag har väl närmast åsyftat det fall, att skifteslagets ägor vore uppdelade i två skilda ägoområden, exempelvis på ömse

sidor om ett större vattendrag, men sannolikt kan lagrummet tillämpas jämväl för frånskiljande av vattenområde. - - - - -

Om delat vattenområde avsättes såsom särskilt skifteslag, erfordras ej bestämmande av gräns mellan samma område och angränsande byalag. Däremot måste vid skiftet gräns uppdragas mellan de båda nybildade skifteslagen.

(s 7)

Är vattenområdet icke att anse såsom delat, förefinnes ej hinder att detsamma undantagas såsom samfällt. Skulle i dylikt fall laglig möjlighet anses förefinnas att underlåta gränsbestämning, blir frågan om att avskilja vattenområdet såsom särskilt skifteslag knappast aktuell, då något verkligt behov därav ej föreligger. Skall det förut samfällda vattenområdet ej bibehållas såsom sådant, blir frågan lika litet aktuell, enär då i allt fall för delningen av detsamma en gränsbestämning måste ske. Om däremot området ej skall ingå i delningen, men en gränsbestämning ej anses kunna underlåtas, så länge det tillhör skifteslaget, uppkommer fråga huruvida gränsbestämningen medför sådana kostnader och sådan tidsutdräkt, att den ovan antydda möjligheten av områdets avsättande såsom särskilt skifteslag bör övervägas.

Det torde ej behöva framhållas, att bildande av särskilda skifteslag ej onödigtvis bör ske utan ifrågakomma blott när starka, sakliga skäl tala därför.

Ur Serien uppsatser m m nr 12 (bilaga till lantmäteristyrerelsens meddelanden 1931:2)

Erfarenheter rörande jorddelningslagens tolkning och tillämpning av Gunnar Palm

(s 30) I fråga om skifteslagsbildningen kan man konstatera en oroväckande tendens att vid sekundära laga skiften (tydligt laga skiften på skifteslag som omnämnes i 1 kap 2 § under 2) med tillämpning av 1 kap 4 § JDL avskilja vattenområden till särskilda skifteslag även i fall, där skäl för sådant avskiljande ej föreligger. Där det kan befaras att gränsbestämning omkring ett skifteslaget tillhörigt vattenområde skulle vålla stora kostnader eller frammana vidlyftiga rättegångar utan motsvarande nytta, torde det vara försvarligt att tillgripa en så extraordinär åtgärd, som ett avskiljande av vattenområdet till särskilt skifteslag ändock måste anses vara. Men i det stora flertalet fall, där delar av mindre insjöar tillhör fastighet, som skall skiftas, vinner otvivelaktigt bäst ordning och reda genom att intaga vattenområdena i skiftet.

Ur Kungl. kungörelsen den 25 november 1927 (nr 417) med föreskrifter om vad såsom inrösnings- och avrösningsjord bör räknas, om ägors gradering och uppskattning, ägobeskrivning, hävdeförteckning, delningsbeskrivning samt om beräkning av vissa ersättningar mellan skiftesdelägarna. (Intagen i Författningsserien nr 5, bilaga till lantmäteristyrelsens meddelanden 1928:1.)

II. Om ägors gradering och uppskattning

4. Gradering av avrösningsjorden

Annan avrösningsjord

(s 6)

Enär vattentäckt område skall uppskattas efter den nytta som kan dragas av grunden och vattnet, bör hänsyn tagas till alla därå inverkan omständigheter, såsom områdets beskaffenhet att genom vattenavledning eller invallning kunna med fördel torrläggas, bottenens värde såsom växtplats för sjöfoder, rörvass och dylikt eller som fyndort för nyttigt mineraliskt, organiskt eller fossilt ämne, förmån av regelbundet fortgående uppgrundning eller uppslamning, vattenområdets användbarhet såsom hamn- eller ankringsplats, plats för vattenbyggnad eller dylik inrättning, förmån av vattentillgång till nyttjande eller uppdämning eller på annat sätt för jordbruk, industri eller annat ekonomiskt ändamål, strömfalls användbarhet och värde som drivkraft, värde med hänsyn till fiske, ävensom å andra sidan till olägenhet av fortgående uppgrundning eller uppslamning samt inskränkning i förfoganderätten över vatten, som följer av att kungsåd- ra, farled eller flottled finnes i vattendraget eller av förbud mot anbringande av fiskeredskap.

Bland förhållanden, vilka äro av betydelse för bedömning av värde med hänsyn till fiske, böra särskilt bemärkas

bottens naturliga beskaffenhet och å botten förekommande växt- och djurliv, vattnets djup, ström- och vattenståndsförhållanden, vattenområdets läge i förhållande till till- eller avlopp och till stränderna, beskaffenheten av dessa och därintill liggande ägor ävensom vanligen rådande vindförhållanden.

III. Ägobeskrivning

(s 7) Ägobeskrivning skall redovisa skifteslagets samtliga ägor, såväl ägor, vilka ingå i skifte, som områden, vilka därifrån uteslutas, samt därjämte i skifteslaget ej ingående men inom dess gränser befintliga områden.

IV. Hävdeförteckning

(s 9) Förefintligt servitut antecknas, om det berör hela skifteslaget i slutet av hävdeförteckningen och i annat fall vid de ägolotter eller områden, som därav beröras.

V. Delningsbeskrivning

(s 9)

Delningsbeskrivning uppdelas, i den mån så erfordras, i fyra avdelningar, upptagande

- 1) i skifteslaget ej ingående men inom dess gränser befintliga områden samt servitutsförhållanden, som röra hela skifteslaget (således både berättigande och förpliktande servitut),
- 2) till skifteslaget hörande ägor som utesluts från skiftet,
- 3) mark, som undantagits för hela skifteslagets eller för vissa delägars gemensamma behov, och

4) vid skiftet utlagda ägolotter.

För i skifteslaget ej ingående områden samt för servitutsförhållanden rörande hela skifteslaget redogöres så utförligt, som i varje fall anses erforderligt.

Hava viss delägare tillhöriga ägor uteslutits från skiftet (1 kap 20 §), redovisas de med angivande av areal, ägarens namn och registerbeteckningen å den fastighet, till vilken de höra. I övrigt uteslutna områden (se 10 kap 8 §) redovisas med angivande av areal och ägare. För uteslutna ägor eller områden antecknas anledningen till att de uteslutits.

Undantag av mark förses med litterabeteckning ur lilla alfabetet, motsvarande den, som anbringas å kartan, och för vart och ett anges ändamålet med undantaget, samtliga ägofigurer, varav det består, samt hela dess areal. För undantag, som skett för endast vissa ägolotter, och för gemensamhetsskog, som avsatts vid delningen, angivas vilka ägolotter, som däri äga del, och storleken av deras andelar.

Där från skiftet uteslutna ägor eller områden och undantag av mark beröras av servitut, antecknas detta med angivande av den handling, varå servitutet grundar sig.

(Vid skiftet utlagda ägolotter)

(s 10)

- - - Vidare antecknas inom ägolotten befintliga men i densamma ej ingående områden, om och i vad mån med ägolotten följer delaktighet i mark, som avsatts till gemensamhetsskog eller eljest undantagits från skiftet, - - - servitutsförhållanden, som beröra ägolotten särskilt med angivande av den handling, varå servitutet grundar sig, - - - .

Har jämlikt 1 kap 4 § jorddelningslagen bestämts, att i skifteslaget skall av viss fastighet ingå endast en del av dess ägor, skall vid den ägolott, som bildas av dessa ägor, anteckning ske om arealen av återstående till fastigheten hörande ägor med hänvisning till den utredning, som verkställets för bestämmande av skifteslagets omfång. Utgöres fastighets återstående ägor av ej utbruten andel, antecknas detta med angivande av samfälligheten och andelens storlek.

(sid 15) De för tillämpningen av denna kungörelse erforderliga formulär fastställas av lantmäteristyrelsen, som jämväl meddelar nödiga anvisningar för formulärens användning.

Ur Cirkulärserien nr 4 (bilaga till lantmäteristyrelsens meddelanden 1928:1)

Anvisningar och formulär till ledning vid skiftesförrättningar, utfärdade av Kungl. lantmäteristyrelsen den 23 december 1927

(s 25, 26) Tilldelningslängd

(s 27-32) Delningsbeskrivning

(s 34, 35) Sammandrag av delningsbeskrivning

(s 36) Anvisningar till formuläret till delningsbeskrivning (Utdrag)

Gemensamhetsskog, som avsättes i sammanhang med bestämmande av skifteslags omfång, redovisas bland från laga skiftet uteslutna ägor, under det att gemensamhetsskog, som avsättes först vid delningen, upptages bland undantag av mark för delägarnas gemensamma behov.

Vid ägolott, som endast utgör del av fastighet, kan anteckning härom samt om återstående ägor göras exempelvis på följande sätt:

"Denna ägolott utgör endast en del av fastigheten. Återstående ägor, vilka på grund av beslut den - - - , se - - § förrättningsprotokollet, icke ingått i detta skifte, innehålla enligt - - -

Åker
Äng
Odlingsmark
Avrösningsjord

Summa - - - "

Exemplet angiver, hur servitut bör antecknas i delningsbeskrivningen. Ifrågakommer angivande å kartan av område

för servituts utövande, utmärkas sådana begränsningslinjer, som icke sammanfalla med förut å kartan angivna linjer, genom streckning, varjämte samtliga begränsningslinjer, som icke sammanfalla med ägogränser, skifteslinjer eller gränser för väg- och vattenområden beläggas med grön färg.

(s 90, 91) Anvisningar för delning av fiske (Utdrag)

Delning av fiske avser vattenområdes fördelning mellan delägare uteslutande för dess utnyttjande till fiske.

Vidkommande själva delningen må framhållas, att enligt ovan angivna stadganden i lagen (10 kap 8 §), därifrån kunna uteslutas dels sådana områden, som på grund av högt värde och beskaffenhet icke lämpligen kunna fördelas mellan delägarna, exempelvis notvarp av olika slag, dels sådana större områden, där fisket är av ringa värde. Därjämte kunna områden vid delningen undantagas för gemensamt behov. Sådana områden kunna dels avsättas för gemensamt begagnande, dels undantagas från delningen för att icke begagnas. Till de senare kunna hänföras områden, som äro nödvändiga för fiskens ohindrade gång och som i en delägars hand skulle möjliggöra för denne att väsentligt skada andras fiske, exempelvis lekplatser, trånga sund samt in- och utlopp för vattendrag och vikar.

Ovan angivna anvisningar rörande delning av fiske avse närmast det fall, då sådan åtgärd sker som särskild för rättning, men böra i tillämpliga delar följas även vid skifte av vattenområde, där fisket är av den betydelse, att hänsyn därtill måste tagas.

Ur Cirkulärserien nr 1 (bilaga till lantmäteristyrelsens meddelanden 1928:1)

Anvisningar och formulär till avstyckningsförrättningar, utfärdade av Kungl. lantmäteristyrelsen den 17 november. 1927.

(s 1-3) I. Protokoll m m

I fall, då hela styckningsfastigheten redovisas, bör i redogörelsen (enligt 19 kap 16 §) lämnas fullständiga uppgifter rörande andelar i samfälligheter samt rättigheter och förmåner, vari styckningsfastigheten har del. I andra fall behöver redogörelsen innehålla upplysningar endast beträffande sådana samfälligheter samt rättigheter och förmåner, vari avstyckat område skall erhålla del; dock bör, om efter avstyckningen stamfastigheten kommer att äga kvar andel endast i ett fåtal samfälligheter, rättigheter och förmåner, däri avstyckat område ej har del, fullständiga uppgifter upptagas i redogörelsen.

Ifrågavarande redogörelse skall (emellertid) alltid innehålla erforderliga upplysningar i följande avseenden:

6) där avstyckat område gränsar intill vatten, angående styckningsfastighetens rätt till vattenområdet med eventuellt förefintligt fiske ävensom angående den rätt i nämnda delar, som skall tillkomma avstyckat område.

Där fråga är om avstyckning från jordbruksfastighet - -

I fall, som här avses, skall städse lämnas uppgift, huruvida till styckningsfastigheten hör andel i allmänning eller därmed likställd samfällighet.

Ur tillägg till I. Protokoll m m enligt Tilläggsserien nr 7 (bilaga till lantmäteristyrelsens meddelanden 1929:3), utfärdad den 6 april 1929.

Rättsfallet NJA 1929 s 218 (se bilaga Rättsfall nr 2) anmäldes och rekommenderades till efterrättelse.

Där avstyckad lott tillägges andel i förut befintlig samfällighet, skall vid förrättningen bestämmas det inbördes förhållandet mellan den rätt, som var för sig tillkommer stamfastigheten och vid förrättningen utlagd lott. Så bör även lämpligen ske i fråga om område, som avsättes vid avstyckningsförrättningen såsom gemensamt för stamfastigheten och avstyckad ägolott. Därvid bör, såsom av vidfogade exempel framgår, andelstalet i allmänhet uttryckas i procent.

Där vid sedermera skeende avstyckning något av stamfastighetens återstående andel i samfällighet tillägges avstyckad lott, bör vid angivandet av andelstalet delaktighetsprocenten räknas i stamfastighetens andel vid tiden för den å samma stamfastighet skedda första avstyckningen. Givetvis måste därvid noga tillses, att avstyckade lotters sammanlagda delägareandelar icke kommer att överstiga stamfastighetens andel.

(Nu gjorda kommentarer till det sist anförda: För att vid avstyckning till avstyckad lott lagd viss andel av styckningsfastighetens andel i samfällighet eller i samfällid särskild rättighet och förmån skall tolkas såsom denna andel av styckningsfastighetens ursprungliga andel bör detta vara klart angivet. I annat fall bör det vara fråga om samma andel av styckningsfastighetens andel vid det aktuella avstyckningstillfället.)

På förekommen anledning vill lantmäteristyrelsen särskilt framhålla att, såsom av bifogade exempel framgår,

i protokollet ovillkorligen skall intagas otvetydig bestämmelse, huruvida och i vad mån delaktighet skall tillkomma den avstyckade lotten uti områden, som vid lantmäteriförrättning, vilken berört stamfastigheten, avsatts för gemensamt ändamål, samt ägor, som eljest är samfällda för stamfastigheten och annan fastighet - liksom i fråga om varje annan stamfastigheten tillkommande rättighet eller förmån.

(s 5) V. Avstyckningsbeskrivning (jämför 19 kap 19 §)

Då hela styckningsfastigheten redovisas eller då så av annan anledning prövas nödigt, bör följas det formulär till avstyckningsbeskrivning, som fogats vid exempel IV. Även om avstyckningsbeskrivning upprättas enligt det formulär, som förekommer i exempel III, bör i det fall att ett flertal lotter avstyckas sammandrag upprättas.

På sätt framgår av formulär IV (s 43, avstyckning med redovisning av den återstående delen av styckningsfastigheten) bör beskrivningen inledas med en särskild avdelning för redovisning av fastighetens ägområde m m. I denna avdelning lämnas först en kortfattad men fullständig redogörelse för det sätt, varpå fastighetens ägovälde utbrutits, i huru många skiften densamma är utlagd samt huru arealen fördelar sig på olika ägoslag. I samband härmed skall upplysning meddelas, varifrån arealuppgifterna härleder sig. Sedan bör följa redogörelse för de särskilda rättigheter och förmåner, som tillkommer fastigheten, varpå samma areal utföres. Härafter lämnas uppgift om vilka vid föregående lantmäteriförrättningar för gemensamt behov undantagna områden, som är belägna inom fastighetens gränser. Vidare redogöres för sådana inom fastigheten belägna särskilda områden, som antingen tillhört fastigheten men genom expropriation eller därmed likartad åtgärd eller avsöndring eller av-

styckning frångått densamma eller eljest utgör särskilda fastigheter eller tillhör annan fastighet. Därest servitut vilar å fastigheten, bör slutligen redogörelse lämnas härför.

I den härför följande avdelningen Avstyckningen antecknas till en början det antal lotter, varuti fastigheten genom förrättningen styckats, ävensom de littera, som åsatts de särskilda lotterna. I samband härmed angives, huruvida återstoden av stamfastigheten skall redovisas och, om så är händelsen, litterabeteckningen för densamma. Härefter lämnas redogörelse för varje vid förrättningen för gemensamt behov undantaget område, och skall härvid beträffande vart och ett sådant uppgift meddelas å arealen av olika ägoslag, totalarealen samt vilka lotter, som har del i området, jämte de olika lotternas andelstal. Detta uttryckes lämpligen i procent.

Härefter redogöres för varje särskild ägolott, varvid de avstyckade områdena redovisas först och därefter i förekommande fall återstoden av styckningsfastigheten.

- - - Vidare skall antecknas det antal skiften, som lagts till varje ägolott, samt beträffande varje skifte arealen av olika ägoslag ävensom totalarealen. För varje ägolott, som består av mera än ett skifte, göres ett sammandrag rörande arealen av olika ägoslag. Därefter lämnas redogörelse för de rättigheter och förmåner, som må hava lagts till lotten i fråga, och skall här även ske anteckning om de andelar uti förut redovisade, vid förrättningen undantagna områden, som tillhör lotten, varpå lottens totalareal utföres. Därest inom ägolottens gränser finns vid förrättningen eller förut för gemensamt behov avsatta områden eller fastigheter eller delar av sådana, som icke ingår i förrättningen, skall anteckning därom göras. Slutligen skall redogörelse lämnas för de servitut, som eventuellt må besvara ägolotten.

(s 17) Exempel III

(s 22) Redogörelse

Här redovisas bl a, att till styckningsfastigheten Boka 2:5 hör ägor med en sammanlagd areal av 98,1320 ha, att till fastigheten härjämte hör vattenområde i Björkesjön utan dess strand enligt 12 kap 4 § (äldre) jordabalken samt att till fastigheten hör andel dels i fisket i Björkesjön dels i vissa områden som vid äldre förrättningar undantagits för delägarnas gemensamma behov, däribland ett sandtag och två vägar.

Fastigheten har icke andel i allmänning eller därmed likställd samfällighet.

Från fastigheten skall avstyckas ett område litt Bda om cirka 12,90 ha beläget vid Björkesjön och ett område litt Bdb om cirka 14,22 ha.

Anm: Att till ägolotten litt Bda skulle läggas vattenområde i Björkesjön utanför ägolottens strand och att till en var av ägolotterna litt Bda och litt Bdb skulle läggas andel i fisket i sjön omnämnes inte i redogörelsen. (Se under I Protokoll m m s 2 under 6.)

(s 17) Exempel III

(s 17) Protokoll

5 §. Sökanden meddelade vilka två områden som skulle avstyckas. Styckningslotterna skulle tilldelas andel i befintliga utfartsvägar till landsvägen. Av den styckningsfastigheten tillkommande andelen i fisket i Björkesjön skulle styckningslotterna tilläggas så stor andel, som belöpte å dem efter förhållandet mellan deras och stam-

fastighetens värde.

6 §.

Uppgifter om det överlåtna området motsvarande ägolotten litt Bda fanns intagna i en köpeavhandling, bilaga B till protokollet (vilken bilaga är utesluten ur exemplet).

Beträffande det till avstyckning avsedda icke överlåtna område som motsvarande ägolotten litt Bdb bestämde sökanden bl a, att med området skulle följa rätt till delaktighet dels i den styckningsfastigheten tillkommande andel i fisket i Björkesjön med 10 procent därav jämte rätt att såsom båt- och nätplats använda ett närmare beskrivet strandområde på stamfastigheten invid gränsen mot ägolotten litt Bda, dels ock i den styckningsfastigheten tillkommande andel i två samfällda utfartsvägar och ett samfällt sandtag med 5 procent därav.

Anm: Även om i köpeavhandlingen bilaga B till protokollet fanns erforderliga kompletterande uppgifter för avstyckning av ägolotten litt Bda hade i protokollet bort intagas uppgifter härom eller att till ägolotten skulle läggas vattenområdet i Björkesjön utanför ägolottens strand och 10 % av styckningsfastighetens andel i fisket i Björkesjön jämte 5 % av styckningsfastighetens andel i två samfällda utfartsvägar och ett samfällt sandtag.

15 §.

Antecknades, att bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i avstyckningen, icke påfordrades av sakägarna och ej heller av förrättningsmannen ansågs nödigt. (I en not: Här har förutsatts att bestämmande av gränserna för området i Björkesjön icke har ansetts erforderligt.)

(s 26) Beskrivning över avstyckningen

Under den avstyckade ägolotten litt Bda redovisas bl.a.

Till denna lott hör följande särskilda rättigheter och förmåner:

- 1) äganderätt till vattenområdet i Björkesjön utanför ägolottens strand;
- 2) delaktighet i den till styckningsfastigheten hörande andel i fisket i Björkesjön med 10 procent därav;
- 3) delaktighet i två samfällda vägar med 5 procent av styckningsfastighetens andel därav;
- 4) delaktighet i ett samfällt sandtag med 5 procent av styckningsfastighetens andel därav.

Under den avstyckade ägolotten litt Bdb redovisas bl.a.

Till denna lott hör följande särskilda rättigheter och förmåner:

- 1) delaktighet i den till stamfastigheten hörande andel i fisket i Björkesjön med 10 procent därav;
- 2) rätt att såsom båt- och nätplats använda ett närmare beskrivet strandområde på styckningsfastigheten;
- 3) delaktighet i två samfällda vägar med 5 procent av styckningsfastighetens andel därav;
- 4) delaktighet i ett samfällt sandtag med 5 procent av styckningsfastighetens andel därav.

Anm: Under begreppet särskild rättighet och förmån, enligt jorddelningslagens terminologi, faller vid ägolotten litt Bda under 2) och vid ägolotten litt Bdb under 1) omnämnda "delaktighet i den till styckningsfastigheten hörande andel i fisket i Björkesjön med 10 procent därav" samt vid ägolotten litt Bdb under 2) omnämnd rätt att använda visst strandområde på styckningsfastigheten såsom båt- och nätplats.

Vid ägolotten litt Bda under 1) omnämnt vattenområde i Björkesjön utanför ägolottens strand är, enligt jorddelningslagens terminologi, ägovidd, äga, och inte någon särskild rättighet och förmån. Övriga omnämnda tillhörigheter är andelar i samfälligheter, i samfällda ägor, och således inte heller några särskilda rättigheter och förmåner.

(s 28) Exempel IV

(s 36) Redogörelse

Här redovisas bl.a, att till styckningsfastigheten Ulvstorp 1:1 om 1 mantal hör ägor med en sammanlagd areal av 304,1900 ha samt följande om fastighetens andel i samfälligheter och fiske.

Vid laga skiftet på Ulvstorps by (fastställt den 29 november 1880) undantogs för delägarnas allmänna behov förutom vissa vägar följande områden:

- 1) utmål vid Ulvstorps kvarn;
- 2) skifteslagets del av Ulvstorpsån;
- 3) skifteslagets del av Bottnasjön.

Styckningsfastigheten har jämväl andel i skifteslagets oskiftade fiske i Ulvstorpsån och Bottnasjön.

I samtliga sålunda undantagna vägar m.m. äger Ulvstorp 1:1 andel för 1 mantal.

Dessutom äger denna fastighet andel med andra fastigheter i Torekulla socken i allmanningen Vången.

Anm: Av dessa uppgifter bör framgå bl.a, att de till Ulvstorps by hörande vattenområdena i Ulvstorpsån och Bottnasjön var samfällda enligt laga skiftet på byn samt att jämväl fisket i samma vattenområden var samfällt för byn. Fisket ingick alltså i äganderätten till vattenområdet, var bundet fiske.

Från fastigheten skulle avstyckas fyra för jordbruksändamål avsedda ägotter, litt Aa om cirka 55,50 ha, litt Ab om cirka 30,50 ha, litt Ac om cirka 14,25 ha och litt Ad om cirka 57,00 ha samt två för bostadsändamål avsedda ägotter, litt Ae om cirka 0,30 ha och litt Af om cirka 0,25 ha. Styckningsfastighetens återstod, en jordbruks-

fastighet, skulle få en areal av cirka 144,9900 ha. Vid avstyckningen skulle för gemensamt behov avsättas en strandplan (vid Bottnasjön) om cirka 0,80 ha och ett grus- och sandtag om cirka 0,60 ha.

Efter ungefärlig beräkning av markvärdet för jordbrukslotterna litt Aa, Ab, Ac och Ad samt styckningsfastighetens återstod borde styckningsfastighetens andel i allmänningen Vången fördelas mellan dessa med respektive 15, 10, 5, 20 och 50 procent.

Anm: Hur styckningsfastighetens andel i det angränsande samfällda vattenområdet i Bottnasjön med det däri ingående samfällda fisket skulle disponeras vid avstyckningen omnämnes inte i redogörelsen. (Se under I Protokoll m m s 2 under 6.)

(s 28) Exempel IV

(s 28) Protokoll

Avstyckningen verkställdes utan föregående överlåtelse av någon avstyckad ägolott. Styckningsfastighetens ägare bestämde hur avstyckningen skulle ske (19 kap 14 § JDL).

6 §

Jordbrukslotterna litt Aa, Ab, Ac och Ad samt bostadslotterna litt Ae och Af omnämndes. För samtliga lotters och stamfastighetens gemensamma behov skulle vid Bottnasjön avsättas en strandplan att användas till båt- och badplats. Såsom gemensamt för stamfastigheten och jordbrukslotterna litt Aa, Ab, Ac och Ad skulle avsättas ett område om 0,60 ha till grus och sandtag.

Fisket i Bottnasjön skulle vara gemensamt för stamfastigheten och samtliga till avstyckning föreslagna områden.

(Enligt 7 § härefter bestämdes om annan disposition.)

7 §

Fastighetsägaren bestämde om ägotlotternas andelar i samfälligheter och fiske samt om servitut. Därur återges följande:

i strandplanen (litt d vid Bottnasjön) skulle stamfastigheten ha 25 procent, ägotlotterna litt Aa och Ab vardera 10 procent, ägotlotten litt Ac 5 procent, ägotlotten litt Ad 48 procent samt ägotlotterna litt Ae och Af vardera 1 procent;

i den till Ulvstorp 1:1 hörande andelen av fisket i Bottnasjön skulle stamfastigheten ha 20 procent, ägotlotterna litt Aa, Ab och Ac vardera 10 procent samt ägotlotten litt Ad 50 procent;

i den till Ulvstorp 1:1 hörande andelen av Bottnasjön skulle ägotlotten litt Ad ha 100 procent.

I de till Ulvstorp 1:1 hörande andelar i övriga vid laga skiftet på byn för delägarnas gemensamma behov avsatta områden (däribland det för byn samfälliga vattenområdet i Ulvstorpsån) samt fisket i Ulvstorpsån skulle styckningslotterna icke äga andel.

Fastighetsägaren hemställde, att förrättningsmannen ville föreslå storleken av den andel av allmanningen Vången, som borde tillkomma var och en av de ägotlotter, vilka skulle äga rätt att bekomma sådan andel. (Se uppgift härom i redogörelsen.)

Tillstånd till avstyckning i enlighet med fastighetsägarens anvisningar meddelades.

Nu gjorda kommentarer

Styckningsfastighetens andel i det för Ulvstorps by samfällda vattenområdet i Ulvstorpsån med det för byn samfällda fisket däri bibehölls odelad till återstoden av styckningsfastigheten. Men styckningsfastighetens andel i det för Ulvstorps by samfällda vattenområdet i Bottnasjön tilldelades helt styckningslotten Litt Ad - som med undantag för den såsom samfällt avsatta strandplanen litt d erhöll styckningsfastighetens hela strandområde vid sjön - medan styckningsfastighetens andel i det likaledes för byn samfällda fisket i nämnda vattenområde i Bottnasjön tilldelades stamfastigheten (återstoden av styckningsfastigheten) med 20 procent, styckningslotterna litt Aa, Ab och Ac med vardera 10 procent samt styckningslotten litt Ad med 50 procent.

(s 43) Beskrivning över avstyckningen

(s 43) Fastighetens ägområde m m

Efter uppgift om de till styckningsfastigheten Ulvstorp 1:1 hörande ägorna redovisas här:

Till fastigheten hör förutom ovan redovisade ägor:

- 1) andel med andra fastigheter i Ulvstorps by i samtliga områden, som vid laga skiftet å denna by undantagits för delägarnas allmänna behov;
- 2) andel jämte andra fastigheter i Torekulla socken i allmänningen Vången;
- 3) andel jämte andra fastigheter i Ulvstorps by i byns fiske i Ulvstorpsån och Bottnasjön.

(s 44-48) Avstyckningen

Dispositionen av andelar i samfälligheter och fiske, och

således även av styckningsfastighetens andel i de samfällda vattenområdena i Bottnasjön och Ulvstorpsån och det samfällda fisket i dessa vattenområden samt styckningsfastighetens andel i allmanningen Vången, redovisas, i enlighet med uppgifterna i 7 § protokollet och i redogörelsen, vid varje ägolott under rubriken "Till ägolotten höra - - - följande särskilda rättigheter och förmåner".

Sålunda redovisas

såsom tillhörande den avstyckade ägolotten litt Aa bl a

- 1) 15 procent av den till styckningsfastigheten hörande andel i allmanningen Vången;
- 2) 10 procent av den till styckningsfastigheten hörande andel i fisket i Bottnasjön;

såsom tillhörande den avstyckade ägolotten litt Ab bl a

- 1) 10 procent av den till styckningsfastigheten hörande andel i allmanningen Vången;
- 2) 10 procent av den till styckningsfastigheten hörande andel i fisket i Bottnasjön;

såsom tillhörande den avstyckade ägolotten litt Ac bl a

- 1) 5 procent av den till styckningsfastigheten hörande andel i allmanningen Vången;
- 2) 10 procent av den till styckningsfastigheten hörande andel i fisket i Bottnasjön;

såsom hörande till den avstyckade ägolotten litt Ad bl a

- 1) 20 procent av den till styckningsfastigheten hörande andel i allmanningen Vången;
- 2) 50 procent av den till styckningsfastigheten hörande andel i fisket i Bottnasjön;
- 3) hela den till styckningsfastigheten hörande andel av Bottnasjön;

samt såsom hörande till återstående del av styckningsfastigheten, litt A, bl a

- 1) 50 procent av den till Ulvstorp 1:1 hörande andel i allmännings Vången;
- 2) 20 procent av den till Ulvstorp 1:1 hörande andel i fisket i Bottnasjön;
- 5) de till Ulvstorp 1:1 hörande andelar i alla övriga vid laga skiftet å Ulvstorps by undantagna samfälligheter ävensom i fisket i Ulvstorpsån.

Nu gjorda kommentarer

I de under "Fastighetens ägoområde m m" under 1) omnämnda samfällda områdena ingick tydligen de för Ulvstorps by samfällda vattenområdena i Ulvstorpsån och Bottnasjön. I de under "Avstyckningen" vid återstående del av styckningsfastigheten, litt A, under 5) omnämnda "alla övriga vid laga skiftet å Ulvstorps by undantagna samfälligheter" ingick tydligen det för Ulvstorps by samfällda vattenområdet i Ulvstorpsån. Nämnda två samfällda vattenområden, utom det likaledes samfällda fisket däri, har alltså redovisats såsom särskilda samfälligheter, medan nämnda samfällda fiske - under "Fastighetens ägoområde m m" under 3) samt under "Avstyckningen" vid styckningslotterna litt Aa, Ab, Ac och Ad samt den återstående delen av styckningsfastigheten litt A - redovisats särskilt såsom fiske och således - enligt jorddelningslagens terminologi - såsom en samfälld särskild rättighet och förmån.

Detta liksom förfarandet att styckningsfastighetens andel i det samfällda vattenområdet i Bottnasjön, utom det likaledes samfällda fisket däri, helt lagts till endast en styckningslott, litt Ad, medan styckningsfastighetens andel i nämnda samfällda fiske fördelats mellan återstoden av styckningsfastigheten (litt A) och fyra styck-

ningslotter (litt Aa, Ab, Ac och Ad), får anses strida mot jorddelningslagens principer att i ett sådant fall som detta ett samfällt vattenområde med däri ingående samfällt fiske är en enda samfällighet med fisket ingående i äganderätten till vattenområdet samt att vid avstyckning en disposition av andel i området skall avse samma andel i såväl vattenområdet som fisket.

Fristående disposition vid avstyckning av enbart andel i samfällt fiske kunde ske då fråga var om andel i ett i äganderätten till vattenområdet ej ingående fiske eller således - enligt jorddelningslagens terminologi - andel i sådant samfällt fiske som utgjorde en särskild rättighet och förmån.

Anledningen till att styckningsfastighetens andel i samfällt fiske i detta exempel redovisats och disponerats på sätt som skett kan vara inflytande från förfarande vid ägostyckning.

Liksom i exempel III har under benämningen särskilda rättigheter och förmåner redovisats även andelar i samfälligheter, men andel i samfällighet - alltså i samfälld äga, samfälld mark, samfällt område - är inte någon särskild rättighet och förmån.

Exemplen III och IV kan ha bidragit till att skapa osäkerhet i fråga om begreppet särskild rättighet och förmån. Exemplet IV kan ha bidragit till att skapa osäkerhet i fråga om hur vid avstyckning andel i ett samfällt vattenområde med däri ingående samfällt fiske rätteligen kunde disponeras.

